

ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
COĞRAFYA ANA BİLİM DALI

Aykut CAMCI

HAFİK İLÇE MERKEZİ'NİN COĞRAFİ ETÜDÜ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ YÖNETİCİSİ
Yrd. Doç. Dr. Salih BİRİNCİ

ERZURUM-2016

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ

TEZ BEYAN FORMU

03/06/2016

SOSYAL BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

BİLDİRİM

Atatürk Üniversitesi Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliğine göre hazırlamış olduğum "**Hafik İlçe Merkezi'nin Coğrafi Etüdü**" adlı tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kağıt ve elektronik kopyalarının Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

Lisansüstü Eğitim-Öğretim yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca gereğinin yapılmasını arz ederim.

Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporum sadece Atatürk Üniversitesi yerleşkelerinden erişime açılabilir.

Tezimin/Raporumun yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

03.06.2016

Aykut CAMCI

T.C.
ATATÜRK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL TUTANAĞI

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Yrd. Doç. Dr. Salih BİRİNCİ danışmanlığında, Aykut CAMCI tarafından hazırlanan bu çalışma 03/06/2016 tarihinde aşağıdaki jüri tarafından. Coğrafya Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan : Prof. Dr. Zeki KODAY

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Salih BİRİNCİ

Jüri Üyesi : Yrd. Doç. Dr. Fatih ORHAN

İmza:
İmza:
İmza:

Yukarıdaki imzalar adı geçen öğretim üyelerine aittir. / /

Prof. Dr. Mustafa YILDIRIM
Enstitü Müdürü

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	IV
ABSTRACT	V
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ	VI
TABLolar DİZİNİ	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ	X
ÖNSÖZ.....	XIV
GİRİŞ	1
I. ARAŞTIRMA SAHASININ KONUMU, SINIRLARI VE BAŞLICA ÖZELLİKLERİ	1
II. ARAŞTIRMANIN AMACI VE METODU	3
BİRİNCİ BÖLÜM	
DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ	
1.1 JEOLojİK VE JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLER.....	5
1.2 İKLİM ÖZELLİKLERİ.....	9
1.2.1. Giriş	9
1.2.2 Sıcaklık.....	10
1.2.3. Basınç ve Rüzgârlar.....	15
1.2.4. Buharlaşma, Nemlilik ve Bulutluluk.....	19
1.2.5. Yağışlar	24
1.2.6. İklim Tipi.....	29
1.3.HİDROGRAFİK ÖZELLİKLERİ.....	32
1.4.TOPRAK ÖZELLİKLERİ	35
1.5. DOĞAL BİTKİ ÖRTÜSÜ ÖZELLİKLERİ.....	37

İKİNCİ BÖLÜM

BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

2.1. NÜFUS	40
2.1.1. Nüfusun Başlıca Özellikleri	40
2.1.2 Nüfusun Tarihi Gelişimi.....	41
2.1.3 Nüfus Miktarında Artış ve Azalış	42
2.1.4 Nüfus Hareketleri	47
2.1.4.1 Doğumlar ve Ölümler	47
2.1.4.2 Göçler.....	48
2.1.4.2.1 İç Göçler	49
2.1.4.2.2 Dış Göçler	58
2.1.5 Nüfusun Sosyo-Kültürel Özellikleri.....	60
2.1.5.1 Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı.....	60
2.1.5.2 Eğitim ve Kültür Durumu.....	65
2.1.5.3 Ortalama Aile Büyüklükleri.....	68
2.1.5.4 Nüfusun Dağılışı ve Yoğunluğu	70
2.2 YERLEŞME	71
2.2.1 Yerleşmenin Başlıca Özellikleri.....	71
2.2.2 Yerleşmenin Tarihi Gelişimi	72
2.2.3 Yerleşme Şekilleri	78
2.2.4 Yerleşmenin Fonksiyonu ve Fonksiyonlarına Göre Arazi Kullanılışı	79
2.2.4.1 Hizmetler Fonksiyonu.....	81
2.2.4.2 Tarım Fonksiyonu.....	90
2.2.4.3 Sanayi Fonksiyonu.....	91
2.2.5 Hafik İlçesinin Fonksiyonel Sınıflandırmadaki Yeri	92

2.2.6 Coğrafi Şartlar ve Meskenler.....	94
2.2.6.1 Doğal Çevre Şartları ve Meskenler.....	95
2.2.6.2 Sosyo-Ekonomik Şartlar ve Meskenler	96

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

3.1 TARIM.....	99
3.1.1 Tarımın Başlıca Özellikleri	99
3.1.2 Toprakta Yararlanma Durumu ve Bölünüşü	100
3.1.3 Tarım Ürünlerinin Ekiliş Sahaları ve Üretim Durumu.....	101
3.1.3.1 Buğday Tarımı	103
3.1.3.2 Diğer Tarım Ürünleri.....	105
3.2 HAYVANCILIK	107
3.2.1 Hayvancılık Faaliyetlerinin Genel Özellikleri	107
3.2.2 Hayvan Türleri	109
3.2.2.1 Büyükbaş Hayvan Yetiştiriciliği.....	109
3.2.2.2 Küçükbaş Hayvancılık.....	112
3.2.2.3 Kümes Hayvancılığı	116
3.2.2.4 Arıcılık	116
3.3. SANAYİ	117
3.4. TİCARET	117
3.5. ULAŞIM.....	118
3.6. TURİZM	122
KAYNAKÇA	136
ÖZGEÇMİŞ.....	149

ÖZET**YÜKSEK LİSANS TEZİ****HAFİK İLÇE MERKEZİ'NİN COĞRAFİ ETÜDÜ****AYKUT CAMCI****Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Salih BİRİNCİ****2016, 149 Sayfa****Jüri: Prof. Dr. Zeki KODAY****Yrd. Doç. Dr. Salih BİRİNCİ****Yrd. Doç. Dr. Fatih ORHAN**

Araştırma sahası İç Anadolu Bölgesinin Yukarı Kızılırmak Bölümü'nde Sivas ili sınırları içerisinde yer almaktadır. Kızılırmak havzası içerisinde yer alan Hafik ilçesi Sivas-Erzincan E-88 karayolu üzerinde kurulmuştur. Sivas şehrinin 37 km doğusunda yer alan ilçenin kuzeyinde Almus (Tokat) ilçesi ile Sivas'ın Doğanşar ilçesi, güneyinde Kangal, doğusunda Zara, batısında Sivas Merkez ilçesi, kuzeybatısında ise Yıldızeli ilçeleri yer almaktadır. İlçe yüzölçümü 2382 km² olup, bunun 55.83 km²'si ilçe merkezini oluşturmaktadır. İlçe merkezinin deniz seviyesinden yüksekliği 1276 m'dir. Yeryüzü şekilleri bakımından fazla engebeli olmayıp, İç Anadolu Bölgesinin yeryüzü şekilleri ile genel bir benzerlik göstermektedir. Jeolojik bakımdan genç yaşlı birimler yer almaktadır. Hakim iklim tipi karasal iklim olup, bitki örtüsü bozkırdır. İlçenin en önemli akarsuyu Kızılırmak'tır.

İlçe nüfusu 2014 yılında 9053 kişi olup, bunun 2924'ü ilçe merkezinde, 6129'u da köylerde yaşamaktadır. Aritmetik nüfus yoğunluğu 3,8 kişi/km²'dir. İlçe köyleri ve ilçe merkezi özellikle 1990 yılından sonra yoğun şekilde dışarıya göç vermiş ve nüfusu günümüze kadar azalma göstermiştir. İlçe merkezinin yoğun göç vermesinde sanayi olmaması ve Sivas şehrine yakın konumda bulunması etkili olmuştur. İlçe merkezinde temel geçim kaynağı tarım ve hayvancılıktır. İlçe merkezinde gelişme gösterecek en önemli doğal kaynak Hafik Gölü'dür. Turizm açısından önemli bir değere sahip olan göl ve çevresi özellikle hafta sonları Sivas ve Hafik ilçe merkezi için önemli bir dinlenme alanıdır.

Anahtar Kelimeler: Hafik İlçe Merkezi, Kızılırmak, Göç, Tarım ve Hayvancılık, Hafik Gölü.

ABSTRACT**MASTER THESIS****GEOGRAPHICAL STUDY OF HAFİK DISTRICT CENTER****AYKUT CAMCI****Advisor: Asist Prof. Salih BİRİNCİ****2016, 149 Page****Jury: Prof. Dr. Zeki KODAY****Asist. Prof. Dr. Salih BİRİNCİ****Asist. Prof. Dr. Fatih ORHAN**

The research field of the study is located in, upper part of Kızılırmak of Central Anatolia Region, the borders of Sivas city. Hafik district located in Kızılırmak basin was established near E -88 main road between Sivas and Erzincan. The district where North Almus district(Tokat) and Doğanşar district of Sivas in its , Kangal in its South, Zara in its east, Sivas city in its west located. This located 37 km of Sivas city The square measure of the district is totally 2382 km² and 55.83 km² of the field forms the center of the distirict.The altitude above sea level of the centre of the district is 1276.it isn't too rough for landforms but it shows general features of the Central Anatolia Region's landforms.Old and young units are ranged as geology.Dominant climatic type is continental climate and vegetation is steppe.The most important river of the district is Kızılırmak.

The population of the district was 9053 in 2015 and 2924 of the population live in centre of the district and the others live in villages. Arithmetical population density is 3,8 people/ km²'both the centre and the villages of the district emigrated especially after 1990 and its population has been decreasing so far. Not having industry and its distance from Sivas city were effective the centre of the district to emigrate.The main sources of living are agriculture and raising livestock.The most important natural source making progress in the district is the lake of Hafik. The lake and its neighbourhood having an important role for tourism are resting place for especially Sivas and the centre of Hafik at weekends.

Key Words: Hafik District Center, Kızılırmak, Migration, Agriculture and Stock Raising, Hafik Lake

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
°C	: Santigrat Derece
cm	:Santimetre
DMİGM	: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü
Ha	: Hektar
km	: Kilometre
km²	: Kilometre kare
m	:Metre
mm	:Milimetre
CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemleri
MTA	: Maden Tetkik Arama
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
HGK	: Harita Genel Komutanlığı
M.Ö	: Milattan Önce
Ort.	: Ortalama
Y.İ.B.O	: Yatılı İlköğretim Bölge Okulu
K.Ö.Y	: Kalkınmada Öncelikli Yöre
%	: Yüzde
°	: Derece

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1.1 Hafik (1976-1991) ve Sivas'a (1960-2014) Ait Sıcaklık Değerleri.....	13
Tablo 1.2 Hafik İlçesi ve Sivas'ta Ortalama Donlu Gün Sayısı	14
Tablo 1.3 Sivas'a Ait Ortalama ve Ekstrem Basınç Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı (mb.) (1960-2014).....	16
Tablo 1.4 Hafik İlçesinde Ortalama ve En Hızlı Rüzgâr Hızının Aylara Göre Dağılımı (m/sec.) 1960-2014	17
Tablo 1.5 Hafik İlçesinde Rüzgarların Mevsimlere Göre Dağılımı (1976-1991).....	17
Tablo 1.6 Hafik İlçesinde Rüzgarların Mevsimlere Göre Dağılımı (1976-1991).....	19
Tablo 1.7 Hafik İlçesinde Yıllık Ortalama Buhar Basıncının Aylara Göre Dağılımı (1976-1991).....	20
Tablo 1.8 Hafik ve Sivas İstasyonlarına Ait Yıllık Ortalama Sıcaklık ve Ortalama Nispi Nem Miktarının Aylara Göre Dağılımı.....	22
Tablo 1.9 Hafik ve Sivas İstasyonlarına Göre Aylık ve Yıllık Bulutluluk Değerleri	23
Tablo 1.10 Hafik ve Sivas'ta Aylara Göre Açık, Bulutlu ve Kapalı Gün Sayıları	23
Tablo 1.11 Hafik ve Sivas'ta Aylık ve Yıllık Yağış Değerleri (mm)	25
Tablo 1.12 Hafik ve Sivas'ta Yıllık Ortalama Yağış Miktarının Mevsimlere Göre Dağılımı (mm)	26
Tablo 1.13 Hafik ve Sivas'ta Ortalama Yağışlı Gün Sayılarının Aylara Göre Dağılımı	28
Tablo 1.14 Hafik ve Sivas'ta Ortalama Kar Yağışlı Gün Sayısı.....	29
Tablo 1.15 Hafik İlçesinin THORNTHWAİTE Formülüne Göre Su Bilançosu	30
Tablo 1.16 Hafik'in De MARTONNE(1942)Formülüne Göre Aylık Kuraklık İndisi... 31	
Tablo 1.17 Hafik'te ERİNÇ(1965) Formülüne Göre Yağış Etkinliğinin Aylara Göre Durumu	32
Tablo 2.1 Hafik İlçe Merkezi ve Sivas'ın Sayım Yıllarına Göre Toplam Nüfusu ve Cinsiyet Yapısı ve Artış Hızları	44

Tablo 2.2 Hafik İlçe Merkezinden Göç Eden Kişi Sayısı ve Göç Ettikleri İl (1990-2014).....	51
Tablo 2.3 Hafik'te Doğup Başka Yerde İkamet Eden Kişi Sayısı (2014).....	52
Tablo 2.4 Başka İlde Doğup Hafik'te İkamet Eden Kişi Sayısı (2014)	53
Tablo 2.5 Hafik İlçesinin 2012-2015 Yılları Arasında Aldığı Göç.....	55
Tablo 2.6 Hafik İlçesinin 2012-2015 Yılı Arasında Verdiği Göç.....	56
Tablo 2.7 Hafik İlçe Merkezinden Yurtdışına Göç Eden Kişi Sayısı ve Göç Ettikleri Ülkeler (1990-2015).....	60
Tablo 2.8 Hafik İlçe Merkezinin Sayım Devrelerine Göre Cinsiyet Durumu	61
Tablo 2.9 Hafik İlçe Merkezinin Dar Aralıklı Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2014).....	63
Tablo 2.10 Hafik İlçe Merkezinin Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2014).....	64
Tablo 2.11 Hafik İlçe Merkezinde Bulunan Okulların Eğitim Kademelerine Göre Dağılışı ve Okuyan Öğrenci Sayısı.....	66
Tablo 2.12 Hafik İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Tarafından Açılan Halk Eğitim Kursları (2013-2014).....	68
Tablo 2.13 Hafik İlçe Merkezi Mahallelere Göre Ortalama Aile Büyüklükleri (2015).69	
Tablo 2.14 Hafik İlçe Merkezinde Faal Nüfusun Ekonomik Sektörlere Dağılımı (2014).....	79
Tablo 2.15 Hafik İlçe Merkezinde Hizmet Sektöründe Çalışan Sayısı ve Hizmet Türü (2014).....	81
Tablo 2.16 Hafik İlçe Merkezinde Yer Alan Okulların Mahallelere Göre Dağılımı	82
Tablo 2.17 Hafik İlçe Merkezinde Yer Alan Ticari İşyerleri ve Sayıları (2014).....	87
Tablo 2.18 Hafik İlçe Merkezinde İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğüne Kayıtlı Çiftçi Sayısı (2014).....	91

Tablo 3.1 Hafik İlçe Merkezi Arazi Kullanım Durumu (2014)	100
Tablo 3.2 Hafik İlçe Merkezinde Tarım Ürünlerine Göre Arazi Kullanım Durumu(2014).....	102
Tablo 3.3 Hafik İlçe Merkezinde Mahallelere Göre Buğday Ekiliş Alanları (2014)...	104
Tablo 3.4 Buğday Dışında Yetiştirilen Tarımsal Ürünlerin Ekiliş Alanları (2014).....	105
Tablo 3.5 Hafik İlçe Merkezinde Hayvan Varlığının Türlerine Göre Dağılımı (2014)..	108
Tablo 3.6 Hafik İlçe Merkezinde Mahallelere Göre Büyükbaş Hayvanların Sayısı ve Irkları (2014).....	110
Tablo 3.7 Hafik İlçe Merkezindeki Küçükbaş Hayvan Sayısının Türlerine Göre Dağılımı (2014).....	113
Tablo 3.8 Hafik İlçe Merkezindeki Küçükbaş Hayvanların Mahallelere Göre Dağılımı (2014).....	115
Tablo 3.9 Hafik İlçesi Köylerinin İlçe Merkezi ve İl Merkezine Uzaklığı	121

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1.1	Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası	1
Şekil 1.2	Hafik İlçe Merkezi ve Çevresinin Topoğrafya Haritası	3
Şekil 1.3	Hafik İlçe Merkezi ve Yakın Çevresinin Jeoloji Haritası (Aktimur 1987'den Yeniden Çizilerek)	7
Şekil 1.4	Hafik İlçe Merkezi ve Yakın Çevresinin Jeomorfoloji Haritası.....	8
Şekil 1.5	Hafik İlçesine Ait Sıcaklıkların Yıl İçindeki Dağılımı.....	13
Şekil 1.6	Sivas'ta Sıcaklıkların Yıl İçindeki Dağılımı	14
Şekil 1.7	Hafik ve Sivas'ta Donlu Günlerin Yıl İçerisindeki Dağılımı.....	14
Şekil 1.8	Sivas'a Ait Ortalama ve Ekstrem Basınç Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı	16
Şekil 1.9	Hafik İlçesinde Mevsimlere Göre Rüzgâr Gülü	18
Şekil 1.10	Hafik İlçesinde Rüzgarların Mevsimlere Göre Dağılımı (1976-1991).....	19
Şekil 1.11	Hafik İlçesinde Ortalama Buhar Basıncının Aylara Göre Dağılımı.....	21
Şekil 1.12	Hafik'de Yıllık Ortalama Sıcaklık ve Nispi Nem Miktarlarının Aylara Göre Dağılışı ve Karşılıklı Durumları.....	22
Şekil 1.13	Sivas'da Yıllık Ortalama Sıcaklık ve Nispi Nem Miktarlarının Aylara Göre Dağılışı ve Karşılıklı Durumları.....	22
Şekil 1.14	Hafik ve Sivas'ta Aylara Göre Ortalama Açık, Bulutlu ve Kapalı Günler ...	24
Şekil 1.15	Hafik ve Sivas'ta Aylık ve Yıllık Yağış Değerleri (mm).....	26
Şekil 1.16	Yıllık Ortalama Yağış Miktarının Mevsimlere Göre Dağılışı.....	27
Şekil 1.17	Hafik ve Sivas'ta Ortalama Yağışlı Gün Sayılarının Aylara Göre Dağılımı.	28
Şekil 1.18	Hafik İlçesinin Thornthwaite Formülüne Göre Su Bilançosu Diyagramı	31
Şekil 1.19	Hafik İlçe Merkezi ve Yakın Çevresinin Toprak Haritası (Aris Toprak Veri Tabanı)	36

Şekil 2.1 Hafik İlçe Merkezinin Sayım Yıllarına Göre Toplam Nüfusu ve Cinsiyet Yapısı	45
Şekil 2.2 İkametgah Bilgilerine Göre Hafik'te Doğan ve Hafik'te Yaşayan Nüfusun Dağılışı	54
Şekil 2.3 Hafik İlçesi 2012-2013 Yıllarındaki Göç'ün İllere Göre Dağılımı.....	57
Şekil 2.4 Hafik İlçesi 2014-2015 Yıllarındaki Göç'ün İllere Göre Dağılımı.....	58
Şekil 2.5 Hafik İlçe Merkezinin Sayım Devrelerine Göre Cinsiyet Durumu	62
Şekil 2.6 Hafik İlçe Merkezinin Nüfus Piramidi (2014).....	64
Şekil 2.7 Hafik İlçe Merkezi Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Göre Dağılımı	65
Şekil 2.8 Hafik İlçe Merkezinde Faal Nüfusun Ekonomik Sektörlere Dağılımı (2014)	80
Şekil 2.9 Hafik İlçe Merkezinde Fonksiyonel Arazi Kullanımı	80
Şekil 2.10 İlçe Merkezinde Yer Alan Modern Bir Meskene Ait Plan Örneği	Hata! Yer işareti tanımlanmamış.
Şekil 3.1 Hafik İlçe Merkezi Arazi Kullanım Durumu.....	101
Şekil 3.2 Hafik İlçe Merkezinde Tarım Ürünlerine Göre Arazi Kullanım Durumu(2014)	102
Şekil 3.3 Hafik İlçe Merkezinde Mahallelere Göre Buğday Ekiliş Alanları Dağılımı .	104
Şekil 3.4 Buğday ve Diğer Tarım Ürünlerin Mahalle Düzeyinde Ekiliş Oranları (2014)	106
Şekil 3.5 Hafik İlçe Merkezinde Hayvan Varlığının Türlerine Göre Dağılım Oranı (2014)	108
Şekil 3.6 Hafik İlçe Merkezinde Mahallelere Göre Büyükbaş Hayvan Oranı (2014)..	112
Şekil 3.7 Hafik İlçe Merkezindeki Küçükbaş Hayvan Sayısının Türlerine Göre Dağılımı (2014)	114

Şekil 3.8 Hafik İlçe Merkezindeki Küçükbaş Hayvanların Mahallelere Göre Dağılımı (2014)..... 115

Şekil 3.9 Hafik İlçe Merkezi ve Yakın Çevresinin Ulaşım Haritası..... 121

FOTOĞRAFLAR DİZİNİ

Fotoğraf 1.1 Özendere'nin Kızılırmak'a Aktığı Yatağın Yukarı Çığırından ve Kavuşma Noktasından Görünüm 34

Fotoğraf 1.2 Haçtar Tepesi ve Böğürme Tepesinde Yer Alan Sarıçamlardan Görünüm 38

Fotoğraf 1.3 Araştırma Sahasındaki Step Türlerinden Görünüm 39

Fotoğraf 2.1 Hafik İlçe Merkezinde Yer Alan Koç Mahallesinden Bir Görünüm.....78

Fotoğraf 2.2 İlçe Merkezinde Yer Alan Çok Programlı Lise(a) ve Atatürk Ortaokulu(b) 82

Fotoğraf 2.3 Hafik Hacı Esmâ Kocacık Devlet Hastanesi..... 84

Fotoğraf 2.4 Hafik Belediyesi Eski (Solda) ve Yeni (Sağda) Hizmet Binaları 85

Fotoğraf 2.5 Ticari İşyerlerinin Yoğun Olduğu Fatih Mahallesinden Genel Görünüm 87

Fotoğraf 2.6 İlçe Merkezinde Kurulan Halk Pazarından Görünüm..... 88

Fotoğraf 2.7 İlçe Merkezinden Sivas Şehir Merkezine Yolcu Taşıyan Minibüsler..... 89

Fotoğraf 2.8 Hafik Şehirlerarası Otogarından Görünüm 90

Fotoğraf 2.9 İlçe Merkezi Girişinde Yer Alan Küçük Sanayi Sitesinden Görünüm 92

Fotoğraf 2.10 Taş ve Toprak Kullanılarak Yapılmış Eski Tip Konutlardan Görünüm .96

Fotoğraf 2.11 Miyosen Yaşlı Jips Tabakaları Üzerinde Kurulmuş Meskenlerden Görünüm 96

Fotoğraf 2.12 İlçe Merkezinde Son Yıllarda Çok Katlı Modern Binalar Yapılmaktadır 98

Fotoğraf 3.1 Hafik TİGEM İşletmesinden Genel Görünüm..... 111

Fotoğraf 3.2 Hafik İlçe Merkezindeki Küçükbaş Hayvan Sürülerinden Bir Görünüm	114
Fotoğraf 3.3 E-88 Karayolunun Hafik İlçe Merkezi Bölümünden Görünüm.....	119
Fotoğraf 3.4 Hafik İlçe Merkezindeki Mahalle ve Sokak Yollarından Görünüm	120
Fotoğraf 3.5 Haçtar Tepesinden Hafik Gölünün Görünümü ve Kapladığı Alan	123
Fotoğraf 3.6 Hafik Gölünden Genel Görünüm	124
Fotoğraf 3.7 Hafik Gölü Sosyal Tesislerinden Görünüm	124
Fotoğraf 3.8 Hafik Gölü Yakınında Belediye Tarafından Yapılan Mesire Alanı.....	125
Fotoğraf 3.9 Hafik Gölünün Yüzeyi Kış Mevsiminde Buz Tutmaktadır	125
Fotoğraf 3.10 Hafik Gölü Bahar Mevsiminde Göçmen Kuşlara Ev Sahipliği Yapmaktadır (Kaynak: http://www.mistikalem.com).....	126
Fotoğraf 3.11 Hafik'te Yerleşme İzlerine İlk Rastlanılan Pılır Höyükten Görünüm ...	128
Fotoğraf 3.12 Hafik Kalesinden Görünüm	129

ÖNSÖZ

“Hafik İlçe Merkezi’nin Beşeri ve İktisadi Coğrafyası” isimli bu çalışma Yüksek Lisans tezi olarak hazırlanmıştır.

Hafik ilçesi Sivas şehrine yakın olması ve önemli yolların güzergahında bulunması gibi avantajlarına rağmen ilçe merkezinde sanayi faaliyetinin olmaması ve artan nüfus karşısında mevcut arazilerin yetersiz kalması özellikle 1990 yılından sonra dışarıya yoğun şekilde göç vermesine neden olmuştur. Bu çalışmada araştırma sahasındaki ekonomik faaliyetleri ve bunların ilçe ekonomisine katkıları üzerinde durulurken, mevcut durumun şimdikinden daha iyi bir duruma gelmesi bakımından ilçenin göç vermesini engellemek için ekonomik faaliyet kollarının çeşitlendirilmesi konusunda yapılması gerekenler üzerinde durulmuştur.

Tez çalışmasının hazırlanmasında sağladığı yardım ve anlayışı ile bana her aşamada destek olan kıymetli danışman hocam Yrd. Doç. Dr. Salih BİRİNCİ ve Arş. Gör. Çağlar Kıvanç KAYMAZ başta olmak üzere bölüm başkanımız Prof. Dr. Saliha KODAY’a,, Prof. Dr. Kenan ARINÇ’a, Prof. Dr. Zeki KODAY’a, Prof. Dr. Mehmet ZAMAN’a Prof. Dr. Hasbi Soylu’ya, Doç. Dr. İbrahim KOPAR’a, Doç. Dr. Mustafa ÖZDEMİR’e, Yrd. Doç. Dr. Cemal SEVİNDİ’ye, Yrd. Doç. Dr. Günay KAYA’ya, Yrd. Doç. Dr. Kübra ERHAN’a, yine çalışmamın Fiziki Coğrafya kısmının hazırlanmasında yardımlarını esirgemeyen Yrd. Doç. Dr. Çağlar ÇAKIR hocama, Arş. Gör. Ferdi AKBAŞ’a sonsuz teşekkür ediyorum..

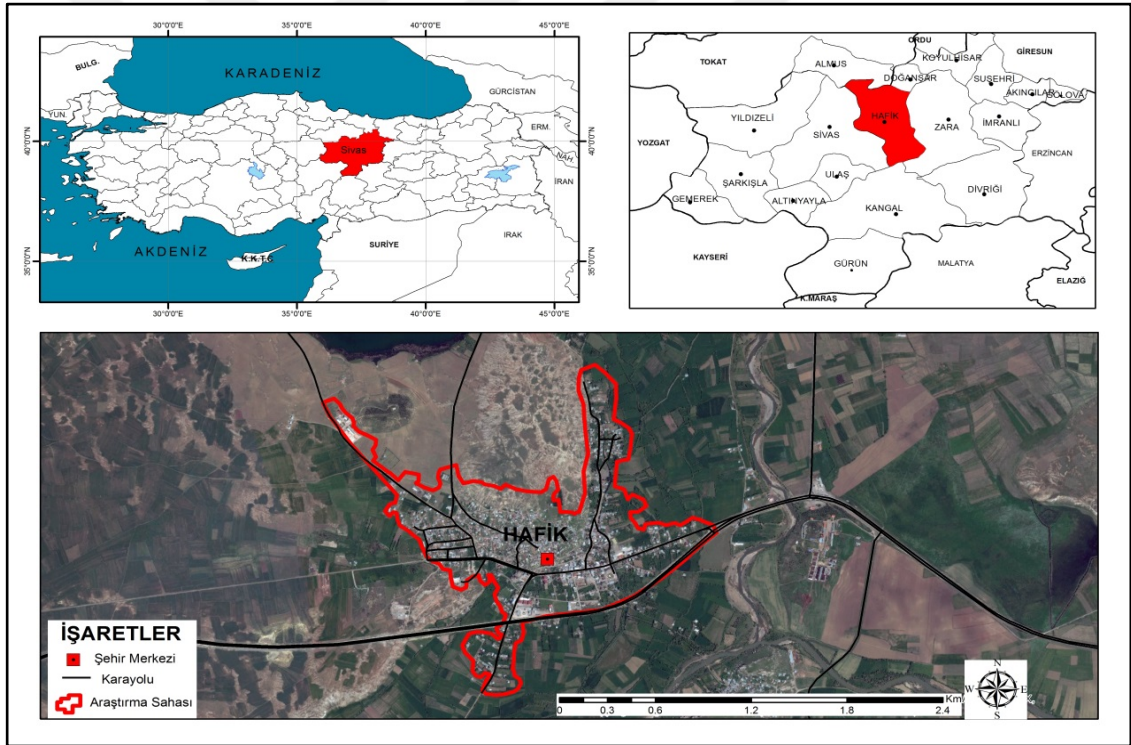
Erzurum - 2016

Aykut CAMCI

GİRİŞ

I. ARAŞTIRMA SAHASININ KONUMU, SINIRLARI VE BAŞLICA ÖZELLİKLERİ

Araştırma sahasını oluşturan Hafik İlçe Merkezi, Hafik Belediyesinin hizmet verdiği alanları ve mücavir alanlarını kapsamaktadır. Coğrafi bakımdan İç Anadolu Bölgesinin Yukarı Kızılırmak Bölümü içerisinde yer almakta olup, idari bakımdan Sivas İl'ine bağlıdır. Kızılırmak havzası içerisinde yer alan Hafik ilçesi Sivas-Erzincan E-88 Karayolu üzerinde kurulmuştur. Sivas İl Merkezi'nin 37 km doğusunda yer alan ilçenin kuzeyinde Tokat iline bağlı Almus İlçesi ile Sivas'ın Doğanşar İlçesi, güneyinde Kangal, doğusunda Zara, batısında Sivas Merkezi İlçesi yer almaktadır (Şekil 1.1).

Şekil 1.1 Araştırma Sahasının Lokasyon Haritası

İlçenin yüzölçümü toplamı 2382 km² olup bunun 55.83 km²'si ilçe merkezini oluşturmaktadır. Deniz seviyesinden yüksekliği 1276 m'dir. Araştırma sahası 39°51'0 kuzey ve 37°23'0 doğu koordinatları içerisinde yer almaktadır. Çalışma alanını oluşturan Hafik İlçe Merkezi 1/25.000 Ölçekli Sivas i38-b1, b2, b3, b4 paftalarında yer almaktadır.

Araştırma sahası yeryüzü şekilleri bakımından fazla engebeli olmayıp, İç Anadolu Bölgesinin yeryüzü şekilleri ile genel bir benzerlik göstermektedir. Hafik ilçesi Kuzey Anadolu Dağlarının uzantıları ile Toros Dağları'nın uzantıları arasında depresyon alanında kurulmuş olduğundan yüksek dağ sıraları ilçe merkezine uzakta bulunmaktadır. İlçe Merkezi Sivas şehrine yakın olmasından dolayı iklim yönünden büyük bir benzerlik gösterir ve karasal iklim hâkimdir. Bunun yanı sıra ilçenin kuzeyinde Karadeniz ikliminin etkisi ile yağışlarda artış görülür ve buna bağlı olarak nispeten daha ılıman bir iklim görülür. Geçirimli kayalardan oluşan bir arazi yapısına sahip olmasına rağmen sahada çok sayıda akarsu bulunmaktadır. İlçe sınırları içinde en önemli akarsu Kızılırmak nehri olup, diğer akarsuların Kızılırmak'a bağlanan küçük derelerden oluşur. Bu derelerden Öz Dere ve Koç Deresi İlçe Merkezi içinden geçmektedir. İlçenin genel bitki örtüsü bozkırdır. İlçenin tamamında ve İlçe merkezinde karstik araziye bağlı erime sonucu meydana gelmiş irili ufaklı göller bulunmaktadır.

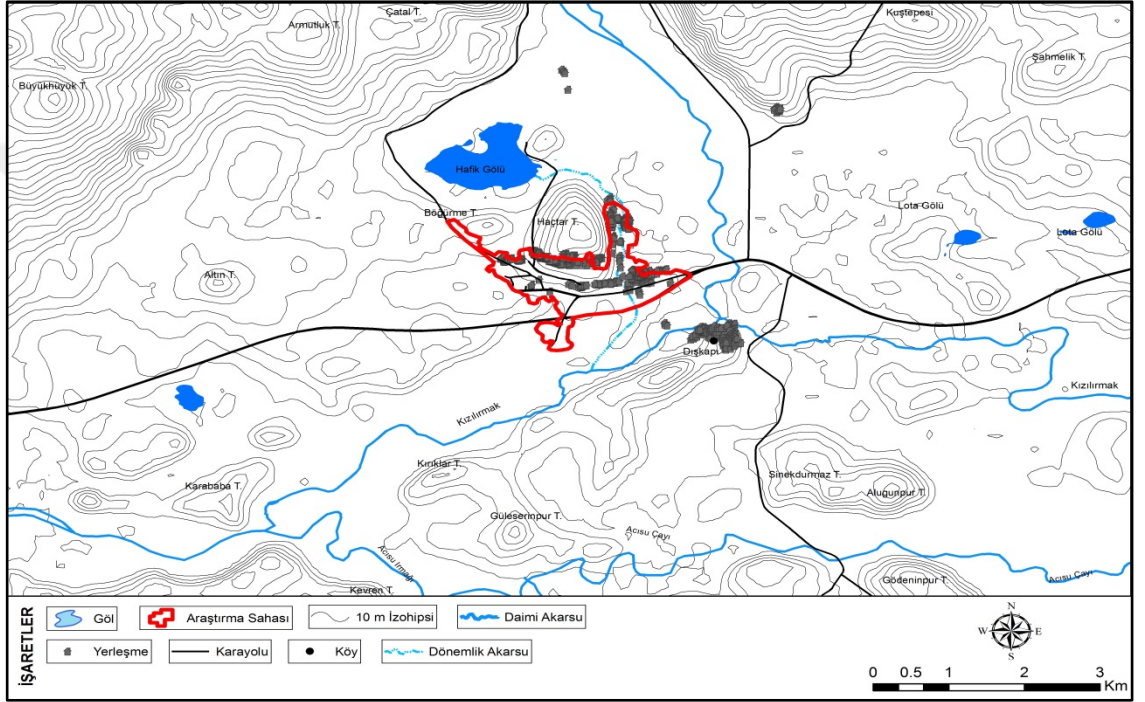
Hafik ilçe merkezi idari bakımdan belediye sınırları içinde yer alan 6 mahalleden oluşmaktadır. Bu mahallelerden Fatih, Tepe, Koç, Yeni, Çay mahalleleri ilçe merkezinde, Günyamaç mahallesi ise merkezden 5 km uzakta yer almaktadır. İlçe merkezindeki mahalleler İç Anadolu yerleşmelerinin tipik özelliği olan toplu dokuludur.

İlçe nüfusu 2014 yılı ADNKS göre 9053 kişi olup bunun 2924'ü ilçe merkezinde, 6129'u da köylerde yaşamaktadır. Bu verilere göre Hafik ilçesinin aritmetik nüfus yoğunluğu 3,8 kişi/km²'dir. Bu değer Sivas iline bağlı diğer ilçeler ile karşılaştırıldığında Hafik ilçesinin en düşük aritmetik nüfus ortalamasına sahip ilçe olduğunu ortaya çıkarmaktadır. İlçe merkezinde ise aritmetik nüfus yoğunluğu km²'ye 51,2 kişidir. Bu nüfus yoğunluklarına bakıldığında ilçe merkezi bu haliyle şehirden ziyade tipik bir kasaba yerleşmesine benzemektedir. Nüfus yoğunluğunun bu kadar az olması yüzölçümünün diğer ilçelere göre büyük oluşundan değil ilçedeki düşük nüfus artışı ve dışarıya olan göç hareketlerinden kaynaklanmaktadır. Şüphesiz bu durum ilçede ekonomik sektörlerin çeşitlilik göstermemesinin bir sonucudur.

Araştırma sahasındaki temel ekonomik faaliyetleri tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır. İlçe merkezinde ise daha çok hizmet sektörüne dayalı bir geçim türü hâkimdir. İlçe yüzölçümünün %45,8'ini (109.139 ha) tarım arazileri oluşturmaktadır. Tarım arazileri içerisinde en fazla ekiliş alanına sahip olan ürün buğdaydır. İlçe

merkezinden uzaklaştıkça kuzeyde kalan köylerde Karadeniz ikliminin etkisiyle meyve ve sebze yetiştirilmektedir. Hayvancılık faaliyetleri genel olarak geçim türü şeklinde yapılmaktadır. Bunun yanı sıra TİGEM'e ait arazide özel bir şirket tarafından işletilen büyük bir hayvancılık işletmesi bulunmaktadır.

Sivas İline bağlı olan Hafik ilçesinin tarihi M.Ö 2000'li yıllara kadar uzanmaktadır. Osmanlı İmparatorluğu döneminde 1873 yılında Koçhisar adıyla ilçe olan yerleşme, 1926 yılında tekrar eski adı olan Hafik adını almıştır.

Şekil 1.2 Hafik İlçe Merkezi ve Çevresinin Topoğrafya Haritası

II. ARAŞTIRMANIN AMACI VE METODU

Hafik İlçe Merkezi'nin Coğrafi Etüdü olarak isimlendirdiğimiz bu çalışma bir "Yüksek Lisans Tezidir". Bu çalışmanın esas amacı; Hafik İlçe Merkezinin fiziki, beşeri ve ekonomik coğrafya özelliklerini analiz ederek sahadaki mevcut durumun daha iyi bir düzeye gelmesi için yapılması gerekenleri ortaya koymaktır. Bunları yaparken de bölgenin sosyal ve ekonomik bakımdan geri kalışında etkili olan faktörleri belirleyip gelişmesine yardımcı olabilecek potansiyel kaynaklarının daha verimli bir biçimde kullanılabilmesi ve bu kaynakların değerinin iyi şekilde kavranması ve tanıtılması amaçlanmıştır.

Hafik İlçe Merkezi E88 karayolu üzerinde kurulmuş olup gölleri, ormanları, yaylaları olmasının yanı sıra Sivas İl Merkezine yakın bulunması gibi elverişli bir konuma sahip olmasına rağmen İlçe sürekli olarak göç vermiş ve merkeze uzakta bulunan diğer ilçeler kadar bile gelişme gösterememiştir. İlçenin tüm bu avantajlarına rağmen geri kalmış olması tez çalışması olarak Hafik ilçesinin seçilmesinde etkili olmuştur. Bu çalışma ile mevcut sorunlar tespit edilip, ilçenin gelişmesine yardımcı olabilecek kaynaklar ortaya konulmaya çalışılmıştır. İlçenin sahip olduğu sosyal, ekonomik, kültürel ve coğrafi özellikler ilçenin bugünkü değerini artıracak kapasitededir. Bölgeye yapılacak olan yatırım planlarının fayda sağlaması ancak bilimsel verilerin coğrafi çevre özellikleri ile birlikte sentezi sonucunda mümkün olabilir. Böylece günümüze kadar kullanılmayan ekonomik değere sahip olan birçok kaynak verimli bir şekilde kullanılacak ve buna bağlı olarak ilçenin mevcut durumu iyileşme gösterecek, ilçeden dışarıya olan göç azalma eğilimine girecektir.

Bu tez çalışmasını oluştururken araştırmamız birçok aşamadan geçmiştir. Çalışmanın birinci aşamasında bize yararlı olabilecek dokümanter veriler derlenmiş, araştırma sahasını ilgilendiren yazılı kaynaklar gözden geçirilmiştir. Araştırma sahası ilgili yazılı kaynakların oldukça az oluşu çalışmanın yazım aşamasında dikkat çekmiştir. Bu sebeple çalışmada yakın sahalar ile ilgili yazılmış olan basılı kaynaklardan da genelleme yapılarak yararlanılmıştır.

Araştırmanın hazırlanmasında sosyal bilimler araştırma yöntemlerinden gezi-gözlem yöntemi önemli bir yer tutmuştur. Araştırma sahasıyla ilgili kaynakların az olması sebebiyle bilgilerin çoğu araştırma bölgesine gidilerek toplanmıştır. Bunun dışında HGK tarafından hazırlanmış olan 1/25.000 ölçekli topoğrafya haritalarından, MTA Genel Müdürlüğünün verileri, DMİGM verileri, TÜİK verileri ve Hafik İlçe Kaymakamlığı verilerinden faydalanılmıştır.

Araştırma sahası ile ilgili gerekli bilgiler bu şekilde sağlandıktan sonra elde edilen veriler ve haritalar CBS yardımı ile sayısallaştırılmış ve tematik haritalar üretilmiştir. Bunun yanı sıra coğrafya ilminin temel ilkelerinden olan dağılıp, ilişki(bağıntı) kurma, karşılaştırma ve sebep-sonuç ilkelerine bağlı kalınarak bu tez metni hazırlanmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

1.1 JEOLJİK VE JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLER

Araştırma sahasını oluşturan Hafik ilçe merkezi Orta Anadolu'nun önemli Tersiyer havzalarından birisi olan Sivas havzasının doğusunda yer almaktadır. Cater vd. (1981) göre Sivas havzası; kuzeyde Pontid ve Anatolid'ler arasında yer alan ve Neotetis'in kuzey kolunun önceki yerine ait izleri taşıyan Erzincan Sütur Zonu içerisinde yer alırken, Özgül ve Turşucu (1983), Yılmaz'(1985) a göre ise güneyde Toridler'in doğu ucunu oluşturan Üst Triyas-Üst Kretase yaşlı platform karbonatları ile sınırlanır (Aktaran: İnan ve Kavak, 1996: 119).

Sivas Tersiyer havzası Üst Kretase'den neotektonik dönemin başlangıcına (Orta-Geç Miyosen) kadar kuzey-güney yönlü bir sıkıştırmanın etkisinde kalmıştır. Arap-Anadolu levhalarının çarpışmasını izleyen neotektonik dönemde Kuzey Anadolu Fayı ile Doğu Anadolu Fayı arasında batıya doğru ilerleyerek havzalar gerilme rejiminin altına girmişlerdir (Şengör ve Yılmaz, 1981: 181-232). Böyle bir tektonik rejim etkisinde kalan havza Tersiyer başlangıcında şekillenmeye başlamış ve Pliyosene kadar kilometrelerce kalınlığa ulaşan bir depo oluşturmuştur (Koşun ve Çiner, 2002: 65). Hafik İlçesini de içine alan bölge Kretase'de Tethis jeosenklineali içinde yer alırken bu dönemin sonunda meydana gelen Laramiyen Orojenezi ile kara haline gelmiştir ve bunu izleyen dönemde Paleosende sığ bir deniz halinde kalmıştır (Alagöz, 1967: 25-26).

Sivas Tersiyer Havzası genelinde Paleosen'den Eosen'e kadar derin deniz çökellerinin Eosen sonunda Orta-Geç Miosen'e kadar sığ denizel jipslerle ara katkılı yarı karasal birimlerin egemen olduğu bir sedimantasyon söz konusudur. Geç Eosen-Oligosenden itibaren yükselmiş ön ülke karakteri kazanan havza içerisinde çeşitli boyutlarda gözlenen transgresif ve regresif istifler birikmeye başlamıştır. Sivas Tersiyer havzası, Eosen-Miyosen aralığında farklı dönemlerde yoğun evaporasyon dönemleri geçirmiştir (Koşun ve Çiner, 2002: 65-68).

Eosen sonunda bölgesel bir regresyon bütün havza güneyi boyunca izlenebilen jips oluşumlarına yol açmıştır. Eosen denizinin çekilmesinden sonra Oligosende

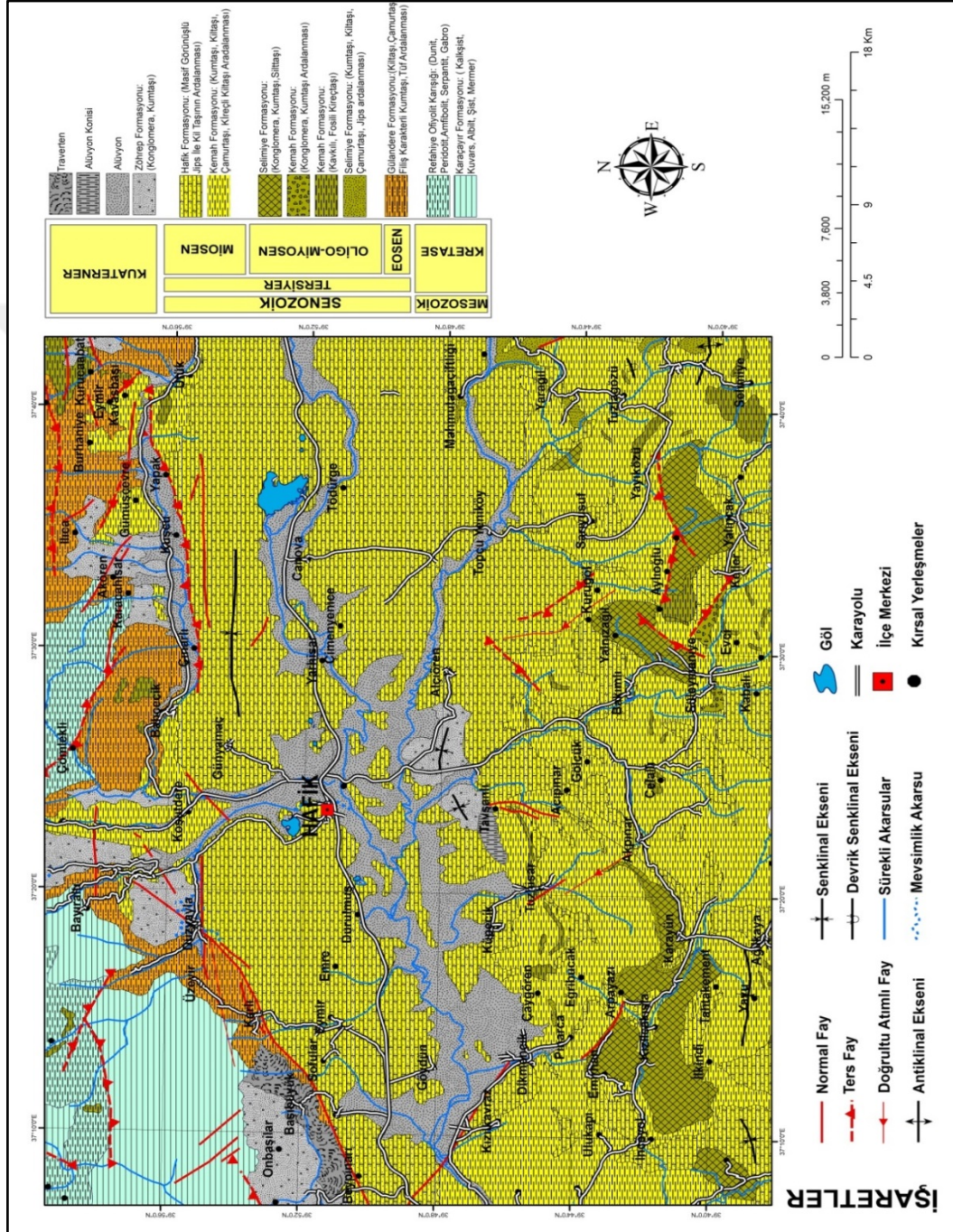
meydana gelen göllerde tuzlu ve jipsli formasyonlar meydana gelmiştir ve bu dönemde meydana gelen İç Anadolu Oligoseni kara ve göl fasiyesi halindedir (Erentöz, 1956: 48). Miosende ise bölgesel bir transgresyon hareketine bağlı olarak Miosen denizi doğudan ve güneydoğudan gelmiş ve batıya Sivas civarına kadar ilerlemiştir (Kurtman, 1973: 16-17). Buna bağlı olarak Orta Miyosenden sonra sığ olan bu deniz çekilmiş ve yerini karasal birimlere bırakmıştır, böylece bölgede evaporitler ve tortullar geniş bir sahayı kaplamıştır (Kurtman, 1973: 19, Koşun ve Çiner, 2002: 71).

Sivas'ın doğusunda yer alan Hafik, Alt Miyosen yaşlı jipsler ile örtülü bir araziden oluşmaktadır. Hafik jipsli serisi bazı çalışmalarda Hafik formasyonu bazı çalışmalarda ise Ağlıkaya formasyonu içerisinde Hafik üyesi olarak isimlendirilmiştir. Beyaz ve gri renkli ve iyi tabakalanmış jipsler ile alaca renkli kumtaşı, silttaşı ve kırmızı renkli konglomeralardan oluşan Miyosen yaşlı bu masif yaşlı jips formasyonu Kurtman tarafından "Hafik formasyonu" olarak isimlendirilmiştir (Kurtman, 1973: 1-32, Erik ve Bilici, 2003: 27). Jips tabakaları 5-6 cm'den 40-50 cm'ye kadar değişik kalınlıklarda görülürler. Hafik formasyonunun üst seviyeleri tamamen jipslerle kaplıyken, alt seviyelerde ise alaca renkli kumtaşı, silttaşı, konglomera seviyeleri ile hem nöbetleşmeli hem de yanal geçişli olarak görülmektedir (Kurtman, 1973: 17).

Akarsu kökenli kumtaşı-kırmızı çamurtaşı ar dalanmasından oluşan Karayün üyesi ile kumlu kireçtaşlarından oluşan Karacaören üyeleri arasında yer alan Hafik formasyonunun kalınlığı yaklaşık olarak 430 m'dir. Hafik formasyonunun üst seviyeleri tamamen jips tabakalarından oluşurken stratigrafik olarak alt seviyelerde ise alaca renkli kumtaşı silttaşı ve konglomeralar hakimdir. Bunların aralarında yer yer kalın ve ince jipslere rastlanmaktadır (Kurtman, 1973: 17-18).

Bölgede gerçekleşen sintektonik hareketler sonucunda Hafik formasyonuna ait masif jipsler iç kesimlere doğru hareket edip ekaylanmış ve normal kalınlıklarının birkaç katına ulaşmışlardır. Sahanın kuzey kesimlerinde tektonik hareketliliğe bağlı olarak kayma olayı meydana gelirken, güney kesimlerde de sıkışma rejimi sonucu diyapirik jips yükselimleri meydana gelmiştir. Bu diyapirik yükselimler sonucunda Hafik jipsleri normal konumlarının dışına çıkarak farklı stratigrafik düzeylere taşınmışlardır. Bu nedenle de çoğunluğunu masif jipslerin oluşturduğu Hafik formasyonu, kendisinden daha genç Miyosen birimleri üzerinde tektonik dokanaklı

konumunda bulunmaktadır. Sahanın kuzey kesimlerinde yer alan masif jipsler ve kırmızı çamurtaşı ardalanmasından oluşan Hafik formasyonu daha güneyde yanal değişim nedeniyle laminalı jips-yeşil çamurtaşı ardalanması litolojik özellikler gösterir (Koşun ve Çiner, 2002: 71).

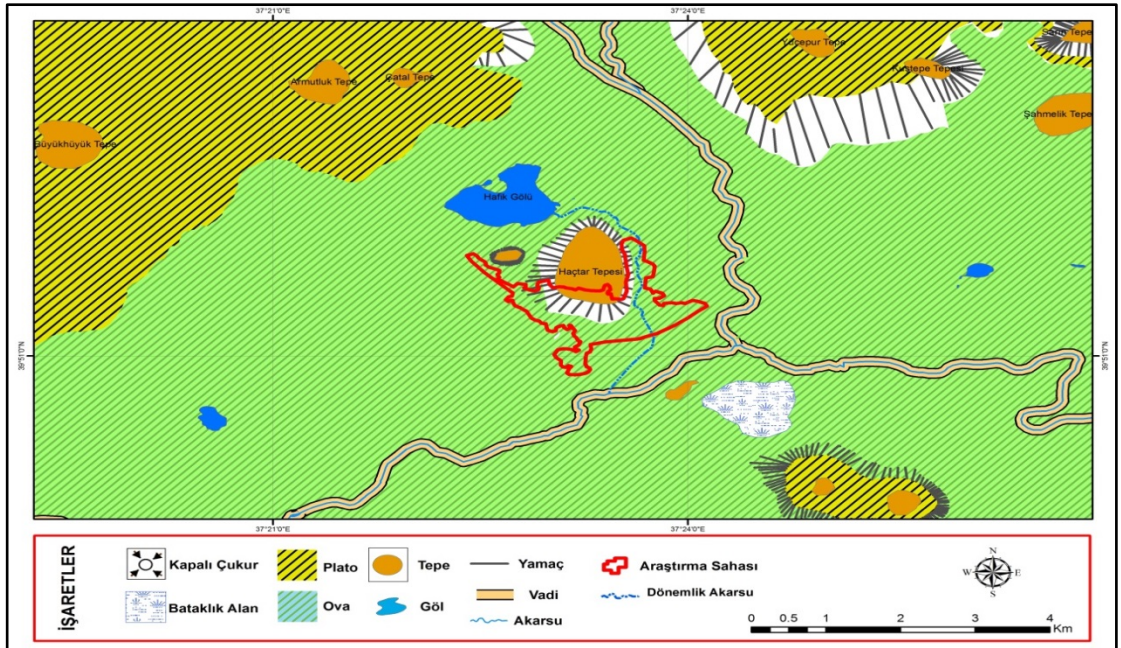

Şekil 1.3 Hafik İlçe Merkezi ve Yakın Çevresinin Jeoloji Haritası (Aktimur 1987'den Yeniden Çizilerek)

Hafik İlçesi tektonik bakımdan kuzeyde İmranlı-Zara ve Koşutdere hattına paralel İmranlı fayı ile güneyde Tecer dağlarına paralel olarak meydana gelmiş olan Tecer şaryajı arasında uzanmaktadır. Eosen formasyonları ile Oligosen ve Miyosen jipsli

serilerini içine alan zon, binlerce metre kalınlıkta çökelmenin olduğu tipik bir depresyon havzası özelliği taşımaktadır. Bu depresyonun oluşumunda İmranlı Fayı'nın önemli bir rolü olmuştur. Tecer şaryajı ise Anatolid'leri Torid'lerden ayıran çok önemli bir tektonik hattır (Kurtman, 1973: 22-28).

Araştırma sahasında yer alan en yaşlı birimler Kretase'ye ait olup bu birimlere ilçenin kuzeyinde rastlamaktayız. Bu döneme ait olan Refahiye ofiyolitli karışığı Karaçayır formasyonları görülmektedir. Bunlardan Refahiye ofiyolitli karışığı dünit, peridotit ve gabrodan oluşurken, Karaçayır formasyonu kalkıştı mermer ve kuvarstan oluşmaktadır. Bunun yanı sıra ilçenin kuzeyinde görülen diğer jeolojik formasyonu Gülandere formasyonu oluşturmaktadır. Bu formasyon kilitaşı, kumtaşı ve Fliş karakterli kum taşından oluşmaktadır. İlçenin kuzeyindeki Kretase ve Eosen' ait bu formasyonların arasına yer yer Oligo-Miyosen'e ait Kemah formasyonu sokulmuştur. Araştırma sahasında en geniş alan kaplayan formasyon ise Miyosen'e ait masif görünlü jips ve kil taşı ardalanmasından oluşan Hafik formasyonu yer almaktadır. İlçe merkezi ve yakın çevresinde yer alan birimler ise Kuvaterner'den günümüze kadar güneyden Kızılırmak ve Acısu çayının, kuzeyden ise Özdere ve Koç Deresinin getirdiği alüvyonlardan oluşmaktadır. Bunun yanı sıra II. Dereceden deprem kuşağı içerisinde bulunan ilçenin kuzeyinde doğrultu atımlı faylar ve ters faylara rastlanmaktadır (Şekil 1.3).

Şekil 1.4 Hafik İlçe Merkezi ve Yakın Çevresinin Jeomorfoloji Haritası

Araştırma sahası ve yakın çevresinde yüksek dağlık alanlar görünmemektedir. Yüksek dağlık alanlar ilçenin kuzeyinde ve güneyinde yer alırken, ilçe merkezi ve yakın çevresi genel olarak alçak tepelik alanlar ve düzlük alanlardan oluşmaktadır. Bu düzlük alan Hafik ovası olarak isimlendirilir ve ortalama 1270 m. yükseltide yer almaktadır. Ova kuzeyden Koç deresi ve Özdere deresinin, güneyden ise Kızılırmak nehrinin taşıdığı alüvyonların birikmesi sonucunda oluşmuştur. Kuzeyinde Armutluk Tepesi, Yücepur Tepesi ve Çatal Tepe gibi yükseltiler yer alırken, güneyinde Kırıklar Tepesi, Gülserinpuru Tepesi, Sinekdurmaz Tepesi gibi yükseltiler bulunmaktadır (Şekil 1.4). Şehir merkezi jipsten oluşan basık görünümlü Haçtar Tepesi'nin güneyinde ve doğusunda kurulmuştur.

1.2 İKLİM ÖZELLİKLERİ

1.2.1. Giriş

Bir yerin iklim özelliklerini belirlemek için o sahada uzun yıllık rasat verilerinden derlenmiş iklim elemanlarına ihtiyaç vardır. Araştırma sahasının iklim özelliklerini ortaya koymak için Hafik Meteoroloji istasyonu verilerinden yararlanılmıştır. Bu istasyonda kısa süreli bir rasat yapılmasından dolayı elde edilen bilgilerin gerçeği yansıtması açısından karşılaştırma olarak batısında yer alan Sivas'a ait meteoroloji istasyonu verilerinden de faydalanılmıştır.

İklim coğrafi çevrenin şekillenmesinde ve insan hayatını etkilemesi bakımından büyük bir öneme sahiptir. Kayaçların ufalanması, akarsu rejimleri ve tipleri, bitki örtüsü, yerleşmelerin dağılışı ve ekonomik faaliyetler tümüyle iklime bağlı olarak şekillenirler.

Araştırma sahasının iklim elemanlarını incelemeyden önce ülkemizi ve buna bağlı olarak da bölgemizi etkileyen planeter ve coğrafi faktörlerin incelenmesi gerekir. Ülkemiz matematik konum itibariyle 36°-42° paralelleri arasında yer alan bir kara parçasıdır. Bütün yıl boyunca tek bir hava kütesinin etkili olmadığı görülmektedir. Türkiye bütünüyle subtropikal kuşakta, kıtaların batı tarafında görülen ve "Akdeniz iklim tipi" olarak tanınan jenetik bir makroklima tipinin sahası içinde onu meydana getiren etmenlerin tesiri altında bulunur. Bu sahanın kuzeyinde kutbî hava kütlelerinin,

güneyinde ise tropikal hava kütlelerinin çekirdek sahaları yer almıştır (Erinç, 1996: 295).

Atlantik doğuşlu orta enlem ve Akdeniz siklonları ile Azorlar bölgesinden kaynaklanan dinamik oluşumlu subtropikal antisiklonların bileşimi Türkiye’de hava ve iklimi belirleyen başlıca etkidir (Türkeş, 2005: 75). Türkiye’de bölgeler ve yöreler arasında görülen kuvvetli iklim farkları, her şeyden önce yükselti farkının bir sonucudur (Erinç, 1996: 302). Ülkemiz geneline bakıldığında iç kısımların daha az yağış aldığı görülmektedir. İç kısımlarda kış mevsiminde yüksek basıncın hakim olması, yazında sıcaklığın yükselmesi yoğunlaşmayı zorlaştırdığından dolayı yağışların bu bölgelerde az olmasına sebep olur. Ayrıca İç Anadolu’da çok yüksek alanların az oluşu da yağış noksanlığı üzerinde önemli bir sebeptir (Çölaşan, 1960: 54).

İç Anadolu bölgesinde kış mevsiminde karaların denizlere oranla daha soğuk olmasından dolayı yüksek basınç etkili olmaktadır ve depresyonlara bu soğuk havanın çökmesi ve karasallık sonucu kış mevsiminde şiddetli soğuklar görülmektedir. Yüksek basıncın bu etkisi kendini ilkbahara geçiş aylarında da hissettirir ve batıdan gelen alçak basınç merkezleri İç Anadolu’yu etkisi altına alamamaktadır (Çölaşan, 1960: 218-219).

İç Anadolu bölgesinde her yıl ortalama olarak 100 gün tam anlamıyla yaz mevsimi yaşanabilmektedir. Yaz günü, günlük en yüksek sıcaklığın 25°C üzerine çıktığı günlere denilmektedir (Erol, 2004: 71, Nişancı, 1982: 31). Bu bakımdan Sivas’ta 87 gün tam anlamıyla yaz günü yaşanmaktadır ve bölgede karasal etkilerden dolayı yaz mevsimi sıcak ve kurak geçmektedir.

1.2.2 Sıcaklık

Coğrafi koşulları ve insan etkinliklerini en fazla etkileyen iklim elemanı sıcaklıktır. Yeryüzündeki tüm enerjilerin kaynağını oluşturan Güneş yeryüzündeki sıcaklığın da esas kaynağını oluşturmaktadır (Erol, 2008: 27). Sıcaklık değerleri enlem, yükselti, denizellik-karasallık, basınç farkı gibi faktörlere bağlı olarak yatayda ve dikeyde değişim gösterir. Enlem ve karasallık faktörü yatayda, yükselti faktörü ise sıcaklığın dikeyde dağılışına etki etmektedir. Yatayda dağılıştta sıcaklık değerleri yavaş bir şekilde değişiklik gösterirken kısa mesafelerde büyük yükselti farklarının olması ise sıcaklığın aniden artmasına ya da azalmasına neden olmaktadır. Sıcaklıklar ülkemizde

kuzeyden güneye enlemden dolayı, batıdan doğuya doğru ise denizellik ve yükseltinin etkisiyle değişiklikler göstermektedir.

Çalışma sahasında sıcaklık değerlerinin düşük veya yüksek olabileceği düşünülürse de karşılaştırma olarak seçilen Sivas şehrine 37 km uzaklıkta yer alması ve ortalama yükseltilerinin birbirine çok yakın olmasından dolayı (10 m) pek bir farklılığın olmadığı görülmektedir.

Hafik (1976-1991) ve Sivas (1960-2014) Meteoroloji İstasyonu verilerine bakıldığında ortalama sıcaklık Hafik'te 7,5 °C, Sivas'ta ise 9,1 °C olduğu görülür. Kış aylarında sıcaklık ortalamaları 0 °C nin üzerine nadiren çıkmaktadır. Bunun nedeni ise yükselti arttıkça karasallığın artması ve nem oranının düşmesidir. Kış aylarında karalar denizlere oranla daha fazla soğudukları için bölgeye yerleşen yüksek basınç sıcaklığın düşmesine neden olmaktadır. En düşük ortalama sıcaklığa Hafik'te -5,3 °C, Sivas'ta ise -3,3 °C ile ocak ayında ulaşılmaktadır. Bu aydan itibaren bölgeye yerleşmiş olan yüksek basıncın gerilemesine bağlı olarak sıcaklıklar artmaya başlar ve en yüksek ortalamaya ağustos ayında (18,3 °C) ulaşılırken bu dönemden sonra sıcaklıklar giderek azalır ve aralık ayında sıcaklıklar 1,7 °C'ye düşer. Araştırma sahasında kış mevsimi (aralık-ocak-şubat) sıcaklık ortalaması -2,3 °C iken, yaz mevsimi (haziran-temmuz-ağustos) ortalaması ise 17,3 °C'dir (Tablo 1.1, Şekil 1,5). Yıllık amplitüd değeri ise 23,6 °C'dir.

Karşılaştırma İstasyonu olarak seçilen Sivas'ta ise en yüksek ortalama sıcaklık 20,2 °C ile temmuz ayında rastlanır. (Tablo 1.1, Şekil 1.6) Meteorolojik rasat yapılan her iki istasyonda da eylül ayı sıcaklık ortalamasının yaz aylarındaki ortalamalara yakın olması bize yaz mevsiminin az da olsa eylül ayına kaydığını göstermektedir.

Yaz aylarında ise sıcaklığın yüksek olması güneşlenme süresine ve güneş ışınlarının geliş açısına bağlıdır. Yaz aylarının kurak geçmesinden dolayı gece ile gündüz arasında yüksek bir ısı kaybı meydana gelir ve günlük sıcaklık farkları oluşur. Bunun asıl sebebi ise havadaki nem oranı ile ilgilidir. Bu dönemde havadaki sıcaklığı tutabilecek kapasitede nem yoktur. Meydana gelen sıcaklık farkları ise fiziksel parçalanmaya neden olmaktadır. Seçilen her iki meteoroloji istasyonunda da yıl içinde kasım ayından başlayıp nisan'a kadar devam eden 5 aylık dönemde gerçekleşen sıcaklıklara baktığımızda yıllık ortalamanın altında olduğu görülür. Yıl içinde ki ortalama sıcaklığın en yüksek olduğu aylar temmuz ve ağustos olmasına rağmen yılın

tamamında sıcaklık ortalamasının 20 °C'nin altında olduğu gözlenir. Bu değerlere göre çalışma alanında yazın çok fazla sıcak olmayan, kışları ise soğuk, kar yağışlı olan *Orta Kuşak Termik Rejimi'nin Kontinental* tipi görülmektedir (Ardel, Dönmez ve Kurter, 1969: 70-71).

Uzun yıllık gözlem sonuçları incelendiğinde Hafik'te ortalama yüksek sıcaklık 14,2 °C'dir. Haziran ile eylül ayları boyunca 20 °C'nin üzerinde seyreden ortalama yüksek sıcaklık maksimuma 26,6 °C ile ağustos ayında ulaşırken, minimum değer 0,3 °C ile ocak ayında görülür. Ortalama yüksek sıcaklığın mevsimlere göre dağılımına bakacak olursak kış mevsimi 1,8 °C ile en düşük sıcaklık ortalamasına sahipken ilkbahar mevsimi 13,4 °C, yaz mevsimi 25,0 °C, sonbahar mevsimi de 16,6 °C sıcaklığa sahiptir (Tablo 1.1, Şekil 1.5). Araştırma sahasında ölçülen ortalama düşük sıcaklıklar incelendiğinde ise yıllık ortalama -0,1 °C'dir. Ortalama düşük sıcaklıklar kasım ayından başlayıp nisan ayına kadar 0 °C altında seyreder. Ortalama düşük sıcaklıklar en yüksek değeri 8,6 °C ile temmuzda, en düşük değeri ise -11,5 °C ile ocak ayında göstermektedir. Düşük sıcaklıkların görülmesinin esas nedeni kış mevsiminde kuzey ve kuzeydoğudan iç bölgelere yerleşen Sibiryaya Yüksek Basıncı oluşturmaktadır.

Çalışma sahasını oluşturan alanda ekstrem sıcaklıklara bakacak olursak en yüksek sıcaklık ortalamalarına ağustos ayı içerisinde 36,0 °C ile ulaşılırken, en düşük sıcaklık ortalamalarına ise -40,6 °C ile ocak ayında rastlanmaktadır. Uzun yılların rasat değerleri ortalamasına değerlendirildiğinde yıllık en yüksek sıcaklık ortalaması 25,2 °C iken en düşük sıcaklık ortalaması ise -18,9 °C olarak karşımıza çıkar. Karşılaştırma olarak kullanılan Sivas'ta ise en yüksek sıcaklık ortalamasına 40,0 °C ile temmuz ayında rastlanırken, en düşük sıcaklığa ise -34,6 °C ile ocak ayında rastlanmaktadır. Sivas'ta yıllık en yüksek ortalama sıcaklık 28,3 °C iken, en düşük ortalama sıcaklığın ise -12,9 °C olduğu görülür (Tablo 1.1, Şekil 1,5).

Ekstrem sıcaklıkların yıl içindeki dağılımına baktığımızda da farklılıkların ortaya çıktığı görülür. Araştırma sahasında en düşük sıcaklık ortalamasına ocak ayında -40,0 °C ile ulaşılmaktadır. Bu durumun esas nedeni, bölgeye kış mevsiminde Hazar Havzası'ndan ülkemize giren kontinental polar (cP) hava akımları, sıcaklıkların azalmasına yol açmaktadır (Koçman, 1993: 4). Bölgeye zaman zaman sokulan siklonlar

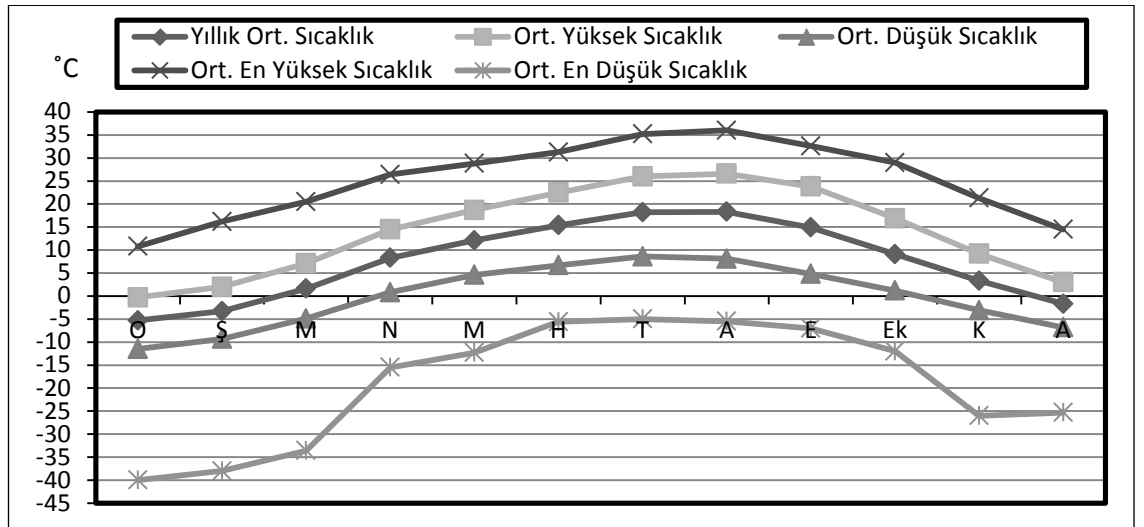
ise sıcaklıkların kışın yükselmesine neden olurlar ve en yüksek sıcaklık ortalaması ocak ayında $10,8\text{ }^{\circ}\text{C}$, Şubatta ise $16,2\text{ }^{\circ}\text{C}$ olarak karşımıza çıkar (Tablo 1.1, Şekil 1,5).

Araştırma sahasında en yüksek sıcaklık $36,0\text{ }^{\circ}\text{C}$ ile 1997 yılının ağustos ayında, en düşük sıcaklık ise $-40,0\text{ }^{\circ}\text{C}$ ile 1980 yılının ocak ayında ölçülmüştür. Sıcaklıkların bu kadar ekstrem değerler göstermesinde karasallığın etkisi büyüktür. İç Anadolu'nun yazın sıcaktan, kışın ise soğuktan kavuran kuru havası yerleşmeyi, nüfusu ve tüm ekonomik faaliyetleri olumsuz şekilde etkilemektedir.

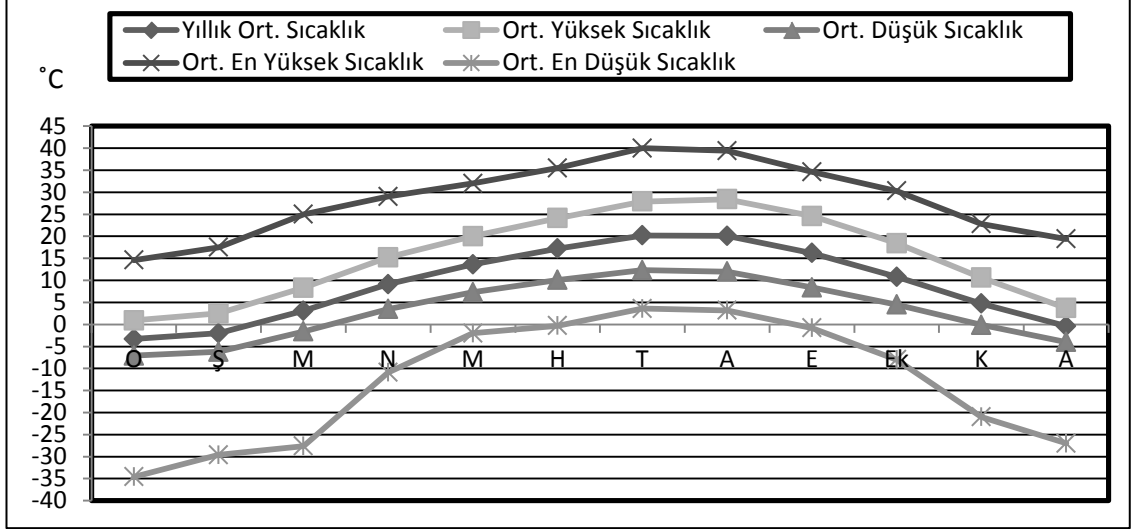
Tablo 1.1 Hafik (1976-1991) ve Sivas'a (1960-2014) Ait Sıcaklık Değerleri

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık	
Hafik (1976-1991)	Ort. Sic.	-5,3	-3,3	1,6	8,3	12,1	15,4	18,2	18,3	14,9	9,1	3,3	-1,7	7,5
	Ort. Yük. Sic.	0,3	2,0	7,1	14,5	18,7	22,5	26,0	26,6	23,8	16,9	9,2	3,0	14,2
	Ort. Düş. Sic.	-11,5	-9,3	-4,9	0,8	4,6	6,7	8,6	8,1	4,8	1,2	-3,1	-6,8	-0,1
	En Yük. Sic. Ort.	10,8	16,2	20,5	26,4	28,8	31,3	35,2	36,0	32,6	29,0	21,3	14,5	25,2
	En Düş. Sic. Ort.	-40,0	-38,0	-33,6	-15,5	-12,3	-5,6	-5,0	-5,5	-7,0	-12,0	-26,0	-25,3	-18,9
Sivas (1960-2014)	Yıllık Ort. Sic.	-3,3	-2,0	3,1	9,1	13,6	17,2	20,2	20,1	16,2	10,8	4,7	-0,4	9,1
	Ort. Yük. Sic.	0,9	2,5	8,3	15,2	20,0	24,1	27,9	28,4	24,6	18,4	10,6	3,7	15,4
	Ort. Düş. Sic.	-7,1	-6,2	-1,6	3,5	7,3	10,1	12,3	12,0	8,4	4,5	-0,1	-4,0	3,2
	En Yük. Sic. Ort.	14,6	17,5	25,0	29,0	32,0	35,5	40,0	39,4	34,6	30,3	22,8	19,4	28,3
	En Düş. Sic. Ort.	-34,6	-29,6	-27,6	-10,9	-2,0	-0,3	3,6	3,2	-0,8	-8,0	-21,0	-27,0	-12,9

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Verileri.

Şekil 1.5 Hafik İlçesine Ait Sıcaklıkların Yıl İçindeki Dağılımı

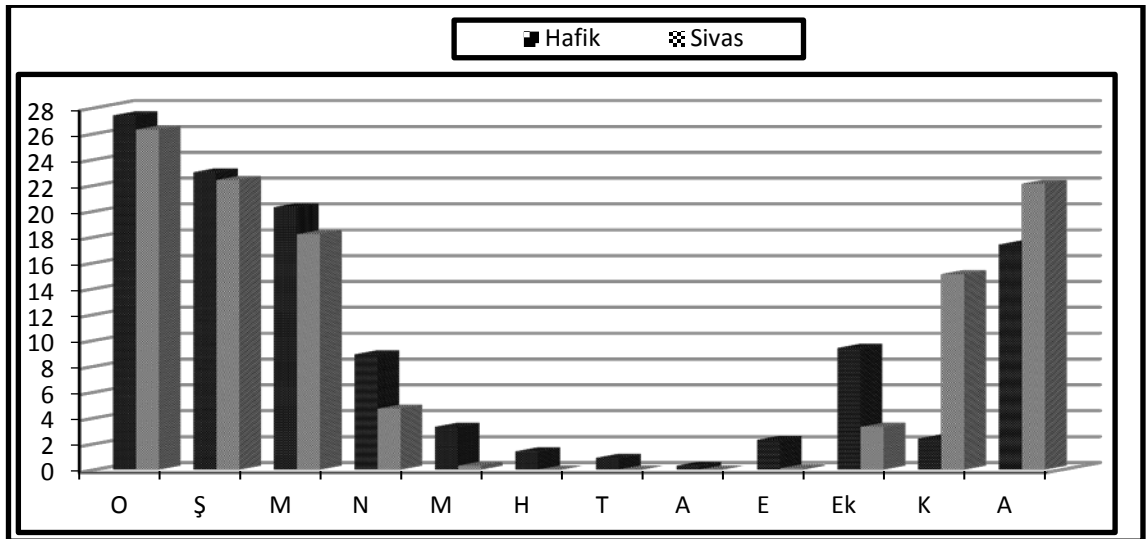
Şekil 1.6 Sivas'ta Sıcaklıkların Yıl İçindeki Dağılımı

Donlu gün ise havanın sıcaklığının günün herhangi bir saatinde 0 °C'nin altında olduğu günlere denmektedir. Donlu günlere eylül ayının başlarından itibaren Kuzeydoğu Anadolu'nun yüksek kesimlerinde rastlanır ve kısa süre içinde de İç Anadolu'da da etkisini gösterir.

Tablo 1.2 Hafik İlçesi ve Sivas'ta Ortalama Donlu Gün Sayısı

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Hafik (1976-1991)	27,4	23,0	20,3	8,9	3,3	1,4	0,9	0,3	2,3	9,4	2,4	17,4	117
Sivas (1960-2014)	26,3	22,4	18,2	4,7	0,3	-	-	-	0,1	3,3	15,1	22,1	112,5

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Verileri.

Şekil 1.7 Hafik ve Sivas'ta Donlu Günlerin Yıl İçerisindeki Dağılımı

Araştırma sahasında ve Sivas'ta donlu günlerin sayısına bakıldığında Hafik'te 117 gün, Sivas'ta ise 112,5 gün olduğu karşımıza çıkmaktadır. Donlu gün sayısı ocak ayında Hafik'te 27,4 gün, Sivas'ta ise 26,3 gün olarak görülmektedir (Tablo 1.2, Şekil 1.7). Gezici siklonların kış mevsiminde kuzeyden ve doğudan Anadolu üzerlerine kadar sokulmaları ile İç Anadolu çanağı içerisinde soğuk hava kütlesi yerleşir. Bunun neticesinde aralık ayından başlayıp mart ayına kadar geçen sürede şiddetli soğuklar ve donlu günler yaşanır. Don olaylı günlerde toprak sıcaklığı düşer ve toprak tamamen donar.. Toprağın donması bazı yıllar o kadar şiddetli olmaktadır ki toprağı çeşitli aletlerle veya iş makineleriyle kazmak bile imkânsız hale gelmektedir. Yörede yaşanan şiddetli soğuklar ve toprağın donması çeşitli alt yapı hizmetlerinin zarar görmesine neden olmakta ve kış mevsimini adeta çileye dönüştürmektedir.

1.2.3. Basınç ve Rüzgârlar

Hafik Meteoroloji İstasyonunda basınç değerleriyle ilgili rasat sonuçlarına rastlanmadığı için araştırma sahasıyla ilgili yaklaşık verilere ulaşmak bakımından Sivas'a ait verilerden yararlanılmıştır. Sivas Meteoroloji İstasyonu verilerine göre yıllık ortalama basınç değeri 871,3 mb olup, normal atmosfer basıncına (45° N enlemi ve deniz seviyesinde 1013,2 mb) göre oldukça düşük bir değer göstermektedir. En düşük ortalama basınç değerine 869,3 mb ile temmuz ayında rastlanırken, en yüksek ortalama basınç değerine ise 874,4 mb ile ekim ve 874,3 mb ile kasım ayında rastlanmaktadır (Tablo 1.3, Şekil 1.8). Sonbahar mevsiminden sonra temmuz ayına kadar geçen dönemde basınç değerleri azalma eğilimi göstermekte ve bu aydan sonra yeniden yükselmektedir. Bilindiği üzere yüksek basınçta hava alçalıcı bir etki yapar ve alçalan hava gazların yere daha yakın olmasından dolayı soğur. Basınç değerlerinin yüksek olduğu kış devresine baktığımız zaman ise bu dönemde gökyüzü açıktır ve bulutlar görünmez, güneşten gelen ışınları atmosferde tutulmadığından ve yüzeyde bulunan kar örtüsü varlığından dolayı şiddetli kuru soğuklar hakimdir.

Yıl boyunca farklı kökenli hava kütlelerinin etkisi altında kalan İç Anadolu platosu kışın çok soğumaktadır. Bunun nedeni ise kuzeydoğudan yani Hazar havzası üzerinden sokulan kontinental Polar(cP) hava kütesidir ve bu hava kütlesi bölge üzerinde yüksek basınç alanı oluşturur. Bu yüzden ekim, kasım, aralık ve ocak aylarında basınç değerleri yüksektir. Yaz başlangıcında ise Azor yüksek basıncının kuzeye

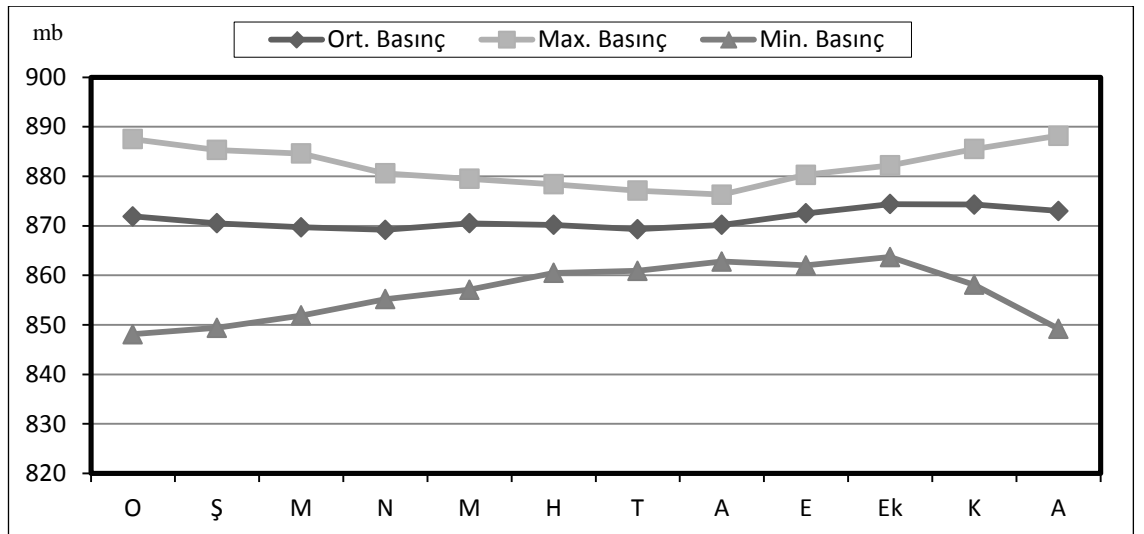
çekilmesi sonucu sıcaklıklar yükselmeye birlikte atmosfer basıncı azalmaya başlar (Koçman, 1993: 12-14).

En yüksek basınç değeri ortalaması 882,1 mb. dır. En yüksek basınç ise aralık ayında 888,2mb'dır. Yaz mevsiminde İç Anadolu kontinental tropikal (Ct) hava kütlelerinin etkisinde kalır. Arabistan yarımadası ve Doğu Akdeniz üzerinden kuzeye doğru çıkan bu hava kavurucu çöl sıcaklarını Anadolu'ya taşır (Koçman, 1993: 14). En düşük basınç ortalaması ise 856,5 mb iken, en düşük basınç değerine 848,1 mb ile ocak ayında rastlanır. Ekstrem basınçların yıl içindeki dağılışı incelendiğinde en yüksek genliğe 39,4 mb. ile ocak ayında rastlanır. Bu genlik farkı, türbülans ve konveksiyonel hareketlerin etkili olduğunu gösterdiği gibi, kış ve ilkbahar yağışlarının da nedenini de bir ölçüde açıklamaktadır (Arınç, 2001: 38). Buna karşılık mayıs-ekim ayları arasında genliğin ortalamasının altında olduğu görülür (Tablo 1.3, Şekil,1.8).

Tablo 1.3 Sivas'a Ait Ortalama ve Ekstrem Basınç Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı (mb.) (1960-2014)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Ort. basınç	871,9	870,5	869,7	869,2	870,5	870,2	869,3	870,2	872,5	874,4	874,3	873,0	871,3
Max. basınç	887,5	885,3	884,6	880,6	879,5	878,4	877,1	876,3	880,3	882,2	885,5	888,2	882,1
Min. basınç	848,1	849,4	851,9	855,2	857,1	860,5	860,9	862,8	862,0	863,7	858,1	849,2	856,5
Genlik	39,4	35,9	32,7	25,4	22,4	17,9	16,2	13,5	18,3	18,5	27,4	39,0	25,5

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Verileri.

Şekil 1.8 Sivas'a Ait Ortalama ve Ekstrem Basınç Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı

Hafik İlçesinde yapılan 15 yıllık rüzgâr rasatlarına göre ortalama rüzgâr hızı 2,3 m/sec'dir. Yıl içinde 1,5 m/sec (aralık) ile 3,3 m/sec (temmuz) arasında değişim göstermektedir (Tablo1.4). Genlik ise 1,8 m/sec kadardır. Ortalama rüzgâr hızı aralık ayından başlayıp nisan ayına kadar artış göstermektedir. Bu aydan sonra ise farklı hava kütlelerinin ortadan kalkıp sıcak havaların egemen olmasından dolayı bir azalma görülmektedir.

Tablo 1.4 Hafik İlçesinde Ortalama ve En Hızlı Rüzgâr Hızının Aylara Göre Dağılımı (m/sec.) 1960-2014

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yılık
Ort. Rüzgâr Hızı (m/sec)	1,7	2,0	2,5	3,0	2,3	2,5	3,3	2,9	1,9	1,8	1,7	1,5	2,3
En Hızlı Rüzgâr Hızı(m/sec)	9,4	9,4	12,3	15,5	9,4	19,0	9,4	12,3	9,4	12,3	12,3	9,4	11,7
En Hızlı Rüzgâr yönü	NE	SE	N	SW	N	N	NE	SW	NE	NW	SW	SW	
Ortalama Fırtınalı Gün Sayısı (m/sec)	-	-	-	-	-	0,1	-	-	-	-	-	-	

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

Tablo 1.5 Hafik İlçesinde Rüzgarların Mevsimlere Göre Dağılımı (1976-1991)

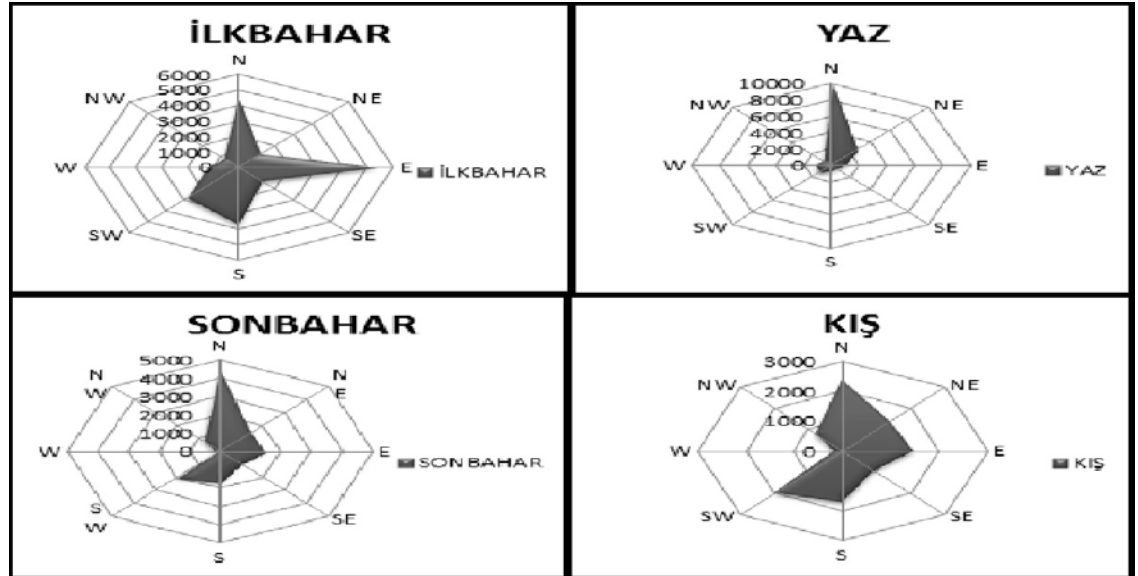
Yönler	İlkbahar		Yaz		Sonbahar		Kış		Yıllık	
	Eсме Sayısı	% Frekans	Eсме Sayısı	% Frekans	Eсме Sayısı	% Frekans	Eсме Sayısı	% Frekans	Eсме Sayısı	% Frekans
N	4416	21,4	9848	55,8	4344	31,3	2360	18,1	20968	32,2
NE	1160	5,6	2552	14,5	1384	10,0	808	6,3	5904	9,1
E	5344	25,9	952	5,4	1448	10,4	2840	21,8	10584	16,2
SE	1272	6,2	504	2,8	896	6,5	1816	14,0	4468	6,9
S	3680	17,8	704	4,0	1688	12,1	1792	13,8	7864	12,1
SW	2808	13,6	1248	7,1	1976	14,2	1608	12,3	7640	11,7
W	1200	5,8	1104	6,2	1360	9,8	928	7,1	4592	7,0
NW	768	3,7	736	4,2	792	5,7	848	6,6	3144	4,8
Toplam	20648	100	17648	100	13888	100	13000	100	65164	100

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

Basınç farkının sonucu olarak Yüksek Basınç alanlarından Alçak Basınç alanlarına doğru bir hava akımı meydana gelmektedir. Araştırma sahasında en hızlı rüzgâr hızı 19,0 m/sec iken, en düşük rüzgâr hızı 9,4 m/sec'dir (Tablo 1.4).

Rüzgârın özellikle ocak ayından sonra hızını artırması sonucunda mart ayında şiddetli şekilde esmesi soğuk havanın etkisini daha da attırmaktadır ve ‘‘Mart kapıdan baktırır kazma, kürek yaktırır’’ sözünü akıllara getirmektedir. *Bofor* skalasına göre, hızı 17 m/sec'den fazla olan rüzgarlar fırtına (Erol, 2004: 127) olarak nitelendirildiğinde araştırma sahasında geçmişte haziran ayı içerisinde fırtına etkisi görüldüğü anlaşılmaktadır.

Araştırma sahasında etkili olan meteorolojik olaylardan birisini oluşturan rüzgarlara baktığımız zaman uzun yıllık ortalamalara göre toplam esme sayısı 65164 gibi yüksek bir değer gösterir. Araştırma sahasında kuzey (%46,1) ve güney (%30,7) sektörlü rüzgarlar, yıllık esme sayısının %76,8'lik bir kısmını oluşturmaktadır. Hafik İlçesinin çeşitli yönlerden aldığı rüzgarlara baktığımız zaman rüzgar en fazla %32,2'si (20968) kuzeyden eserken, en az rüzgarın estiği yön ise %4,8 ile kuzeybatıdır. Araştırma sahasında Rubinstein formülüne göre hakim rüzgar yönü N 9°E olarak ortaya çıkmıştır.

Şekil 1.9 Hafik İlçesinde Mevsimlere Göre Rüzgâr Gülü

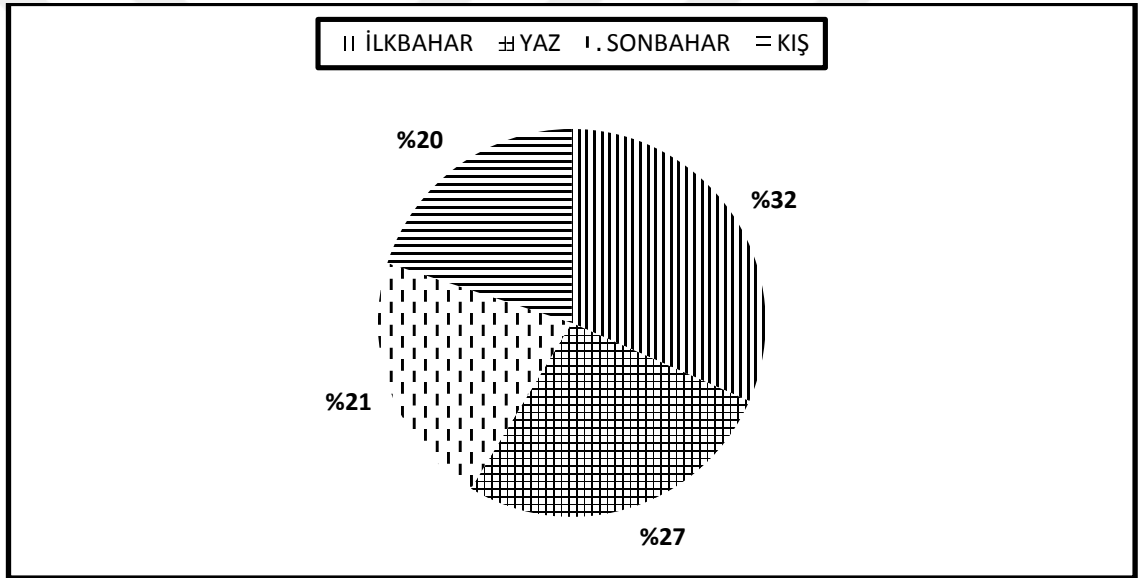
Hafik İlçesinde rüzgar esme sayılarının mevsimlere göre dağılımına baktığımız zaman rüzgarın en fazla estiği mevsimin ilkbahar olduğu karşımıza çıkmaktadır.

Araştırma sahasında hakim rüzgar yönünde kuzey sektörlü rüzgarların büyük bir paya sahip olduğu dikkat çekmektedir. Rüzgarların mevsimlere göre esme sayısına baktığımız zaman 20648 esme sayısı ve % 31,6 ile ilkbahar mevsimi ilk sırada yer alırken, bunu 17648 esme sayısı ve % 27,1 ile yaz mevsimi izlemektedir. Bu mevsimi %21,3 frekansı ile sonbahar ve %20,0 ile kış izlemektedir (Tablo 1.6, Şekil 1.10).

Tablo 1.6 Hafik İlçesinde Rüzgarların Mevsimlere Göre Dağılımı (1976-1991)

Mevsimler	İlkbahar	Yaz	Sonbahar	Kış	Toplam
Esmeye Sayısı	20648	17648	13888	13000	65164
Frekans %	31,6	27,1	21,3	20,0	100

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

Şekil 1.10 Hafik İlçesinde Rüzgarların Mevsimlere Göre Dağılımı (1976-1991)

1.2.4. Buharlaşma, Nemlilik ve Bulutluluk

Sıvının gaz haline geçmesi olarak adlandırılan buharlaşma (Evaporasyon) sonucunda havadaki su buharı miktarı artmaktadır. Genel atmosfer sirkülasyonu içerisinde bir su döngüsü bulunmaktadır ve yağış olarak yeryüzüne ulaşan suyun bir kısmı akışa geçmeden, bir kısmı da göl ve deniz yüzeylerine ulaştıktan sonra buharlaşır. Diğer kısmı ise, canlılarda birtakım hayati faaliyetlerde bulunduktan sonra terleme yolu ile atmosfere döner. Bu nedenle havadaki su buharının kaynağını buharlaşma ve bitkilerdeki terleme oluşturur (Sezer, 1996: 141-187).

Havadaki su buharının miktarı ise hiçbir zaman havanın %4 ünü aşmaz ve her şeyden önce meydana gelen yağışların asıl kaynağını havadaki su buharı oluşturur (Erinç, 1996: 100). Havada bulunan su buharı atmosfer sıcaklığının azalmasını engeller ve kazanılan ısının atmosfere geri dönmesine engelleyici doğal bir set etkisi yapar.

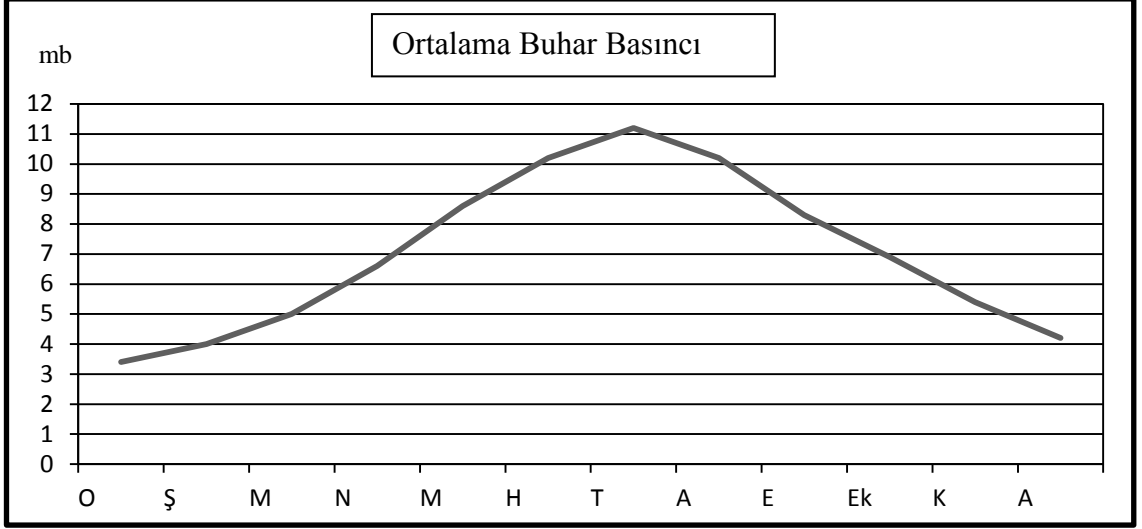
Buharlaştırma değerlerinde meydana gelen değişimler doğrudan sıcaklıkla ilgilidir. Sıcaklığın yükselmesine bağlı olarak havanın nem tutma kapasitesi arttığı için havadaki su buharı miktarı da bir artış gösterir fakat sıcaklığın düşmesiyle birlikte, özellikle kış aylarında havadaki su buharı miktarı azalır (Koçman, 1993: 40). Bununla birlikte sıcaklığın 0°C'nin altında olduğu kış aylarında ise buharlaştırma azda olsa kendini gösterir, bunun da nedeni kış mevsiminde güney sektörlü rüzgârların özellikle lodos'un etkili olması ve kar erimelerine yol açması ile zaman zaman iç bölgelere kadar sokulan sıcak hava kütleleridir. Tüm bunların yanı sıra meydana gelen yüksek basınç buharlaştırmayı azaltırken bunun aksine rüzgar ise buharlaştırmayı artırıcı bir faktör olarak ortaya çıkar.

Hafik meteoroloji istasyonunda yapılan 15 yıllık rasat sonuçlarına incelendiğinde ortalama su buharı basıncı 7,0 mb'dır. Sıcaklığa bağlı olarak buhar basıncında en yüksek değerlere 11,2 mb ile temmuz ayında, en düşük buhar basıncına ise 3,4 mb ile ocak ayında ulaşılır (Tablo 1.7, Şekil 1.11).

Tablo 1.7 Hafik İlçesinde Yıllık Ortalama Buhar Basıncının Aylara Göre Dağılımı (1976-1991)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Ortalama Buhar Basıncı	3,4	4,0	5,0	6,6	8,6	10,2	11,2	10,2	8,3	6,9	5,4	4,2	7,0

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

Şekil 1.11 Hafik İlçesinde Ortalama Buhar Basıncının Aylara Göre Dağılımı

Belirli bir sıcaklığa erişmiş olan havanın içerdiği su buharına nemlilik denmektedir. Atmosferdeki nem miktarını belirleyen su buharı basıncı yaz mevsiminde havadaki nemin doyma noktasına ulaşması için yeterli olmamaktadır. Havada bulunan su buharı miktarı ile o sıcaklıktaki havanın doyma noktasına erişmesi için gerekli su buharı miktarı arasında yılın büyük kısmında önemli farklar görülür. Bağlı nem oranının ortaya koyduğu doyma açığı yaz aylarında iyice hissedilmekte kışın ise etkisi azalmaktadır. Ülkemizde havanın yazın kuru, kışın daha nemli olmasının nedeni budur (Koçman, 1993: 41).

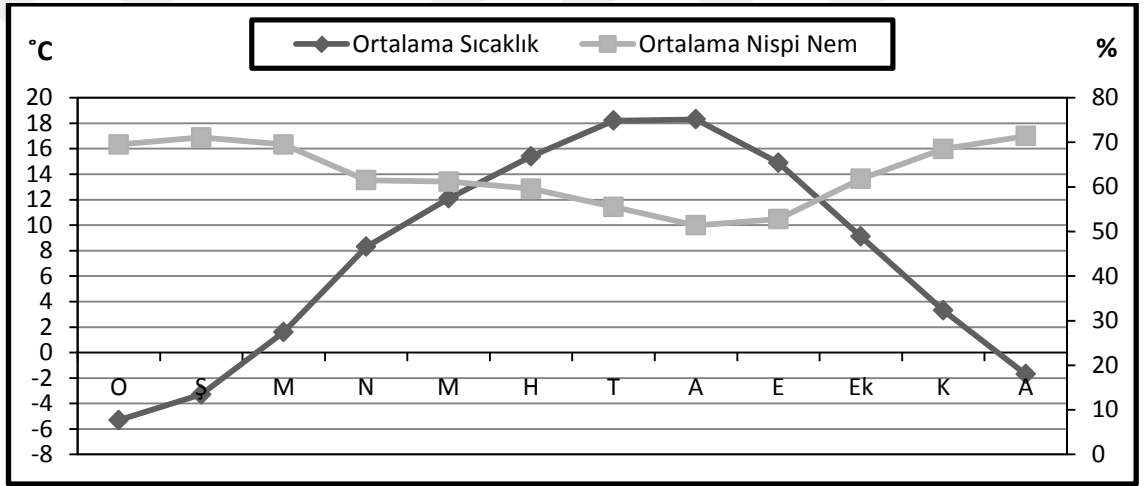
Havadaki nispi nem oranı yine havadaki su buharı miktarına ve sıcaklık derecesine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Genellikle sıcaklıkla ters orantılı olarak sıcaklık yükseldikçe nispi nem azalmakta, sıcaklık azaldıkça ise artmaktadır. Bu nedenle en küçük değerlere yaz mevsiminde ve gündüz vakti erişilir (Erinç, 1996: 105).

Uzun yıllık rasat sonuçlarına göre, ortalama nispi nem miktarı %62,8 kadardır (Tablo 1.8). Nem miktarının aylara göre dağılımına baktığımız zaman haziran ayından itibaren temmuz, ağustos, eylül ayları arasındaki devrede nemliliğin oldukça düşük olduğu karşımıza çıkar. Sıcaklığa bağlı nispi nem miktarı %51,4 ile en düşük değere ağustos ayında ulaşırken, en yüksek değere ise şubat ayında % 71,1 ile ulaşılmaktadır.

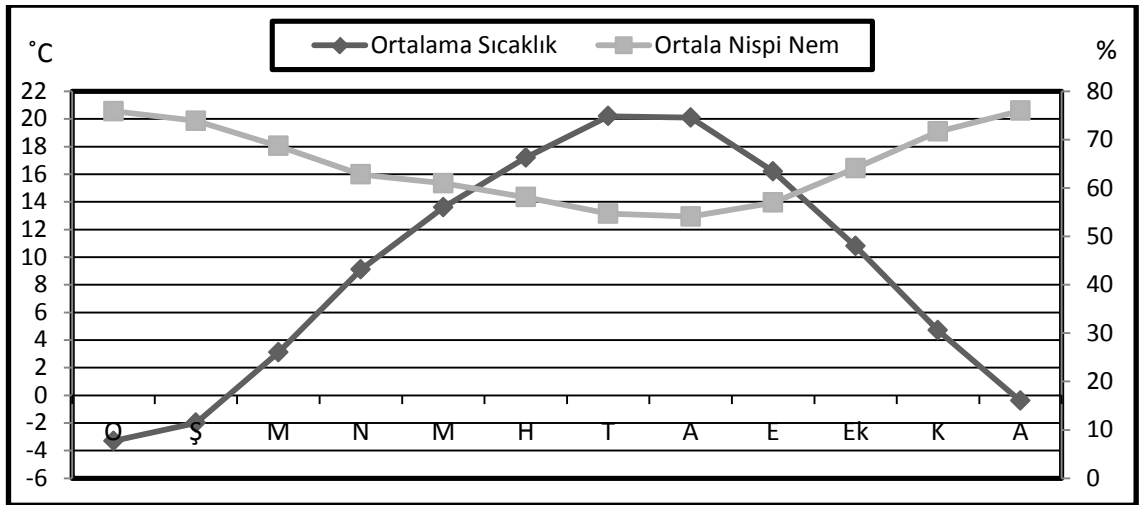
Tablo 1.8 Hafik ve Sivas İstasyonlarına Ait Yıllık Ortalama Sıcaklık ve Ortalama Nispi Nem Miktarının Aylara Göre Dağılımı

	Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Hafik (1976-1991)	Ortalama Sıcaklık (°C)	-5,3	-3,3	1,6	8,3	12,1	15,4	18,2	18,3	14,9	9,1	3,3	-1,7	7,5
	Ortalama Nispi Nem %	69,5	71,1	69,5	61,5	61,2	59,6	55,5	51,4	52,8	61,8	68,5	71,4	62,8
Sivas (1960-2014)	Ortalama Sıcaklık (°C)	-3,3	-2,0	3,1	9,1	13,6	17,2	20,2	20,1	16,2	10,8	4,7	-0,4	9,1
	Ortalama Nispi Nem %	75,9	73,9	68,7	62,8	61,0	58,1	54,7	54,1	57,0	64,1	71,7	76,0	64,8

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

Şekil 1.12 Hafik'te Yıllık Ortalama Sıcaklık ve Nispi Nem Miktarlarının Aylara Göre Dağılışı ve Karşılıklı Durumları

Şekil 1.13 Sivas'da Yıllık Ortalama Sıcaklık ve Nispi Nem Miktarlarının Aylara Göre Dağılışı ve Karşılıklı Durumları

Atmosferde bulunan subuharının yoğunlaşması sonucunda çapları milimetrenin ellide biri kadar olan havada asılı şekilde bulunan su damlacıklarının bir araya gelmesi sonucunda bulutlar oluşur (Dönmez, 1984: 142). Hafik’de ortalama bulutluluk değeri 4,7’dir. Aylara göre bulutluluk değerlerine baktığımız zaman en düşük değerlere yaz aylarında (ağustos 1,6, temmuz 1,9), en yüksek değere ise kış aylarında rastlanmaktadır (aralık 7,1, ocak 7,0). Ortalama bulutluluk Sivas’ta ise 4,4’dür. Bu istasyonda da en düşük bulutluluk değerine yazın (ağustos 1,5, temmuz 1,7), en yüksek bulutluluk değerine ise (aralık 6,5, ocak 6,4, şubat 6,3) kışın ulaşılır (Tablo 1.9). Kasım ayından başlayıp nisan ayına kadar süren dönemde bulutluluk 5’ in üzerindedir. Bu dönemler Türkiye üzerinde frontal faaliyetlerin arttığı, yağışların fazlalaştığı ve bağıl nem oranının yüksek olduğu dönemlerdir (Koçman, 1993: 46).

Tablo 1.9 Hafik ve Sivas İstasyonlarına Göre Aylık ve Yıllık Bulutluluk Değerleri

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Hafik	7,0	6,4	6,1	5,8	5,3	3,3	1,9	1,6	1,9	4,3	5,8	7,1	4,7
Sivas	6,4	6,3	5,9	5,6	4,7	3,2	1,7	1,5	2,2	3,9	5,1	6,5	4,4

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

Tablo 1.10 Hafik ve Sivas'ta Aylara Göre Açık, Bulutlu ve Kapalı Gün Sayıları

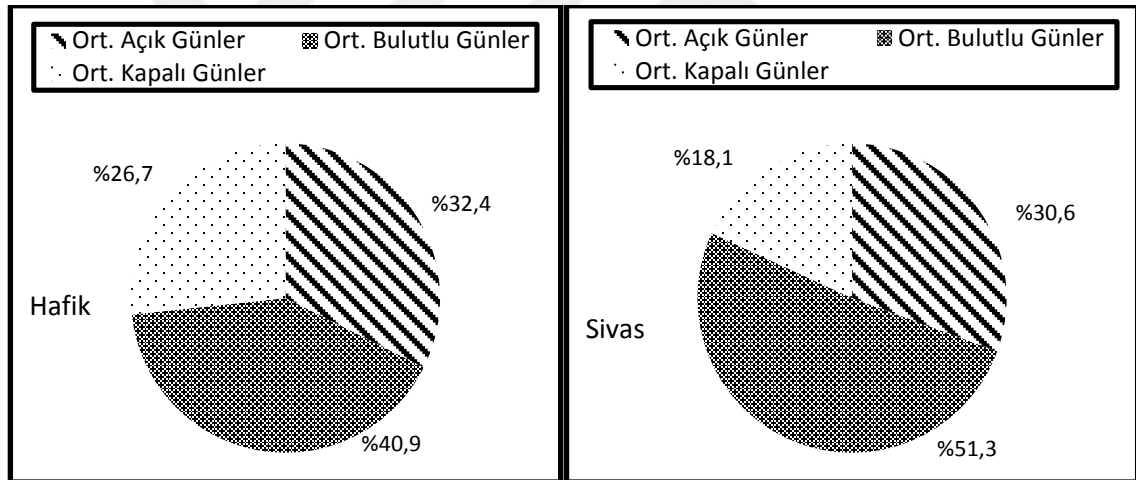
	Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Hafik (1976-1991)	Ort. Açık Günler	2,6	3,6	4,8	4,6	6,3	11,1	17,5	19,1	17,5	10,6	6,3	2,6	106,6
	Ort. Bulutlu Günler	12,3	11,4	12,0	13,3	14,1	12,7	8,8	7,6	7,4	11,0	11,7	11,9	134,2
	Ort. Kapalı Günler	14,2	11,4	10,3	8,4	6,8	2,5	0,8	0,4	1,3	6,8	10,1	14,6	87,6
Sivas (1960-2014)	Ort. Açık Günler	3,4	2,9	4,5	3,8	5,8	11,2	20,7	21,6	17,0	10,5	6,8	3,7	111,9
	Ort. Bulutlu Günler	16,1	15,4	17,0	19,8	21,9	18,0	10,2	9,3	12,3	16,7	15,7	15,0	187,4
	Ort. Kapalı Günler	11,5	10,5	9,5	6,5	3,3	0,9	0,2	0,1	0,7	3,8	7,5	12,3	66,3

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

Beşeri ve ekonomik faaliyetler için havanın açık ve güneşli olması gerekmektedir. Bu bakımdan bulutluluk oldukça önemlidir (Birinci, 2007: 29). Açık, bulutlu ve kapalı gün sayıları incelendiğinde Hafik ve Sivas’ta açık günler ortalama olarak yılda 105-115

gün kadar (Hafik, 106,6, Sivas, 111,9 gün) sürmektedir. Yıl genelinde bulutlu ve kapalı günler sayısına baktığımız zaman bulutlu günler Hafik'te 134,2 gün, Sivas'ta ise 187,4 gün kadar iken, kapalı günler ise Hafik'te 87,6 gün, Sivas'ta ise 66,3 gün kadardır (Tablo 1.10). Bulutlu günler arasında ciddi farklar bulunmaktadır. Bunda Hafik İlçesinin yakınında yüksek bir kütle bulunmayışı etkili olurken, istasyonların kurulduğu yerlerde bu farkın ortaya çıkmasında pay sahibi olmuştur. Bulutlu gün sayısının fazla olması neticesinde Sivas'ta yağış miktarı Hafik' e göre daha yüksektir.

Genel itibari ile kış mevsimine denk gelen kapalı günlerin sayısı Hafik'de %26,7 iken Sivas'ta ise %18,1 oranındadır. Çoğunlukla havanın açık olduğu günler yaz mevsimine denk gelmekle birlikte kış mevsiminde de yüksek basınçtan dolayı hava çoğu zaman açıktır ve bu durum bölgede kışın şiddetli kuru soğukların oluşmasında etkilidir (Akyol, 1944: 12). Açık günlerin yıl içerisindeki oranı Hafik'de %32,4 olarak görülürken Sivas'ta ise %30,6 oranındadır (Şekil 1.14).

Şekil 1.14 Hafik ve Sivas'ta Aylara Göre Ortalama Açık, Bulutlu ve Kapalı Günler

1.2.5. Yağışlar

İklim elemanları içerisinde zaman ve mekan bakımından en fazla değişkenlik gösteren parametreyi yağış miktarı oluşturmaktadır (Karabulut ve Cosun, 2009: 66). Türkiye kısa mesafelerde büyük yükselti farkları içerdiği için farklı hava kütlelerinin etkisinde kalmaktadır. Bu yüzden yağışların oluşumunda ve yağışların ülke genelinde dağılımı birbirinden farklı değerler göstermektedir. Ülkemize yağış bakımından genel olarak baktığımızda en fazla yağış kuzey ve güney kıyılarımızda ki denize paralel

uzanan Kuzey Anadolu ve Toros dağlarının denize bakan yamaçlarında görülür. Denizden sokulan sıcak hava kütleleri iç kısımlara geçmek isterken burdaki yüksek dağ kütleleri tarafından yükselmeye zorlanır ve bol yağış bırakır. Buna karşılık iç kısımlara ulaşan hava kütleleri kıyıdaki dağları aşarak alçaldıkları sırada adyabatik olarak ısındıkları için daha az nem içerirler. İç bölgelerde yağış miktarının az olmasında kış mevsiminde yüksek basıncın egemen olması ve yazın ise sıcaklığın fazla olması yağışların bu bölgelerde az olmasına sebep olmaktadır (Koçman, 1993: 49). Bunun yanısıra Hafik'te çok yüksek dağların bulunmaması da yağışın az olması üzerinde önemli bir rol oynamaktadır.

Türkiye'de yağış rejiminde görülen bölgesel farklılıkların meydana gelmesinde ise iki grupta toplanır. Bunlardan birincisi ve en önemlisi, Türkiye'yi etkileyen hava kütlelerinin mevsimlik hareketleri ve cephesel depresyonların frekanslarıdır, ikinci olarak ise yerçekileri, bakı, karasallık derecesidir. Türkiye'de ekim ayı sonundan itibaren mayıs ayına kadar süren dönemde farklı bölgelerden Akdeniz havzasına ulaşan hava kütlelerine bağlı cephe sistemleri ve alçak basınç oluşumları yağış koşullarını yönetir (Koçman, 1993: 54).

Hafik meteoroloji istasyonunda yapılmış olan 15 yıllık rasat sonuçlarına göre yıllık ortalama yağış miktarı 379,6 mm olarak görülür. Sivas'ta ise 54 yıllık rasat sonuçlarına göre yıllık ortalama yağış miktarı 439,6 mm'dir. Yıllık ortalama yağışın aylara göre dağılımına incelendiğinde Hafik'te en fazla yağış 60,6 mm ile mayıs ayında, en az yağış ise 4,1 mm ile ağustos ayında görülür. Sivas'ta ise en fazla yağış 61,6 mm ile nisan ayında, en az yağış ise 5,8 mm ile ağustos ayında düşmektedir (Tablo 1.11, Şekil 1,15).

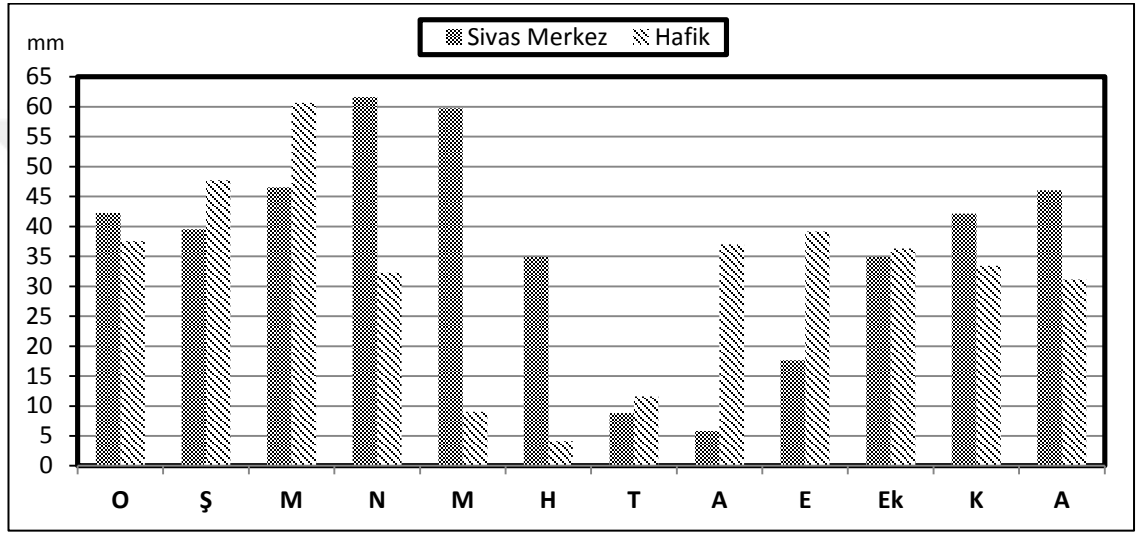
Tablo 1.11 Hafik ve Sivas'ta Aylık ve Yıllık Yağış Değerleri (mm)

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Hafik (1976-1991)	33,4	31,1	37,5	47,7	60,6	32,2	9,0	4,1	11,6	37,0	39,1	36,3	379,6
Sivas (1960-2014)	42,2	39,5	46,5	61,6	59,7	34,9	8,8	5,8	17,6	34,9	42,1	46,0	439,6

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

İlkbahar'da karların eriyip sıcaklığın yükselmeye başlamasıyla birlikte toprakta bulunan su buharlaşmaya ve yükselmeye başlar. Bunun neticesinde su buharı miktarı

artmaya başlar ve yükselen havanın daha sonra soğuması ile su buharı yoğunlaşır ve yağmur yağar. Özellikle öğleden sonra ısınan hava kütlelerinin meydana getirdiği bu yağışlara İç Anadolu'da *kırkikindi* yağmurları adı verilir. İlkbaharda yağın bu yağmurlar sağanak şeklinde olur ve adından da anlaşılacağı gibi yaklaşık olarak 40 gün kadar sürer. Kırkikindi yağışlarına Sivas civarında "*aptal şaşkırtan yağışları*" (Arıncı, 2011: 245) veya "ahmak ıslatan" adı verilmektedir. Bu yağışlar özellikle yaz mevsiminin kurak geçtiği iç bölgelerde tarımsal faaliyetler açısından büyük bir önem taşır.

Şekil 1.15 Hafik ve Sivas'ta Aylık ve Yıllık Yağış Değerleri (mm)

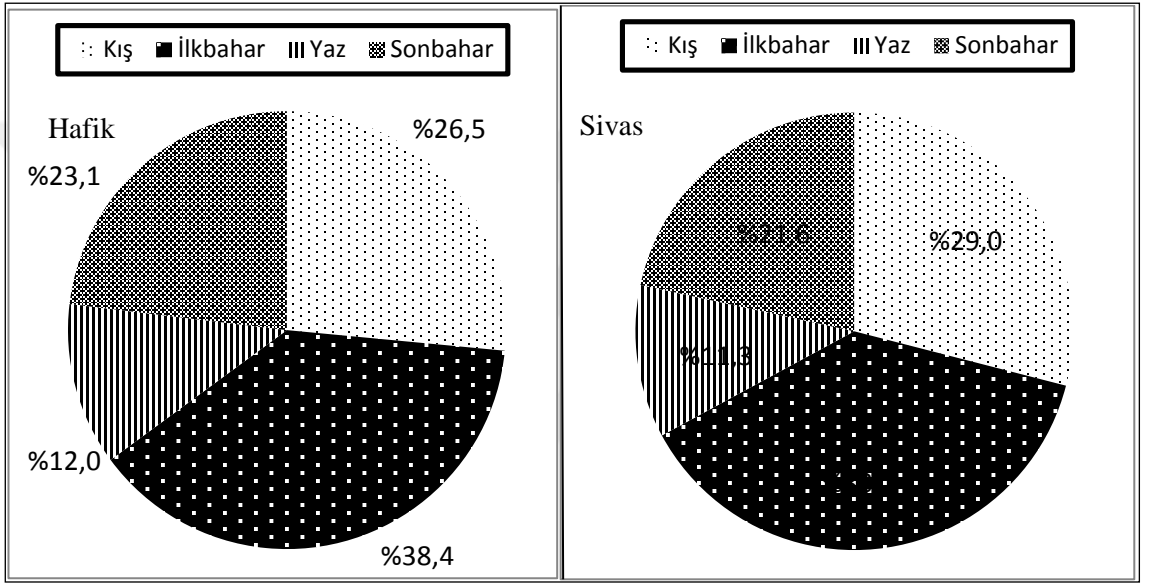
Yağış rejimini ortaya koyabilmek için, yağışın mevsimlere göre gösterdiği değişimlere baktığımız zaman Hafik'te en yağışlı mevsim % 38,4 (145,8 mm) ile ilkbahardır. Çünkü ilkbaharda havaların ısınmasına bağlı olarak yüksek basıncın etkisi azalır. Bu dönemin başlangıcında atmosferin yeryüzünden başlayarak ısınması, zemine yakın hava katmanlarının sıcaklığını arttırmakla birlikte, atmosferin yüksek katlarında hala soğuk hava yer almaktadır. Bu durum konvektif karasızlığa yol açar ve mayıs-haziran aylarında konveksiyonel yağışların artmasına neden olur (Koçman, 1993: 55).

Tablo 1.12 Hafik ve Sivas'ta Yıllık Ortalama Yağış Miktarının Mevsimlere Göre Dağılışı (mm)

Mevsimler	İlkbahar		Yaz		Sonbahar		Kış		Yıllık	
	Yağış	%	Yağış	%	Yağış	%	Yağış	%	Yağış	%
Hafik	145,8	38,4	45,3	12,0	87,7	23,1	100,8	26,5	379,6	100
Sivas	167,8	38,1	49,5	11,3	94,6	21,6	127,7	29,0	439,6	100

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

Yağışların en az düştüğü mevsim ise % 12,0 (45,3 mm) ile yaz mevsimidir. Bu dönemde İç Anadolu'ya güneyden sokulan Tropikal hava kütesi etkisini gösterir ve düşen yağış miktarı azdır. Mayıs ayından itibaren karaların ısınmaya başlamasıyla birlikte yüksek basıncın alanı daralır ve kuzeye doğru çekilir ve bu dönemde Türkiye tropikal hava kütlelerinin etkisi altına girmektedir (Koçman, 1993: 54-55). Kış mevsimine baktığımız zaman % 26,5 (100,8 mm) ile ilkbahardan sonra en yağışlı ikinci mevsim olduğu görülür. Sonbaharın yıllık yağış içinde % 23,1'lik (87,7 mm) yağış yüzdesine sahip olduğu görülmektedir (Tablo 1.12, Şekil:1.16).

Şekil 1.16 Yıllık Ortalama Yağış Miktarının Mevsimlere Göre Dağılışı

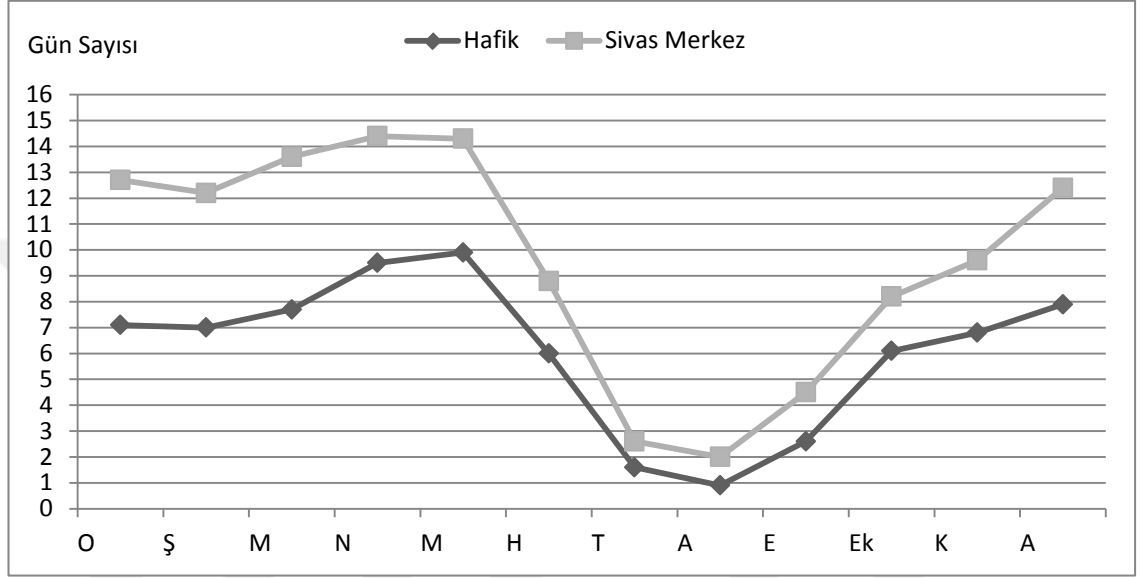
Karşılaştırma İstasyonu olarak seçilen Sivas'ta ise yağışın mevsimlere göre dağılışı benzerlik göstermektedir. En fazla yağışın düştüğü dönem %38,1 (167,8 mm) ile ilkbahar olurken, bunu %29,0 (127,7 mm) kış takip eder. En az yağışın düştüğü mevsim % 11,3 (49,5 mm) ile yaz, sonbahar ise toplam yağış içerisinde %21,6 (94,6 mm) orana sahiptir (Tablo 1.12, Şekil 1.16).

Yağış değerleri ve yağışın aylara ve mevsimlere göre dağılımına bakıldığı zaman maksimum yağış ilkbaharda, minimum yağış miktarı ise yazın görülmektedir. Ekim ayından itibaren artmaya başlayan yağışlar nisan ve mayıs aylarında en yüksek değerlere ulaşır ve haziran ayından itibaren azalan yağışlar ağustos ayında minimum olur. Yağışın aylara ve mevsimlere göre dağılımına bakarak bölgenin "İç Anadolu Karasal Geçiş Tipi" yağış rejimine sahip olduğu söylenebilir (Koçman,1993: 58).

Tablo 1.13 Hafik ve Sivas'ta Ortalama Yağışlı Gün Sayılarının Aylara Göre Dağılımı

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Hafik (1976-1991)	7,1	7,0	7,7	9,5	9,9	6,0	1,6	0,9	2,6	6,1	6,8	7,9	73,1
Sivas (1960-2014)	12,7	12,2	13,6	14,4	14,3	8,8	2,6	2,0	4,5	8,2	9,6	12,4	115,3

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü.

Şekil 1.17 Hafik ve Sivas'ta Ortalama Yağışlı Gün Sayılarının Aylara Göre Dağılımı

Araştırma sahasında görülen ortalama yağışlı günlerin sayısına baktığımızda Hafik'te 71,1 gün, Sivas'ta ise 115,3 gündür. Yağışların az olmasındaki en etkili faktör orografyadır. İlin kuzeyinde ve güneyinde yer alan yüksek dağlar nemli hava akımlarının önünde aşılması güç bir engel oluşturur ve yamaç sübidansı nedeniyle yağış az olur (Arınç, 2011: 243). Yağışlı günlerin aylara göre dağılımına baktığımız zaman Hafik'te en fazla yağış 9,9 gün ile mayıs ayında de görülürken, en az yağış 0,9 gün ile ağustos ayında görülmektedir. Sivas'ta nisan ayı 14,4 gün ile en fazla yağış görülen ay iken, en az yağış ise 2,0 gün ile ağustos ayında görülür (Tablo 1.13, Şekil 1.17).

Kış mevsiminde havaların soğumasına bağlı olarak etki alanını genişleten polar hava kütleleri frontal faaliyetlere bağlı olarak yağış bırakır. Bu nemli hava kütleleri sıcaklığın düşük olduğu alanlara kar şeklinde düşer. Yağan karın yerde örtü oluşturabilmesi için havanın ve zemin sıcaklığının 0 °C'nin altında olması gerekir. Karın yerde kalma süresini ve kalınlığını kuzey sektörlü rüzgarlar etkiler ve karla örtülü

günlerin ortalama sayısı, denizden uzaklık, yükselti ve karasallık derecesine göre değişir (Günel, 2013: 2-6).

Tablo 1.14 Hafik ve Sivas'ta Ortalama Kar Yağışlı Gün Sayısı

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Hafik (1976-1991)	7,2	5,8	4,4	1,5	0,3	-	-	-	-	0,3	2,4	5,4	27,3
Sivas (1960-2014)	11,7	10,8	7,5	2,1	0,2	-	-	-	-	0,5	3,5	8,6	44,9

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Verileri.

Araştırma sahasında ortalama kar yağışlı gün sayısı 27,3 gündür. Karşılaştırma istasyonu olarak seçilen Sivas'ta ise ortalama kar yağışlı gün sayısı 44,9 gündür ve kar yağışları ekim ile mayıs ayları arasındaki 8 aylık dönemde görülür. En fazla kar yağışı her iki istasyonda da ocak ayında görülür ve bu değer Hafik'te 7,2 gün Sivas'ta ise 11,7 gündür. En düşük yağışlı gün sayısına yaz başlangıcında ve sonunda rastlanır (Tablo 1.14).

1.2.6. İklim Tipi

İklim elemanları sonucunda belirlenen iklim tipi yerleşme, konut şekilleri, tarımsal faaliyetler, bitki örtüsü, akarsular, toprak tipi gibi birçok doğal ve beşeri olayları doğrudan veya dolaylı olarak etkilemektedir. Türkiye'nin konumu ve fiziki coğrafya özellikleri iklim koşulları üzerinde büyük etkilere sahiptir. Türkiye, iklim özellikleri bakımından farklar gösteren ılıman iklim kuşağı ile subtropikal kuşağın Akdeniz makroklima bölgesinin etkisinde bulunur. Bunun yanında fiziki coğrafya faktörleri de iklim koşullarında önemli değişmelere yol açar (Koçman, 1993: 75).

Bir yerin iklim özelliklerinin ortaya konmasında yalnız o yerdeki sıcaklık, basınç ve rüzgarlar yada nem ve yağış değerleri yeterli değildir. O yerdeki iklim hakkında ancak iklim elemanlarının tamamının ele alınması bir fikir verir. Çünkü iklim birbiri ile alakalı olan olaylar bütünüdür (Ardel, vd., 1969: 266).

Yağış etkinliği ve buna bağlı olarak iklim tipini ortaya koymak için birtakım formüller Hafik meteoroloji istasyonu verilerine dayanılarak araştırma sahasına

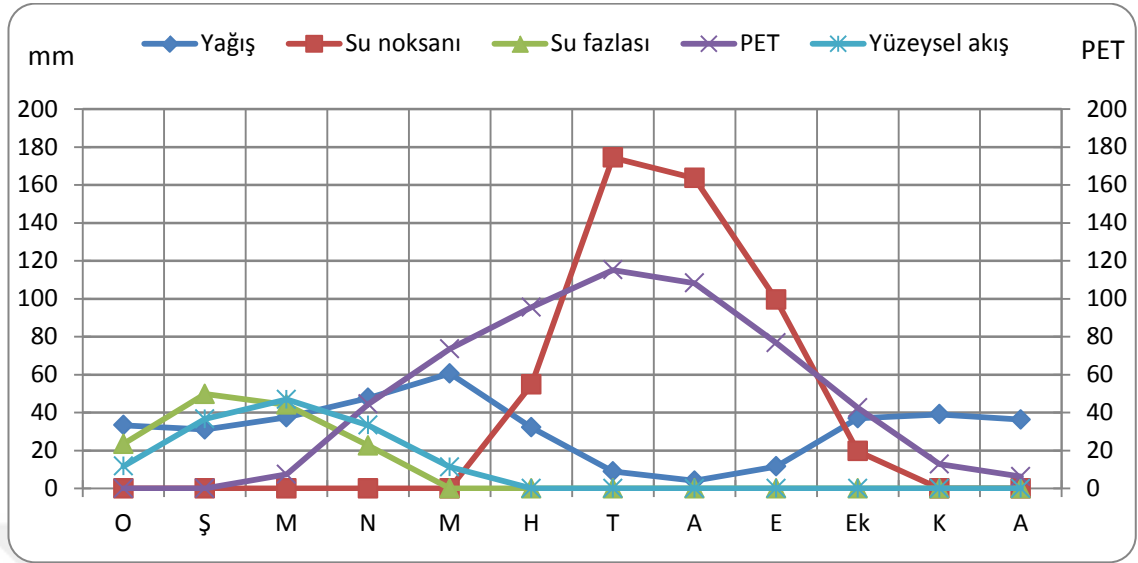
uygulanmıştır. Yağış etkinliğini ve iklim tipini belirlemek amacıyla Thornthwaite, De Martonne (1942) ve Erinç (1965) yağış etkinliği formülleri kullanılmıştır.

Hafik Meteoroloji İstasyonu verilerinden yararlanılarak hazırlanan Thornthwaite metoduna göre hazırlanmış su bilançosuna baktığımızda kasım ayından başlayıp mayıs ayına kadarki dönemde yağış miktarı, potansiyel evapotranspirasyondan (PE) fazladır. Bu dönemde toprak suya doymun haldedir ve bu dönem nemli bir devre olarak belirmektedir. Haziran ayından itibaren potansiyel evapotranspirasyon, düşen yağış miktarından fazla olduğu için yağışlar buharlaşma ile kaybolan suyu karşılayamaz duruma gelir ve bu dönemden itibaren toprakta biriken su kullanılmaya başlar.

Haziran ayından itibaren toprakta suyun kullanılmasından dolayı su noksanlığı ortaya çıkmaya başlar ve su noksanlığı temmuz'da en yüksek değere ulaşır ve potansiyel evapotranspirasyonun yağış miktarından fazla olmasından dolayı kurak devre ortaya çıkar (Tablo 1.15, Şekil 1.18).

Tablo 1.15 Hafik İlçesinin THORNTHWAİTE Formülüne Göre Su Bilançosu

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Sıcaklık °C	-5.3	-3.3	1.6	8.3	12.1	15.4	18.2	18.3	14.9	9.1	3.3	1.7	7.9
Sıcaklık İndisi	0.0	0.0	0.2	2.2	3.8	5.5	7.1	7.1	5.2	2.5	0.5	0.2	34.3
Potansiyel ETP (mm)	0.0	0.0	7.2	40.3	59.7	76.7	91.3	91.9	74.1	44.3	15.4	7.7	
Güneşlenme süresine göre PE Tashih emsali	0.85	0.84	1.03	1.11	1.23	1.24	1.26	1.18	1.04	0.96	0.84	0.82	
Düzeltilmiş PE (mm)	0.0	0.0	7.4	44.5	73.6	95.5	115.2	108.2	76.8	42.5	12.9	6.3	583.1
Yağış (mm)	33.4	31.1	37.5	47.7	60.6	32.2	9.0	4.1	11.6	37.0	39.1	36.3	379.6
Depo Değişikliği (mm)	19.5	-	-	-	-34.7	-65.3	-	-	-	-	36.1	44.4	
Depolama (mm)	100.0	100.0	100.0	100.0	65.3	-	-	-	-	-	36.1	80.5	100.0
Gerçek Evapotranspirasyon (mm)	-	0.0	9.8	43.8	88.4	80.6	3.0	1.4	6.9	34.5	18.2	1.2	287.8
Su Noksanı (mm)	-	-	-	-	-	54.8	174.4	163.6	99.6	19.7	-	-	512.1
Su Fazlası (mm)	23.5	49.8	44.1	22.6	-	-	-	-	-	-	-	-	140.0
Yüzeysel Akış (mm)	11.7	36.6	47.0	33.4	11.3	-	-	-	-	-	-	-	140.0
Yüzeysel Akış(mm)	11.8	30.8	37.5	30.0	15.0	7.5	3.8	1.9	0.9	0.5	0.2	0.1	140.0
Nemlilik	33.4	31.1	4.0	0.1	-0.2	-0.7	-0.9	-1.0	-0.8	-0.1	2.0	4.8	

Şekil 1.18 Hafik İlçesinin Thornthwaite Formülüne Göre Su Bilançosu Diyagramı

Thornthwaite formülüne göre Hafik'te "D B'2 s b'2" sembolleriyle ifade edilen Yarı kurak, ikinci dereceden orta sıcaklıkta (mezotermal), su fazlası kış mevsiminde ve orta derecede olan karasal iklime yakın iklim tipi görülmektedir.

Tablo 1.16 Hafik'in De MARTONNE(1942)Formülüne Göre Aylık Kuraklık İndisi

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Ort. Sıcaklık(°C)	-5,3	-3,3	1,6	8,3	12,1	15,4	18,2	18,3	14,9	9,1	3,3	-1,7	7,5
Ort. Yağış(mm)	33,4	31,1	37,5	47,7	60,6	32,2	9,0	4,1	11,6	37,0	39,1	36,3	379,6
İndis Değerleri	85,2	55,7	38,8	31,2	32,9	15,2	3,8	1,7	5,6	23,2	35,2	50,9	21,7
Yağış Etkinliği	ÇOK NEMLİ			NEMLİ		YARI KURAK	KURAK			YARI NEMLİ	ÇOK NEMLİ		YARI NEMLİ

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Verileri.

Araştırma sahasında, yağış etkinliğini tespit etmek için kullanılan indislerden birisi De MARTONNE kuraklık indisidir. Bu formüle göre Hafik İlçesi 21,7 indis değeri ile yarı nemli bir özelliğe sahiptir. Bunun yanında araştırma sahasında kurak, yarı kurak, yarı nemli ve nemli ayların var olduğu görülmüştür. Kasım, aralık, ocak, şubat, mart ayları çok nemli (indis değerleri $35 <$), nisan ve mayıs ayları ise nemli (indis değerleri 25-35 arasında), haziran ayı yarı kurak (indis değerleri 10-20 arasında) iklim görülmektedir. Haziran ayından sonra sıcaklık değerlerinin artması ve yağışların azalması sonucunda temmuz, ağustos, eylül aylarında kurak (indis değerleri 10'un

altında) iklim şartları görülür. ekim ayında yağışların tekrardan artmasına bağlı olarak yarı nemli(indis değerleri 20-25 arasında) iklim belirmeye başlamaktadır (Tablo 1.16).

Tablo 1.17 Hafik'te ERİNÇ(1965) Formülüne Göre Yağış Etkinliğinin Aylara Göre Durumu

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek	K	A	Yıllık
Ort. Yağış(mm)	33,4	31,1	37,5	47,7	60,6	32,2	9,0	4,1	11,6	37,0	39,1	36,3	379,6
Ort. Max sıcaklık	0,3	2,0	7,1	14,5	18,7	22,5	26,0	26,6	23,8	16,9	9,2	3,0	14,2
İndis değerleri	1336	186,6	63,4	39,5	38,9	17,1	4,2	1,9	5,8	26,3	51,0	145,2	26,7
Yağış etkinliği	ÇOK NEMLİ			YARI NEMLİ		YARI KURAK	KURAK			YARI NEMLİ	NEMLİ	ÇOK NEMLİ	YARI NEMLİ

Kaynak: Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü Verileri

Aylık ortalama sıcaklıklar ile ortalama yağışların kullanılması esasına dayalı ERİNÇ formülüne göre, Hafik 29,4 indis değerine sahip olup, yarı nemli iklim tipine girer. Araştırma sahasına baktığımız zaman, aralık, ocak, şubat ve mart ayları çok nemli (indis değeri 55'den büyük), nisan, mayıs ve ekim ayları yarı nemli (indis değerleri 23-40 arasında) iklim şartları görülür. Bu aydan sonra yaz sıcaklığı ve yağışın azalmasına bağlı olarak haziran ayı yarı kurak (indis değeri 15-23 arasında), temmuz, ağustos ve eylül ayları tam kurak (indis değeri 8 den az) iklim şartlarına sahiptir. Sıcaklıkların hissedilir derecede düştüğü kasım ayında ise nemli (indis değeri 40-55 arasında) iklim şartları görülür (Tablo 1.17).

Sonuç olarak baktığımız zaman araştırma sahası De MARTONNE ve ERİNÇ formüllerine göre yarı nemli bir iklim tipi görülmektedir. Tarımsal faaliyetlerin yoğun olarak yapıldığı haziran-ekim arasındaki dönemde kuraklık sorunu zaman zaman da olsa görülmekte, suyun bulunduğu alanlarda sulu tarım diğer kesimlerde ise kuru tarım yapılmaktadır. ERİNÇ formülüne göre, sahanın doğal bitki örtüsünün park görünümlü kuru orman olması gerekirken, yaz kuraklığı ve beşeri etkilerden dolayı antropojen step görülmektedir.

1.3.HİDROGRAFİK ÖZELLİKLERİ

Hafik İlçesi hidrografik özellikler bakımından oldukça zengin bir potansiyele sahiptir. Akarsuların dışında küçük çapta çok sayıda göl bulunmaktadır. Hafik ilçesi

ülkemin en önemli karstik sahalarından birisidir. Karstik bölgelerin en tipik oluşumlarından birisi de karstik kaynaklardır. Bazen sızıntı şeklinde, bazen de gür olarak görülen bu kaynaklar yüzeyde büyüklü küçüklü dereleri oluştururlar (Pekcan, 1999: 85).

İç Anadolu bölgesinde yer alan akarsuların çoğunluğu yüksek ve bol yağışlı yayla ve dağlardan kaynağını alırlar. Bu akarsular tektonik depresyonlarda ağır akarken, bitişme boğazlarında ve yarma vadilerde de hızlı bir akış gösterirler. Bu tektonik havzalar aynı zamanda alüvyonlaşma sahası oldukları için buharlaşma ve akarsu tabanlarının su geçirir depolardan oluştuklarından akarsu bakımından oldukça fakirleşirler, fakat çevreye doğru gidildikçe kendilerini bekleyen kolları bünyesine alarak akımları fazlalaşır (Akyol, 1949: 8-9).

Hafik ilçe merkezinin güneyinde akış göstermekte olan ve bölgenin en önemli akarsuyu olan Kızılırmak, bölgenin sularını drene eden ana akarsudur. İmranlı ilçesi sınırları içerisindeki Kızıldağ'dan doğan ve ülkemizin en uzun akarsuyu olan Kızılırmak, Zara ilçesinden geçtikten sonra Hafik ilçesinin doğusundan girer ve batıya doğru Çimenyenice, Yarhisar ve Dışkapı köylerinden sonra ilçe merkezinin güneyinden geçerek batıya doğru akışına devam eder. Kızılırmak Hafik ilçesine girdiği yerden ilçe merkezine kadar 21 km mesafe kat etmektedir ve bu ırmağın ilçe içerisinde aktığı mesafe yaklaşık 45 km'dir. Akarsu Hafik ilçe merkezi güneyinde ortalama 40-45 m genişliğinde bir vadi tabanı içerisinde akış göstermektedir.

İlçe merkezi içerisinde akış gösteren akarsular küçük derelerden oluşmaktadır ve bunlar arasında en önemli akarsular Özdere ve Koç deresidir. Kızılırmak ağı içerisinde yer alan bu akarsular akış gösterirken çevredeki birçok küçük dereyi de bünyesine alarak ilçe merkezinin güneyinde Kızılırmak'a katılmaktadır. Bunlardan Özdere, ilçenin kuzeyinden doğar ve bu alanı drene eder. Özdere kuzeydoğu-güneybatı yönünde akış göstererek Koşutdere (Çaykürt) yakınlarında buradan geçen bir fay nedeniyle bir dirsek yapar (Özel, 2005: 38, Akpınar ve Akbulut, 2007: 10) ve önce Özendere daha sonrada güneye doğru Koç deresiyle birleşerek güneye doğru akış gösterir. Akarsu çoğunlukla düz ve düze yakın bir sahada ilerlediği ve akım miktarı düşük olduğu için büklümler oluşturur. Diğer derelerle birleşen ve tek bir kol olarak güneye doğru ilerleyen akarsu yağışlı dönemlerde özellikle ilkbahar başlarında kar erimelerine bağlı olarak ilçenin

güneydoğusunda Kızılırmak'a sularını ulaştırır. Yaz mevsiminde ise bu akarsu Kızılırmak'a kavuşmadan kurumaktadır (Fotoğraf 1.1). Bu kavuşma sahası Kızılırmak yatağının en fazla genişlediği alanı oluşturmakta ve Hafik ilçesinin tarıma en elverişli olduğu alanlar akarsu yatağının genişlediği ve alüvyonlarını yığıldığı bu alanda yer almaktadır. İmranlı İlçesinden doğan Kızılırmak buraya kadar içilebilir bir niteliğe sahip iken, Zara'dan sonra yoğun kirlilik nedeniyle içme ve kullanım açısından uygun şartlar taşımamaktadır. Bu sebeple ilçe topraklarında sulu tarımın yapılabilmesi amacıyla Hafik İlçesinin kuzeyinde yer alan Pusat - Özen Barajı yapılmaktadır.

Fotoğraf 1.1 Özendere'nin Kızılırmak'a Aktığı Yatağın Yukarı Çığırından ve Kavuşma Noktasından Görünüm

İlçe merkezinde yer alan bir diğer hidrografik ünite ise göllerdir. Araştırma sahasında erime dolinlerine suların dolması sonucunda oluşan göllerden biri de ilçe merkezinin kuzeydoğusunda, merkeze 2-3 km mesafede bulunan Hafik gölüdür. Kızılırmak'ın hidrografik havzasında yer almakta olan Hafik gölü, Kızılırmak ile aynı kaide seviyesindedir. Bu durum gölün beslenmesini olumlu yönde etkilemektedir. Bunun dışında yer altı suları, kaynaklar ve yağışlar da gölü beslemektedir (Akpınar ve Akbulut, 2007: 11). Hafik Gölü sulak alanlar açısından T (Ülke çapında) bilinirliğe sahip (Sivas İlinde Doğa Turizmi Master Planı 2013-2023, 2013: 81) jipsli depolar üzerinde kurulmuş önemli bir göldür.

Hafik gölü 750.000 m² bir alan kaplamaktadır. Göl, 2.250.000 m³ su hacmine sahip olup, hem yüzey hem de yer altı suları ile beslenmektedir (Çepken, 2008: 11).

Tüm çevresi sazlık ve dibi balçıkla kaplı olan göl suyu tatlı su karakterindedir. Hafik gölünün 2 m derinliğinde olduğu tahmin edilmektedir ve bu bakımdan sığ bir göldür. Gölün su kaynağını daha çok gölün tabanında kaynayan su, ayrıca yağmur ve kar suları oluşturmaktadır. Yağışların çok görüldüğü ilkbahar mevsiminde karların erimesi ve devamındaki sürede gelen yağmurlar sonucunda toprak suya doygun olduğu için gölün seviyesi yükselir ve göl suları etrafa taşar. Bu sebeple bir kanal aracılığıyla gölün fazla suları Koç deresine akıtılmaktadır. Bu dere 3 km güneydeki Kızılırmak'ın önemli bir koludur. Göl aynı zamanda yer altı boşluklarıyla da derenin yer altı su tablasına bağlantılıdır (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Hafik>). Uluslararası öneme sahip sulak alanlar yer alacak potansiyele sahiptir. Hafik gölü tatlı sularında sazan balığı, alabalık, kefal gibi balık türlerinin yanı sıra tatlı su ıstakozu olarak bilinen kerevit yaşadığı bilinmektedir.

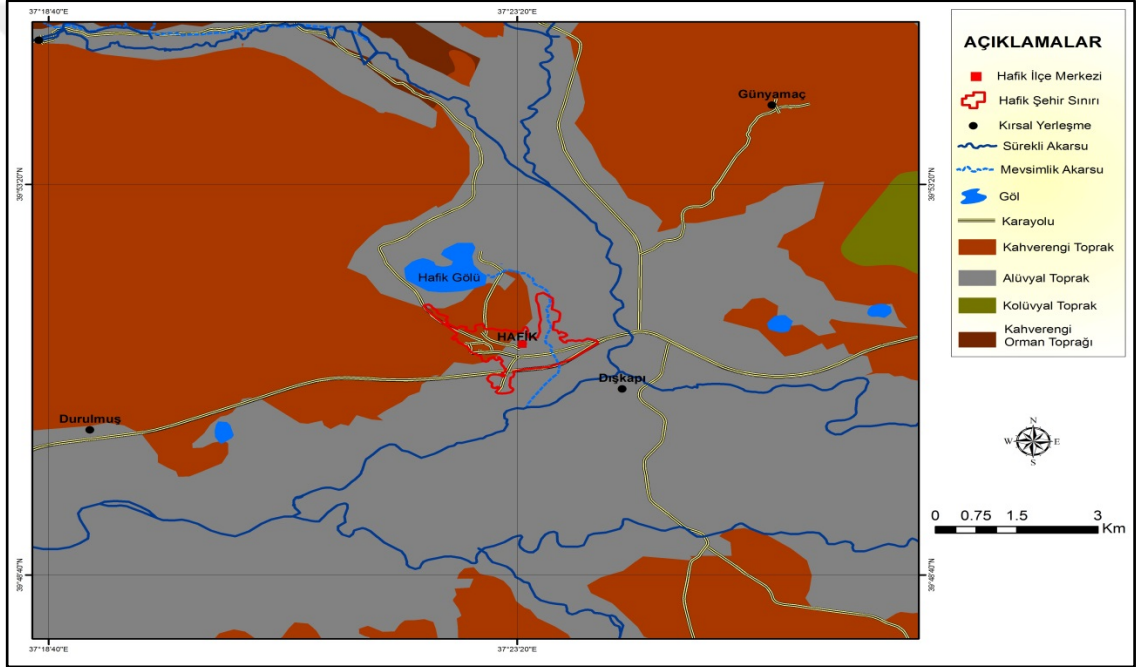
1.4.TOPRAK ÖZELLİKLERİ

Toprak Dünyadaki kara yüzeylerinin dış kısmını birkaç mm ile birkaç metre derinlikte saran, organik ve inorganik maddelerin karışımından oluşan, içerisinde belirli oranlarda su ve hava bulunduran ve üzerinde canlı yaşamına imkân veren bitkilere durak yeri ve besin kaynağı sağlayan ayrılmış bir zondur (Atalay, 1982: 5).

Toprak canlıların hayatını sürdürebilmesi açısından oldukça önemlidir çünkü insanlar her türlü faaliyetlerini yeryüzünü halı gibi örten toprak parçası üzerinde gerçekleştirir. Tarım yapılabilmesi için gerekli olan bir avuç toprak yağışların ve sıcaklığın en iyi şartlar gösterdiği yerlerde bile ortalama olarak 500 yıl gibi bir süre içinde oluşmaktadır. Anadolu için ise bu süre 1000-1500 yıl arası olduğu bilinmektedir.

Araştırma sahasında yapmış olduğumuz gözlemler sonucunda zonal topraklardan olan kahverengi step toprakları ve kırmızımsı kahverengi topraklar hâkimdir. Zonal topraklar iklim ve bitki örtüsü özelliklerine bağlı olarak gelişme göstermiş belli bir zona bağlı olarak meydana gelmiş olan topraklardır. Kuru tarımın yapıldığı ve otsu bitkilerin yetiştiği kahverengi bozkır topraklarının kalınlığı düz ve düze yakın alanlarda 50-100 cm arasındadır. Toprağın en önemli özelliği alt toprak katında yoğun kireç yumrularının bulunmasıdır. Bu özelliği ile alt toprak katı A horizonuna göre daha açık renklidir (Atalay, 2006: 420). Kireçli ve killi olan bu topraklarda humus miktarı azdır ve içerdiği

demir oksit miktarına göre de renkleri kıızıla dönüktür (Arıncı, 2011: 256). Kırmızımsı kahverengi topraklar iklim şartlarında ziyade buradaki Oligo-Miyosen ve Miyosen'e ait kırmızı renkli killi depoların toprak üzerindeki etkisinden kaynaklanmaktadır (Atalay, 2006: 425) Bu topraklar tarıma uygundur, özellikle kireç ihtiyacı fazla olan tahıllar toprağın alt katında birikmiş olan kireci kullanarak iyi gelişme gösterirler (Atalay, 2006: 458). Bu sebeple üzerinde yoğun olarak tahıl tarımı yapılmaktadır fakat toprak verimliliği yüksek olmadığından sulama ve gübrelemeye ihtiyaç duyulmaktadır. Bu topraklarda kalsifikasyon süreci hakim olduğundan dolayı toprağın alt kısımlarında kireç birikimi görülür. Toprağın ana maddesini kireçtaşı, kiltası, kumtaşı gibi depolar oluşturmaktadır.

Şekil 1.19 Hafik İlçe Merkezi ve Yakın Çevresinin Toprak Haritası (Aris Toprak Veri Tabanı)

Azonal toprak grubundan olan alüvyal topraklar ilçenin güneyinde geniş bir sahayı kaplamaktadır. Kızılırmak ve kolları olan Koç deresi ve Özdere deresinin düz bir topoğrafyada yavaş ve büklümler yaparak akmasına bağlı olarak, taşıdığı alüvyal malzemeyi yığılması sonucunda kum, kil ve çakıl boyutunda olan malzeme burada önemli bir alanı kaplamıştır. İlçe Merkezine yakın olan ve ilçedeki en düz alanı bu kesim oluşturmaktadır. Hafik İlçesinin esas kuruluş yerinin buraya yakın olmasında bu verimli topraklar etkili olmuştur.

1.5. DOĞAL BİTKİ ÖRTÜSÜ ÖZELLİKLERİ

Türkiye ılıman kuşak içerisinde yer almakta olması sebebiyle kısa mesafeler içerisinde değişen iklim özellikleri, yeryüzü şekilleri ve toprak tipleri gibi özellikleri çok çeşitli türde ve sayıda bitkinin varlığını ortaya çıkarmıştır. Bu kuşak insan yaşamı için olduğu kadar bitki yetişmesi ve çeşitliliği için de oldukça uygun imkânlar sağlamaktadır.

Türkiye’de, Avrupa-Sibirya flora bölgesi, Akdeniz flora bölgesi ve İran-Turan flora bölgesi olmak üzere üç flora bölgesi bulunmaktadır. İç Anadolu bölgesi İran-Turan bitki coğrafya bölgesi içinde kalır. Bu flora bölgesi İran ve merkezi Asya’nın step, dağ stepi ve yarı kurak bölgelerinin özelliğini taşır ve yer yer kendisini çevreleyen Avrupa-Sibirya ve Akdeniz flora bölgeleri ile birbirine karışmaktadır (Avcı, 2005: 30-31).

Bitkilerin yaşam şartlarını sürdürmeleri buldukları bölgedeki fiziki şartlarla ilgilidir. Bunların başında da sıcaklık, yağış ve toprak şartları büyük bir önem taşımaktadır. Bitkilerin hayati faaliyetlerini sürdürebilmeleri için uygun sıcaklık değeri 0 °C’nin üzerinde olmalıdır (İnandık, 1969: 34). Hafik ilçesinde yıllık ortalama sıcaklık 7,5 °C, yıllık ortalama yağışın ise 379,6 mm olması sonucu hakim bitki örtüsü step yani bozkırdır. Step bölgeleri içerisinde yer yer küçük birlikler şeklinde ormanlar, yakacak ve yapı işlerinde kullanılmak, tarım arazisi kazanmak gibi sebeplerle ortadan kaldırılmıştır. Ormanların tahribi sonucunda ortaya çıkan ve çok geniş alanlar kaplayan bu stepler doğal değil, ikincil/antropojen step sahalarıdır (Avcı, 2013: 120). Bu step türleri kışın kar altında kaldıktan sonra ilkbahardan itibaren havaların ısınmasıyla ortaya çıkarlar ve yazın kururlar. Bitki yetişmesi, açısından bir diğer önemli fiziki etmen ise topraktır. Çalışma sahasında görülen topraklardan jipsli ve kalkerli topraklar bitki yaşamı için oldukça önemlidir. Kalkerli topraklar, sıcak topraklardır. Hafik gibi kışın sert ve soğuk geçtiği yerlerde düşük sıcaklıkların bitkiler üzerindeki olumsuz tesirlerini hafifletirler (Y. Dönmez, 1985: 65).

Hafik İlçesinde Dönmez (1994) tarafından yapılan çalışmada 53 familya 205 cinse ait 348 tür saptanmıştır. En fazla rastlanan büyük familya grubu ise Türkiye florasında en çok rastlanan tür olan astracaea familyasıdır. Bunun nedeni de çoğunun ekolojik toleranslarının geniş olması ve tohumlarının çok küçük olmasından dolayı rüzgar ile

uzağa kolayca taşınmasına bağlıdır. Araştırma sahasında Üç flora bölgesine ait türlere de rastlanmaktadır. İran-Turan ve Akdeniz elementleri açık alanlarda yaygınken, Avrupa-Sibirya elementleri ise suya yakın olan yerlerde yayılım göstermektedir. Hafik ilçesinde en fazla rastlanan bitki türü ise astragalusdur (geven). Bu tür İran-Turan bitki coğrafyası bölgesinde yaygın olup, step vejetasyonunun en karakteristik bitkilerinden birisidir (E. Dönmez, 1994: 99-104).

Fotoğraf 1.2 Haçtar Tepesi ve Böğürme Tepesinde Yer Alan Sarıçamlardan Görünüm

Hafik ilçesinde görülen başlıca step türleri şunlardır; geven (*Astragalus*), yavşan (*Artemisia*), sığırkuyruğu (*Verbascum sp*), yemlik (*Tropogon longirostris*), üzerlik (*Peganum harmala*), kekik (*Thymus*), civanperçemi (*Achillea setacea*), karamuk (*Agrostemma githago*), kuşburnu (*Rosa canina*) madımak (*Polygonum cesnatum*) gibi türlerden oluşmaktadır. Araştırma sahasında Çelik ve Akpulat tarafından Sivas ili çevresinde yapılan diğer floristik çalışmalara oranla yörenin endemizm oranı % 25,3 olduğu saptanmıştır. Endemik olan türler arasında karşani (*Gypsophila heteropoda*) tehlike kategorisi CR (çok tehlikede) olan bir türdür (Çelik ve Akpulat, 2009: 57-59). Bunların dışında diğer endemik türler ise kuru kepekotu (*Paronychia galatica*), çöven (*Gypsophila eriocalyx*), Sivas soğanı (*Allium sivasicum*), Kuruçay perçemi (*Achiella sintenisi*) (Çelik ve Akpulat, 2005: 30-34) ve Sivas yıldızdır (*Gagea sivasica*) (Hamzaoğlu, Budak ve Aksoy, 2008: 261-264).

Araştırma sahasının içinde bulunduğu karstik alanlar orman yetişmesine son derece uygun alanlar oluştururlar. Bunun nedeni ise kireçtaşlarının çatlak ve tabaka

yüzeylerindeki killi toprakların yeterli besin kapasitesine sahip olması, ağaç köklerinin derinlere kadar kolayca ulaşmasını sağlamış ve çatlaklardan sızan sular buralardaki topraklar tarafından tutulur ve bu sayede bitki kökleri tarafından kullanılabilir (Atalay, 2006: 456-457). Son yıllarda yörede etkili olan toprak erozyonunu önlemek amacıyla Haçtar tepesinde ağaçlandırma yapılmış ve sarıçam (*Pinus sylvestris*) fidanları dikilmiştir (Fotoğraf 1.2)

Fotoğraf 1. 3 Araştırma Sahasındaki Step Türlerinden Görünüm

İKİNCİ BÖLÜM

2. BEŞERİ COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

2.1. NÜFUS

2.1.1. Nüfusun Başlıca Özellikleri

İnsan ve tabiat coğrafyanın iki ana unsurunu teşkil etmektedir. Bu iki eleman arasındaki ilişkileri inceleyen beşeri coğrafya açısından yeryüzünde yaşayan insanların sayıları, dağılımları hareket ve nitelikleri birinci derecede önemi haiz olaylardır (Tanoğlu, 1969: 29). Belirli bir sayım gününde bir ülkede sayılarak belirlenen toplam insan sayısına nüfus denilmektedir (Doğanay, 2014: 15) Nüfus hareket halinde, her an ve durmadan değişen bir olaydır. Doğumlar, ölümler, göçler, savaş gibi nedenlerden dolayı nüfus sürekli olarak değişmekte ve hareket etmektedir (Tanoğlu, 1969: 31).

"Nüfus meselesi, bir memleketin en önemli hayati meselelerindedir" (M. Kemal Atatürk). Bu nedenle nüfus ekonomik büyümenin temel unsurları arasında yer almakta olup nüfusun miktarı, yapısı, eğitim durumu, sosyal ve ekonomik nitelikleri ekonomik kalkınmanın göz ardı edilemeyecek olan temel öğelerini oluşturur. Bu nedenle nüfusu incelemeyen sosyal ve ekonomik sorunlara isabetli teşhis koymak ve çözüm yolları bulmak mümkün değildir (Tandoğan, 1998: 2). İç Anadolu Bölgesi toprakları, ana hatlarıyla dağlar arasında kalan korunaklı bir çanak özeliği taşıması nedeniyle, ilk çağdan beri kıyıların emniyetsiz ortamından kaçan toplumların sığınma alanı olmuştur (Arınç, 2011: 265). İç Anadolu'nun merkezi kısmında yer alan Sivas şehri de ilk çağlardan beri bu yer değiştirmenin yol açtığı nüfus hareketlerinden payını almıştır.

Nüfus ile ilgili bilgilere Cumhuriyet Devri'nden bu yana belirli aralıklarla yapılan Genel Nüfus Sayımları sonucunda ulaşabiliriz. Cumhuriyet Devri öncesinde ise gerek Selçuklu gerekse de Osmanlı Devleti döneminde Anadolunun nüfusu hakkındaki bilgilerimiz, tarihçilerin bazı genel tahminlerine kaynaklık eden tahrir defterleri, mühimme defterleri, seyahatnameler, vakfiyeler ve benzerlerine dayanır. Ancak ileri sürülmüş olan bu tür nüfus verilerinden yararlanılarak, nüfusun geçmiş dönemlere ilişkin sosyo-ekonomik yapısı ve diğer özellikleri hakkında ayrıntılı bilgiler ortaya koymak hemen hemen mümkün değildir (Doğanay, 2014: 169). Cumhuriyet devri

nüfusuna ilişkin veriler ise 1927 yılından günümüze periyodik olarak yapılmış olan nüfus sayımlarından derlenmiştir.

2.1.2 Nüfusun Tarihi Gelişimi

Sivas şehri ve Hafik İlçesi ile ilgili en eski verilere Sultan 2. Mahmut döneminde 1831 yılında yapılan nüfus sayımı sonucunda rastlanmaktadır. Bu dönemde resmi olarak ilk nüfus sayımı yapılmıştır ve bu nüfus sayımında Sivas çevresi, Sivas ve Divriği sancakları olarak ikiye ayrılmıştır. Bu sayım sonucunda Matlubu âliye muvaffik olan (vergiye tabi) nüfus 19.451 kişi, Matlubu âliye muvaffik olmayan (kadın, yaşlı ve çocuk) nüfus 77.802 ve toplam olarak 97.253 nüfus tespit edilmiştir. Kazalarda yaşayan yerleşik reaya'nın miktarı ise 18.537 olarak belirtilmiştir. Mülüman nüfus 97.253 ve gayrimüslim nüfus 18.537 olmak üzere toplamda Sivas'ın nüfusunun 115.790 kişi olduğu görülmüştür (Aktaran: Ünalın, 2004: 42). Bu dönemde Hafik İlçesinin nüfusu ise 13.792 kişi olup, bu nüfus sayımı Hafik ilçesinin toplam nüfusunu kapsamaktadır (Gökçe, 2007: 229).

1831 yılında yapılan ilk sayımdan sonraki dönemde nüfusun gelişimine baktığımızda 1260 (1844) yılında temettuat defterlerindeki verilere göre Hafik kırsalının nüfusu 9.075 olarak hesaplanmıştır. Hafik' e ait nüfus ve cizye defterleri bulunmayışı ve Hafik merkezine ait bir defter olmaması gibi sebeplerden dolayı kısıtlı bir nüfus tahmini yapılmıştır (Farımaz, 2011: 15-18)¹. 12 Eylül 1880 tarihinde Hafik Kazası Kaymakamı Es-Seyyid Ahmet Rıfat Efendi tarafından Padişah II. Abdülhamid'e sunulan raporda ilçe nüfusu toplam 35.462 kişi olarak bildirilmiştir (Şahin, 2007: 301). Bu tarihten birkaç yıl sonra Halep Yöresinden gelen Türkmen aşiretleri Sivas'ın birçok yerine yerleştirilmiştir ve ilçenin 1881/1882 yılındaki nüfusu 43.404 kişiye ulaşmıştır (Bayar, 2007: 30). 1321 (1903) yılındaki Sivas Vilayet-i Salnamesinde Sivas ve ilçelerinin toplam nüfusu 476.446 olarak verilmiştir. Bu dönemde Hafik İlçesinin nüfusu 38.684 kişi Müslüman, 10.901 kişi Gayrimüslim olmak üzere toplam 49.535 kişiden oluşmaktadır (Sivas Vilayet-i Salnamesi, 1321: 237-239). 1907 yılı Salnamesinde ise Hafik İlçesinin nüfusu 52.173 kişi olarak kayıtlara geçmiştir (Polat, 2009: <http://www.altincisehir.com/?p=110>).

¹ Müslüman ve gayr-ı Müslim vergi mükelleflerinin sayısı 5 ile çapılarak 1844 yılı Hafik nüfusu tahmin edilmeye çalışılmıştır.

Cumhuriyet'in ilanından günümüze kadar geçen süredeki Hafik ilçesi ve ilçe merkezi ile ilgili nüfus verilerine ise 1927 yılından bu yana periyodik olarak yapılan nüfus sayımları sonuçlarından ulaşılmaktadır. Ancak 1927 yılında nüfus sayımlarında yerleşim birimi bazında ayırım yapılmadığından bu dönemde ilçe merkezi ile ilgili nüfus bilgilerine ulaşılamamıştır. İlçe merkezi nüfusuyla ilgili ayrıntılı bilgilere ancak 1935 yılından itibaren yapılan nüfus sayımı sonuçlarından ulaşılmaktadır.

1935 yılında 1982 kişi olan İlçe merkezi nüfusu 1990 yılına kadar bazı dalgalanmalar olsada genel olarak bir artış göstermiş ve 55 yıllık süreç içerisinde nüfus artış hızı (1935-1990) % 29,4 olarak gerçekleşerek 1990 yılında 10.002 kişi ile en yüksek nüfus miktarına ulaşmıştır. Bu dönemden sonra ise ilçe merkezi nüfusu azalma eğilimine girmiş ve 2015 yılında yapılan ADNKS göre toplam nüfus 2924 kişi'ye kadar gerilemiştir.

2.1.3 Nüfus Miktarında Artış ve Azalış

Nüfus miktarında meydana gelen değişimler doğumlar, ölümler ve göçlerin karşılıklı olarak birbirlerini etkilemesi sonucunda değişik dönemlerde farklı özellikler gösterirler (Birinci, 2007: 51, Tümertekin ve Özgüç, 2009: 228).

Hafik İlçe merkezinde nüfus ile ilgili artış ve azalış miktarlarına 1927 yılında İlçe nüfusunun tamamı dahil edildiği için 1935 yılına kadar geçen sürede nüfustaki artış-azalış ile ilgili kesin bir bilgi vermek zordur. 1935 yılında 1982 kişi olan ilçe merkezi nüfusu, 1940 yılına kadar 106 kişilik bir azalma göstererek 1876 kişi'ye gerilemiştir. Bu beş yıllık devrenin azalma hızı % -11,0 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 2.1, Şekil 2.1). Bu azalışın büyük oranda erkek nüfusta olduğu dikkat çekmektedir. Buna karşılık 1930 yılında Sivas'a demiryolunun gelmesi ve Cer fabrikasının diğer adıyla Tüdemsaş'ın açılması (Ökmen, 2001: 249), demiryolunun çevreye ulaşımı sağlaması ile bunu izleyen süreçte, 1939 yılında Devlet Demir Yolları fabrikasının açılmasıyla birlikte Sivas şehir merkezi yakın çevresinde bulunan ilçe ve köylerden erkek nüfusun iş bulmak amacıyla göç etmesi sonucunda Sivas şehrinin nüfusunda bir artış olmuştur (Akbulut, 2007: 86). Bu süreçte Hafik ilçe merkezindeki nüfus azalışında bu tesislere çalışma amaçlı olarak yapılan iş gücü göçleri etkili olmuştur.

1940-1945 devresinde ise Hafik ilçe merkezinde nüfus yalnızca 5 kişi artarak 1876 kişiden 1881'e yükselmiştir. Sayım dönemleri içerisinde en az artışa bu dönemde rastlanmaktadır (Tablo 2.1, Şekil 2.1). Nüfus artışının sınırlı olmasının sebebi ülke çapında 2. Dünya Savaşı nedeniyle sosyo-ekonomik anlamda bir gerileme dönemi yaşanması ve savaş şartları nedeniyle erkek nüfusun bir kısmının silah altına alınmış olması gibi nedenler etkili olmuştur. Bunun yanı sıra ithalat güçlükleri nedeniyle ilaçların ülkeye girmesinin engellenmesi ve 1916-1920 yıllarında doğum oranlarının düşük olması da bu dönemde çocuk nüfus sayısının az olmasına yol açmıştır. Bu durum Kurtuluş Savaşı yıllarında doğan çocukların ana-baba olma yaşına 1940-1945 devresinde gelmelerinden kaynaklanmıştır. Bu şartlar doğum oranlarının az, savaş ve kıtlık olayları gibi sebeplerle ölüm oranlarının fazla olması, nüfusta azalmalara neden olmuş veya büyük artışların olmasına engel olmuştur (Darkot, 1961: 5-6 , Kasarcı, 1996: 248-253 , Akbulut, 2007: 86, Birinci, 2007: 52). 1945-1950 yılından itibaren ülke nüfusunda olduğu gibi Hafik ilçesinde de nüfus artmaya başlamıştır. Bu artışta askere alınan erkek nüfusun serbest bırakılması etkili olurken, bunun yanı sıra sağlık ve ekonomik koşulların düzelmeye başlaması ile birlikte ulaşımda meydana gelen ilerlemeler etkili olmuştur. Ayrıca devletin nüfusu artırmak için uyguladığı politikalar (çocuk parası, fazla çocuğu olan ailelerin vergiden muaf sayılması vb.) nüfus miktarının önceki dönemlere oranla artmasına yol açmıştır. Bu dönemde ülkenin büyük kısmında olduğu gibi Hafik ilçe merkezinde de nüfus artışı gözlemlenmiştir. Nüfus ‰ 43,3'lük bir hızla 455 kişi artarak 2336 kişiye çıkmıştır (Tablo 2.1, Şekil 2.1).

1950-1955 yılları arasında ilçe merkezi nüfusunda azalma meydana gelmiştir. Bu dönemde nüfusun azalmasında ulaşım imkanlarının artması ve küçük çapta sanayi tesislerinin kurulmasına bağlı olarak birçok ailenin Sivas şehir merkezine göç etmesi etkili olmuştur. Aynı devrede Sivas şehir merkezinde nüfus artarken birçok ilçenin nüfusunda azalmalar meydana gelmiştir. Bu süre içerisinde Hafik İlçe merkezinde nüfusu 231 kişi azalarak 2105'e gerilemiş ve nüfustaki azalma hızı ‰ -20,8 olarak gerçekleşmiştir (Tablo 2.1, Şekil 2.1).

1955 yılından 1990 yılına kadar İlçe merkezinde nüfus sürekli olarak artış göstererek devam etmiştir. 1955-1960 yılları arasında ilçe merkezinde nüfus 2105 kişiden 419 kişi artarak 2524 kişiye ulaşmıştır (Tablo 2.1, Şekil 2.1). 1950-1960 yılları arasında Cumhuriyet Türkiye'sinin en hızlı kalkınma devresi gerçekleşmiş ve bu

devrede ülkemizin her yöresi, birer inşaat ve imar şantiyesi durumuna gelmiştir (Doğanay, 2014: 177). Bu dönemde Sivas İli nüfusunda da artışlar meydana gelmiş, bu artışta büyük fabrikaların genişletilmesi ve yeni sanayi tesislerinin kurulması etkili olmuştur (Ökmen, 2001: 242).

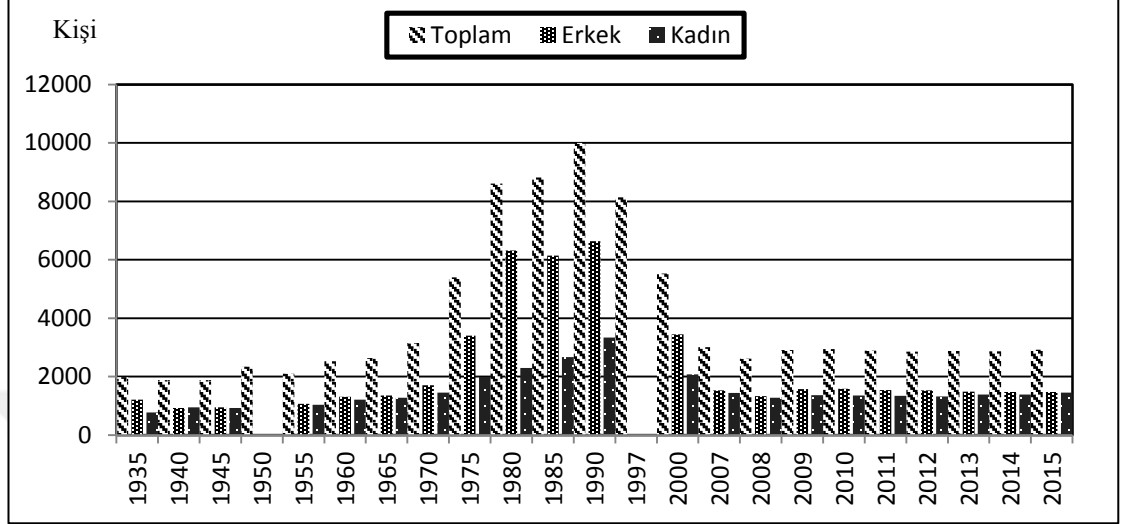
Tablo 2.1 Hafik İlçe Merkezi ve Sivas'ın Sayım Yıllarına Göre Toplam Nüfusu ve Cinsiyet Yapısı ve Artış Hızları

Sayım Dönemi	Hafik İlçe Merkezi					Sivas				
	Erkek	Kadın	Toplam	Artan-Azalan Nüfus	Yıllık Artış %'si	Erkek	Kadın	Toplam	Artan-Azalan Nüfus	Yıllık Artış %'si
1935	1208	774	1982	-	-	17444	16446	33890	-22290	-63,2
1940	930	946	1876	-106	-11,0	22879	18851	41730	7840	41,6
1945	953	928	1881	5	0,5	24716	20140	44856	3126	14,4
1950	-	-	2336	455	43,3	-	-	52234	7378	30,4
1955	1070	1035	2105	-231	-20,8	35520	31323	66843	14609	49,3
1960	1313	1211	2524	419	36,3	52659	40709	93368	26525	66,8
1965	1359	1275	2634	110	8,5	90455	79509	169964	76596	119,8
1970	1704	1452	3156	522	36,1	101765	94143	195908	25944	28,4
1975	3409	1989	5398	2242	107,3	111089	103257	214346	18438	18,0
1980	6320	2295	8615	3217	93,5	121085	118732	239817	25471	22,4
1985	6148	2672	8820	205	4,7	133297	132471	265768	25951	20,5
1990	6638	3334	10002	1182	25,1	135656	134673	270329	4561	3,4
1997	-	-	8143	-1859	-29,4	-	-	232352	-37977	-21,6
2000	3445	2081	5526	-2617	-129,2	151138	148797	299935	67583	85,1
2007	1528	1447	3005	-2521	-87,0	148310	146092	294402	-5533	-2,7
2008	1338	1280	2618	-387	-137,9	144346	144347	288693	-5709	-19,6
2009	1569	1368	2907	289	104,7	151880	148915	300795	12102	41,1
2010	1587	1356	2943	36	12,3	165935	152553	318488	17693	57,2
2011	1538	1349	2887	-56	-19,2	155243	155404	310647	-7841	-24,9
2012	1531	1325	2856	-31	-10,8	155894	156693	312587	1960	6,2
2013	1491	1391	2882	26	9,1	156549	158558	315107	2520	8,0
2014	1477	1385	2862	-20	-7,0	157698	161834	319532	4465	13,9
2015	1470	1454	2924	62	21,4	162410	166672	329082	9550	29,4

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Verileri.

1960-1970 yılları arasındaki 10 yıllık sürede ilçe merkezinde nüfus 632 kişi artarak 2524 kişiden 3156 kişiye ulaşmıştır. Bu dönemki nüfus artışında doğal nüfus artışı etkili olmuştur. Aynı dönemler arasında Sivas şehrin'de nüfusta artışlar devam etmiş olup, bu artışa sebep olan esas faktör yeni iş alanlarının açılması ve Sivas ilinin

Kalkınmada Öncelikli Yörelere (K.Ö.Y) kapsamına alınması sonucunda vergi muafiyetleri ve teşvikler sayesinde küçük çapta sanayi tesislerin kurulmasına bağlı olarak kırdan şehre göç etkili olmuştur.

Şekil 2.1 Hafik İlçe Merkezinin Sayım Yıllarına Göre Toplam Nüfusu ve Cinsiyet Yapısı

1970 yılından sonra nüfusun hızlı bir artış göstermesinde ise en büyük payı belediyelerin İller Bankası bünyesinden daha fazla pay alması için nüfusu fazla gösterme girişimleri nüfusta yüksek miktarda artışların yaşandığı izlenimini vermektedir. 1970-1975 sayım devresi en yüksek nüfus artışının yaşandığı dönemdir. 1970 yılında 3156 kişi olan ilçe merkezi nüfusu 5 yıl içerisinde 2242 kişi artarak 5398 kişi olurken, nüfus artış hızı % 107,3 olarak gerçekleşmiştir. Bu dönemde Hafik İlçesine bağlı bulunan köylerdeki nüfus 5 yıllık süre içerisinde 49797 kişiden 41025 kişiye düşmüştür. Bu dönem içerisinde ilçe merkezinde nüfusun hızlı artışında 1972 yılında Organize Sanayi Bölgesinin Sivas ve Hafik arasında Erzincan Karayolu üzerindeki araziye kurulması hem Sivas şehir merkezinin hem de Hafik ilçe merkezinin kırsal alandan büyük nüfus kitlelerini kendine çekmesi etkili olmuştur. Bunun yanı sıra 1970'li yıllardan sonra Süt fabrikası, Sıdış ve Sihaz gibi kuruluşlarla ilin ekonomisinde ve çalışma yaşamında bir canlanma görülmüş (Ökmen, 2001: 246), 1973 yılında Cumhuriyet Üniversitesinin kurulması (Akbulut, 2007: 86) ile yeni istihdam alanlarının açılması sonucunda hem Sivas şehrinde hem de yakın olmasından dolayı Hafik ilçe merkezinde nüfus artış göstermiştir. Ayrıca 1974 yılında Kıbrıs Barış Harekatında şehit olan gazeteci Adem Yavuz'un anısına ilçe merkezinde Adem Yavuz Yatılı İlköğretim

Bölge Okulu kurulması da (Selçukludan Günümüze Hafik, 2010: 46) eğitim amacıyla nüfusun merkezde toplanmasında etkili olmuştur. Bu dönemde erkek nüfusu 1705 kişi artarken, kadın nüfus 532 kişi artmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında doğal nüfus artışından ziyade ilçenin iş alanlarına yakın konumda bulunmasından kaynaklı iş gücü göçleri ve eğitim amaçlı olarak ilçe merkezine yapılan göçler etkili olmuştur.

1975-1980 döneminde ilçe merkezi nüfusu % 93,5 hızla 3217 kişi artarak 1980 yılında 8615 kişiye yükselmiştir. Bu sayım dönemi aralığında erkek nüfus 2911 kişi artış gösterirken, kadın nüfus ise 306 kişi artmıştır. Nüfusun hızlı şekilde ve erkek nüfus lehinde artışında doğal nüfus artışı kadar Sivas şehir merkezinde ve civarında kurulan sanayi tesislerinin zaman içerisinde büyüme göstererek daha fazla işçiye ihtiyaç duyması ve ilçe merkezinde eğitim-öğretim faaliyetleri kapsamında 1976 yılında ilçe merkezine Hafik Lisesinin, 1977'de Hafik İmam Hatip Lisesinin ve 1979 yılında Halk Eğitim Merkezinin eğitim ve öğretime açılması nüfus artışında büyük rol oynamıştır. Erkek nüfusun kadın nüfusa oranla bu kadar fazla artmasında ilçe merkezinde açılmış olan okullara o dönem şartlarında kız çocuklarına nazaran erkek çocukların gönderilmesi sonucunda köyden kente eğitim amacıyla gelen nüfus etkili olmuştur.

1980-1990 yılları arasında nüfus artmaya devam etmiştir. 1980 yılında 8615 kişi olan nüfus, 1985 yılında 8820 kişi olmuştur. Bu devrede nüfus 205 kişi artarken, artış hızı % 4,7 olarak gerçekleşmiştir. Bu tarihten sonra ilçe merkezinde kamu kurum ve kuruluşlarının kurulmasına bağlı olarak nüfus artışı hızlı bir ivme kazanmış ve 1990 yılında 10002 kişiye yükselmiştir. 1990 yılı ilçe merkezinin en yüksek nüfus miktarına ulaştığı yıl olarak kayıtlara geçmiştir (Tablo 2.1, Şekil 2.1). Bu süre içerisinde nüfus köylerde sürekli olarak azalma gösterirken, ilçe merkezinde ise artış göstermiştir. Bu artışta 1983 yılında T.C. Ziraat Bankası Hafik şubesinin açılması, 1985 yılında İlçe Tarım Müdürlüğü'nün kurulması, yine aynı yıl içerisinde İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü'nün açılması ve 1986 yılında Emniyet Komiserliği kurulması (1989 yılında Emniyet Amirliğine dönüştürüldü) ile birlikte bu kurumlarda istihdam edilen memur ve diğer çalışanlar ile ailelerinin merkeze gelmesi nüfus artışının yaşanmasında etkin rol oynamıştır.

1990 yılından itibaren günümüze kadar nüfusta sürekli bir azalma eğilimi dikkat çekmektedir. Bunda insanların daha iyi yaşam sürmek istemeleri, eğitim, sağlık ve

kültürel faaliyetlerin ilçede kısıtlı olması nedeniyle ilçe merkezinden dışarıya olan göçler etken rol oynamıştır. 1990'da 10002 ile en yüksek miktara ulaşan nüfus 1997 yılında yapılan nüfus tespitinde 1859 kişi azalarak 8143 kişiye gerilemiştir. Aynı devrede Sivas şehrinin de dışarıya yoğun şekilde göç vermesiyle birlikte nüfusu azalmıştır (Tablo 2.1, Şekil 2.1). Hafik ilçe merkezinin bu dönemde nüfus kaybına uğramasının en önemli nedeni ilçe merkezinde sanayinin gelişmemesi nedeniyle ortaya çıkan işsizliktir (Kaya, 2008: 24). 1980 yılından sonra Sivas'a komşu olan Kayseri ve Malatya şehirlerinin sanayileşme bakımından Sivas'ı geride bırakması, sanayi yatırımlarındaki yetersizlikler nüfusun azalmasında etkin rol oynamıştır. Ayrıca 1990'lı yıllarda yaşanan terör olayları sebebiyle 1990-1997 yılları arasında güvenlik gerekçesiyle yaylacılık faaliyetlerinin sınırlandırılmasıyla birlikte kırsal kesimde ekonomik anlamda güçlüklerin yaşanması göçlerin yaşanmasında önemli bir neden olmuştur (Akbulut, 2007: 86).

İlçe merkezinde nüfus azalışı 1997 yılı sonrasında da devam etmiş ve bir sonraki sayım dönemi olan 2000 yılında 5526 kişiye gerilemiştir. Bu dönemde nüfusun azalma hızı % 129,2 olmuştur. İlçe merkezinde nüfus 2007 yılında 3005 kişiye gerilemiştir ve 1997-2007 tarihleri arasındaki 10 yıl içerisinde nüfus toplamda 5138 kişi azalma göstermiştir. Nüfusta ortaya çıkan bu azalma sadece ilçe merkezinde değil buna paralel olarak köylerde de yaşanmıştır. Nüfus miktarının azalmasında İlçe merkezinde yaşayan birçok kişinin Sivas'a ve İstanbul, Ankara, İzmir, Bursa vb. kentlere göç etmesi etkili olmuştur. İlçenin Sivas'a yakın olması ve gelişen ulaşım olanakları sebebiyle bu dönemden itibaren Hafik İlçesi'nin sahip olduğu avantajlı konumu bir dezavantaja dönüşmeye başlamış ve günümüze kadar bu olumsuzluk devam etmiştir. Yapılan son sayım olan 2015 yılında Hafik İlçe merkezinde nüfus 2924 kişi olarak sayılmıştır (Tablo 2.1, Şekil 2.1).

2.1.4 Nüfus Hareketleri

2.1.4.1 Doğumlar ve Ölümler

Nüfusun dağılışı ve yoğunluğu sürekli olarak bir değişim içindedir. Nüfusun değişmesinde etkili olan faktörler doğumlar, ölümler ve göçlerdir (Tümertekin ve Özgüç, 2009: 228). Belirli bir dönem içerisinde doğumların sayısı ölümlerin sayısından

ve göç eden nüfustan fazla olduğunda nüfus artışı meydana gelir. Doğum oranlarının fazla olduğu yerlerde genç nüfus daha fazlayken, doğum oranının düşük olduğu yerlerde ise yetişkin nüfus fazladır. Herhangi bir yerde doğumlar ile ölümler arasındaki fark doğal nüfus artış hızını vermektedir (Tümertekin ve Özgüç, 2009: 228, Doğanay, 2014: 179).

Nüfustaki doğum ve ölüm oranları bir nüfus kitlesinin yapısını ortaya koyması bakımından önemlidir. Yetişkin nüfus oranının fazla olduğu yerlerde çalışabilecek (faal nüfus) oranının yüksek olması toplumun kalkınması yönünde önemli bir avantaj teşkil etmektedir. Buna karşılık yetişkin nüfusun az, çocuk nüfusun fazla olduğu toplumlarda ise ekonomik gelişme için gerekli iş gücü eksikliği ortaya çıkmaktadır (Birinci, 2007: 55). İlçe merkezinde sağlık hizmeti veren Hafik Esmâ Kocacık Hastanesi kayıtlarına göre doğan çocuk sayısı 2014 yılında 100 bebek canlı doğan iken, ölü doğan bebek sayısı ise 1 kişidir.

2.1.4.2 Göçler

Nüfusun önemli parametrelerinden birisi olan göç (Doğanay, 2014: 193) kelime karşılığı olarak yer değiştirmeyi ifade eder (Özgür, 2000: 143). Göç idari bir sınırı geçerek (Tümertekin ve Özgüç, 2009: 289) kişilerin yaşamlarının gelecekteki kısmının tamamı veya bir bölümünü geçirmek üzere tamamen yahut geçici bir süre için iskan ünitesinden diğerine yerleşmek kaydıyla yaptıkları coğrafi yer değiştirme olayıdır (Akkayan, 1979: 21). Kısaca göç terimi; birey, aile veya aile halkının sürekli kullandıkları yerleşim yerlerini değiştirmesini kapsar (Newbold, 2009: 126). Bunun yanı sıra göç olgusu, yalnız insanların değil onlarla birlikte, yeteneklerin, sermayenin ve kültürlerin de mekan değiştirmesidir (İbret, 2010: 37).

Çok yönlü bir demografik olay olan göç (Zaman ve Coşkun, 2008: 79) ilk bakışta basit bir yer değiştirme süreci gibi görünse de, nedenleri ve sonuçları, toplum ve bireyler üzerinde önemli bir etkiye sahiptir. Özellikle ülkelerin nüfus yapısında, nüfusun yaş ve cinsiyet gibi nicel ve nitel özelliklerinde büyük değişimlere neden olabileceği gibi (Es ve Ateş, 2004: 210) bireylerin ayrıldıkları ve içine girdikleri topluluklarda sosyal, kültürel ve ekonomik bir takım değişikliklere neden olmaktadır (Bahar ve Bingöl, 2010: 44). Ekonomik süreçlerin mekânsal yapısına nüfusun verdiği bir tepki

olup (Yakar, 2015: 19) başta ekonomik nedenler olmak üzere, nüfus mübadeleleri, iskan kanunları sonucu gerçekleşen iç ve dış göç hareketleriyle sürekli olarak Türkiye'nin gündeminde olmuştur (Bülbül ve Köse, 2010: 77).

Cumhuriyet'in ilk yıllarında ulaşım ve iletişim teknolojisinin yetersiz olmasından dolayı uzun süre göç olayı yaşanmamıştır. Zaman içerisinde kırsal ve şehirlerdeki nüfus oranlarının değişiminde göçler, idari taksimattaki değişiklikler ve nüfusu artışına bağlı değişiklikler gibi faktörler etkili olmaya başlamıştır (Gök ve Kayserili, 2010: 3). Ülkemizde 1950 yılından sonra kırsal kesimde meydana gelen değişimler, dönemin büyük kentlerini kitlesel göçlere maruz bırakmıştır (Işık, 2009: 27). Bu dönemde ülkemizde göç hareketinin ivme kazanmasında çok partili demokratik sisteme geçişin, ulaşım ve haberleşme imkanlarının artışının, tarım dışında işler sunan çekim merkezlerinin çoğalması ve hemşehrilik ilişkileri etkili olmuştur (Özgür, 2000: 145). Düşük çalışma ücreti, yoksulluk ve beslenme bozukluğunun bulunduğu yerlerdeki nüfusu, diğer yerlerin zenginlikleri bir mıknatıs gibi kendine çekmiştir (Toroğlu, 2007: 76). Bu bağlamda Türkiye'de en çok göç veren yerlerden birisi de Sivas ili olmuştur (Koç ve Sağdıç, 2010: 296). Araştırma sahasında sanayi faaliyetlerinin yetersiz olması kırsal ekonominin artan aile nüfusunu karşılayamaz durumda olması ve miras yoluyla arazilerin parçalanmasına bağlı olarak yurtiçine ve yurt dışına göçler olmuştur.

İlçe merkezinden dışarıya yapılan göçlerin meydana geldiği tarih, göçün yönü, ne amaçla yapıldığına ilişkin bilgiler ve göç eden kişi sayısına ilişkin bilgilerin tespit edilmesi ülkemizin genelinde olduğu gibi zor bir olaydır. Ülkemizdeki nüfus sayımları sonucunun köy ve ilçe yönetim birimleri bazında göç hareketini belirleyecek şekilde düzenlenmemesi nedeniyle gerekli bilgilerin TÜİK'den alınmaması bu konu hakkında net ve doğru bilgilerin tam olarak ortaya konulamamasına yol açmıştır. Araştırma sahasında yurtiçi ve yurtdışına yönelik yapılan göçleri ortaya koyabilmek için ilçe merkezinde farklı tarihlerde anket ve mülakatlar yapılmıştır. Elde edilen bilgilerin kişiden kişiye farklı değerler ortaya çıkarmasından dolayı çoğunluğun verdiği rakamlar esas alınmış ve yaklaşık değerler ortaya çıkmıştır.

2.1.4.2.1 İç Göçler

İç göç, nüfusun aynı ülke sınırları içerisinde yeniden yerleşimini ve hareketini ifade eder (Akkayan, 1979: 21, Tümertekin ve Özgüç, 2009: 316). İç göçler kentten

kente göç, köyden kente göç, kentten köye göç ve köyden köye göç şeklinde meydana gelmektedir (Doğanay, 2014: 194).

1950 yılına kadar il içi göç ve mevsimlik işçi göçü ile karşılaşılan ülkemizde, bu yıllarda başlayan ekonomik canlanma ile il dışı göç ortaya çıkmıştır. Tarımsal arazilerin miras ve benzeri nedenlerle parçalanmasından dolayı elde kalan araziler ailelerin geçimini karşılamamış ve 1950'den sonra tarımda kaydedilen gelişmeler ile birlikte karayolu, liman, hidroelektrik santrallerin inşası, sanayi bölgelerinin oluşturulması ve yeni sahalarının açılması gibi faktörler iç göçü tetiklemiştir (Pazarlıoğlu, 2007: 122-123). 1950'den sonra önem kazanan bu nüfus hareketlerinin genel olarak büyük kentlere yönelik oluşunun, bu kentlerde birçok toplumsal soruna yol açtığı bilinmektedir (Bulut, 2000: 33). İlçe merkezinde 1950 yılında 2336 kişi olan ilçe nüfusu 1955'de 2105 kişiye gerilemiş ve 231 kişi azalmıştır. Bu durumun ortaya çıkmasında nüfusun doğal yoldan (doğum ve ölüm) azalması söz konusu olduğu kadar, göç yaşanmasının da etkili olduğu düşünülmektedir. Bu dönemden sonra ilçe merkezinde nüfusun sürekli arttığı görülmektedir. İlçedeki bu artışlar 1970 yılına kadar doğal nüfus artışı olarak ifade edilmesi mümkünken, 1970-1975 yılı arasındaki dönemde ilçe merkezinde nüfusun 3156 kişiden, 5398 kişiye ulaştığı ve nüfusun 2242 kişi artmış olduğu görülmektedir. Buna karşın ilçeye bağlı köylerdeki nüfus ise 8772 kişi azalmıştır. Bu azalışta şüphesiz ki ilçe merkezine, Sivas şehir merkezine, yurtiçi ve yurtdışına yapılan göçler etkili olmuştur.

Ülkemizde 1960'larda hız kazanan iç göç aktivitesinde 1980'li yıllarda sanayileşme ile birlikte bir artış yaşanmış ve nüfustaki bu hareketin başta İstanbul olmak üzere büyük kentlere yöneldiği bilinen bir gerçektir (Garipağaoğlu, 2001: 72). 1960 ve 1975 yılları arasında İstanbul nüfusu içerisinde Sivas doğumlu olan kişi sayısına baktığımızda 1960'da 41860 kişi olan Sivas doğumlu kişi sayısı 1975 yılında 149526 kişi olarak kayıtlara geçmiştir (Murat, 2007: 89). 1975-1980 döneminde ilçe merkezine yönelik göçler devam etmiş ve ilçe merkezinde nüfus 5398 kişiden 8615 kişiye ulaşmıştır. Nüfus artışında en dikkate değer gelişme ise nüfusun erkek nüfus lehine artmış olmasıdır. Bu 5 yıllık süreçte erkek nüfus 2911 kişi artmışken, kadın nüfus ise 306 kişi artmıştır. Bu durumunu ortaya çıkmasında Sivas şehrinde sanayi tesislerinin büyüme göstererek daha fazla işçiye ihtiyaç duyması, ilçe merkezinde eğitim-öğretim

faaliyetlerinin sürdürülmesi bakımından ortaöğretim kurumlarının açılması etkili olmuştur.

Tablo 2.2 Hafik İlçe Merkezinden Göç Eden Kişi Sayısı ve Göç Ettikleri İl (1990-2014)

Göç Edilen İl	Göç Eden Kişi Sayısı	%'si
İstanbul	560	44,9
Ankara	176	14,1
İzmir	112	9,0
Antalya	95	7,6
Bursa	86	6,9
Kayseri	75	6,0
Balıkesir	66	5,3
Tokat	45	3,6
Çanakkale	32	2,6
Toplam	1247	100

Kaynak: İlçe Merkezinde Yapılan Anket ve Mülakat Sonuçları

Ülkemizde iç göçlerin eskiden beri yönelmiş olduğu alanlar büyük şehirler, özellikle de İstanbul, Ankara ve İzmir olmuştur (Tümertekin, 1977: 42). İlçe merkezinden yurtiçindeki diğer şehirlere gerçekleşen göçte en fazla göç olayının Sivas genelinde olduğu gibi İstanbul'a olduğu görülmektedir. Bunu sırasıyla Ankara, Kayseri, Antalya gibi büyük iller izlemiştir. Göçlerin bu merkezlere yönelmesi sonucunda sanayileşme süreci ile birlikte kırsal alanlardan, gelişmiş kent merkezlerine doğru bir göç süreci yaşanmış ve bu durum “kırsalın itiş-i-kentin çekiciliği” olarak adlandırılmaktadır (Bülbul ve Köse, 2010: 78).

İlçe merkezinden dışarıya yapılan göçlerden biriside mevsimlik işgücü göçüdür. Tarım alanlarında istihdam edilmekten ziyade, şehirleşmeye bağlı olarak gelişen inşaat sektörü ve 1980'lerden sonra turizm sektöründe yaşanan hızlı gelişmelerin turistik tesislerde istihdam imkanları ortaya çıkarması bu durumda etkili olmuştur (Koca ve Girgin, 2000: 302). Bunun dışında yükseköğrenim görmek amacıyla üniversiteye giden genç nüfus da eğitim amacıyla başka şehirlere göç etmiştir.

Nüfusun kayıt yerine göre ikamet ettiği yer bilgisi veya tam tersinin, iç göç bağlamında değerlendirilebilecek bir gösterge olarak düşünülmesinde, ülkemizde geçmişten günümüze kesintisiz bir şekilde iç göç verisinin olmayışı rol oynamaktadır. Bu bakımdan nüfus kayıt yeri ile en son ikamet edilen yer arasındaki nüfusu dağılımı iç göçler açısından önemli bilgiler verir niteliktedir (Yakar, 2015: 17-18). Bu bilgiler

gerçekleşen göçün yönü ve büyüklüğü hakkında kesin bilgiler değil yalnızca tahmini bilgilerden oluşmaktadır.

Tablo 2.3 Hafik’te Doğup Başka Yerde İkamet Eden Kişi Sayısı (2014)

İkamet Yeri	Kişi Sayısı	İkamet Yeri	Kişi Sayısı
Adana	102	Kahramanmaraş	15
Adıyaman	18	Karabük	45
Afyonkarahisar	46	Karaman	12
Ağrı	19	Kars	23
Aksaray	16	Kastamonu	39
Amasya	63	Kayseri	120
Ankara	1305	Kırıkkale	19
Antalya	789	Kırklareli	81
Ardahan	6	Kırşehir	12
Artvin	5	Kilis	12
Aydın	133	Kocaeli	1497
Balıkesir	347	Konya	118
Bartın	4	Kütahya	43
Batman	16	Malatya	60
Bayburt	5	Manisa	75
Bilecik	21	Mardin	26
Bingöl	18	Mersin	106
Bitlis	5	Muğla	215
Bolu	65	Muş	12
Burdur	12	Nevşehir	17
Bursa	471	Niğde	11
Çanakkale	170	Ordu	54
Çankırı	6	Osmaniye	8
Çorum	25	Rize	12
Denizli	59	Sakarya	204
Diyarbakır	32	Samsun	81
Düzce	67	Siirt	19
Edirne	135	Sinop	2
Elazığ	22	Sivas	16445
Erzincan	60	Şanlıurfa	37
Erzurum	29	Şırnak	37
Eskişehir	90	Tekirdağ	515
Gaziantep	47	Tokat	426
Giresun	33	Trabzon	38
Gümüşhane	11	Tunceli	29
Hakkari	27	Uşak	11
Hatay	51	Van	30
Iğdır	9	Yalova	215
Isparta	31	Yozgat	23
İstanbul	76917	Zonguldak	86
İzmir	2130	Toplam	104247

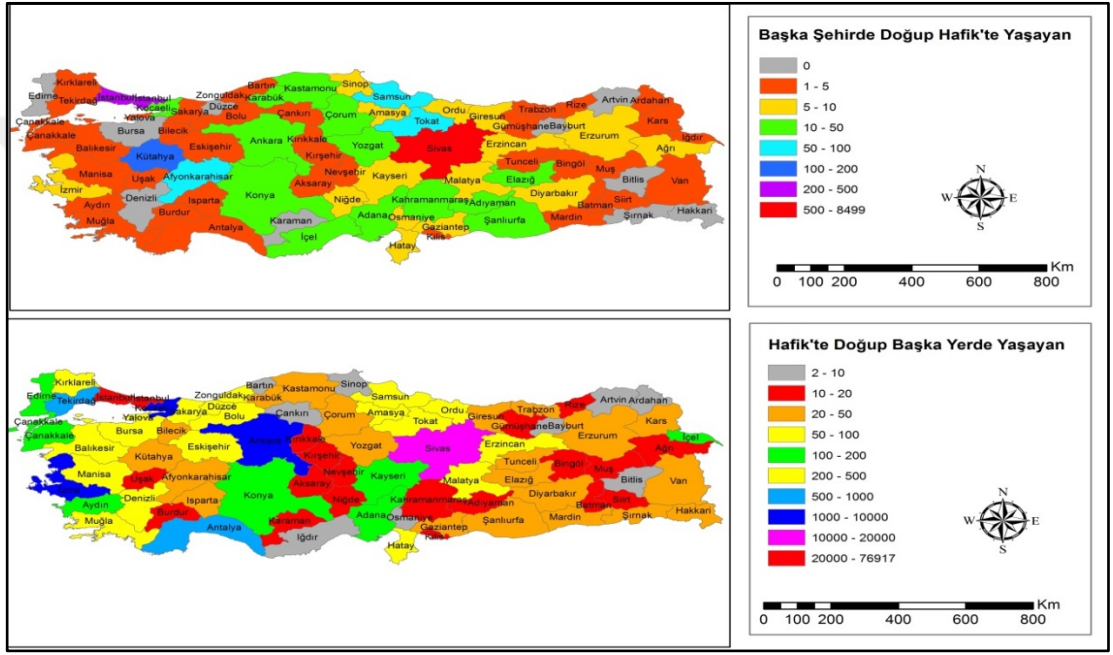
Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Verileri

Tablo 2.4 Başka İlde Doğup Hafik'te İkamet Eden Kişi Sayısı (2014)

Doğum Yeri	Kişi Sayısı	Doğum Yeri	Kişi Sayısı
Adana	12	Kahramanmaraş	11
Adıyaman	12	Karabük	32
Afyonkarahisar	64	Karaman	0
Ağrı	8	Kars	1
Aksaray	4	Kastamonu	17
Amasya	10	Kayseri	7
Ankara	16	Kırıkkale	3
Antalya	4	Kırklareli	1
Ardahan	2	Kırşehir	3
Artvin	0	Kilis	1
Aydın	1	Kocaeli	35
Balıkesir	3	Konya	13
Bartın	1	Kütahya	145
Batman	5	Malatya	8
Bayburt	0	Manisa	2
Bilecik	1	Mardin	1
*Bilinmeyen	92	Mersin	14
Bingöl	2	Muğla	1
Bitlis	0	Muş	1
Bolu	2	Nevşehir	3
Burdur	2	Niğde	6
Bursa	0	Ordu	8
Çanakkale	1	Osmaniye	7
Çankırı	5	Rize	4
Çorum	12	Sakarya	2
Denizli	0	Samsun	75
Diyarbakır	7	Siirt	1
Düzce	0	Sinop	8
Edirne	0	Sivas	8499
Elazığ	25	Şanlıurfa	15
Erzincan	8	Şırnak	0
Erzurum	7	Tekirdağ	3
Eskişehir	5	Tokat	100
Gaziantep	8	Trabzon	1
Giresun	7	Tunceli	1
Gümüşhane	4	Uşak	3
Hakkari	0	Van	5
Hatay	7	Yalova	4
Iğdır	1	Yozgat	12
Isparta	3	*Yurtdışı	11
İstanbul	204	Zonguldak	3
İzmir	10	Toplam	9622

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Verileri

2014 yılı itibariyle Hafik'te doğup başka illerde ikamet eden 104247 kişinin yaşaması ilçeden dışarıya olan göçlerin büyüklüğünü açık bir şekilde ortaya koymaktadır. Bu kapsamda göç eden nüfusun yaşadığı illerin başında 76917 kişi ile İstanbul gelmektedir. Bu ili Sivas (16445), İzmir (2130), Kocaeli (1497) ve Ankara (1305) illeri takip etmektedir. İlçenin aldığı göçü ortaya koyması bakımından değerlendirilen başka ilde doğup Hafik'te yaşayanların toplam 9622 kişi olduğu görülür. Bu durum ilçenin genel anlamda göç verdiğini göstermektedir (Tablo 2.3, 2.4, Şekil 2.2).

Şekil 2.2 İkametgah Bilgilerine Göre Hafik'te Doğan ve Hafik'te Yaşayan Nüfusun Dağılışı

İlçe merkezi 1990 yılına kadar başta köylerden olmak üzere birçok şehirden göç almıştır ve kamu kurum ve kuruluşlarında çalışanlar, öğrenim görmek için gelenler ve büyükşehirlerdeki iş yaşamının zorluklarından ve pahalı yaşam şartlarından kaçanlar veya emekli olduktan sonra memleketine geri dönenler yüzünden günümüzde hala devam etmektedir. Buna karşılık 1990-2007 aralığındaki nüfus sayımları incelendiğinde söz konusu devrede ilçe merkezinden Sivas şehri ve diğer illere yoğun göç hareketi yaşandığı anlaşılmaktadır. Bu tarihten sonra göç durağan hale dönüşmüştür.

Göç hareketini ortaya koymada kullanılan bir başka veri de TÜİK'in yayınlamış olduğu iç göç istatistikleridir. Bu verilere göre; Hafik ilçesinin 2012-2015 yılları

arasında göç verilerine ulaşılmıştır. Buna göre ilçenin 2012 yılında aldığı göç 448, verdiği göç 716, net göç miktarı -268 kişi ve net göç hızı ‰ -29,79'dur. 2013 yılında aldığı göç 1315, verdiği göç 684, net göç miktarı 631 kişi ve net göç hızı ‰ 69,17 ile pozitif anlamda değişmiştir. İlçenin 2014 yılında aldığı göç 1365, verdiği göç 1165, net göç miktarı 200 kişi ve net göç hızı ‰ 21 olarak gerçekleşirken, 2015 yılında ise aldığı göç 526, verdiği göç 1032, net göç miktarı -506 kişi ve net göç hızı ‰ -54,37 olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 2.5 Hafik İlçesinin 2012-2015 Yılları Arasında Aldığı Göç

Şehir	Aldığı Göç				Şehir	Aldığı Göç			
	2012	2013	2014	2015		2012	2013	2014	2015
Adana	2	2	8	8	İzmir	7	16	15	8
Adıyaman	4	1	1	4	Kahramanmaraş	0	3	4	13
Afyonkarahisar	0	2	3	0	Karabük	0	0	0	0
Ağrı	0	1	0	3	Karaman	0	0	0	0
Aksaray	2	2	0	0	Kars	1	1	0	0
Amasya	0	0	2	0	Kastamonu	0	0	1	4
Ankara	10	7	11	6	Kayseri	5	11	6	14
Antalya	7	3	11	3	Kırıkkale	0	0	0	0
Ardahan	0	0	2	0	Kırklareli	0	1	0	0
Artvin	0	0	0	0	Kırşehir	0	0	0	4
Aydın	0	1	2	2	Kilis	0	0	0	1
Balıkesir	2	0	0	3	Kocaeli	5	11	12	0
Bartın	0	0	0	0	Konya	0	1	1	3
Batman	1	0	0	0	Kütahya	0	1	0	5
Bayburt	0	0	5	2	Malatya	3	7	2	9
Bilecik	0	0	4	2	Manisa	0	0	0	0
Bingöl	0	0	3	0	Mardin	1	0	0	1
Bitlis	0	0	0	0	Muğla	3	0	2	1
Bolu	0	0	0	7	Muş	0	0	0	0
Burdur	0	0	0	0	Nevşehir	4	1	0	0
Bursa	0	5	2	2	Niğde	1	2	0	0
Çanakkale	5	1	2	0	Ordu	2	4	1	5
Çankırı	0	0	0	0	Osmaniye	1	0	0	0
Çorum	0	4	0	2	Rize	0	0	0	0
Denizli	1	1	0	0	Sakarya	3	1	0	3
Diyarbakır	0	0	1	0	Samsun	0	2	6	1
Düzce	0	0	0	0	Siirt	0	4	0	0
Edirne	0	0	2	2	Sinop	0	0	0	0
Elazığ	2	6	0	4	Sivas	91	227	97	133
Erzincan	0	1	2	4	Şanlıurfa	1	1	3	7
Erzurum	1	1	5	5	Şırnak	0	1	0	1
Eskişehir	0	1	0	2	Tekirdağ	0	2	0	0
Gaziantep	0	7	5	4	Tokat	24	45	18	7

Giresun	6	1	3	3	Trabzon	0	0	0	1
Gümüşhane	9	0	0	0	Tunceli	0	0	0	0
Hakkari	0	0	0	0	Uşak	0	0	0	0
Hatay	1	4	2	19	Van	0	2	1	1
İçel	0	9	6	5	Yalova	0	0	0	0
İğdır	0	0	1	0	Yozgat	3	6	1	4
Isparta	0	2	2	1	Zonguldak	0	1	1	0
İstanbul	240	903	1109	208	Toplam				

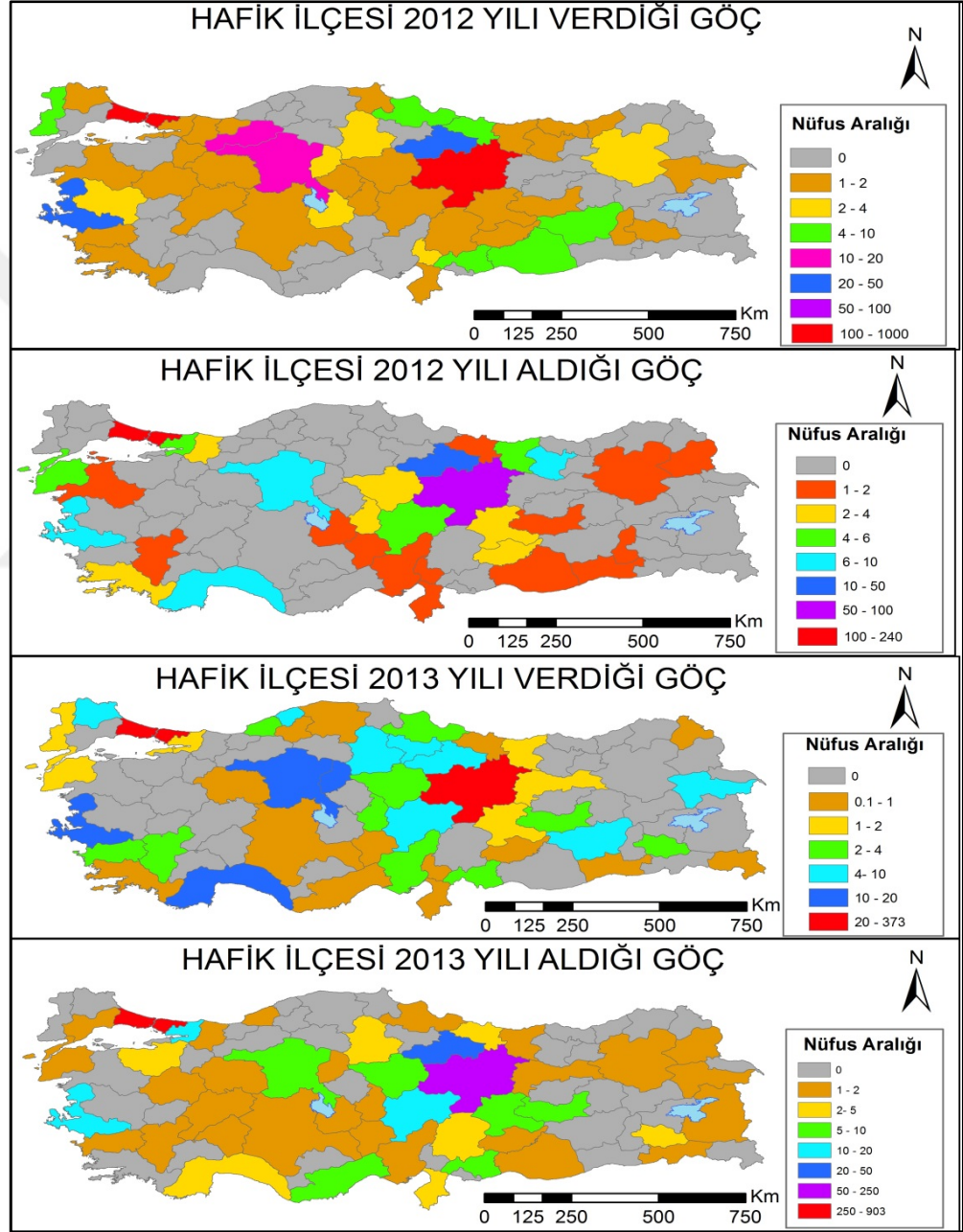
Kaynak: TÜİK

Tablo 2.6 Hafik İlçesinin 2012-2015 Yılı Arasında Verdiği Göç

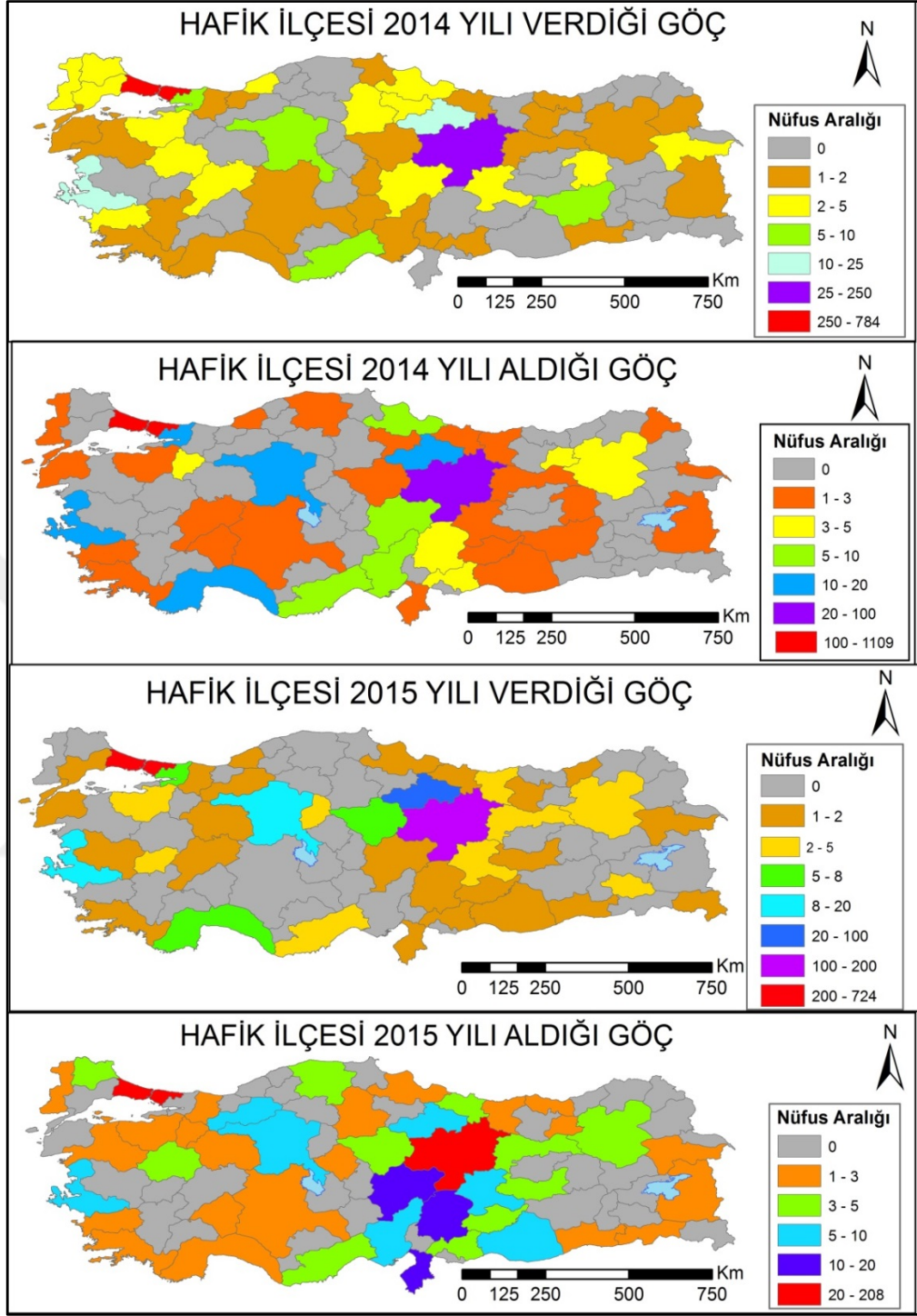
Şehir	Verdiği Göç				Şehir	Verdiği Göç			
	2012	2013	2014	2015		2012	2013	2014	2015
Adana	0	4	1	0	İzmir	39	11	16	16
Adıyaman	1	1	0	1	Kahramanmaraş	1	0	0	1
Afyonkarahisar	2	0	3	2	Karabük	0	1	0	0
Ağrı	1	5	3	2	Karaman	0	0	0	0
Aksaray	4	0	0	0	Kars	0	0	1	0
Amasya	0	9	3	0	Kastamonu	0	1	0	0
Ankara	13	13	8	18	Kayseri	2	6	4	2
Antalya	0	11	1	8	Kırıkkale	0		0	0
Ardahan	0	1	0	0	Kırklareli	3	13	0	4
Artvin	0	0	0	0	Kırşehir	1	5	3	0
Aydın	2	3	3	0	Kilis	1	0	0	0
Balıkesir	2	0	2	0	Kocaeli	2	2	10	6
Bartın	0	5	0	0	Konya	1	1	2	0
Batman	1	0	0	0	Kütahya	1	0	4	0
Bayburt	0	0	0	0	Malatya	2	2	3	5
Bilecik	1	0	0	0	Manisa	3	0	0	1
Bingöl	0	0	3	0	Mardin	0	1	2	1
Bitlis	0	0	0	0	Muğla	1	1	2	2
Bolu	12	0	0	1	Muş	0	0	0	0
Burdur	0	0	0	0	Nevşehir	1	3	2	0
Bursa	0	0	3	3	Niğde	0	1	2	0
Çanakkale	0	2	2	1	Ordu	6	1	2	1
Çankırı	0	0	0	0	Osmaniye	4	1	1	0
Çorum	3	6	3	0	Rize	1	0	0	1
Denizli	0	3	2	0	Sakarya	1	0	2	2
Diyarbakır	5	8	7	0	Samsun	6	3	4	2
Düzce	1	0	1	0	Siirt	1	4	0	3
Edirne	5	2	3	0	Sinop	1	0	1	0
Elazığ	1	4	0	1	Sivas	202	149	227	166
Erzincan	0	2	2	3	Şanlıurfa	5	0	0	1
Erzurum	4	0	1	3	Şırnak	0	0	0	0
Eskişehir	1	1	0	2	Tekirdağ	0	0	5	1
Gaziantep	9	4	2	2	Tokat	31	6	19	23
Giresun	1	2	0	4	Trabzon	1	0	1	0

Gümüşhane	2	0	2	1	Tunceli	0	0	0	0
Hakkari	0	1	0	1	Uşak	0	0	0	3
Hatay	1	1	0	2	Van	0	0	1	0
İçel	0	1	7	4	Yalova	1	2	0	0
İğdır	0	0	0	0	Yozgat	2	4	1	7
Isparta	0	0	0	0	Zonguldak	0	4	4	1
İstanbul	324	373	784	724					

Kaynak: TÜİK

Şekil 2. 3 Hafik İlçesi 2012-2013 Yıllarındaki Göç'ün İllere Göre Dağılımı

Şekil 2.4 Hafik İlçesi 2014-2015 Yıllarındaki Göç'ün İllere Göre Dağılımı

2.1.4.2.2 Dış Göçler

Bireylerin ya da toplulukların ekonomik, siyasal ya da sosyal etkenler sonucu yerleşmek ya da belirli bir süre çalışmak amacıyla, gönüllü veya zorlama sonucu bir

ülkeden diğesine yer değiştirme olgusuna “dış göç” adı verilmektedir (Gürbüz, Karabulut ve Sandal, 2003: 36). 1950 yılından sonra Avrupa'nın yeniden yapılanma sürecine gitmesi ile birlikte ortaya konan kalkınma hamlelerini gerçekleştirmek için ucuz işgücüne ihtiyaç duyulmuştur. İkinci Dünya savaşından yenik çıkan ve büyük zararlar gören ülkelerin başında gelen Almanya yeniden dünya pazarlarına açılabilmek için 1954 yılından başlayarak sırasıyla Yunanistan, İspanya, Portekiz, Türkiye, Yugoslavya ve Tunus gibi ülkelere hareketli, genç, ucuz ve sağlam insan gücü transferi yapmıştır (C. Şahin, 2001: 58). Ülkemizden dışarıya olan işgücü arzı 1950'li yıllarda başlamış ve en belirgin olduğu dönem 1960'lı yıllar olmuştur (Doğanay, 2014: 221). Günümüzde yurtdışında yaşayan en büyük Türk nüfus Almanya'da bulunmaktadır (Zeyneloğlu ve Sirkeci, 2014: 77).

Araştırma sahasında, dış ülkelere merkeze ve merkezden dışarıya yönelik olarak yapılan göçlere baktığımızda Türkiye Cumhuriyeti Devletinin kurulmasıyla birlikte 1937'de yapılan antlaşma gereği ülkeye gelen Bulgar ve Yunan göçmenleri ilçe merkezi sınırları içerisinde kendilerine ayrılan Yeni mahalleye yerleşmişlerdir. Bu yüzden de bu mahalleye halk arasında "Göçmen mahallesi" adı verilmiştir. Bunu izleyen süreçte dışardan göçler devam etmiş ve 1952 yılında ilçeye Bulgaristan göçmenleri gelmiştir. İlerleyen yıllarda Hafik'e göç eden Bulgaristan ve Yunanistan göçmenleri zamanla ilçeyi terk etmişler, sadece bir iki aile bugüne kadar kalmıştır. İlçe merkezinde yer alan sağlık merkezinden aldığımız veriler neticesinde yalnızca Çay mahallesinde yaşayan 1 kişi Varna (Bulgaristan) doğumlu olduğu tespit edilmiştir. Bunun yanı sıra TÜİK ikametgah adresine göre verileri incelendiğinde yurtdışı doğumlu olup, ilçede yaşayan 11 kişi vardır ve bunların yurtdışından emekli olduktan sonra memleketine geri dönenler oluşturmaktadır.

Almanya ile 30 Ekim 1961 yılında imzalanan iş gücü sözleşmesi, iş gücü göçü sürecinin miladı olmuştur (Ünver, 2003: 178). Bunu 1964'de Avusturya, Belçika ve Hollanda ile 1965'de Fransa ve 1967'de İsveç ile yapılan benzer antlaşmalar izlemiştir. Bu antlaşmalar neticesinde Türkiye'den çok sayıda işçi gitmiştir. Batı Avrupa ülkeleri 1973 yılından sonra petrol ambargosunun getirdiği kriz nedeniyle Türkiye'den işçi alımını durdurmuşlardır. Fakat 1974 yılında Federal Almanya'da yürürlüğe giren “Aile Birleştirme Yasası” Türk işçilerinin ailelerini de kendi buldukları ülkelere götürme imkanı sağlamış ve bu olay Türk göçmenlerin durumu açısından büyük bir dönüm

noktası olmuştur. O günden bu yana aile birleştirme süreci Avrupa ülkelerine yasal göçün önünü açmıştır (Gürbüz, Karabulut ve Sandal, 2003: 37). Bu tarihlerden itibaren ilçe merkezinden başta Almanya olmak üzere yurtdışına yönelik göçler meydana gelmiştir.

Tablo 2.7 Hafik İlçe Merkezinden Yurtdışına Göç Eden Kişi Sayısı ve Göç Ettikleri Ülkeler (1990-2015)

Göç Edilen Ülke	Göç Eden Kişi Sayısı	%'si
Almanya	37	57,8
Fransa	12	18,8
Hollanda	8	12,5
Avusturya	7	10,9
Toplam	64	100

Kaynak: Yapılan Anket ve Mülakat Sonuçları

İlçe merkezinden yurtdışına yapılan göçlerde en fazla göç edilen ülke 37 kişi ile Almanya (%57,8)'dir. 12 kişi ile Fransa (%18,8), 8 kişi ile Hollanda (%12,5) ve 7 kişi (%10,9) ile de Avusturya izlemektedir (Tablo 2.5). Yurtdışına yapılan göçlerin tamamı işçi göçü şeklinde gerçekleşmiştir ve daha sonra göçe katılan kişilerin ailelerini de yanlarına almaları sonucunda ilçe merkezinde nüfus azalmıştır.

2.1.5 Nüfusun Sosyo-Kültürel Özellikleri

2.1.5.1 Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısı

Nüfusun cins ve yaş yapısı önemli nüfus parametrelerinden birisini oluşturmaktadır. Nüfusun cins bileşiminde kadın veya erkek nüfusun fazla olması demografik nedenlere bağlanamaz. Belli bir dönem içerisinde doğan bebek sayısının çoğunlukla kız veya erkek çocuk olması, belli bir süre sonra nüfusun genel cins yapısını kadın veya erkek nüfus fazlalığı yönünden etkiler (Doğanay, 2014: 183-184). Bunun yanı sıra savaşlar, kan davaları, göçler ve terör olayları gibi toplumsal olaylar da nüfusun cins bileşeni üzerinde önemli etkiler yapmaktadır. Nüfusun cinsiyet ve yaş gruplarına göre göstermiş olduğu farklılıklar bulunduğu toplum için sosyal ve ekonomik anlamda avantaj ve dezavantajlara sebep olmaktadır. Bir bölgedeki nüfusun miktarı ve onun coğrafi dağılışı kadar, yaş dağılımının bilinmesi, en başta insanların gereksinimlerinin, eğilimlerinin, sosyal fonksiyonlarının belirlenmesi ve bu yönde

uygulanacak politikaların oluşturulması açısından büyük bir önem taşımaktadır (Işık, 1996: 287).

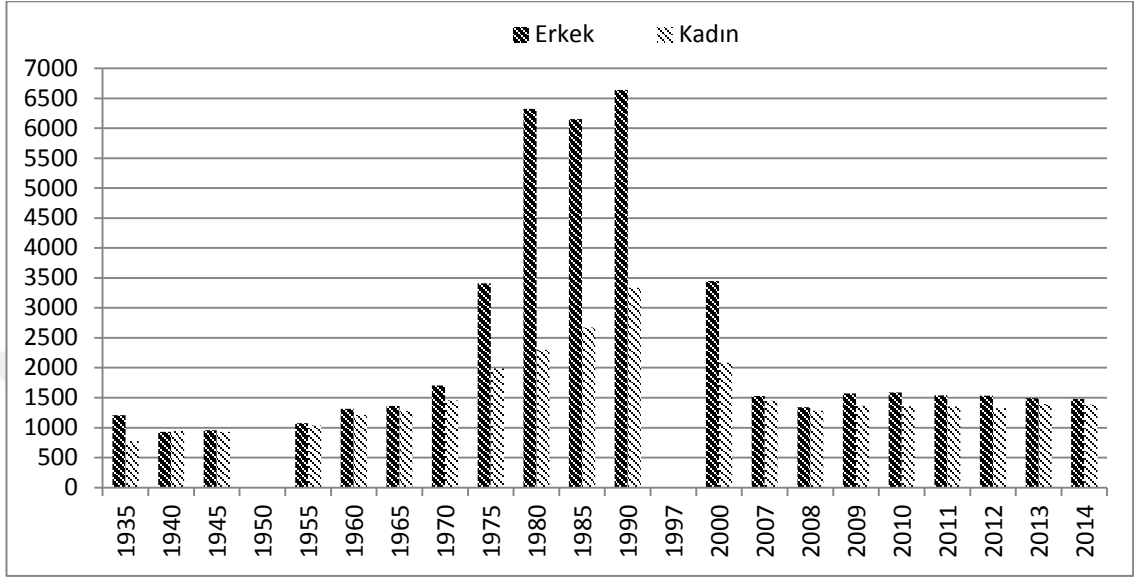
Nüfus toplamı içerisinde evlenecek yaşta kadın ve erkek nüfusunda ortaya çıkacak oransızlık, evlenmeler hususunda güçlüklerin belirmesine ve bunun sonucunda bazı sosyal sorunlara yol açabilir (Tandoğan, 1998: 110). Doğurgan çağdaki kadın noksanlığı doğum oranlarının gerilemesine, genç ve yetişkin erkek nüfus azlığı, çalışma hayatının en azından bazı sektörlerinin sekteye uğramasına ya da Türkiye gibi askerliğin belli bir dönemde erkek nüfusa yükümlülük olduğu ülkelerde ülke savunmasının zaaf göstermesine ve ek önlemler alınmasına neden olabilir. Yine cinslerden birisinin sayıca fazla olması sosyolojik ve psikolojik sorunların artmasına sebebiyet vereceğinden toplumsal düzende yozlaşma, suç oranlarında yükselmelere neden olacaktır. Cinslerin farklı istek ve ihtiyaçları, toplumun üretim ve pazarlama süreçlerinde, ekonomik tercihlerinde de etkili olabilmektedir. Bu bakımdan nüfusun cinsiyet yapısının bilinmekle kalmayıp zaman içerisindeki değişimide izlenmelidir (Özgür, 1998: 67).

Tablo 2.8 Hafik İlçe Merkezinin Sayım Devrelerine Göre Cinsiyet Durumu

Sayım Yılı	Toplam Nüfus	Erkek Nüfus	% 'si	Kadın Nüfus	% 'si	Kadın-Erkek Farkı	Cinsiyet Oranı %
1935	1982	1208	60,9	774	39,1	-434	156
1940	1876	930	49,6	946	50,4	16	98
1945	1881	953	50,7	928	49,3	-25	103
1950	2336	-	-	-	-	-	-
1955	2105	1070	50,8	1035	49,2	-35	103
1960	2524	1313	52,0	1211	48,0	-102	108
1965	2634	1359	51,6	1275	48,4	-84	107
1970	3156	1704	54,0	1452	46,0	-252	117
1975	5398	3409	63,1	1989	36,9	-1420	171
1980	8615	6320	73,4	2295	26,4	-4025	275
1985	8820	6148	69,7	2672	30,3	-3476	230
1990	10002	6638	66,4	3334	33,6	-3304	199
1997	8143	-	-	-	-	-	-
2000	5526	3445	62,3	2081	37,7	-1346	165
2007	3005	1528	50,8	1447	49,2	-81	106
2008	2618	1338	51,1	1280	48,9	-58	104
2009	2907	1569	54,0	1368	46,0	-201	115
2010	2943	1587	53,9	1356	46,1	-231	117
2011	2887	1538	53,2	1349	46,8	-189	114

2012	2856	1531	53,6	1325	46,4	-206	116
2013	2882	1491	51,7	1391	48,3	-100	107
2014	2862	1477	51,6	1385	48,4	-92	106

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Verileri

Şekil 2.5 Hafik İlçe Merkezine Sayım Devrelerine Göre Cinsiyet Durumu

Genel cinsiyet oranı bir yerdeki 100 veya 1000 kadın başına düşen erkek sayısı olarak ifade edilmektedir (Özgür, 1998: 67, Tandoğan, 1998: 111, Tümertekin ve Özgüç, 2009: 272, Doğanay, 2014: 183). Genel Cinsiyet oranında 100 veya 1000'den büyük sayılar erkeklerin kadınlardan fazla olduğunu, 100'den veya 1000'den düşük olanlarda kadınların sayıca egemen durumda olduklarını gösterir (Tümertekin ve Özgüç, 2009: 272). Araştırma sahasında nüfusun cinsiyet oranlarına baktığımızda 1950 nüfus sayımı ile 1997 yılı nüfus tespitinde kadın ve erkek sayısı ayrılmadığı için bu yıllara ait kadın ve erkek nüfus sayısı hakkında net bilgilere ulaşamamıştır. Sayım devreleri içerisinde yalnızca 1940 yılında yapılan sayımda kadın nüfusunun erkek nüfusundan 16 kişi daha fazla olduğu görülmektedir. İlçe merkezinde genel cinsiyet oranı 1980 yılında 275 kişiyle en yüksek değere ulaşırken, genel cinsiyet oranı 1940 yılında 98 olarak en düşük değere ulaşmıştır (Tablo 2.6, Şekil 2.3).

1935 yılındaki kadın ve erkek nüfusu arasındaki 434 kişilik erkek nüfus üstünlüğünün 16 kişilik bir farkla kadınlar lehine değişmesinde ve 1940 yılında kadın nüfusun erkek nüfustan fazla olmasında savaş, kıtlık ve göç gibi toplumsal olaylar büyük rol oynamıştır. Erkek nüfusun geri kalan tüm sayım devrelerinde kadın nüfustan

fazla olmasında yıl içerisinde doğan bebeklerin cinsiyetlerinde erkeklerin fazla olması ve elbetteki şehirde yaşamının verdiği lüks yaşam keyfinin yanısıra bilgiye, mamul maddeye, sağlık ve eğitim hizmetlerine, sanatsal ve kültürel faaliyetlere kolay ulaşabilme ve iş olanaklarına sahip olması bakımından kırsal alana göre avantajlar sağlaması önemli sebepler arasındadır. Erkek nüfusun kadın nüfusa belirgin bir üstünlük sağladığı ilçe merkezinde bu üstünlüğün esas sebebi ilçe merkezinin Sivas şehir merkezine yakın olması ve kamu kurumlarının ilçe merkezinde yer alması sebebiyle iş bulmak amacıyla köyden kente olan göçlerdir. Son sayım yılı olan 2014 yılında Hafik İlçe Merkezinde Genel Cinsiyet Oranı 101 olarak karşımıza çıkmaktadır ve toplam erkek nüfus sayısı 1470 (%50,3), kadın nüfus ise 1454 (% 49,7) kişi olarak kayıtlara geçmiştir.

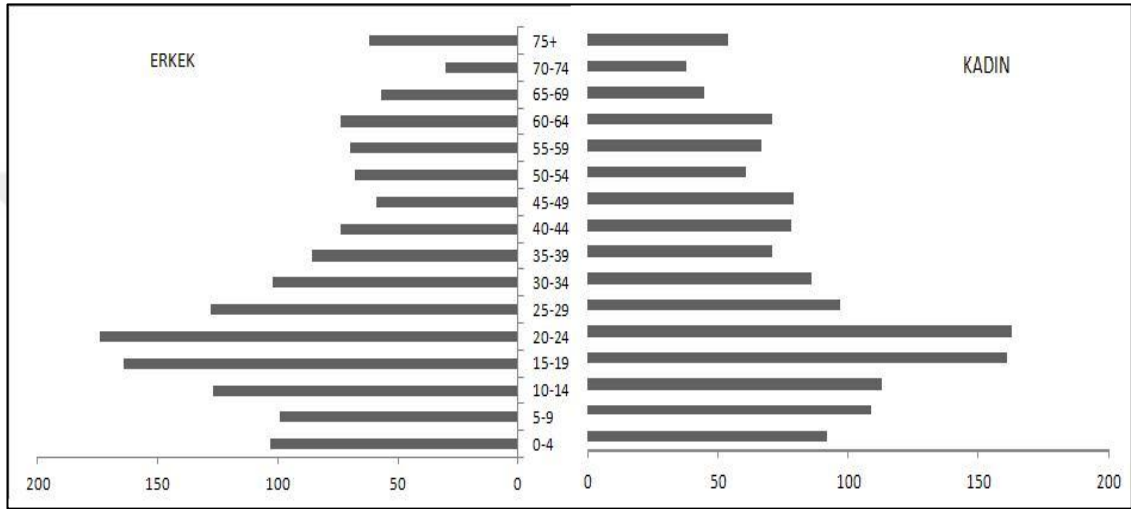
Tablo 2.9 Hafik İlçe Merkezinin Dar Aralıklı Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2014)

Yaş Grubu	Erkek	%'si	Kadın	%'si	Toplam
0-4	103	52,8	92	47,2	195
5-9	99	47,6	109	52,4	208
10-14	127	52,9	113	47,1	240
15-19	164	50,5	161	49,5	325
20-24	174	51,6	163	48,4	337
25-29	128	56,9	97	43,1	225
30-34	102	54,3	86	45,7	188
35-39	86	54,8	71	45,2	157
40-44	74	48,7	78	51,3	152
45-49	59	42,8	79	57,2	138
50-54	68	52,7	61	47,3	129
55-59	70	51,1	67	48,9	137
60-64	74	51,0	71	49,0	145
65-69	57	55,9	45	44,1	102
70-74	30	44,1	38	55,9	68
75+	62	53,4	54	46,6	116

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Verileri

Nüfusun yaş yapısı, bir nüfus kitlesinin yaş gruplarına göre sergilediği bileşimi tanımlar. Bu bileşimi analiz edip bazı sonuçlar ortaya koyabilmek için belli sayım devrelerindeki nüfusu belirli yaş dilimi aralıklarına göre gruplandırmak gerekir (Doğanay, 2014: 185). Hafik İlçe merkezinde nüfusun dar aralıklı yaş sınıflandırmasına baktığımızda en fazla nüfusun 337 kişi ile 20-24 yaş grubunda olduğu görülür. Bu yaş grubu evlenmek, iş bulmak ve iyi bir eğitim görmek amacıyla göç edecek yaş aralığını oluşturmaktadır. Bu yaş grubunun göç hareketine katılması ilerleyen yıllardaki doğum

oranlarını daha da azaltacaktır. 25-29 yaş grubu erkek nüfusunun kadın nüfusa en fazla üstünlük sağladığı gruptur. Erkeklerin bu yaş grubunda egemen olmasında kadın nüfusun evlilik sonucunda başka bir yere göç etmesi en önemli sebebi oluştururken, aynı durum erkek nüfus açısından farklılık göstermektedir. Çünkü geleneksel aile yapısı ve toprak mülkiyeti gibi durumlardan dolayı erkek nüfus ailesine, anne-babasına bakmakla yükümlüdür. Buna karşılık kadın nüfusun en fazla üstünlük gösterdiği yaş grubu 45-49 aralığıdır (Tablo 2.7, Şekil 2.4).

Şekil 2.6 Hafik İlçe Merkezinin Nüfus Piramidi (2014)

İlçe merkezinde nüfusun geniş aralıklı yaş gruplarına göre dağılımına baktığımızda, 0-14 yaş arasını oluşturan çocuk nüfus, toplam nüfusun % 22,5'ini oluşturmaktadır. Çocuk nüfus içerisinde en az nüfusu 0-4 yaş grubunun oluşturduğu dikkat çekmektedir. Bu durum yaşanan göçler ve eğitim seviyesinin yükselmesine bağlı olarak az çocuk sahibi olma isteği gibi nedenlerden kaynaklanmaktadır.

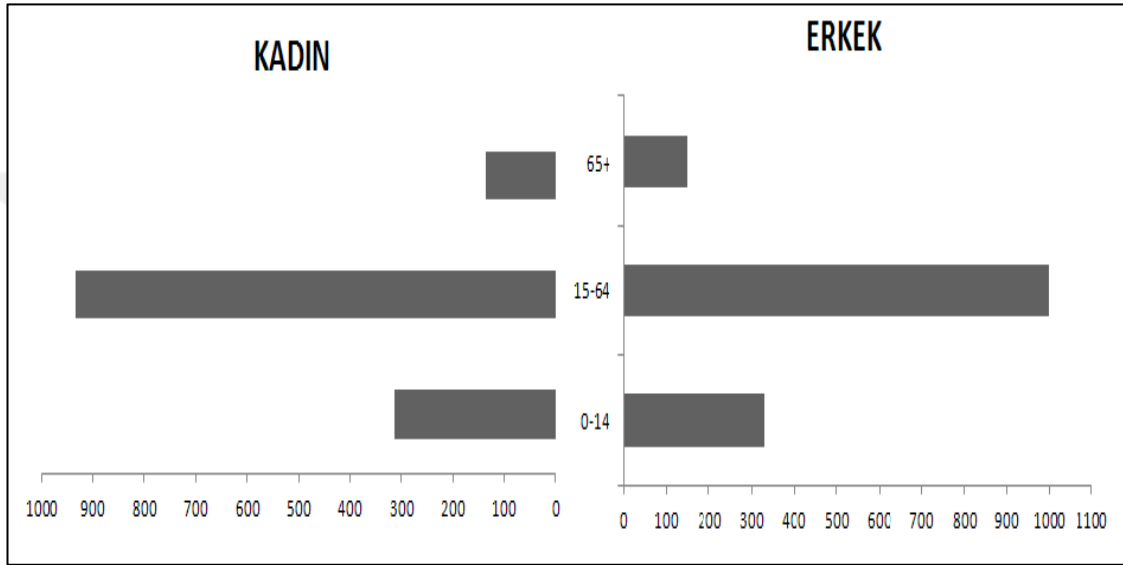
Tablo 2.10 Hafik İlçe Merkezinin Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Göre Dağılımı (2014)

Yaş Grupları	Erkek	%'si	Kadın	%'si	Toplam	%
0-14	329	51,2	314	48,8	643	22,5
15-64	999	51,7	934	48,3	1933	67,5
65+	149	52,1	137	47,9	286	10
Toplam	1477	51,6	1385	48,4	2862	100

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu Verileri.

15-64 yaş grubu olarak ifade edilen ve çalışma çağı nüfusu olarak isimlendirilen bu yaş grubu toplam nüfusun %67,5'ini oluştururken, 65 yaş ve yukarısını ifade eden yaşlı nüfus ise toplam nüfusun yalnızca %10'unu oluşturmaktadır. Bu ortalama Sivas ili

toplam nüfusu içerisindeki yaşlı nüfusun (%11,7) altındayken, Türkiye ortalamasının (%7,9) ise üzerindedir. Nüfus piramidine bakıldığında ilerleyen yaş gruplarında bir daralma söz konusudur. Bu daralmada ilçe merkezinden özellikle 1990 yılından sonra başlayan yoğun göç hareketleri etkili olmuştur. İlçe merkezinde bulunan çalışabilecek ve ekonomik faaliyetlere katılabilecek nitelikteki nüfus kitlesini oluşturan faal nüfus 1933 kişi (%67,5), bağımlı nüfus ise 929 kişiden (%32,5) oluşmaktadır. Nüfusun bağımlılık oranı ise %48,1 dir (Tablo 2.8, Şekil 2.5) .

Şekil 2.7 Hafik İlçe Merkezi Nüfusunun Geniş Aralıklı Yaş Gruplarına Göre Dağılımı

2.1.5.2 Eğitim ve Kültür Durumu

Toplumların kalkınmasında etkili olan başlıca unsurların sermaye, teknoloji örgütlenme, doğal kaynaklar ve nüfus olduğu ifade edilir. Nüfusun kalitesini belirleyen nitelikler, sağlık standartları, bedeni ve zihni sağlamlık, fikri kabiliyet ve bunları geliştiren tahsil derecesi, iş, mesleki bilgi ve tecrübesi olarak sıralanabilir (Tandoğan, 1998: 138-139). Nüfusun kalitesinden kastedilen, bilhassa nüfusun eğitim durumudur ve ülkemizde eğitimle ilgili faaliyetler Milli Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. 1926 yılında kurulan Bakanlığın temel amacı; Türk milletini özgür düşünce ortamı içinde bilgi, sanat ve teknik yönünden çağdaş uygarlık düzeyine ulaştırmak, Türk milletinin millî ahlakî ve insanî üstün değerlerini geliştirmek ve onu çağdaş uygarlığın yaratıcı bir üyesi haline getirmektir (Koday, 2005: 46).

Toplumun eğitim düzeyi, nüfus kalitesinin belirleyen en önemli ölçütlerden birisini oluşturmaktadır. İyi eğitim görmüş olan genç nüfusun fazla olduğu bir bölge, yapılacak olan doğru planlama ve yatırımlar sonucunda ekonomik anlamda kalkınacaktır. Sosyo-ekonomik gelişmenin en önemli itici gücü ve verimlilik artışının en önemli unsuru, toplumun ve işgücünün eğitim düzeyidir (Çakmak, 2008: 39). Ancak bir ülke nüfusunun eğitim düzeyi sadece okuryazarlık oranı ile ölçülemez. Bu temel sorunda, ülkedeki okullaşma oranı, okul çağı nüfusunun eğitim kademeleri arası öğrenci akışı, okul-öğretmen-öğrenci sayısı dengesi ve benzerleri ile ülke nüfusunun ilk, orta ve yükseköğretim bitirenlerinin, birbirine ve ülke nüfusuna oranı dikkate alınmalıdır (Doğanay, 2014: 191). İlçe Merkezinde 3 ilköğretim, 2 orta öğretim düzeyinde eğitim ve öğretim veren okul bulunmaktadır. İlçe merkezinde toplam 995 öğrenci okula giderken, 68 öğretmen ise eğitim ve öğretim faaliyetlerine öğretici olarak katılmaktadır. Türkiyede İlköğretimde öğretmen başına düşen öğrenci sayısı yıllara göre azalma göstermiş ve 2014-2015 yılında 18 öğrenciyken, ortaöğretimde ise bu rakam 14 öğrencidir.

Tablo 2.11 Hafik İlçe Merkezinde Bulunan Okulların Eğitim Kademelerine Göre Dağılışı ve Okuyan Öğrenci Sayısı

Okul Adı	Öğrenci Sayısı	Öğretmen Sayısı	Öğretmen Başına Düşen Öğrenci Sayısı
Cumhuriyet İlkokulu	264	18	15
Adem Yavuz Y.İ.B.O	274	16	17
Atatürk Ortaokulu	160	10	16
Hafik Anadolu İmam-Hatip Lisesi	129	10	13
Hafik Çok Programlı Anadolu Lisesi	168	14	12
Toplam	995	68	15

Kaynak: Hafik İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Brifing Dosyası (2013-2014)

Hafik ilçe merkezinde 2014 yılı verilerine göre 6 yaş üstü olan 2563 kişilik nüfustan okuma yazma bilenlerin sayısı 2509 kişiyken, okuma yazma bilmeyen kişi sayısı ise 54 kişidir. 6 ve daha yukarı yaştaki nüfus içerisinde okuma yazma bilenlerin sayıları, o yaştaki toplam nüfusa oranladığımızda (Koday, 2005: 46) okuma yazma bilme oranı %97,9 gibi yüksek bir oran çıkar. Okur-yazar oranının geçmişten günümüze sürekli olarak artış gösterdiği bilinen bir gerçektir. 1 Kasım 1928'de Harf İnkılabının

gerçekleşmesiyle başlayan ve 1950 sonrasında hızlı şehirleşme, modernizasyon ve iletişimdeki gelişmeler nüfusun eğitim durumunu olumlu yönde etkilemiştir (Akbulut, 2010: 119). Okuma yazma bilenlerin sayısı nüfusun cinsiyeti bakımından farklılık göstermekte ve eskiden bu yana erkek nüfusta okuma yazma bilenlerin sayısı, kadınlarınkinden daima fazla olmuştur. Bu durumda nitekim vatani görevini yerine getirmek üzere askere alınan erkek nüfusun askerde okuma yazma öğreniminin zorunlu ve kadınların askerlik görevinden muaf olması okuryazarlık oranının cinsiyetler arasında farklılaşmasında önemli bir etken olmuştur. Ayrıca eğitimde geçmişten gelen cinsiyetler arası oransal farklılıkların bulunmasında, geleneksel yapı, dini inançlar ve ekonomik sorunlar etkilidir (Akbulut, 2010: 121-122). Hafik ilçe merkezinde okuma yazma bilenlerin cinsiyete göre dağılışına baktığımızda erkek nüfus içerisinde 1319 kişi okuma yazma bilirken, kadın nüfus içerisinde ise 1190 kişi okuma yazma bilmektedir. Okuma yazma bilmeyenlerden ise 13'ü erkek, 41 kişi ise kadın nüfustan oluşmaktadır. Buna göre erkeklerde okur-yazar oranı %99, kadınlarda ise %96,6'dır.

Bir şehrin eğitim durumunu ortaya koymak açısından sadece okur-yazar miktarını ortaya koymak tek başına yetmez. Bu bakımdan eğitimin bir parçası olan okul pansiyonları, öğretmen evleri ve yurt gibi imkanlar önem taşırlar (Şahin, 2015: 55). İlçe merkezinde ilk ve orta öğretim öğrencilerinin barınabildiği Hüseyin Kocacık Orta Öğrenim Kız Öğrenci Yurdu ve Özel Saray Erkek Öğrenci Yurdu'nun yanı sıra Kredi ve Yurtlar Kurumuna ait Hacı Kemer Aydoğan Kız Yurdu bulunmaktadır.

Nüfusun sosyal ve ekonomik niteliklerinin gelişmesinde eğitim kadar önemli olan diğer bir konu da kültür hizmetleridir. Sosyal imkanların kısıtlı olduğu ilçe merkezinde bu tür hizmetler halk eğitim merkezi tarafından yürütülmeye çalışılmaktadır. Bu açıdan halk eğitim merkezinde meslek edinimine yönelik kursların yanı sıra okuma-yazma kursu ve çeşitli kurslar açılarak halkın eğitim ve kültür seviyesini yükseltici çalışmalarda bulunmaktadır. Halka sosyo-kültürel anlamda hizmet sunan bu kurum yeterli personeli olmamasından dolayı çoğu zaman okullarda görev yapan öğretmenler veya o alanda uzman olan kişilerden destek alarak kendine ait bir binası olmadığı için Hükümet Konağı'nın 4. katında eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir. Halk eğitim merkezi tarafından açılan toplam 50 kursa 2014 yılı içerisinde 1134 erkek ve 501 kadın olmak üzere toplam 1635 kursiyer katılmıştır (Tablo 2.10).

Tablo 2.12 Hafik İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Tarafından Açılan Halk Eğitim Kursları (2013-2014)

Kurs Adı	Açılan Kurs Sayısı	Erkek Kursiyer	Kadın Kursiyer	Toplam Kursiyer
Anadolu-Fen Liseleri ve Kolejlere Hazırlık	10	250	175	425
Arapça	2	30	-	30
Arı Yetiştiriciliği	3	205	6	211
Bağlama	1	4	6	10
Basit Nakış İğne Teknikleri	1	-	12	12
Bilgisayar Kullanımı	1	30	15	45
El Nakışları	1	-	14	14
Elde Çin İğnesi	1	-	14	14
Elde Kurdela İşi	1	-	23	23
Etkili ve Hızlı Okuma	1	15	23	38
Güreş	1	13	-	13
Katı Yakıtlı Kalorifer Ateşçisi	1	16	-	16
Koyun Yetiştiriciliği	1	53	-	53
Kur'an-ı Kerim Tevcidli Okuma	1	9	7	16
Model Uçak	1	8	4	12
Okullar Hayat Olsun Projesi	3	41	31	72
Okuma-Yazma	3	5	-	5
Ortaöğretim Kurumları Öğrencilerine Yönelik Kurslar	2	27	38	65
Ses Eğitimi	1	38	2	40
Tıbbi ve Aromatik Bitki Yetiştiriciliği	2	236	1	237
Üniversiteye Hazırlık	9	154	107	261
Voleybol	2	-	23	23
Toplam	50	1134	501	1635

Kaynak: Hafik İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü Brifing Dosyası (2013-2014)

2.1.5.3 Ortalama Aile Büyüklükleri

Nüfusun önemli niteliklerinden birisini oluşturan aile büyüklükleri sosyal durum, ekonomik alım gücü, gelenek ve görenekler, dini inanç gibi çeşitli olgulardan etkilenerek değişiklik göstermektedir. Aile toplumun en küçük birimi olarak kabul edilmektedir ve evlilik, kan bağı gibi yasal yollarla birbirine bağlı, karşılıklı hak ve yükümlülüklerle bir arada yaşamaktadır. Hanehalkı ise, aralarında akrabalık bulunsun veya bulunmasın aynı konutta yaşayan bir veya birden fazla kişiden oluşan topluluktur (<http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18624>, Erişim: 26.11.2015).

Ortalama hane halkı büyüklüğü Türkiye genelinde 3,6 kişiyken (TÜİK, 2014) Sivas şehrinde 3,8 kişi, Hafik ilçesi genelinde 2,7 kişiden oluşmaktadır. 2014 yılı Hafik Belediyesi kayıtlarına göre ilçe merkezinde 1502 hane bulunmaktadır ve 2015 ADNKS verilerine göre ilçe merkezinde 2924 kişi yaşamaktadır. Bu verilere göre ilçe merkezindeki ortalama aile büyüklüğü 1,9 kişiden oluşmaktadır. İlçe merkezin ortalama hane halkı büyüklüğü Türkiye ve bağlı olunan Sivas ilinin yanısıra ilçe geneline göre de düşük bir oran göstermektedir. Ortalama hane halkına mahalle düzeyinde bakığımızda en yüksek ortalama sahip olan mahalle 2,9 kişiyle Yeni Mahalle iken, en düşük ortalama hane halkı sayısına ise 1,2 kişi ile Tepe ve Günyamaç Mahalleleri sahiptir (Tablo 2.11).

Tablo 2.13 Hafik İlçe Merkezi Mahallelere Göre Ortalama Aile Büyüklükleri (2015)

Mahalle Adı	Hane Sayısı	Nüfus	Ort. Aile Büyüklüğü
Çay	307	656	2,1
Fatih	285	640	2,2
Koç	423	677	1,4
Tepe	216	261	1,2
Yeni	180	520	2,9
Günyamaç	91	108	1,2
Toplam	1502	2924	1,9

Kaynak: TÜİK, Hafik Belediyesi Verileri.

Hanehalkı büyüklüğünün şekillenmesinde doğumlar, ekonomik faaliyet ve geleneklerin öne çıktığı görülür. Bunlardan doğum oranlarının yüksekliği, ailenin kalabalıklığındaki en önemli etkendir. Yapılan ekonomik faaliyetin türü ve ekonomik seviye de kalabalık aile yapısının ortaya çıkmasına neden olur. Tarım faaliyetlerinin egemen olduğu bölgelerde daha fazla işgücüne ihtiyaç duyulmakta ve doğumlar hızlanmaktadır. Bunun yanında gelir seviyesi düşük olan ailelerin yeni evlenen erkek çocukları ile bir arada yaşamak zorunda kalmaları, başka bir ifade ile bileşik aile yapılanmasını tercih etmeleri sonucunda aile kalabalıklaşmaktadır. Son olarak anne ve babanın özellikle erkek çocuklarının yanında yaşamasının gelenek olduğu toplumlarda bileşik aile yapısı her ailenin en azından 2 kişi fazla olması gibi bir durumu ortaya çıkarmaktadır (Başbüyük, 2005: 276).

2.1.5.4 Nüfusun Dağılışı ve Yoğunluğu

Yer yüzünde nüfusun dağılışında ülkeler arasında büyük farklar görülebildiği gibi aynı ülke içerisinde yer alan belirli bölgeler arasında da büyük farklar görülebilmektedir (Tanoğlu, 1969: 56). Bu farklılığın ortaya çıkmasında yeryüzü şekilleri, iklim koşulları, su kaynaklarına yakınlık ve uzaklık, verimli tarım alanlarının varlığı, tarım alanlarının yüz ölçümü, sanayi ve ticaret merkezlerine olan yakınlık, sağlık ve ulaşım hizmetlerine yakın olma isteği gibi nedenler etkili olmaktadır.

Nüfusun kırsal alandan çok merkezde toplanmasında kırsal alanda görülen tarımda makineleşme, işsizlik gibi sorunlar ve şehir merkezlerinin çekici güçleri bunda önemli bir rol oynamıştır. Hafik ilçe merkezinde nüfus ve yerleşmeler Haçtar tepesinin etrafında kurulduğu görülmektedir. Şehir merkezi Sivas-Erzincan Karayolunun hemen kuzeyinden itibaren başlamaktadır ve bu yol boyunca uzanış göstermektedir. Şehir merkezinin güneyinde ise verimli alüvyon düzlüklerden oluşan tarım arazileri yer almaktadır.

Hafik ilçe merkezinde 2014 yılı nüfus verilerine baktığımızda km^2 'ye 51,3 kişi düşmektedir. İlçe genelinde ise km^2 'ye 3,8 kişi düşmektedir ve bu rakam Sivas İline bağlı tüm ilçeler içerisindeki en düşük aritmetik nüfus yoğunluğunu ifade eder. Bununla birlikte aritmetik nüfus yoğunluğu, yüzölçümünün büyük ve nüfusun az olduğu veya her ikisinde az olduğu sahalarda farklı sonuçlar ortaya çıkarmaktadır. Bu bakımdan toplam nüfusun ekili-dikili olan tarım arazisine oranlanması ile ortaya konan fizyolojik nüfus yoğunluğu daha doğru sonuçlar verir niteliktedir (Doğanay, 2014: 234). Hafik ilçe merkezinde fizyolojik nüfus yoğunluğu $255,6 \text{ kişi/km}^2$ dir. Nüfus yoğunluğu olarak kullanılan bir diğer ölçüt ise tarımsal nüfus yoğunluğudur. Tarımsal nüfus yoğunluğunun tercih edilmesinde ise fizyolojik nüfus yoğunluğuna baktığımızda bütün nüfusu tarım sektöründe çalışıyor gibi hesaba katılmasının yanılgıya yol açmasıdır. Tarım alanlarında çalışan nüfusun yani kırsal nüfusun ekili-dikili alanların yüz ölçümüne bölünmesi sonucunda bulunan tarımsal nüfus yoğunluğu (Doğanay, 2014: 234) Hafik ilçe merkezinde $103,4 \text{ kişi/km}^2$ dir.

2.2 YERLEŞME

2.2.1 Yerleşmenin Başlıca Özellikleri

Yerleşme insanların oturduğu, faydalandığı bölge (İzbırak, 1992: 352) olarak ifade edilse de, çok geniş bir anlam taşımaktadır. Av peşinde dolaşan yahut meyve toplamakla hayatlarını idame etmeye çalışan ilkel gezici insanların topladıkları yemek, dinlenmek ve özellikle gece vakti sığınmak üzere tabii halde buldukları veya yaptıkları barınaklar gibi, göçebe kavimlerin uzun zaman bir yerde kalan çadır toplulukları; mevsimlerin seyrine uyarak yer değiştiren, yaylaya, dağa çıkan, kışın ovaya inen yarı göçebelerin yılın yalnızca bir kısmında iskan ettikleri ve muhtelif adlarla andıkları ova, yayla, dağ eğreti yerleşmelerinin yanısıra yerleşik insanların oturdukları çiftlik, köy, kasaba ve şehir, geçici veya devamlı, toplu ya da dağınık, büyük veya küçük bütün bu yerleşmeler, yerleşme tesisleri, tek ev veya ev toplulukları yerleşme kavramı içerisine girmektedir (Tanoğlu, 1954: 1)

Yerleşme, insanlar arasında birbirinden ayrılması mümkün olmayan bir yaşam düzeni olgusunun sonucudur. Gerçekten, insan topluluklarının yeryüzünde sosyal bir varlık haline gelmesi ancak konutların ortaya çıkması ile başlamış ve bu konutların yan yana gelmesinden oluşan yerleşme ile mümkün olmuştur (Koçman, 1997: 3). Beşeri Coğrafya'nın bir dalı olan yerleşme coğrafyası, yerleşmelerin konumlarını (sit ve situasyon), yoğunluklarını, fizyonomi (büyüklüklerini, plan, görünümleri), fonksiyon ve kökenlerini araştırır. Yerleşme coğrafyası bu özellikleri ile kültürel görünümün esasını meydana getirmektedir (Tolun-Denker, 1977: 3)

Hafik ilçe merkezindeki birçok ev, bitişiğinde çeşitli işlerde kullanılmak üzere yapılmış ev eklentisinden oluşmaktadır. Yerleşmelerin toplu doku kazanmasında insanların birbirleriyle yakın ilişkiler kurmak istemeleri ve eğitim değerlerinin fazla olması nedeniyle düz alanların tarım alanı olarak açılması gibi sebepler insanları bir arada tutmak için çekici bir güç oluşturmuştur. Zaman içerisinde miras yolu ile arazilerin parçalanması sonucunda kişinin kendi payına düşen arazi üzerinde ev yapma veya bu araziyi satması sonucunda tarım arazileri üzerine evler yapılmaya başlanmış ve az sayıda olsa da dağınık, diğerlerinden uzakta kalmış villa tarzı yapılar oluşturulmaya başlanmıştır. Nitekim ailelerin evlerini arazilerinin yerleşmeye en uygun konumlarında

yapmak istemeleri meskenlerin inşasında kullanılan yapı malzemesinin kolayca getirilebileceği yerleri tercih etmeleri, başka bir ifadeyle yoldan en iyi şekilde yararlanma arzusu gibi faktörler de, meskenlerin konumlandırılmasında önemli rol oynamaktadır (Zaman, 1993: 73).

2.2.2 Yerleşmenin Tarihi Gelişimi

Hafik ilçesinin tarihi, bağlı bulunduğu Sivas ilinin tarihi ile benzerlik göstermektedir. Hafik ilçesinde yerleşme izlerine Erken Tunç Çağı ve Kalkolitik dönemde rastlanmaktadır. Anadolu'da ki ilk yerleşim izlerini takip edebilmek açısından höyükler bu bakımdan büyük bir öneme sahiptir. Hafik ilçesinde de ilk yerleşim izlerine Hafik Gölü'nün kenarında yer alan Pılır Höyük'te rastlanmaktadır. 1944 yılında Kökten tarafından yapılan çalışmada Pılır Höyük'te Bakır ve Kalkolitik Çağ'a ait çanak ve çömlekler bulunmuştur. Ayrıca bu kazı sırasında alt katmanlarda silindir çukurlarının ortaya çıktığı ve bu çukurların içerisinden tahta parçalarının çıktığı görülmüştür. Bu tahta parçalarının göl üzerine tahta kazıklar üzerinde yapılmış evlerin parçaları olabileceği düşünülmektedir (Kökten, 1944: 476-477). Pılır höyük daha önce İsviçre'deki Zürih Gölü ile Alp göllerinde birçok örneği keşfedilen, palafit adı verilen göl evleri türündeki yerleşim tarzının Türkiye'deki tek örneği olma özelliği taşımaktadır (Selçukludan Günümüze Hafik, 2010: 15).

Tarihi kaynaklara göre Sivas şehrinin bulunduğu alan Kapadokya mıntıkası içerisinde yer almaktadır. Kapadokya'nın bilinen ilk sahipleri ise Hititlerdir (Uzunçarşılı ve Edgüer, 2014: 11). Balkanlar üzerinden Anadolu'ya giren Friglerin Hitit egemenliğine son vermesi sonucunda Anadolu Friglerin eline geçmiştir. Bunun sonucunda Sivas'ta Frig yerleşimi Hitit yerleşiminin üst katlarında kurulmuştur (Eğilmez, 2005: 389). M.Ö. 713 yılında Asuri hükümdarı Sargon'un kuzeydeki kavimlere karşı kazandığı zaferler sonucunda ordularını Kızılırmak kıyılarına kadar götürmüş ve Kapadokya'yı fethetmiştir. Bunun ardından Sivas Pers egemenliği altına girmiştir. İraniler zamanında Katpatoka yani Kapadokya arazisi Kızılırmak ile Fırat nehirleri arasındaki memleketlere verilen bir isimdi ve Pers Hükümdarı Dârâ Kapadokya'yı Büyük Kapadokya ve Pont Kapadokyası olarak iki satraplığa² ayırmıştı.

² Pers (İran) Medeniyetinde ülke topraklarının ayrıldığı idari birimlere (eyaletlere) verilen isim.

Strabon'dan öğrendiğimiz kadarıyla Büyük Kapadokya bozkır sahası idi ve ormandan yoksun olduğu için ev inşaatı zordu, halk Kâbil-i zer arazide yalnızca buğday ekıyor, köylerde oturuyor ve hayvancılıkla uğraşıyordu. Pont Kapadokyası ise ormanlık ve maden bakımından zengindi. Pont Kapadokyası iki kısımdan oluşuyordu ve birinci kısmın merkezini Mazaka (Kayseri) oluşturuyordu. Pont Kapadokyasının belli başlı şehirleri ise Nikita (Niğde), Nisa (Nevşehir), Maraş, Kırşehir ve Cenubi Komana (Koman) idi. Sivas havalisi ile Temisir birinci kısım, dini ve ticaret merkezi olan Şimali Komana (Gümenek) ise ikinci kısma dahildi (Uzunçarşılı ve Edgüer, 2014: 12-14).

Makedonya kralı İskenderin Anadolu'da Perslerin hakimiyetine son verdiği M.Ö 333 yılından itibaren Sivas Makedonya krallığına dahil olmuştur (Ersan, 374: 2005). Şehrin yağmalanmaya başlaması üzerine halk ayaklanarak eski Pers yöneticilerinden I. Ariarates'i kral ilan ettiler. Böylece Sivas ve çevresinde Kapadokya Krallığı kuruldu. Bölgede Makedon tehlikesi ortadan kalkınca krallık, komşu krallıklarla mücadele etti. Bölgede Roma İmparatorluğu M.Ö. II. Yüzyılda etkisini göstermeye başladı ve ilk olarak Kapadokya Krallığı'nın koruyuculuğunu üstlendi. İlerleyen dönemde Kapadokya Krallığı'nın komşu devletlerle olan mücadelesinden faydalanan Roma İmparatorluğu, zamanla Kapadokya Krallığı üzerindeki etkisini artırmıştır (Selçukludan Günümüze Hafik, 2010: 16). M.Ö. 66 yılında Roma Kralı Pompeus Anadolu'ya geçmiş ve Pontus Kralı Mithridate'i M.Ö. 65 yılında Sivas yakınlarında (Suşehri civarında) yenmiştir. Pompeus bu şehre "Tanrı Şehri" anlamına gelen "Diopolis" adını vermiştir. Pompeus'un bu şehre Tanrı şehri adını vermesi muhtemelen şehirde bulunan Tanrı Lunus adına yaptırılmış ünlü "Lunus" ve "Mon-Pharnac" tapınaklarının varlığı nedeniyle (Mahiroğulları, 2005: 25). M.Ö. 63 yılından itibaren ise şehir tamamiyle Roma'nın hakimiyeti altına girmiştir (Ersan, 374: 2005). Şehrin yönetimini ise idareleri altındaki Pont Krallığına bıraktılar ve M.Ö 30 yılında Mısırda Antonius'u yendikten sonra dünyanın en güçlü imparatoru olan Agustus'a şükran, saygı ve sadakatlerini belirtmek üzere ölen Pont Kralı Polemonos'un karısı Pythodoris tarafından Yunanca'da "Agustus'un şehri" anlamına gelen "Sebastia" ismi verilmiştir (Eğilmez, 2005: 389, Mahiroğulları, 2005: 25).

Sivas şehri ilk adını "Sipas" sözcüğünden almıştır. Sipas; şükretme, yetinip Tanrı'ya dua anlamında Farsça bir sözcüktür. Sipas adı, önce Tanrı'ya şükür, ana-babaya minnet ve küçüklere şefkat anlamıyla sembolleşmiş ve üç gözeden akan "se-as",

üç su/ üç değirmen; şükür minnet ve şefkat pınarları olarak söylenişte hayat bulmuştur (Üçer, 2009). M.S. 17 yılında Roma İmparatoru Tiberius, bölgeyi Roma İmparatorluğu'na bağlı bir eyalet ilan etmiştir. Hafik İlçesi'nin içerisinde yer aldığı Sebasteia Bölgesi Roma İmparatorluğu için bir sınır bölgesiydi ve Roma İmparatorluğu için doğudan gelecek tehlikelere karşı sınır bölgeleri ve geçitler çok önemli bir savunma aracı olarak kullanılıyordu. Sebasteia bölgesi Kulupene olarak isimlendirilirdi ve Kulupene'nin hemen yanında yani Sivas'ın doğusunda Kızılırmak kıyısında küçük bir yerleşim yeri olan Kemis (Kamis) yer alırken Sivas'ın doğusundaki bu alan Kamisene olarak adlandırılmıştı (Eğilmez, 2005: 390). Roma Dönemi'nin önemli bilim adamlarından birisi olan ünlü coğrafyacı Strabon ise Geographica adlı eserinde Kapadokya Bölgesi içerisinde yer alan Halys'in (Kızılırmak) kaynağını Kamisene yöresinden aldığını söylemektedir. Kamisene Hafik ve doğusundaki yerlerin genel adını oluştururken, Kamisa (Kemis) ise Kamisene yöresinin merkezini oluşturmaktadır (Kınacı, 2015: 118). Ayrıca bugün Hafik ilçe merkezinin güneyinde yer alan Dışkapı Köyü'nün eski adının Kemis Köyü olması Hafik'in o dönemde Kamisa ismiyle anılan yer olduğunu destekler niteliktedir. Ayrıca Roma İmparatorluğu döneminde imparatorluk topraklarını gösteren "Tabula Peutingeriana" isimli haritada Hafik ilçesi Comassa ismiyle gösterilmiştir (Selçukludan Günümüze Hafik, 2010: 17)

Hafik'te yazılı tarih döneminde yerleşim izleri bilindiği kadarıyla M.S. 200 yıllarına kadar uzanır. Hristiyanlığın ortaya çıkmasıyla birlikte çok tanrılı dine sahip olan Roma'da Hristiyanlığa karşı büyük baskılar yapılmaya başlanmıştır. İşkenceler ve baskılar sonucunda Hristiyanlığı benimseyen halkın çoğu göç ederek Hafik ilçesi sınırları içerisinde yer alan Durulmuş'ta, Dikilitepe'de, Hayıktepesi'nde ve ilçe merkezindeki Tepe mahallesinde yerleşmişlerdir. Tepe mahallesinde halk büyük mağaralar yapmış fakat yerleşim yeri savunmaya uygun olmadığı için etrafını surlarla çevirmişlerdir. Constantinus'un Hristiyanlığı serbest bırakarak Roma'nın resmi dini olarak kabul etmesi sonucunda Hafik Roma'ya bağlı bir yerleşim yeri olmuştur (Eğilmez, 2005: 392-393). M.S. 395 yılında Roma İmparatorluğu'nun ikiye ayrılması sonucunda Sivas ve Hafik çevresi Doğu Roma sınırları içerisinde kalmıştır. Bir süre serbest bir vilayet olarak kaldıktan sonra M.S. VIII. Yüzyılda "Tem'a" lara ayrılmış ve bu dönemde Sivas "Sebasteia" adıyla tem'a yani, askeri bir valilik merkezi olmuştur (Hizmetli, 2009: 12). Hafik ilçesinin bağlı bulunduğu Sivas ili, stratejik açıdan İç

Anadolu'yu Doğu Anadolu ve Kapadokya'ya Tokat, Niksar, Amasya üzerinden Karadeniz'e ve güneyde de Malatya, Adıyaman yoluyla Fırat'ı takip ile Antakya'dan Akdeniz'e yine Malatya üzerinden Harput-Diyarbakır yoluyla Mezopotamya ve Basra körfezine bağlamaktadır. Soğuk iklimi, yüksek rakımı ve yaylaları ile ticaretin yanı sıra tarım ve hayvancılık açısından insanlara uygun bir zemin sağlayan kent Bizans Dönemi'nden itibaren siyasi bir öneme sahip olacaktır (Erdem, 2005: 65). Hafik ilçesinin içerisinde bulunduğu Sebasteia eyaleti Bizans Devleti'nin zayıf anlarında Anadolu'ya akın eden birçok millet tarafından istilaya uğramıştır. Hafik, çevresindeki göller ve akarsu varlığından dolayı göçebe kavimler, beylikler ve devletler için ilgi odağı olmuştur.

XI. Yüzyılda Anadolu'ya yönelik Türk akınları yoğunlaşmaya başlamıştır. Türkler 1059 yılında ilk defa büyük bir kitle halinde Anadolu'ya geldiler fakat Bizans orduları karşısında direnemeyince geri çekilmek zorunda kalmıştır. Selçuklu Sultanı Alparslan 1064 yılında Kafkasya seferine çıktı. Bu sırada Alparslan'a karşı ayaklanan Selçuklu şehzadesi Elbasan Bizans'a sığındı. Elbasan'ı izleyen Afşin Bey Sivas ve çevresindeki şehirleri alarak ilerledi ve Bizanstan Elbasan'ın geri verilmesini istedi. Bizans bu teklifi reddedince Afşin Bey Anadolu'da bir çok şehir ve kaleyi yerle bir edip Anadolu'dan ayrıldı (Aktaran: Kaya, 2008: 9)

Bizans ordusu ile Alparslan komutasındaki Selçuklu ordusu 1071 yılında Malazgirt Ovası'nda kaşı karşıya geldiler ve bu savaşta Bizans ordusu yenildi. Bu savaş ile Anadolunun kapıları Türklere açıldı ve Sultan Alparslan emrindeki kumandanlara Anadolu içlerine doğru yürümelerini ve burada fethedecekleri yerleri yerlerin kendilerine, oğul ve torunlarına ait olacağını söyler. Bunun üzerine Selçuklu emirleri Anadolu'nun dört bir yanına dağıldılar. Bu emirlerden birisi de 1063 yılında Sultan Alparslan'ın hizmetine girmiş olan Danişmend Gazi olup, İç Anadolu'da yer alan Kayseri, Zamantı, Sivas, Develi, Tokat, Niksar, Amasya gibi şehirlerde hakimiyet sağlamıştır (Kesik: 2005: 109). Bu tarihten sonra Sivas ve Hafik çevresinde Danişmentli Devleti egemenlik kurmuştur. Hatta Sivas Danişmentli Devleti'nin Anadolu'da Bizans'tan ele geçirdiği ilk büyük şehir olmuştur ve II. Kılıç Arslan hakimiyetlerine son verene kadar Danişmentliler sahip oldukları bölgelerde pek çok mimari eser bırakmışlardır (Hizmetli, 2009: 13).

II. Kılıç Arslan'ın oğulları arasında geçen taht mücadelesinin ardından 1220 yılında Alaeddin Keykubat'ın başa geçmesinin ardından Keykubad bu dönemde Anadoluyu tehdit etmeye başlayan Moğol tehlikesine karşı Sivas'ı surlarla çevirterek korunaklı hale getirdi (Selçukludan Günümüze Hafik, 2010: 19).

Hafik, coğrafi konumu gereği ilk çağlardan beri Avrupa'yı Asya'ya bağlayan önemli yolların kavşağında yer almıştır. Tarihi ipek yolu üzerinde önemli bir konaklama merkezi olan Hafik, ülke genelinde alternatif ve yeni yolların açılmasına kadar geçen sürede ordular, kervanlar ve yolcuların izlediği önemli yol güzergahları üzerinde yer almıştır. II. Gıyaseddin Keyhüsrev zamanında Selçuklu ordusu Sivas ve Hafik üzerinden geçerek Zara ilçesi sınırlarındaki Köseadağ'da 1243 yılında Anadoluya akınlar düzenleyen Moğol ordusu ile karşılaştı ve yenilgiye uğradı. Moğollar Anadolu'yu ele geçirdikten sonra valiler atadı bu valilerden Demirtaş yerine Celayirli Şeyh Hasan'ı gönderdi ve Eretna Bey'in bu valiyle iyi ilişkiler kurmasının ardından Eretnalılar Sivas ve çevresinde yönetimi ele geçirdi. Eretna Devleti Alaeaddin Ali'nin vefatı ardından naib olarak atanan Kılıç Arslan, otoritesini artırmak için diğer ileri gelen kişilerle mücadeleye girmiştir. Bu mücadele sırasında Havik (Hafik) kalesi önemli bir merkez olmuştur. Bu dönem hakkında bilgi veren Esterebadi, "Bezm-u Rezm" adlı eserinde Kılıç Arslan'ın rakip olarak gördüğü Seyidi Hüsam'ın elinde bulunan Havik (Hafik) kalesini "İki kalenin bir şehirde bulunması uygun olmaz" diyerek yerle bir ettiğini söylemektedir. Ayrıca Kılıç Arslan'ı öldürüp saltanatını ilan edecek olan Kadı Burhaneddin de Kılıç Arslan'dan Hafik Kalesi'nin verilmesini talep etmiş ancak Kılıç Arslan, Kadı Burhaneddin'in güçlenmesinden korktuğu için bu teklifi reddetmiştir (Selçukludan Günümüze Hafik, 2010: 19-21). Sivas üzerindeki gücünü artırmaya başlayan Kadı Burhaneddin bir süre sonra Kılıç Arslan'ı mağlup etmiş ve 1381 yılında Sivas merkezli Kadı Burhaneddin Devleti kurulmuştur. Eretna Devletine son verdikten sonra Tokat, Kayseri ve Kırşehir topraklarını ele geçirmiş ve İç Anadolu Bölgesi'nde geniş bir hakimiyet alanı kurmuştur. Kadı Burhaneddin'in ölümünün ardından Sivas şehrinin ileri gelenleri yaklaşan Timur tehlikesine karşı şehiri Osmanlı sultanı I. Beyazid'e haber göndererek şehiri Osmanlı yönetimine teslim etmek istediklerini bildirmişlerdir. Bunun üzerine I. Bayezid oğlu Süleyman Çelebi'yi Sivas'a gönderdi ve bu tarihten itibaren şehir Osmanlı hakimiyetine girdi (Kaya, 2008: 11-12).

Hafik ilçesinin Osmanlı topraklarına geçişi Osmanlılarla ilk münasebeti değildir. Kayı Boyu Ertuğrul reisliğinde Erzincan'daki hayatları sona erdikten sonra Sivas bölgesindeki düzlüklerin bulunduğu Hafik bölgesine gelişlerinde Moğollar ile Selçuklular arasındaki savaşa denk gelirler ve savaşı kaybetmek üzere olan Selçuklu ordusuna yardım etmişlerdir bu konuyu Bayatlı Mahmut oğlu Hasan'ın Cam-ı Cem-i Âyin adlı eserinde şöyle belirtmektedir: "Ertuğrul Bey ile kardeşi, oymak ve uruğları ile Sivas'a yakın Havik (Hafik) Kalesi yanında Moğolların Anadolu ordusunu (Selçuklu) basıp, büyük bir savaş olduğunu gördüler. Uğrumuz cenge uğrafı geri çekilmek uygun düşmez diyerek Moğol ordusuna hücum etmişlerdir". Kayıların yardımı sayesinde savaşı kazanan Selçuklu Devleti Sultanı Alaeddin Keykubat Kayı Boyu'na bugün Ankara'nın Haymana ilçesi ile Konya'nın Kulu ilçesi arasında kalan Karacadağ'ı yaylak ve uygun yeri kışlak olarak verdi (Konukçu, 2005: 62).

Osmanlı Hakimiyeti Dönemi'nde Hafik doğuya yapılan seferler için önemli bir merkez olmuştur. Hafik ilçesinin sahip olduğu göller ve akarsular orduların dinlenme ihtiyaçlarını gerçekleştirdiği, bunun dışında hem askerin hem de atlarının su ihtiyacını karşıladığı önemli bir nokta olmuştur. Yavuz Sultan Selim'in İran üzerine düzenlediği sefer sırasında ordularını dinlendirmek ve savaş tertibatı almak amacıyla Hafik İlçe merkezinin 5 km batısında yer alan ve şuan Çadırlar çukuru olarak bilinen yerde ordusunu konaklatmış ve kendi çadırını da bir pınarın yakınına kurmuştur. Bu pınar günümüzde Sultanpınarı olarak isimlendirilmiştir (Selçukludan Günümüze Hafik, 2010: 22). Osmanlı Devleti idaresinde 1873 yılına kadar vilayet olarak merkez sancağına bağlı bir nahiye iken, 1873 yılından sonra kaza statüsüne yükseltilmiştir.

Cumhuriyet'in ilan edilmesinin ardından idari yapıda değişikliğe gidilmiş ve kazalar ve nahiyeler kaldırılmıştır. Hafik ilçesi de Sivas şehrine bağlı bir ilçe olarak varlığını sürdürmüştür. İlçe merkezi ilk olarak Haçtar ismi verilen tepenin güney yamaçlarında kurulmuştur. Koruma amaçlı olarak tepenin etrafına yapılmış olan kaleden dolayı Koçhisar ismini almıştır. Osmanlı Dönemi'nde ilçenin ismi Hafik ve Koçhisar olarak geçmektedir ve Hafik denildiği zaman ilçenin tamamı kastedilirken (Kaya, 2008: 16) Koçhisar denildiğinde ise yalnızca ilçe merkezinden bahsedilmiştir. Hicri 1306 (Miladi 1888) tarihli Sivas Vilâyeti Salnamesinde Hafik kazasının merkezinin Koçhisar Karyesi olduğunu belirtir (Selvitop, 2004: 309).

2.2.3 Yerleşme Şekilleri

Barınmak ya da belirli bir faaliyeti sürdürmek amacıyla bir arazi parçası üzerine inşaa edilmiş bir veya birden fazla sayıda konuttan oluşan ünitelere yerleşme denir (Özçağlar, 2014: 81). Yerleşmeler çok çeşitli şekillerde görünürler. Göçebe çobanların çadır toplulukları; yarı göçebe-çiftçi çobanların senenin yalnız bir kısmında oturdukları kışlık, yazlık ve güzlük eğreti yerleşmeleri; bunlar gibi mesela yine Anadolu'da rastlanan ve kısmen göçebe yerleşme ile sedanter yerleşme arasında bir takım ara tip yerleşmeler gibi görünen mandıra, ağıl, oba, kom, mezra ve divanlar sedanter insanların oturdukları münferit ev, münferit çiftlik, mahalle, köy, kasaba ve şehir yeryüzünde görülen yerleşme şekillerinin başlıcalarıdır (Tanoğlu, 1969: 247).

Yerleşmeler genel olarak sürekli ve dönemlik ikamet edilen yerleşmelerden oluşmaktadır. Sürekli yerleşmelerde kendi aralarında köy, kasaba ve şehir yerleşmeleri olarak sınıflandırılabilir. Hafik ilçe merkezi şehirden ziyade kasaba özelliği göstermekte ve ilçe merkezinde 5 adet mahalle bulunmaktadır.

Fotoğraf 2.1 Hafik İlçe Merkezinde Yer Alan Koç Mahallesinden Bir Görünüm

Yerleşmeler kuzeyden gelen rüzgarlardan etkilenmemek amacıyla daha çok Haçtar Tepesinin doğu ve güneyinde rüzgardan korunaklı olan kesimde kurulmuştur.

2.2.4 Yerleşmenin Fonksiyonu ve Fonksiyonlarına Göre Arazi Kullanılışı

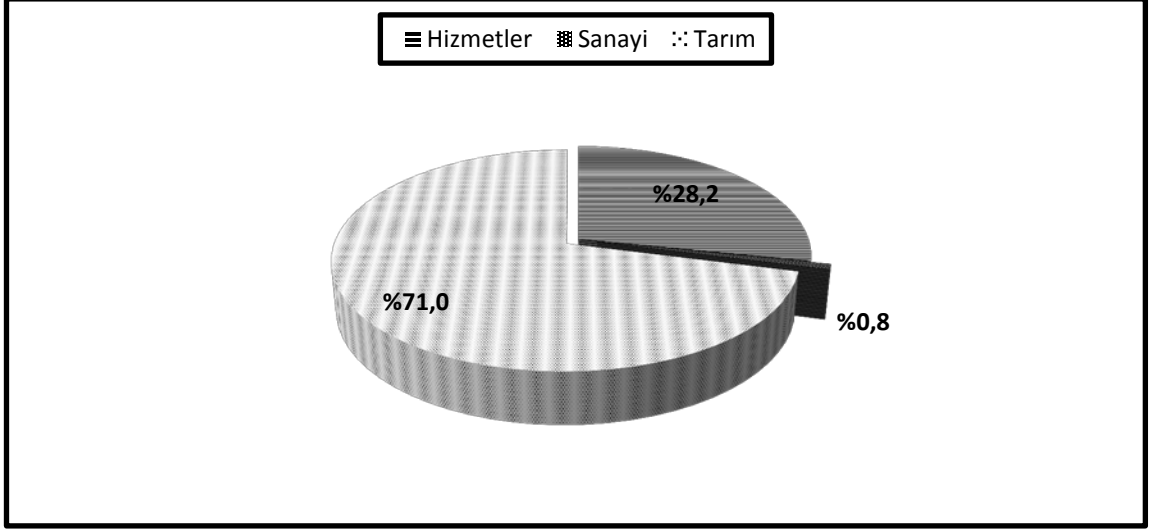
Şehir, fonksiyonlarının bileşiminden doğan ekolojik bir birliktir (Arınç, 2001: 173). Bu nedenle şehirler birden fazla fonksiyona sahiptirler. Yerleşmelerde barınan insanlar yaşamlarını sürdürebilmek için ekonomik faaliyetlere katılırlar ve bu katılımın niteliği ve ölçüsüne göre geçimlerini sürdürürler. Bu ekonomik faaliyet kollarını ise hammadde üretimine dayananlar (tarım, hayvancılık, madencilik, ormancılık, su ürünleri avcılığı ve yetiştiriciliği vb.), sanayi ve hizmetler sektörü oluşturmaktadır. Bir yerleşmede bunlardan bir tanesi bulunabileceği gibi birden fazla ekonomik faaliyet kolu da bulunabilir (Özçağlar, 2014: 86-87).

Yerleşmelerin ortaya çıkışında baskın olarak etkili olan tarım, ticaret, turizm, ulaşım, eğitim, sağlık ve kültürel özellikler o yerleşmenin fonksiyonel özelliklerini yansıtmaktadır (Kaymaz, 2012: 184). Bir yerleşmenin sahip olduğu hakim fonksiyonu ortaya koyabilmek için orada yaşayan insanların hangi ekonomik faaliyet kolunda istihdam edildiğinin bilinmesi gerekir. Çünkü nüfusunun büyük bir çoğunluğu tarım sektöründe çalışan bir yerleşmenin nüfusu çok da olsa, köy ya da kasaba özelliği taşımaktadır (Şahinalp, 2005: 5). Hafik İlçe merkezinde faal nüfus olarak kabul edilen 15-64 yaş grubu içinde 1933 kişi bulunmaktadır. Bu nüfus içerisinde yer alan 15-19 yaş genç nüfusun büyük bir çoğunluğu okul çağında yer alması sebebiyle faal nüfus içerisinde değerlendirmek hatalı olacaktır. Bu nedenle 15-19 yaş grubunda yer alan 325 kişi aktif nüfus içerisinde değerlendirilmemelidir. Bunun yanı sıra 65 yaş üstü olan yaşlı nüfusun da bir kısmının tarım sektöründe çalıştığı bilinmektedir.

Tablo 2.14 Hafik İlçe Merkezinde Faal Nüfusun Ekonomik Sektörlere Dağılımı (2014)

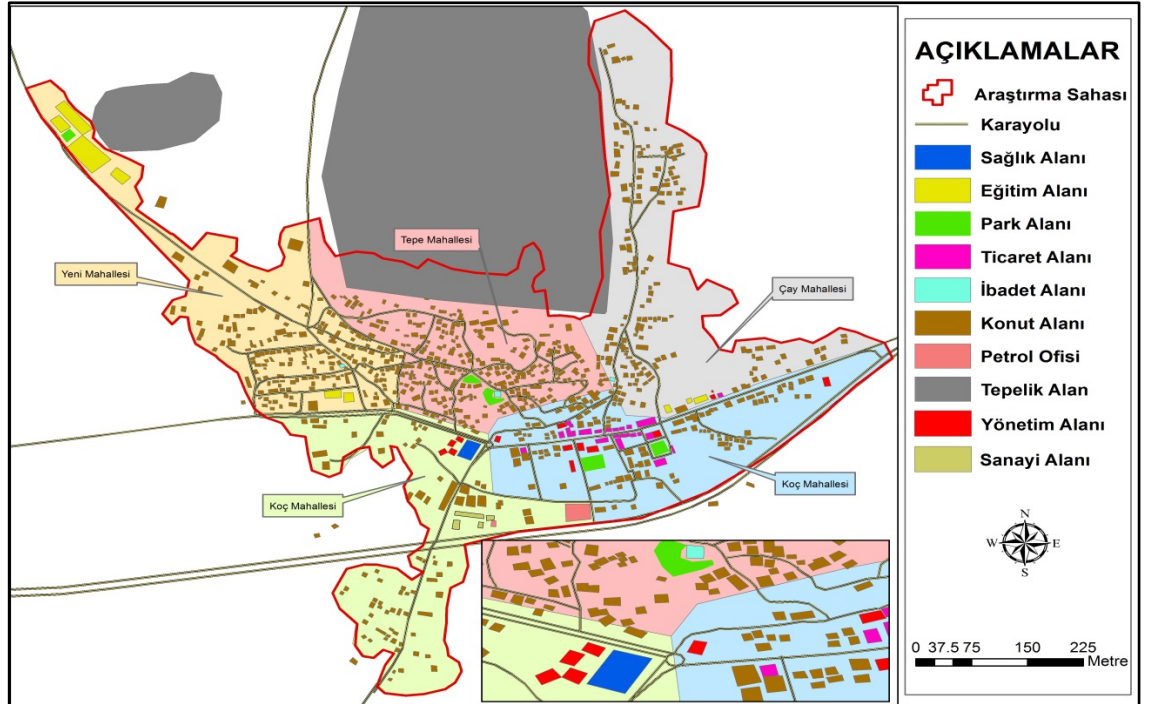
Ekonomik Sektörler	Çalışan İşgücü	%'si
Hizmetler	460	28,2
Sanayi	13	0,8
Tarım	1158	71,0
Toplam	1631	100

Kaynak: Hafik Kaymakamlığı, Hafik Esnaf ve Sanatkarlar Odası Verileri.

Şekil 2.8 Hafik İlçe Merkezinde Faal Nüfusun Ekonomik Sektörlere Dağılımı (2014)

Faal nüfusun sektörel dağılımı ilçe merkezinin fonksiyonel özelliğini ortaya koyması bakımından büyük önem taşımaktadır (Z. Koday, 2014: 182). İlçe merkezinde, aktif olarak çalışan toplam nüfus 1631 kişidir. Bu nüfusun %28,2'si (460 kişi) hizmetler sektöründe, %0,8'i (13 kişi) sanayi, geriye kalan %71,0'ı (1158 kişi) tarım sektöründe çalışmaktadır (Tablo 2.12, Şekil 2.6). Tarım sektöründe çalışan nüfusun fazla olmasında faal nüfus (15-64 yaş grubu) içerisindeki kadın nüfusun hizmet ve sanayi sektörlerine katılımının çok az olması sebebiyle tarım sektöründe çalışıyor olarak görülmesidir.

Şekil 2.9 Hafik İlçe Merkezinde Fonksiyonel Arazi Kullanımı

2.2.4.1 Hizmetler Fonksiyonu

Hafik ilçesi idari bakımdan 6 mahalle ve 75 köy yerleşmesinden oluşmaktadır. İlçe merkezlerinin çevresindeki küçük yerleşmelere hizmet vermesi ve sorunlarının çözülmesi amacıyla hizmet fonksiyonları bulunmaktadır. Bunun dışında ilçe merkezleri çevresindeki yerleşmeleri etki sahası altında tuttuğu için bu yerleşmelere yönetim, eğitim, sağlık, ticaret, ulaşım gibi hizmetler sunmaktadır.

Tablo 2.15 Hafik İlçe Merkezinde Hizmet Sektöründe Çalışan Sayısı ve Hizmet Türü (2014)

Hizmet Türü	Çalışan İşgücü	%'si
Eğitim	75	15,1
Sağlık	62	12,5
Yönetim	52	10,5
Ticaret	193	38,9
Diğer	114	23,0
Toplam	496	100

Kaynak: Hafik İlçe Kaymakamlığı Verilerinden

İlçe Merkezinde çalışanların hizmetler sektörü içerisindeki dağılımına bakıldığında 193 kişi (%38,9) ile ticaret hizmetleri ilk sırada yer alırken, eğitim hizmetleri alanında 75 kişi (%15,1), sağlık hizmetleri alanında 62 kişi (%12,5), yönetim hizmetlerinde 52 kişi (%10,5) çalışmaktadır. Hizmetler sektörü içerisinde geri kalan 114 (%23,0) kişi ise diğer (ulaşım, haberleşme, dini...) hizmet kollarında çalışmaktadır (Tablo 2.13)

2.2.4.1.1 Eğitim Fonksiyonu

Hafik ilçe merkezinde eğitim hizmetleri alanında 75 kişi çalışmaktadır. Bu sayı hizmetler sektörünün %15,1'ini, tüm sektörlerin ise ancak %4,6'sını oluşturmaktadır. İlçe merkezinde 3 ilköğretim düzeyinde eğitim ve öğretim hizmeti veren okul bulunmaktadır. Zorunlu eğitimin önce 8 yıla, daha sonra da 12 yıla çıkarılmasının ardından köylerde okul açılması için gerekli olan öğrenci sayısı az olduğu için birçok öğrenci ilçe merkezinde yer alan yatılı bölge ilköğretim okuluna (Y.İ.B.O) gitmektedir. İlçe merkezinde yer alan okullarda 995 öğrenci okurken, ilçe merkezinde 7-19 yaş arasındaki nüfus ise 699 kişiden oluşmaktadır. İlçe merkezinde okul çağındaki nüfus,

ilçe merkezi nüfusuna kayıtlı olan sayıdan 296 kişi daha fazladır. Bunun en önemli sebebi de Adem Yavuz Y.İ.B.O çevre köylerden gelen öğrencilerdir.

İlçe merkezinde Ortaöğretim düzeyinde eğitim ve öğretim veren okul sayısı ise 2'dir. Bunlar İmam Hatip Lisesi ve Çok Programlı Liseden oluşmaktadır. İlçe merkezinde yer alan eğitim kurumlarının mahallelere dağılışına baktığımızda Adem Yavuz Y.İ.B.O ve Atatürk Ortaokulu ile Hafik Anadolu İmam Hatip Lisesi Yeni Mahalle'de, Cumhuriyet İlkokulu ve Hafik Çok Programlı Anadolu Lisesi ise Çay mahallesinde yer almaktadır. (Tablo 2.14).

Tablo 2.16 Hafik İlçe Merkezinde Yer Alan Okulların Mahallelere Göre Dağılımı

Mahalle Adı	Öğretim Düzeyi	Okulun Adı
Yeni	İlköğretim	Adem Yavuz Y.İ.B.O
	İlköğretim	Atatürk Ortaokulu
	Ortaöğretim	Hafik Anadolu İmam Hatip Lisesi
Çay	İlköğretim	Cumhuriyet İlkokulu
	Ortaöğretim	Hafik Çok Programlı Anadolu Lisesi

Kaynak: Yapılan Gezi ve Gözlem Sonuçları

Fotoğraf 2.2 İlçe Merkezinde Yer Alan Çok Programlı Lise(a) ve Atatürk Ortaokulu(b)

İlçe merkezinde okul dışında eğitim hizmetleri sunan kurum ise Halk Eğitim Merkezidir. Meslek edinimine yönelik kursların yanında okuma-yazma bilmeyenlere eğitim hizmeti vermektedir. İlçe merkezinde birçok alanda meslek edindirme, okuma-

yazma hizmetleri gibi halka sosyo-kültürel anlamda hizmet sunan bu kurum, yeterli personeli olmamasından dolayı çoğu zaman okullarda görev yapan öğretmenler veya o alanda uzman olan kişilerden destek alarak eğitim-öğretim faaliyetlerini sürdürmektedir. İlçe merkezinde yer alan Halk Eğitim Merkezinin kendine ait bir binası bulunmamakta, bu yüzden Hükümet Konağı'nın 4. katında hizmetlerine devam etmektedir.

İlçe merkezinde Yüksek Öğretim düzeyinde Cumhuriyet Üniversitesine bağlı Kamer Örnek Meslek Yüksekokulu eğitim vermektedir. İlçe merkezinde eğitim hizmetlerinin yaygınlaşması açısından Meslek Yüksekokulu bünyesinde 13 bölüm yer almakta olup, bu bölümler içerisinde yalnızca 2 bölümün öğrencisi bulunmaktadır. Diğer bölümler ise öğrenci alımı için yeterli öğretim elemanı sayısını tamamlamasının ardından eğitim hizmetlerine aktif olarak katılacaklardır. Öğrencisi olmayan bölümlerin öğrenci alması sonucunda ilçe merkezindeki sosyo-kültürel ve ekonomik yaşamda da bir iyileşme ve yenileşme olacağı şüphesiz bir gerçektir. İlçede artan öğrenci sayısı sonucunda yurt binaları, kafe ve restoran sayısında artış meydana geleceği gibi diğer ticari işyerlerinde de verilen hizmetin kalitesi muhakkak artacaktır.

Araştırma sahasının Sivas şehir merkezine yakın olması ve okul çağını oluşturan 7-19 yaş arasındaki nüfusun az olması, ilçe merkezinde eğitim hizmetlerinin yürütüleceği okul sayısının artmasını engelleyen başlıca nedenlerindedir.

2.2.4.1.2 Sağlık Fonksiyonu

Sağlık hizmetleri şehirlere merkezi kimlik kazandıran en önemli fonksiyonel özelliklerinden birisini oluşturmaktadır (S. Doğanay, 2001: 72, Özgür, 2010: 78). İlçe merkezinde devlet vatandaş işbirliği ile yaptırılan Sağlık Grup Başkanlığına bağlı Hafik Hacı Esmâ Kocacık İlçe Hastanesi (Fotoğraf 2.3) 2000 yılından itibaren ilçe halkına hizmet vermektedir. İlçe Sağlık Müdürlüğüne bağlı devlet hastanesi bünyesinde Aile Sağlık Merkezi, Toplum Sağlığı Merkezi, Acil Servis ve 112 İstasyonu ile entegre olarak yılda ortalama 30,000 hastaya sağlık hizmeti verilmektedir.

Fotoğraf 2.3 Hafik Hacı Esmâ Kocacık Devlet Hastanesi

İlçe Devlet Hastanesinde 4 aile hekimi bulunmakta olup, Toplum Sağlığı Merkezi ile birlikte tüm birinci basamak sağlık hizmetleri yürütülmektedir. Ayrıca acil servisinde görevli tabip ve sağlık personelleri ile 112 acil sağlık hizmetleri 24 saat kesintisiz olarak sürdürülmektedir. Devlet hastanesi bünyesinde laboratuvar ve röntgen birimleri aktif olarak hizmet vermektedir. Biyokimya, tam kan sayım, idrar tetkiki, kardiyak panel tetkikleri hastanenin laboratuvarlarında çalışılmakta olup, diğer tetkikler ise Sivas şehrinde yer alan hastanelere günlük olarak gönderilmek suretiyle çalışılmaktadır.

Hastane bünyesinde 4 aile hekimi, 4 pratisyen hekim, 1 diş hekimi, 8 hemşire, 8 ebe, 1 sağlık evi ebesi, 1 acil tıp teknisyeni, 5 laboratuvar teknisyeni, 4 röntgen teknisyeni sağlık personeli olarak çalışmaktadır. Ayrıca sağlık işlerinin yürütülmesinde 1 Hastane müdürü, 4 sağlık memuru, 4 aile sağlığı elemanı, 1 memur, 1 sekreter, 3 şoför, 6 hizmetli, 4 V.H.K.İ ve 2 işçi de yardımcı olarak çalışmaktadır. Hastane bünyesinde sağlık işinin yürütülmesinde toplam 62 kişi çalışmaktadır.

İlçe Toplum Sağlığı Merkezi bünyesinde Düzyayla, Ekingözü, Besinli, Celalli köylerinde 4 sağlık evi bulunmaktadır. Ayrıca aile hekimleri haftanın belirli günlerinde gezici sağlık ekipleri ile köylere giderek sağlık hizmeti vermektedir.

2.2.4.1.3 Yönetim Fonksiyonu

Şehir ile kırsal arasındaki münasebetlerde şehirler, birçok bakımdan çevrelerindeki sahalara nazaran merkezi bir mevki teşkil etmektedir. Bunlar içerisinde en önemlilerinden biri, şehirlerin idari fonksiyonlarıdır. Bir kaide olarak idari işlerin yönetilmesi ve yürütülmesi ile ilgili faaliyetlerin, şehirlerde toplandığı görülür. Şehirler idari bakımdan faaliyetleri dolayısıyla çevrelerindeki sahalarla doğrudan doğruya ilişki halindedirler (Göney, 1995: 80-81).

Hafik İlçesi Osmanlı Devleti idaresinde 1873 yılına kadar vilayet olarak merkez sancağına bağlı bir nahiye iken, 1873 yılından sonra Koçhisar adıyla kaza statüsüne yükseltilmiştir. İlçede belediye teşkilatı ilk defa bu tarihte kurulmuştur. Cumhuriyet'in ilan edilmesinin ardından idari yapıda değişikliğe gidilmiş ve kazalar ve nahiyeler kaldırılmış ve Koçhisar Sivas iline bağlı bir ilçe olmuştur. İlçe şimdiki adı olan Hafik ismini 1926 yılında almıştır.

Şehirlere merkeziyet gücü kazandıran kırsal ve şehir ilişkilerini düzenleyen en önemli fonksiyonlardan birisi de yönetimdir (Kadıoğlu ve Bekdemir, 2004: 232). Bu fonksiyonun uygulayıcısı durumundaki çeşitli kuruluşlar ve devlet daireleri şehir merkezinde bulunurlar (Yazıcı, 1995: 201). İlçede belediye ve ilçe teşkilatının kurulmasıyla birlikte çevresel etki gücü artmış ve çevresindeki köylere yönetim hizmetleri sunan bir merkez haline gelmiştir.

Fotoğraf 2.4 Hafik Belediyesi Eski (Solda) ve Yeni (Sağda) Hizmet Binaları

Hafik ilçesinin 2352 km² yönetim sahası içerisinde İlçe merkezinin yanı sıra 75 köy ve 53 mezra bulunmaktadır. İlçe genelinde 2015 ADNKS verilerine göre 9053 kişi yaşamaktadır. İlçenin yönetim hizmetleri sunduğu saha geniş olmakla birlikte bazı kurumların kendine ait binalarının olmayışı yönetim hizmetlerinin gelişmesini etkilemektedir. Yönetim hizmetlerinin yürütüldüğü kurumlardan Hükümet Konağı, Fatih mahallesinde yer alırken, belediye binası ise Koç ve Fatih mahallesi yol ayrımında yer almaktadır.

Hizmet Fonksiyonu içerisinde yer alan yönetim hizmetleri alanında çalışan nüfus, hizmetler fonksiyonunda çalışan nüfusun %10,5'ini (52 kişi) oluşturmaktadır. Yönetim hizmetlerinin az sayıda personelle sürdürülmesi ilçede yapılması gereken idari işlerin gecikmesine yol açmaktadır.

2.2.4.1.4 Ticaret Fonksiyonu

Şehirler, üretici ve tüketici arasında aracılık yapılan yerleşmelerdir ve bu aracılıktan gerek kendi sakinleri gerekse çevreleri istifade etmektedir (Aliagaoglu ve Uğur, 2012: 160). Şehirler birçok bakımdan olduğu gibi etki sahasındaki yerleşmelerin iktisadi merkezliğini de yapmaktadır (Özçörekçi, 1944: 71). Şehirle kırsal alan arasında cereyan eden ilişkiler biri çevreden merkeze, diğeri ise merkezden çevreye olmak üzere ikiye ayrılmaktadır (Göney, 1995: 80). Bunun içerisinde kent içi ticaret fonksiyon alanlarının dağılışı düzeni ve yoğunluğu da eklenebilir. Kent içi ve yakın çevresine yönelik ticaret faaliyetleri, kent merkezinden çevreye doğru perakende ticaret olarak gerçekleşirken, uzak çevreden kente toptan ticaret şeklinde olmaktadır (Çetin, 2007: 227).

Hafik ilçe merkezinde ticaret fonksiyonu hizmetler sektörü içerisinde ilk sırada yer almaktadır. İlçe merkezinde 85 adet ticari işyeri bulunmakta olup, bu işyerlerinde toplam 193 kişi çalışmaktadır. Hafik ilçesi gibi küçük yerleşmelerde iş yerlerinin büyük bir kısmı aile işletmesi şeklindedir. Bu tip birçok küçük yerleşmede mesleki anlamda uzmanlık aranmamakta ve iş yeri sahibi kendi veya yakını olan kişiyi istihdam ettiği için nitelikli olan iş gücü işsiz kalmaktadır. Hafik ilçe merkezi, etki sahasında nüfusun az olması ve yaşayanların düşük gelirli olmasından dolayı ticaret gelişmemiştir. Bunun temel sebebi ilçe merkezinin Sivas'a yakın olmasından dolayı şehrin hinterlandında yer

almasıdır. Hafik İlçe merkezinde yer alan ticari işyerlerinin tamamına yakını perakende satış yapmaktadır. İlçe merkezinde perakende satış yapan ticari işyerlerinin tamamına yakını Fatih mahallesinde yer almaktadır. Kamu kurum ve kuruluşlarının da yer aldığı bu mahalle ticari iş yerlerinin toplandığı bir yer olmasıyla ilçe merkezinin yönetim ve ticaret merkezidir (Fotoğraf 2.5).

Fotoğraf 2.5 Ticari İşyerlerinin Yoğun Olduğu Fatih Mahallesinden Genel Görünüm

Tablo 2.17 Hafik İlçe Merkezinde Yer Alan Ticari İşyerleri ve Sayıları (2014)

İşyeri Türü	Sayısı	İşyeri Türü	Sayısı
Market-Bakkal	12	Kurumsal Market (A101)	1
Lokanta	4	Turistik Tesis Niteliğinde Lokanta (İçkisiz)	2
		Turistik Tesis Niteliğinde Lokanta (İçkili Lokanta)	1
Kahvehane	7	İnternet Kafe	1
Kafe	1	Tekel Bayii	1
Banka	1	Marangoz	1
Çiğ Köfteci	2	Sigorta Acentesi	1
Arzuhalci	1	Elektrik-Su Tesisatçısı	4
Nalbur	5	Traktör Satış Bayii	3
Akaryakıt İstasyonu	5	Otobüs Yazıhanesi	5
Tüp Bayii	2	Esnaf Kuruluşları (Esnaf ve Sanatkarlar Odası, Ziraat Odası)	1
Berber	3	Telefoncu	1
Kasap	8	Tuhafiye	4
Kırtasiye	1	Fotoğraf Stüdyosu	1
Eczane	2	Oto Tamircisi	4

Kaynak: Hafik Belediyesi Zabıta Müdürlüğü Kayıtları

İlçe merkezinde ticari işyerlerinin dışında ticaretin yapıldığı, üretici ile tüketicinin buluştuğu alanlardan birisini de pazar oluşturur. Günlük yaşamda ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan yadsınamaz bir yeri olan semt pazarı (periyodik pazar, haftalık pazar) genellikle ailelerin sebze, meyve, giyim-kuşam, ayakkabı, züccaciye gibi çeşitli ihtiyaçları uygun fiyatlara alabildikleri; belirli günlerde kurulan alışveriş alanlarıdır (Tunçel, 2003: 50). Hafik İlçe merkezinde kurulan haftalık pazar, pazartesi günü Fatih Mahallesi'nde yer alan PTT binası önündeki boş alana kurulmaktadır (Fotoğraf 2.6). Bu alanın dar olmasından dolayı Kayadibi caddesi boyunca da pazar kurulmaktadır.

Fotoğraf 2.6 İlçe Merkezinde Kurulan Halk Pazarından Görünüm

2.2.4.1.5 Diğer Hizmet Fonksiyonları

Hizmet sektörü içerisinde yer alan diğer fonksiyonları ulaşım ve haberleşme hizmetleri oluşturmaktadır. Ulaşım faaliyetleri ile şehir yerleşmeleri arasındaki ilişkiler çeşitli ve önemlidir (Tümertekin, 1987: 54). Ulaşım fonksiyonu istihdamdan çok sanayi, tarım, ticaret, yönetim, turizm ve güvenlik gibi fonksiyonların alt yapısını oluşturduğundan kent yerleşmeleri açısından son derece önemlidir (Koca, 2005:130). Bir bölgenin, yörenin veya bir yerleşmenin ekonomik, sosyal ve kültürel olarak gelişmesinde yoğun ulaşım ağları ile çevreye bağlanması büyük önem taşımaktadır (Boyras, 2009: 166). Bir bölgenin ekonomik potansiyeli ne kadar zengin olursa olsun, dışarıya açılmayan bu potansiyelin gelişmesi beklenemez. O nedenle şehirselleşmelerin ulaşım faaliyetleri önem arz eder (Özgür, 2000: 125).

Hafik ilçe merkezi Sivas-Erzincan E-88 karayolunun kenarında yola yakın bir sahada yer almaktadır. Ulaşım faaliyetlerinde, ulaşım sisteminin nitel ve nicel yapısı kadar önemli olan bir diğer nokta da ulaşım hizmetleridir (Orhan, 2014: 332). Ulaşım açısından oldukça elverişli bir konumda yer alan Hafik ilçesinde ulaşım hizmetleri yolcu taşımacılığı şeklinde olup, ilçe merkezi ile Sivas şehri arasında yoğun olarak yapılmaktadır. Bu hat üzerinde 11 adet minibüs karşılıklı olarak her saat başı hizmet vermektedir (Fotoğraf 2.7). İlçe merkezinden köylere ise ulaşım vatandaşların kendi araçlarıyla sağlanmaktadır. Nüfusu fazla olan köylerde yaşayanlar ise haftanın belirli bir gününde köydeki bir minibüs ile ilçe merkezine gelip yine aynı gün içerisinde geri dönmektedir.

İlçe merkezinde şehirlerarası yolcu terminali bulunmakla birlikte bu hizmetler Çay Mahallesi'nde yer alan iş yerinin bilet kesim noktası olması sonucunda oluşmuş modern olmayan bir otogardan yürütülmektedir (Fotoğraf 2.8). Otogardan yalnızca İstanbul, Ankara, İzmir gibi büyük şehirlere giden firmaların otobüsleri gitmektedir.

Fotoğraf 2.7 İlçe Merkezinden Sivas Şehir Merkezine Yolcu Taşıyan Minibüsler

Fotoğraf 2.8 Hafik Şehirlerarası Otogarından Görünüm

Hafik İlçe merkezinde haberleşme hizmetleri ise PTT ve Türk Telekom gibi kurumlar tarafından gerçekleştirilmektedir. PTT Fatih Mahallesi sınırları içerisinde yer alan 4 katlı hizmet binasında Türk Telekom ile müşterek olarak hizmet vermektedir. Hafik PTT Müdürlüğü bünyesinde 1 müdür, 1 veznedar, 3 memur, 5 dağıtıcı, 1 güvenlik ve 1 hizmetli bulunmaktadır.

2.2.4.2 Tarım Fonksiyonu

Tarım genellikle kentlerin gelişimini sağlayan önemli fonksiyonlardan biridir (Tapur, 2009: 63). Kentler genel olarak tarım dışı faaliyetlerin toplandığı yerler olarak nitelendirilmesine karşın, bazı kentlerde tarımda çalışan nüfusun büyük bir oran meydana getirdiği görülür (Bekdemir, 2007: 162). Günümüz itibariyle sanayileşmiş ve şehirleşmiş sahalarda bile tarımsal faaliyetlerden geçimini sürdüren insanlara rastlamak mümkündür (Göney, 1995: 11)

Hafik ilçe merkezinde halkın geçimini sağladığı en önemli ekonomik faaliyet kolu tarım sektörüdür. Sivas şehrine yakın olması sebebiyle tarım dışındaki sektörlerin fazla gelişmediği ilçede, iş imkanlarının kısıtlı olması ve geniş tarım arazileri insanları tarımsal faaliyetlerle uğraşmaya iten en büyük neden olmuştur. Bu bakımdan Hafik ilçe merkezinde halkın geçim kaynağını tarımsal faaliyetler oluşturmaktadır. İlçe merkezinde şehirsiz tarım hakimdir ve şehirsiz tarım gıda maddesi veren ve vermeyen bitkilerin, ağaç ürünlerinin şehirsiz alanın içinde veya kenarında şehirsiz pazar için

yetiştirilmesi, işlenmesi ve dağıtılması faaliyetleri ile hayvan besiciliğini ifade etmektedir (Aliağaoğlu ve Uğur, 2012: 201).

Hafik İlçe Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü kayıtlarına göre 2014 yılında ilçe merkezinde tarım sektöründe 180 kişi çalışmaktadır. Fakat İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğüne yapılan başvuruların büyük çoğunluğunun aile reisi adına yapılmasına karşılık tarla, bağ, bostan ya da hayvanlar ile kadınların da uğraşması tarım sektöründe çalışan nüfusun ilçe tarım müdürlüğünde kayıtlı olan sayıdan farklılık göstermesinin en büyük nedenidir.

Tablo 2.18 Hafik İlçe Merkezinde İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğüne Kayıtlı Çiftçi Sayısı (2014)

Mahalle Adı	Çay	Fatih	Koç	Tepe	Yeni	Günyamaç	Toplam
Kişi Sayısı	52	19	24	49	15	21	180

Kaynak: Hafik İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü

İlçe merkezinde geçimini tarımdan sağlayan ve İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğüne çiftçi olarak kayıt verenlerin mahallelere göre dağılımına baktığımızda en fazla çiftçi sayısına tarım alanlarının geniş yer tuttuğu Çay mahallesinde rastlamaktayız. Bunu Tepe Mahallesi izlemektedir. İlçe merkezinde yaşayan nüfusun çoğunluğu tarımsal faaliyetlerle doğrudan ya da dolaylı olarak uğraşmakta ve geçimlerini bu faaliyetlerden sağlamaktadır. Nitekim çalışan nüfusun sektörel dağılımında tarım fonksiyonu çok büyük bir oranla (%71,0) ilk sırada yer almaktadır.

2.2.4.3 Sanayi Fonksiyonu

Hafik İlçe merkezinde sanayi faaliyetleri yok denecek kadar azdır ve bu yüzden şehrin fonksiyonel anlamda en geri kalmış sektörüdür. İlçe merkezinin Sivas şehir merkezine yakın olması sanayi faaliyetlerini etkilemiş ve sanayisi gelişmediği için ilçe sürekli olarak dışarıya göç vermiştir. Bunun sonucunda tarım hakim fonksiyon olarak geçmişten bu yana önemini devam ettirmiştir.

Yerleşmelerin şehrsel bir özellik kazanmasında sanayi fonksiyonu oldukça büyük bir öneme sahiptir ve sanayi fonksiyonu gelişmeyen bir yerleşme yalnızca kasaba olarak

kalmakta ve iktisaden büyümemektedir. Sanayi faaliyeti olarak adlandırılacak faaliyetler ancak atölye tipi şeklinde olup, otomobil tamir ve bakımı yapan 4 adet işyerinden oluşmaktadır (Fotoğraf 2.9). Sivas-Erzincan karayolunun kenarında yer alan ve küçük sanayi sitesi olarak adlandırılan alanda faaliyet göstermekte olan bu atölyelerde yalnızca 13 kişi istihdam edilmektedir.

Fotoğraf 2.9 İlçe Merkezi Girişinde Yer Alan Küçük Sanayi Sitesinden Görünüm

2.2.5 Hafik İlçesinin Fonksiyonel Sınıflandırmadaki Yeri

Bir yerleşmenin oluşmasını ve bugün varlığını sürdürmesini sağlayan ekonomik, sosyal ve kültürel amaçlı güçler (kuvvet veya faktörler) o yerleşmenin fonksiyonları olarak tanımlanır ve herhangi bir yerleşmenin fonksiyonu tarımsal ve tarım dışı olarak iki gruba ayrılır (Doğanay, 2014: 26). Hafik İlçe merkezinin fonksiyonları tarım dışında hizmet ve sanayi fonksiyonu olarak ortaya çıkmakta ve hizmetler fonksiyonu da kendi içerisinde (eğitim, sağlık, yönetim, ticaret ulaşım ve haberleşme vb.) alt başlıklara ayrılmaktadır. İlçe merkezinde çalışanların üç ana fonksiyona göre dağılımı yapıldığında tarım fonksiyonunda çalışanlar %71,0'lık büyük bir orana sahip iken, bunu %28,2 ile hizmetler ve %0,8 ile sanayi fonksiyonu izlemektedir.

Şehirselleşmeler kasabalar ve şehirler olarak iki başlık altında toplanabilir (Özgür, 2000: 121) Araştırma sahası idari açıdan ilçe merkezi durumundadır ve bu yüzden TÜİK ve diğer kamu kurumları tarafından şehir olarak kabul edilmektedir. Bir yerleşmenin şehir veya kasaba olarak adlandırılabilmesi için belirleyici ölçütler vardır.

Bunlar yerel (mahalli) yönetim, planlama, nüfus, ekonomik fonksiyonlardır (Doğanay, 2014: 542-554). Coğrafi yönden şehirler, iki ana ölçüt dikkate alınarak sınıflandırılabilir. Bunlardan birincisi nüfuslarına göre, ikincisi ise ekonomik yönden ağır basan faaliyetlerine göredir (Atalay, 2004: 260). Bir yerleşmenin şehir olarak sayılabilmesi için çeşitli nüfus kriterli ortaya konmuştur fakat GÖNEY şehirlerin belirli bir nüfus miktarına göre sınıflandırılmasının geçerli bir ölçüt olmayacağı görüşünderken (Göney, 1995: 148-149), bir yerleşmenin şehir veya kasaba olabilmesi için DARKOT 3000 nüfus kriterini (Darkot, 1967: 7) ŞAHİN, DOĞANAY VE ÖZCAN 3000-10000 nüfus kriterini (Şahin, Doğanay ve Özcan, 2007: 337), EMİROĞLU 10000 nüfus kriterini (Emiroğlu, 1975: 128) esas alırken, İZBIRAK 5000-20000 nüfuslu sahaları küçük şehir ya da kasaba (İzbırak, 1992: 198) olarak sınıflandırmıştır. ÖZÇAĞLAR ise 5000-50000 arasında nüfusa sahip olanları kasaba, 50000 nüfusun üzerindeki yerleri ise şehir olarak görmektedir (Özçağlar, 2011: 62-66).

Bir yerleşmenin kır veya kent yerleşmesi olduğu konusunda üzerinde durulan bir diğer faktör ise ekonomik faaliyetlerdir. Çok sayıda insanın bir araya gelmesi, çeşit ve sayı olarak zengin iş imkânlarını ortaya çıkarmıştır. Şehir yerleşmeleri hem içerisinde yaşayan hem de belli bir bölgenin insanlarına hizmet sunma, ekonomik hayatta canlılık ve uzmanlaşmayı beraberinde getirmektedir. Kır ekonomisinde çiftçi, çoban, balıkçı gibi yalın mesleklerden söz edilebilirken, şehir ortamında ticaret veya toplum hizmetleri, birçok mesleği içerecek şekilde zenginleşmiştir (Özgür, 2010: 78). Şehirselleşmelerin iktisadi anlamda oluştuğu yerleşmelerde ekip biçme-ekip dikme ve hayvan yetiştiriciliği, yani tarım sektöründe etkinlik gösteren çalışma çağındaki 15-64 yaş grubu nüfusun %10 ila %20'sini aşmamalıdır. Aşarsa, artık bu yerleşme şehir değil, kasaba veya tarım kasabasıdır (Doğanay,2014: 548).

Hafik İlçesi 2015 yılı ADNKS göre toplam nüfusu 9053 kişidir. Birçok araştırmacıya göre kır ve kent ayırımında eşik değer olarak kabul edilen 10000 nüfus kriterinin altında yer almaktadır. Ayrıca ilçe merkezinde toplam nüfus 2015 yılında 2924 kişiden oluşmaktadır. Bu bakımdan nüfus kriterini ele alarak değerlendirdiğimizde Hafik ilçesi kasaba özelliği taşımaktadır. Çalışma çağındaki nüfusun ekonomik fonksiyonlar içerisindeki yerine baktığımızda ilçe merkezindeki nüfusun %71,0 gibi büyük bir kısmı geçimini tarımsal faaliyetlerden sağlamaktadır. Buralar mülki idare merkezleri olmaları nedeniyle tarımsal özellikleri yanında halk ve devlet arasındaki

resmi işlerin düzenlenmesi, gerek merkez gerekse de ona idari, sosyal ve ekonomik açıdan bağlı bulunan kır yerleşmelerinin zaman içerisinde değişen ve artan çeşitli ihtiyaçlarının karşılanması gibi etmenler sayesinde hizmet fonksiyonları da gelişme göstermiştir. Bu yerleşmeler yerleşme tipi olarak çoğu kere kasabalara karşılık gelen, nüfus büyüklüğü olarak 2.000 ile 20.000 arasında nüfuslu yerlerdir. Bu şekilde tarım kasabalarında çalışan nüfusun %51-91'i tarım, %2-26'sı sanayi, %8-40'ı hizmet faaliyetlerine katılmaktadır (Özgür, 1993: 57). Araştırma sahasında ise faal nüfusun ekonomik sektörlere göre dağılımında %71,0 tarım, %28,2 hizmetler ve %0,8 sanayi alanında çalıştığından Hafik ilçesi tarım kasabası olarak değerlendirmek mümkündür.

2.2.6 Coğrafi Şartlar ve Meskenler

Yerleşmelerin yapısını oluşturan en küçük eleman meskendir. Mesken yada konut, en ilkel bir rüzgarlık, çardak, mağara, çadır, mavna veya basit bir kulübe olabildiği gibi bir çiftlik veya gökdelen de olabilmektedir (Tolun-Denker, 1977: 59). Evler bunları yapan veya yaptıran insanlar gibi, kısa ömürlü, geçici olaylardır; yapıldıktan bir süre sonra eskir, yıkılır ve yerlerine yenileri yapılır. Uzun bir geçmişin izlerini taşıyan bu şekillerin devamında gelenek ve göreneklerin yanında diğer psikolojik, etnik, tarihi, ekonomik faktörlerin yanı sıra bölgeye göre değişen ve her bölgenin karakteristiğini teşkil eden evlerin temel şekillerinde coğrafi faktörlerin etkisi de büyüktür ve inkâr edilemeyecek kadar ortadadır (Tanoğlu, 1969: 214). Bu yüzden meskenler çevre şartları yani relief, yükselti, jeolojik yapı, litoloji, bitki örtüsü, iklim elemanları ile onu inşa edecek kişilerin gelenek, görenek, arzu, mali imkanı ve ekonomik faaliyetlerinin bileşimi olarak kabul edilir (Tunçdilek, 1967: 51).

İnsanların tüm faaliyetlerinde olduğu gibi evlerinin inşasında da doğal çevre faktörleri etkili olmaktadır. Coğrafi çevrenin etkisini eski tip (geleneksel) konutlarda izlemek çok daha belirgin iken, yeni tip evlerde ise bunu görmek daha sınırlıdır. Çünkü eski tip evlerde yakın çevreden temin edilen malzemeler büyük ölçüde kullanılırken, yeni tip evlerde bölge dışından getirilen tuğla, demir, çimento gibi malzemelerin kullanıldığı görülmektedir. Geleneksel konutların farklı olan bir başka özelliği de planlarının gelenek ve göreneklere, kültür ve ekonomik faaliyetlere göre şekillenmiş olmasıdır. Yeni tip konutlar ise, ailelerin gelir düzeyi ve değişen alışkanlıklarının bir göstergesi olarak şekillenirler (Zaman, 2004: 205)

2.2.6.1 Doğal Çevre Şartları ve Meskenler

Meskenler yapı malzemesi, şekil ve çeşitli kısımlarının düzeni (plan) ile içinde buldukları coğrafi koşulların etkisini taşıdıkları ve bu etkiyi aksettirdikleri oranda coğrafi bir önem taşırlar. Mesken şekillerinde coğrafyayı ilgilendiren konu, çevreden sağlanan yapı malzemesinin evin yapısı üzerindeki etkisi ve çevre koşullarına uymak kaygısı ile eve verilen şekillerdir. Nitekim insan bütün faaliyetlerinde olduğu gibi, evinin inşasında da içinde bulunduğu çevre koşulları, özellikle iklim ve toprağın etkisinde kalır (Tolun-Denker, 1977: 60). Meskenlerin bölgelere ve buldukları yere göre duvar kalınlığı, kapı ve pencereleri, pencere istikameti, büyüklükleri, çatı şekilleri ve inşa malzemesi iklim özelliklerine bağlı olarak değişiklikler gösterir (Tunçdilek, 1967: 29).

İlçe merkezinde yer alan konutlarda kullanılan malzemeler yapılan binanın yaşıyla ve binada oturanların ekonomik durumlarıyla ilgili olarak değişiklik göstermektedir. Eski tip konutlarda daha çok taş ve toprak kullanılmaktadır ve konutların birçoğu hakim ekonomik fonksiyonun tarımsal faaliyetler olmasından dolayı evlerin eklentileri bulunmakta ve bu eklentiler ahır, samanlık veya süt damı olarak kullanılmaktadır. Araştırma sahası yola yakın olması ve önemli ölçüde jips varlığına sahip bir sahada bulunduğundan inşaat malzemesi olarak alçıtaşı, kireç gibi malzemelerin kolay şekilde bulunması bakımından da elverişli bir alanda yer almaktadır. Eski tip meskenler daha çok taş kullanılarak yapılmış ve çimento malzemesinin yanı sıra kireç kullanılırken, ev eklentileri ise taş ve topraktan oluşmaktadır. Toprak içerisinde kil miktarının yoğun olmasına bağlı olarak eski dönemde yapılmış olan ev eklentilerinin çoğu geçmişte toprak örtülü düz damlar şeklindedir ve bu yapıların iç kesimleri ve bahçe duvarlarında toprakla birlikte saman karıştırılarak harç kullanılmıştır.

Bölgede kar yağışlarının fazla olması nedeniyle çatılar sac ile kaplıdır ve yağın karın çatıda kalmaması için çatı eğimlidir. Eskiden yapılan meskenler topraktan ve genel olarak daha iyi ısınsın diye pencereleri küçük yapılırken günümüzde ise daha güzel görünmesi ve ekonomik gelişmişliğe bağlı olarak meskenler beton binalardan oluşmakta, pencereler ise günümüzde sıcak ve soğuğa karşı izolasyonun daha kolay sağlanabilmesi bakımından daha geniş şekilde yapılmaktadır (Arınç, 1987: 64).

Fotoğraf 2.10 Taş ve Toprak Kullanılarak Yapılmış Eski Tip Konutlardan Görünüm

Meskenlerin yapı tiplerinin yanı sıra yer seçiminde de doğal çevre şartları etkili olmuş, jeolojik yapı meskenlerin yer seçiminde rol oynamıştır (Fotoğraf 2.11).

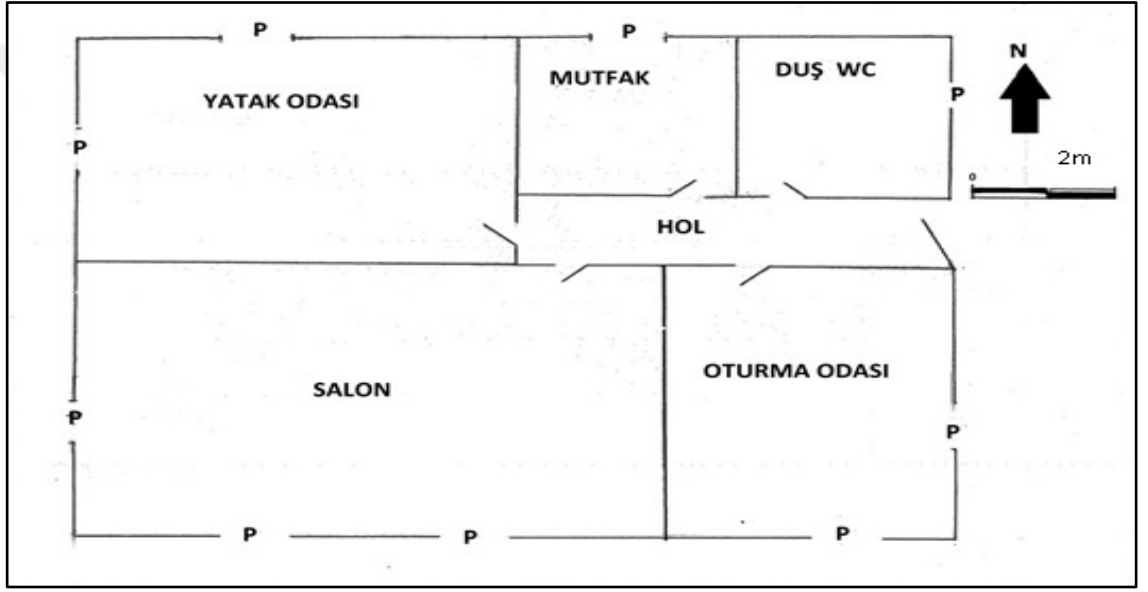

Fotoğraf 2.11 Miyosen Yaşlı Jips Tabakaları Üzerinde Kurulmuş Meskenlerden Görünüm

2.2.6.2 Sosyo-Ekonomik Şartlar ve Meskenler

Konutlar yalnızca doğal çevrenin şekillendirdiği eserler olmayıp bunların yapılış ve şekillenmelerinde, ailelerin gelenek ve görenekleri, sosyo-ekonomik ve kültürel düzey ile uğraşılan faaliyetler gibi beşeri faktörler etkili olmaktadır (Birinci, 2007: 93).

Meskenler, sakinlerinin gelenek, görenek, ekonomik ve kültürel düzey gibi değişik sosyal ve ekonomik özellikleri nedeniyle, bölgeden bölgeye ve hatta yöreden yöreye önemli farklılıklar gösterebilirler. Söz konusu farklar, formal olabileceği gibi, yapı tarzı, kat sayısı, eklentiler, iç donanımda kullanılan yapı gereçleri, tezyin (iç ve dış süsleme) ve daha birçok yönlerden olabilmektedir. Özellikle konutlarda çatının tarzı, çatı örtü gereçleri, kat sayısı, oda sayısı, iç bölme sayısı, eklentiler ve fonksiyonları, duvar kalınlıkları, pencere sayısı ve boyutları gibi yönlerden konut tiplerine bakılırsa, sorunun boyutları, çevre-konut etkileşiminin boyutlarını aşar ve tarihi, etnik, sosyolojik, etnoğrafik, jeolojik, ekonomik bir sorun olarak karşımıza çıkar (Doğanay, 2014: 450)

Şekil 2.10 İlçe Merkezinde Yer Alan Modern Bir Meskene Ait Plan Örneği

İnsanların sosyo-ekonomik düzeyini en iyi şekilde gösteren göstergelerden birisini de konutlar oluşturmaktadır. Ekonomik açıdan iyi bir seviyeye ulaşan aileler ilk önce konutlarını daha iyi bir düzene sokmuşlar ve ekonomik durumları ölçüsünde aileler evlerini tuğla ve beton kullanarak modern görünümde inşa etmişlerdir. Araştırma sahasında yer alan meskenlerin çoğunluğu modern binalardan oluşmaktadır. Araştırma sahasında modern görünümlü meskenlerin büyük bir yer tutmasında ekonomik seviye, eğitim düzeyinin yükselmiş olması şehre yakınlıktan dolayı yapı gereçlerinin kolay temini ve modern görünme istekleri oldukça etkili olmaktadır. Ekonomik durumu iyi olmayan aileler ise daha çok taş ve toprak malzeme kullanarak evlerini inşa etmektedirler. Bazı ev sahipleri ise ev duvarı ile eklentisini ortak bir duvar olarak

kullanmaktadır. Bunun nedeni ise eklentinin yanında ahır veya ağıl varsa içindeki hayvanlardan dolayı sıcaklıktan yararlanmak hem de ekonomik anlamda maliyete yol açmamak gibi sebeplerden kaynaklanmaktadır. Hafik ilçe merkezinde tarım ve hayvancılığın yapılmasına bağlı olarak bu faaliyetlerle uğraşan ailelerin evlerinin yanında samanlık, ahır, peynirin yapıldığı dam, ekmeğin pişirildiği "tandır" bulunurken modern meskenlerin yanında eklenti yer almaz. Akrabalık ilişkileri ise meskenlerdeki kapı ve pencerelerin yönünü tayin ederken, bu ilişkilere bağlı olarak meskenler birbirine yakın şekilde inşa edilmektedir.

Fotoğraf 2.12 İlçe Merkezinde Son Yıllarda Çok Katlı Modern Binalar Yapılmaktadır

İlçe merkezinde son yıllarda çok katlı apartman tarzı binaların sayısı artış göstermektedir. Bunlardan bir kısmı yurt içinde başka bir yerde veya yurt dışında çalışıp ekonomik anlamda iyi duruma gelmiş, maddi durumu iyi olan aileler tarafından aile apartmanı olarak yapılmaktadır. Çok katlı binaların inşa edilmesinde ailelerin çocuklarıyla birlikte bir arada yaşama isteği de etkili olmaktadır. Bu tip binaların eklentileri genel olarak olmamakta, yakacak maddeleri yapılan binanın alt katına yapılan bodrum katında muhafaza edilmektedir. Ayrıca bazı apartmanların alt katları ticari iş yeri olarak yapılmakta ve kiralanmaktadır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

3.1 TARIM

3.1.1 Tarımın Başlıca Özellikleri

Tarım, araziden her türlü ürün elde edilmesi anlamına gelmekte olup (Doğanay, 2011: 35), yeryüzündeki belli başlı üretim şekillerinden en gerekli ve de en yaygın olanıdır (Tümertekin ve Özgüç, 2007: 118). Bugün gelinen noktada tarım ya da ziraat bu tanımın oldukça dışına taşmıştır. Toprağa dayalı faaliyetler ve hayvancılıkla birlikte, su ürünleri üretimi, ormancılık, avcılık, arıcılık, ipekböcekçiliği, bağcılık şeklinde tarımsal faaliyetler ve topraksız tarım ile organik tarım aşamalarına ulaşmış bulunmaktadır (Bulut, 2006: 1).

Hafik ilçe merkezinde hakim ekonomik faaliyet tarım ve hayvancılığa dayanmaktadır. Bölgede iklim ve toprak şartlarına en iyi biçimde uyum sağlayan ürünler aşırı sıcak ve soğuğa karşı dayanıklı olan buğday ve arpa gibi ürünlerdir. İlçe merkezindeki tarım alanlarının (1672,486 ha) % 66,9'u (1119,586 ha) ekili alanlardan oluşurken, arazinin % 33,1'i (552,9 ha) nadasa bırakılmıştır. Ekili alanlar içerisinde temel gıda maddelerinin önemli bir kaynağı olan buğday (% 81,1) en fazla yetiştirilen üründür. Ayrıca yazın görülen kuraklık ve kışları görülen don olayları tarım ürünlerindeki çeşitliliği azaltmakta olup, ekip-biçme faaliyetleri daha çok hayvancılığı destekleyen bir faaliyet olarak ortaya çıkmıştır. Bu sebeple ilçe merkezinde arpa, tritikale, mısır, fiğ ve yulaf gibi ürünler hayvan yemi olarak yetiştirilmektedir. İlçe merkezinde eğim değerlerinin yüksek olması ekip biçme faaliyetlerinin yapılabileceği düzlüklerin küçük ve dağınık oluşu, tarımsal faaliyetlerin genel özelliklerini belirlemiştir. İklim şartları da tarımsal faaliyetlerin karakterini etkilemektedir. Uzun ve soğuk geçen kış dönemleri bitkilerin geç çiçek açmasına ve çoğu tarım ürününün geç yetişmesine neden olmaktadır.

Araştırma sahasında tarım topraklarının verimsiz olması nedeniyle gübre kullanılmaktadır. Bölgede hayvancılık faaliyetlerinin yapıyor olmasından dolayı tarım arazilerinde hayvan gübresi kullanılmaktayken, gübre olarak kullanılan hayvan

dışkısının daha çok yakacak madde olarak kullanılması suni gübre kullanımını artırmıştır. İlçe merkezinde yer alan tarım arazilerinin büyük kısmı “ıcar” denilen ortakçılık yöntemiyle başka köydeki çiftçilere belli bir ürün alma karşılığında kiralanmaktadır. Tarımda gübreleme ve sulamanın yeterli olmayışından dolayı tarlalar bir-iki yıl ekilmeden nadasa bırakılmaktadır.

3.1.2 Topraktan Yararlanma Durumu ve Bölünüşü

Belirli bir arazi örtü tipi üzerinde yapılan tüm düzenlemeler, faaliyetler ve girdilerin tamamı; arazinin sosyal ve ekonomik amaçlar için yönetim seçimi topraktan yararlanma veya arazi kullanımı olarak tanımlanır (Özçağlar, 2014: 21). Topraktan yararlanma etkinliği, geniş anlamda yararlanma olarak düşünülürse; ekip-biçme, ekip-dikme sahaları, çayır-mera arazileri, orman arazileri, göller ve akarsu yataklarının kapladığı sahaları; kara yolu, demir yolu, hava alanlarının işgal ettiği sahalar, sanayi kuruluş ve kullanılış alanları, sivil ve askeri yerleşim sahaları, kayalıklar ve dağların kapladığı sahalar veya ürün getirmeyen sahalar olarak ayrılabilirdiği gibi, genel olarak araziden yararlanma etkinliği tarla arazisi, bağ ve bahçe arazisi, çayır-mera arazisi, orman arazisi ve diğer (ürün getirmeyen) alan olarak 5 kategoriye ayrılmaktadır (Doğanay, 2011: 42)

Tablo 3.1 Hafik İlçe Merkezi Arazi Kullanım Durumu (2014)

Kullanım Şekli	Alan (ha)	%'si
Tarım Alanları	1672,486	54,4
Çayır-Mera Alanı	75,5	2,5
Orman Alanı	1008	32,8
Su Yüzeyi	100	3,2
Diğer(ürün getirmeyen)	219,1	7,1
Toplam	3075,086	100

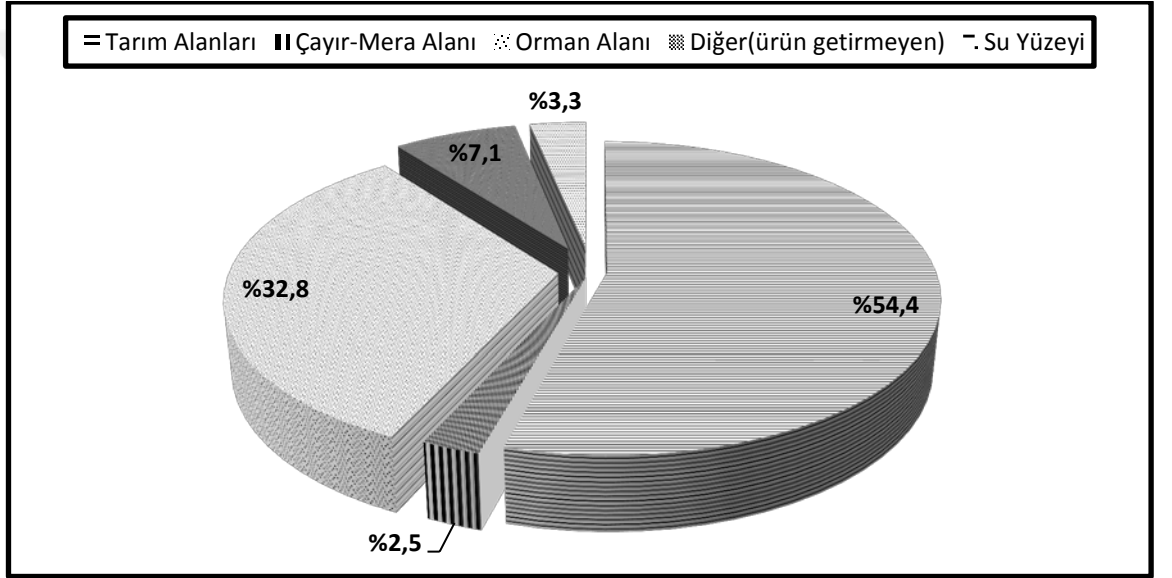
Kaynak: Hafik İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü, Hafik Orman İşletme Müdürlüğü

Hafik ilçe merkezinde toplam arazi 3075,086 hektardan oluşmaktadır ve bu arazinin 1672,486 hektarı (% 54,4) tarım alanlarını oluştururken, 75,5 hektarı (% 2,5) çayır-mera alanı, 1008 hektar (% 32,8) orman alanı, 100 hektarı (% 3,2) su yüzeyi, 219,1 hektarı (% 7,1) ise ürün getirmeyen alanlardan oluşmaktadır (Tablo 3.1, Şekil 3.1). Araştırma sahasının % 89,7'lik bir kısmı tarımsal amaçlı olarak kullanılmaktadır.

İlçe merkezi, ilçe sınırları içerisinde düzlük alanların geniş yer kapladığı önemli birkaç sahadan birisidir.

Araştırma sahasında en fazla alanı % 54,4 ile tarım alanları oluşturmaktadır. Bu tarım alanları içerisinde ekili alanların büyük bir kısmında buğday ekilmektedir. Buğdayın geniş bir ekiliş alanı göstermesinde ilçede görülen karasal iklim şartlarına uyum sağlamış olması etkili olmuştur.

Arazinin büyük bir kısmının düzlük alanlardan oluşması tarımda makine kullanımını kolaylaştırmaktadır. Bu durum genel arazi bölünüşü içerisinde ekili alanların geniş bir yer kaplamasında önemli rol oynamıştır.

Şekil 3.1 Hafik İlçe Merkezi Arazi Kullanım Durumu

Araştırma sahasında tarım arazilerinden sonra en geniş yer kaplayan arazi % 32,8 ile orman alanlarıdır. Ormanlık alanların büyük bir kısmı bozuk koruluk alanlardan oluşmaktadır. Ürün getirmeyen alanlar ise % 7,1'lik bir orana sahiptir. Bu alan içerisinde yerleşim alanları, kayalık alanlar, dere yatakları gibi tarımsal üretim yapılamayan alanlar da yer almaktadır. Su yüzeyi ilçe merkezinin % 3,3'lük bir kısmını kaplar. Bütün araziler içerisinde en az yer kaplayan ise % 2,5 ile çayı-mera arazisidir.

3.1.3 Tarım Ürünlerinin Ekiliş Sahaları ve Üretim Durumu

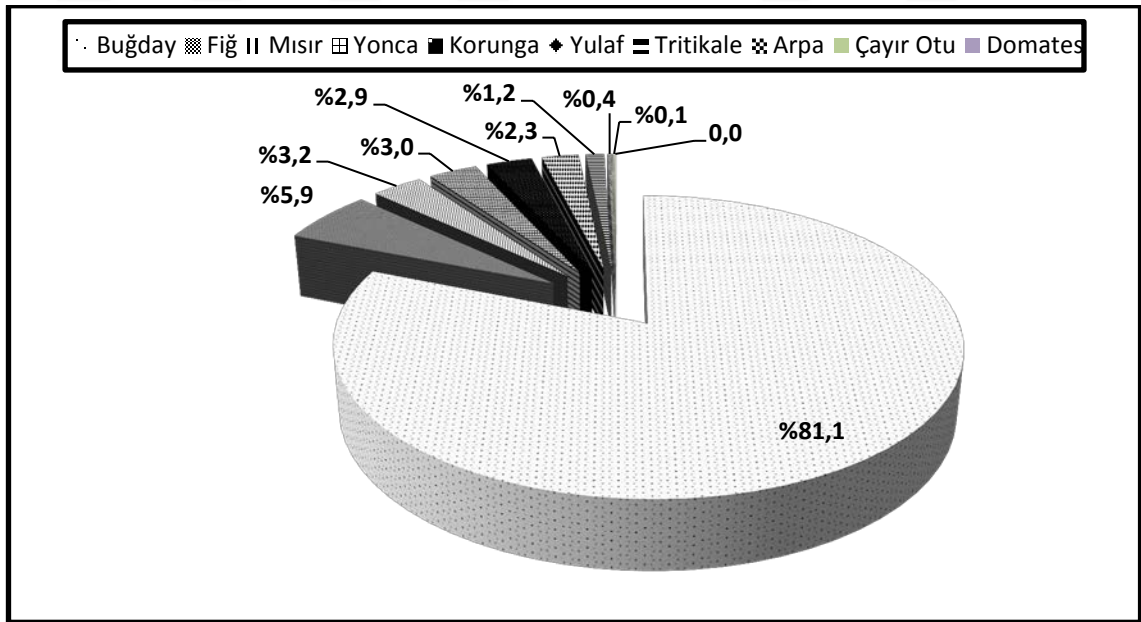
Araştırma sahasının % 54,4'lik kısmı yani 1672,486 hektar alanda topraktan ürün yetiştirilmektedir ve bu alanların tamamı ekili alanlardan oluşmaktadır. İlçe Gıda, Tarım

ve Hayvancılık Müdürlüğü'nden alınan veriler içerisinde dikili alanlarla ilgili veriler bulunmamaktadır. Bu durum ise çiftçilerin dikili alanları müdürlüğe bildirmemesinden kaynaklanmaktadır. Ekili alanlar içerisinde en fazla yer tutan tarım ürünü 907,6 hektar ekiliş alanına sahip buğdaydır. Yörede buğdaydan sonra en fazla yetiştirilen ürün ise hayvan yemi olarak kullanılan fiğ bitkisidir.

Tablo 3.2 Hafik İlçe Merkezinde Tarım Ürünlerine Göre Arazi Kullanım Durumu(2014)

Yararlanma Şekli	Yüzölçümü (ha.)	%'si
Buğday	907,6	81,1
Arpa	4,0	0,4
Tritikale	13,1	1,2
Yulaf	25,85	2,3
Mısır	35,6	3,1
Yonca	34,1	3,0
Korunga	32,1	2,9
Fiğ	65,8	5,9
Çayır Otu	1,22	0,1
Domates	0,216	0,01
Toplam	1119,586	100

Kaynak: Hafik İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü

Şekil 3.2 Hafik İlçe Merkezinde Tarım Ürünlerine Göre Arazi Kullanım Durumu(2014)

İlçe merkezinde yetiştirilen tarım ürünleri geçim tipi olarak yetiştirilmekte ve ticari anlamda yalnızca buğday üretimi yapılmaktadır. Yetiştirilen buğdayın bir kısmı

ihtiyaçlar için kullanılırken, geri kalanı ise satılmaktadır. İlçe merkezinde yetiştirilen tarım ürünlerinin yem bitkilerinden oluşmasındaki en büyük sebeplerinden birisi ilçe merkezinde yerel halkın yapmış olduğu hayvancılık faaliyetlerine ek olarak Hafik TİGEM'in burada yürütmüş olduğu büyükbaş hayvancılıktır. Yem bitkileri dışında yetiştirilen diğer bir ürün ise domates yetiştiriciliğidir. İlçede kısa bir zaman sonra sulamalı tarıma geçiş için yapılan çalışmaların son bulmasının ardından yetiştirilen ürün deseninde farklılıklar ortaya çıkacaktır ve sulu tarıma daha uygun olan sebze yetiştiriciliği ilçe tarımında önemli oranda yer tutacaktır.

3.1.3.1 Buğday Tarımı

Türkiye'de tahıl tarımı genelde buğday tarımı ile temsil edilmekte olup (Z. Koday, 2000: 302), gramineae (buğdaygiller) familyası içerisinde yer alan buğday en fazla yetiştirilen tarım ürününü oluşturmaktadır (Bulut, 2006: 34, Doğanay ve Coşkun, 2012: 101). Tahıllar grubunda yer alan bitkilerin tüketilen kısmı tohumları olup, buğday tohumu insan beslenmesinde özellikle un ve ekmek yapımında kullanılan triticum cinsinden bir tahılın genel adıdır (Doğanay ve Coşkun, 2012: 101) ve danesinin bileşiminde bulunan gluten maddesi ekmek ve diğer unlu yiyeceklerin yapılmasında kullanılır (Bulut, 2006: 36). Buğday bitkisi ekolojik istekleri yurdumuzun i bölgelerinde yaşanan karasal iklim şartlarına uyum sağlamıştır. Başak tutma ve tohum bağlama devresi içerisinde yağış istemediğinden dolayı step (bozkır) bölgelerinde kolayca yetiştirilmektedir (Doğanay, 2011: 58).

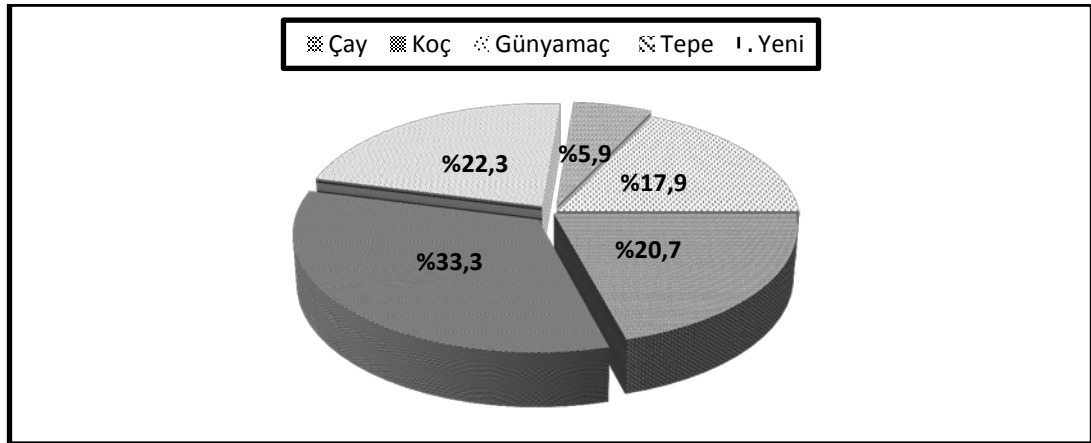
Buğday bitkisi standart bir ticaret malı olması sebebiyle fiyat düşme ve yükselmelerinden etkilenmeyen bir ürün olması bakımından ticarete büyük bir önem taşır (Doğanay ve Coşkun, 2012: 106). Ayrıca sap kısmının saman yapılarak hayvanlar için yiyecek olarak kullanılması bakımından da önemlidir. Buğday, unundan çok değişik yiyecekler yapılabilmesi, kolay pişirilebilmesi gibi avantajlara sahip olması bakımından tüm Dünya'da ve ülkemizde olduğu gibi araştırma sahamız içerisinde de en fazla ekilen tarım ürünüdür. Buğdaylar çeşit olarak makarnalık ve ekmeklik olarak yetiştirilmektedir. Tarım arazisi parsellerinin küçük olduğu yerleşmelerde, buğday üretiminin büyük çoğunluğu ailelerin ekmeklik ihtiyaına yöneliktir (Gök, 2007: 193).

Hafik İlçe merkezinde 1119,586 hektar olan tarım arazisinin 907,6 (% 81,1) hektarında buğday yetiştirilmektedir. Yetiştirilen buğdayların tamamı ekmeçlik buğday olarak yetiştirilir. Buğdayların diğçer bir sınıflandırması ise ekiliş mevsimine bağılı olarak yapılan sınıflandırmadır. Genellikle ekim-kasım aylarında ekilen kış buğdayı, mart-nisan aylarında ekilen ise yaz buğdayı olarak tanımlanır (Bulut, 2006: 34, Doğanay ve Coşkun, 2012: 101). Araştırma sahasında kış buğdayı ekilmektedir, ekilen buğday bitkisi kış aylarında kar örtüsünün altında sıcakta kalarak nisan ayından itibaren eriyen kar sularının da etkisiyle çimlenmeye başlamaktadır. Temmuz sonu ve ğustos ayı başında bitki filizlenir ve ağustos sıcaklığında olgunlaştıktan sonra ayın sonundan itibaren bazen de eylül ayı içerisinde hasat edilir.

Tablo 3.3 Hafik İlçe Merkezinde Mahallelere Göre Buğday Ekiliş Alanları (2014)

Mahalle Adı	Alanı (ha)	%'si
Çay	188,0	20,7
Koç	302,2	33,3
Günyamaç	202,2	22,3
Tepe	53,1	5,9
Yeni	162,1	17,9
Toplam	907,6	100

Kaynak: Hafik İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü

Şekil 3.3 Hafik İlçe Merkezinde Mahallelere Göre Buğday Ekiliş Alanları Dağılımı

Araştırma sahasında yetiştirilen buğdayın yaklaşık olarak 1/3'ü olan 302,2 hektarı (% 33,3) Koç Mahallesi sınırları içerisinde yetiştirilmektedir. Buğdayın en az ekiliş alanına sahip olduğu mahalle ise 53,1 hektar ile (%5,9) Tepe Mahallesidir. Buğdayın en fazla Koç Mahallesi'nde yetiştirilmesinde bu mahalledeki alanların büyük çoğunluğunun düz ve verimli tarım arazisinden oluşması etkili olurken, en az ekiliş

alanının Tepe Mahallesi olmasında ise yükseltinin fazla olması ve tarım yapmaya elverişli düz alanların olmaması etkili olmuştur.

3.1.3.2 Diğer Tarım Ürünleri

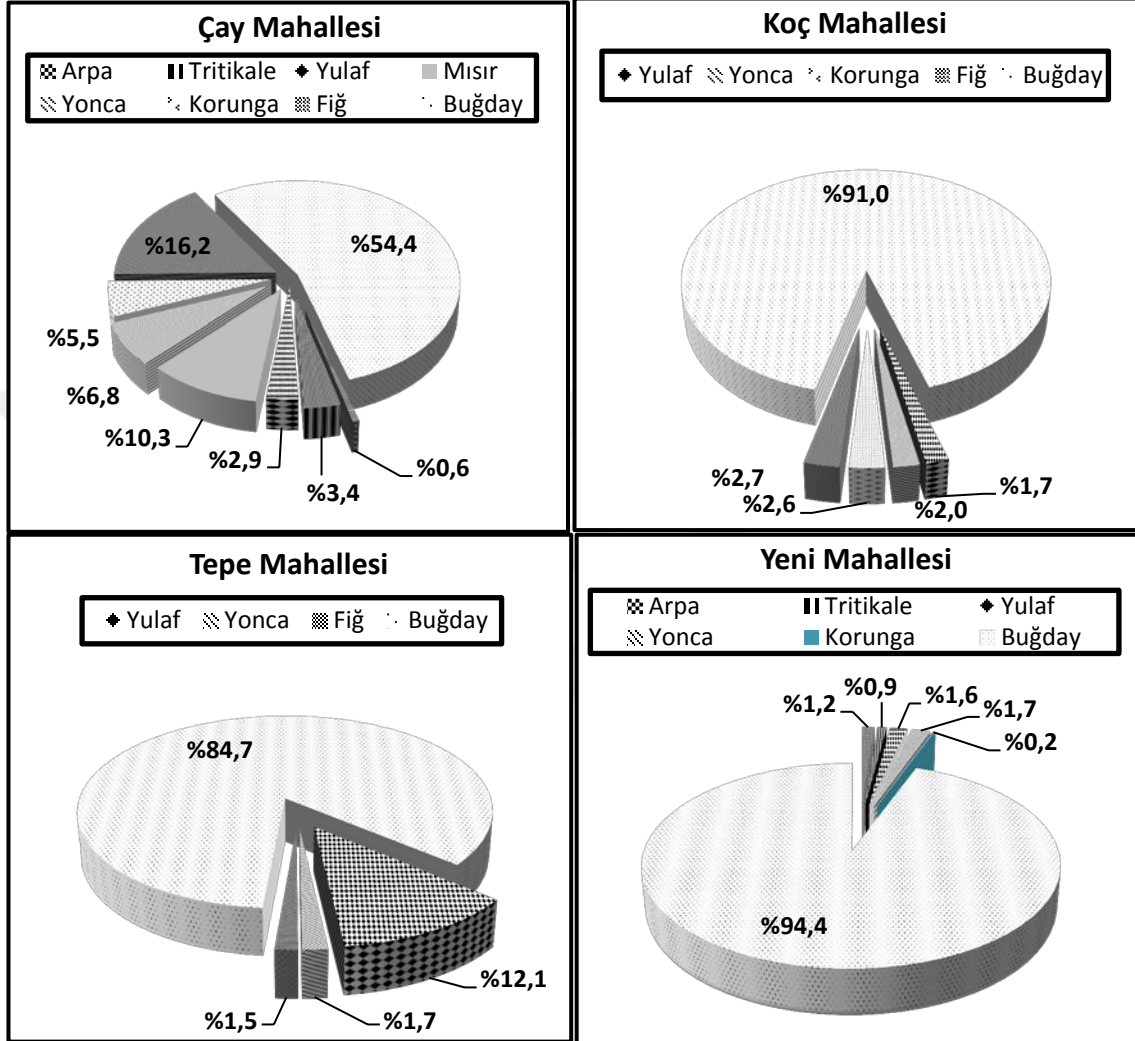
Araştırma sahasında buğday üretimi dışında yetiştirilen diğer tarım ürünleri hayvancılığı destekleyen ve hayvan yemi olarak kullanılan ürünlerin yetiştirilmesine dayanmaktadır. İlçe merkezinde buğdaydan sonra en fazla ekiliş alanına sahip olan tarım ürününün Sivas genelinde olduğu gibi arpa olması beklenirken, en fazla ekiliş alanına sahip olan tarım ürünü 65,8 hektar (% 5,9) alan kaplayan fiğ bitkisidir. Fiğ yetiştiriciliğinin fazla olmasında süt ve süt ürünleri pazarlayan Hafik TİGEM işletmesini kiralayan Yöre Tarım ve Hayvancılık A.Ş.'nin süt verimini artırmak istemesi etkili olmuştur. Bitkinin soğuğa karşı çok dayanıklı olmaması sebebiyle kışları sert geçen Hafik gibi yerleşmelerde sonbahar yerine ilkbahar mevsiminde ekilmektedir.

Tablo 3.4 Buğday Dışında Yetiştirilen Tarımsal Ürünlerin Ekiliş Alanları (2014)

Mahalle Adı	Ekili Ürün	Alanı (ha)	%'si
Çay	Arpa	2,0	1,3
	Tritikale	11,6	7,3
	Yulaf	10,1	6,4
	Mısır	35,6	22,5
	Yonca	23,5	14,9
	Korunga	19,1	12,1
	Fiğ	56,0	35,5
	Toplam	157,9	100
Koç	Yulaf	5,7	19
	Yonca	6,6	22
	Korunga	8,8	29,3
	Fiğ	8,9	29,7
	Toplam	30,0	100
Günyamaç	Korunga	3,8	100
	Toplam	3,8	100
Tepe	Yulaf	7,3	79,3
	Yonca	1,0	10,9
	Fiğ	0,9	9,8
	Toplam	9,2	100
Yeni	Arpa	2,0	20,6
	Tritikale	1,5	15,5
	Yulaf	2,8	28,9
	Yonca	3,0	30,9
	Korunga	0,4	4,1
	Toplam	9,7	100

Kaynak: Hafik İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü

Fiğ tarımı yapılan alanlara baktığımızda en fazla 56,0 hektar ile Çay Mahallesi'nde yetiştirilirken, bunu 8,9 hektar alan ile Koç Mahallesi ve 0,9 hektar ile Tepe Mahallesi izlemektedir (Tablo 3.4).

Şekil 3.4 Buğday ve Diğer Tarım Ürünlerinin Mahalle Düzeyinde Ekiliş Oranları (2014)

Araştırma sahasında fiğ bitkisinden sonra en fazla ekim alanına sahip olan tarım ürünü 35,6 hektar ile mısırdır (Tablo 3.4, Şekil 3.4). Ekilişinin tamamı Çay Mahallesi sınırları içerisinde yapılmaktadır (Tablo 3.4, Şekil 3.4). Yetiştirme döneminde suya ihtiyaç duyması ve ilçe merkezinde sulamalı tarıma geçilemediğinden dolayı sınırlı bir alanda TİGEM tarafından hayvancılık amaçlı silaj yetiştirilmektedir. Silaj taze ve suca zengin, karbonhidrat içeriği yüksek yem bitkilerinin parçalandıktan sonra havasız ortamda belirli bir süre bekletilmesiyle elde edilen kaba yeme denilmektedir (Şahin ve Zaman, 2010: 4). Yetiştirilen mısırlar yeşil haldeyken makine kullanılarak biçilir ve hava almayacak şekilde ortalama 2 ay kadar sıkıştırılır. Bunun sonucunda ortaya çıkan

ekşimsi kokusu olan ürün silajdır. Hayvan yemi olarak mısır ekiminin yaygınlaşmasında, bazı türlerinin daha soğuk iklimlere uyum sağlaması, silaj için hasat aletlerinin geliştirilmesi ve uygun iklim şartları olan yerlerde ikinci ürün olarak yetiştirilebilmesinde etkili olmuştur. Bunun yanı sıra diğer kaba yemlere göre yüksek düzeyde enerji içermesi, çayırdan daha az gübreye gereksinim duyması, mısır silajıyla beslenen hayvanlardan elde edilen gübrenin nem içeriğinin yüksek olması gibi üstünlükleri bulunması yaygın olarak kullanılmasında etkili faktörler olarak sıralanabilir (Yaylak ve Alçıçek, 2003: 30). İlçe merkezinde hayvancılık amaçlı olarak yetiştirilen kaba yemlerden yonca 34,1 hektar (% 3,0), korunga 32,1 hektar (% 2,9) ve yulaf 25,85 hektar (% 2,3) alanda yetiştirilmektedir. Yonca ve yulaf bütün mahallelerde azda olsa bir ekiliş alanı bulurken, korunga yalnızca Çay ve Koç mahallelerinde ekilmektedir (Tablo 3.4, Şekil, 3.4). Hayvan yemi olarak ilçe merkezinde Çay ve Yeni mahallesinde toplamda 13,1 hektarda tritikale ekilirken, 4,0 hektarlık alanda arpa, 1,22 hektarlık alanda ise çayır otu ekilmektedir. Buğday ve çavdarın melezlenmesi sonucu ortaya çıkan tritikalenin arpadan fazla ekilmesinde, kıraç arazilerde buğday ve arpaya oranla daha verimli olduğundan tercih edilmektedir (<http://arastirma.tarim.gov.tr/ttae/Sayfalar/Detay.aspx?SayfaId=48>, Erişim Tarihi: 10.12.2015).

İlçe merkezinde evlerin bahçeleri dışında yetiştirilen tek sebze türü 216 dekar ekiliş alanına sahip olan domatestir. İlçe merkezindeki tarımsal alanların sulamalı tarıma yakın zamanda geçecek olmasına bağlı olarak deneme ürünü olarak yetiştirilmektedir.

3.2 HAYVANCILIK

3.2.1 Hayvancılık Faaliyetlerinin Genel Özellikleri

İnsanın en eski üretim etkinliklerinden birisini oluşturan ve zirai faaliyet kollarından olan hayvancılık (Koday, 2005: 3, Doğanay, 2011: 190) insanların gereksinim duydukları hayvansal ürünlerin sağlanması amacıyla (Özçağlar, 2014: 133) mera denilen otlak alanlarında ya da kapalı ortamlarda gerçekleştirilen evcil hayvanların beslenmesi, çoğaltılması ve pazarlanması faaliyetlerinin tümüdür (Bulut, 2006: 188). Bazı yörelerde iklim şartları başta olmak üzere bir takım doğal şartlar ve yer şekillerinin meydana getirdiği engeller tarımı ikinci derecede ve yerel istekleri karşılayıcı durumda

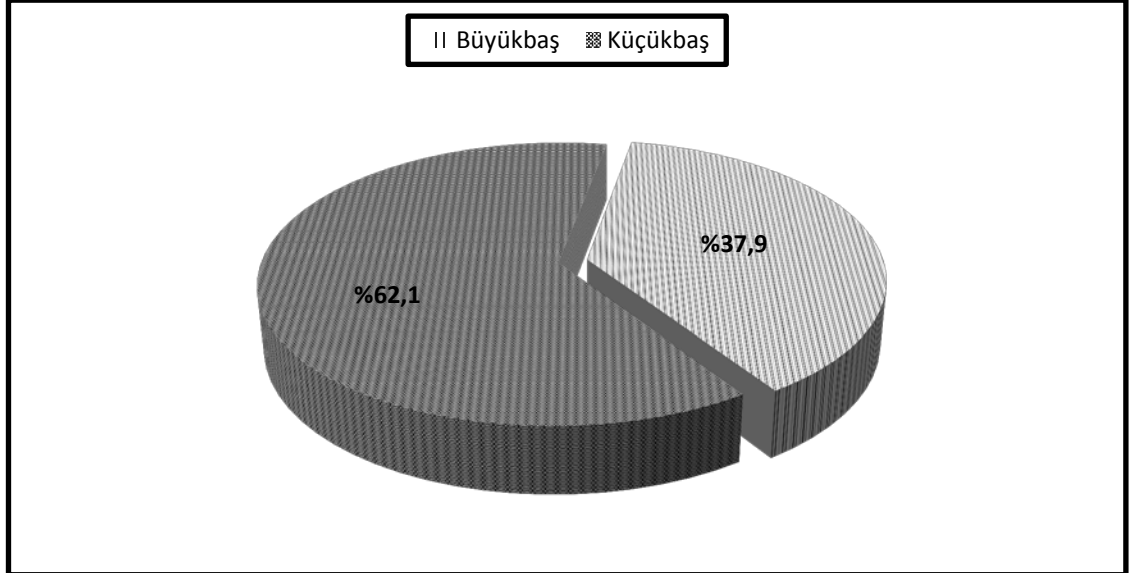
bırakır. Buna karşılık başlıca kazanç hayvancılıktan sağlanır. Anadolu’da *mal* kelimesinin evcil hayvan sürüsü anlamında kullanılması sebepsiz değildir (Darkot, 1968: 131). Devamlı olarak toprağı besleyen ve kuvvetlendirmesinin yanı sıra kaba ve ucuz yem kullanarak pahalı ve değerli ürünler meydana getiren hayvanlar çiftçiye devamlı ve güvenilir bir gelir sağlayan varlıklardır. (Koday, 2005: 4)

Araştırma sahasında iklim elemanlarının ticari değeri yüksek ürünlerin yetiştirilmesini engellemesi, hayvancılığın ticari amaçla yapılmasına ve ekip-biçme şeklindeki tarımsal ürünlerin hayvancılığı destekler nitelikte ortaya çıkmasına yol açmıştır (Zaman, 1996: 257). İlçe merkezinde çayır-mera alanlarının az olması ve bitki örtüsünün step olması dolayısıyla meradaki otların sıcak ve kurak geçen yaz döneminde kurumması, bazı sahalarda ormanlık alan oluşturularak mera alanlarına geçilecek yolların kapatılması gibi sebeplerden dolayı besi (ahır) hayvancılığı yapılmaktadır.

Tablo 3.5 Hafik İlçe Merkezinde Hayvan Varlığının Türlerine Göre Dağılımı (2014)

Hayvan Türü	Sayısı	%’si
Büyükbaş	2315	37,9
Küçükbaş	3800	62,1
Toplam	6115	100

Kaynak: Hafik İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü

Şekil 3.5 Hafik İlçe Merkezinde Hayvan Varlığının Türlerine Göre Dağılım Oranı (2014)

Hafik ilçe merkezinde toplamda 6115 hayvan beslenmekte olup, bunlardan 2315’ini (% 37,9) büyükbaş oluştururken, 3800’ünü (% 62,1) ise küçükbaş hayvanlar

oluşturmaktadır (Tablo 3.5, Şekil 3.5). İlçe merkezinde hayvancılık yalnızca geçim tipi olarak yapılmakta, aileler hayvansal ürünlerden kendilerine yetecek kadar ürün aldıktan sonra ihtiyaç fazlası ürünleri satarak geçimini sağlamaktadır. Hayvancılığın ticari anlamda yapılmayışında hayvancılıkla uğraşın önemli bir bedensel güç istemesi, geniş çayırların olmamasından dolayı yeterince doymayan hayvanların ahır ortamında beslenmek zorunda kalınması, son yıllarda hayvan yemlerinin ve saman fiyatlarının artmasına rağmen et-süt fiyatlarında büyük artışların olmaması sıralanabilir. Araştırma sahasında geçmişten buyana hayvancılık önemli olmuş, yapılan evlerin ahır ve samanlık gibi eklentileriyle bitişik olması durumu bunu kanıtlar nitelikte olmuştur. Bitki örtüsünün cılız ve çene yapısının küçük boylu otları yemeye uygun olmasından dolayı küçükbaş hayvan sayısı büyükbaşa göre zaman içerisinde artış göstermiştir.

3.2.2 Hayvan Türleri

3.2.2.1 Büyükbaş Hayvan Yetiştiriciliği

Ülkemizde büyükbaş hayvancılık denildiği zaman sığır ve manda başta olmak üzere yük hayvanları (at, eşek ve katır), domuz, deve gibi hayvanlar ilk olarak akla gelmektedir (Doğanay, 2011: 200-204). Türkiye’de 2014 yılında büyükbaş hayvan türleri içerisinde en fazla yetiştirilen % 96,8’lik pay ile sığır yetiştiriciliğidir.

Büyükbaş hayvancılık ülkemizde mera ve ahır hayvancılığı şeklinde yapılmaktadır (Koday, 2005: 61). Tarıma elverişli toprakların bulunduğu sahalarda çayır ve mera alanlarının dar olması sebebiyle hayvancılık ağıl ve ahırlarda yapılmaktadır (Emiroğlu, 1961: 89). Araştırma sahasında büyükbaş hayvancılığın mera hayvancılığı yerine besi (ahır) hayvancılığı şeklinde yapılmasında çayır ve mera alanlarının (75,5 ha) dar olması etkili olmuştur. İlçe merkezinde yetiştirilen hayvan sayısının % 37,9’unu (2315 baş) büyükbaş hayvan oluşturmakta ve büyükbaş hayvan türlerinden ise yalnızca sığır yetiştirilmektedir. Ülkemizde yetiştirilen sığır ırkı yerli, melez ve kültür ırkı olmak üzere üç gruba ayrılmaktadır (Özçağlar, 1995: 56). Geçmiş dönemlerde et ve süt verimi az olan yerli ırk yetiştirilirken, zaman içerisinde yapılan hayvan ıslahı çalışmaları sonucunda suni ve doğal tohumlama yoluyla kültür ırkı (jersey, montafon, simental, holstein) olan büyük baş havanların sayısı artmıştır. Bu hayvan ıslahı çalışmaları sonucunda yerli ırkın sayısı azalmış ve değeri düşmüştür.

Tablo 3.6 Hafik İlçe Merkezinde Mahallelere Göre Büyükbaş Hayvanların Sayısı ve Irkları (2014)

Mahalle Adı	Hayvan Irkı	Hayvan Sayısı	%'si
Koç Mahallesi	Kültür ırkı	135	5,8
	Melez	155	6,7
	Toplam	290	12,5
Çay Mahallesi	Kültür Irkı	956	41,3
	Melez	589	25,4
	Yerli	9	0,4
	Toplam	1554	67,1
Tepe	Kültür Irkı	28	1,2
	Melez	124	5,4
	Toplam	152	6,7
Yeni	Kültür Irkı	88	3,8
	Melez	214	9,2
	Toplam	302	13,0
Fatih	Kültür Irkı	3	0,1
	Melez	14	0,6
	Toplam	17	0,7

Kaynak: Hafik İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü

Hafik ilçe merkezinde geçmişte yerli ırk büyükbaş besleyen aileler birden fazla yerli ırk beslemektense et ve süt verimi daha yüksek olan ve yerli ırka oranla daha uysal olan cins hayvan yetiştirme yoluna gitmiştir. Günümüzde et ve süt verimleri yüksek kültür ırkları ile yerli ırkların ıslahı sonucu melez ırklar da yoğun bir şekilde yetiştirilmeye başlanmıştır. Melez ırklar içerisinde montafon melezi ve simental melezi en fazla rağbet gören cinsleri oluşturmaktadır. İlçe merkezinde meraya dayalı hayvancılık yapılmadığından dolayı kültür ırkı ve melez ırk hayvan sayısı fazladır. Çünkü yabancı hayvan ırkları zor yaşam koşullarına alışkın olmamalarının aksine iyi beslendikleri zaman yerli ırka oranla et ve süt verimlerinin yüksek olması ve modern ahırlarda genelde ince yemlerle beslenmeleri bu hayvanların tercih edilmesinde etkili olmuştur (Koday, 2005: 65).

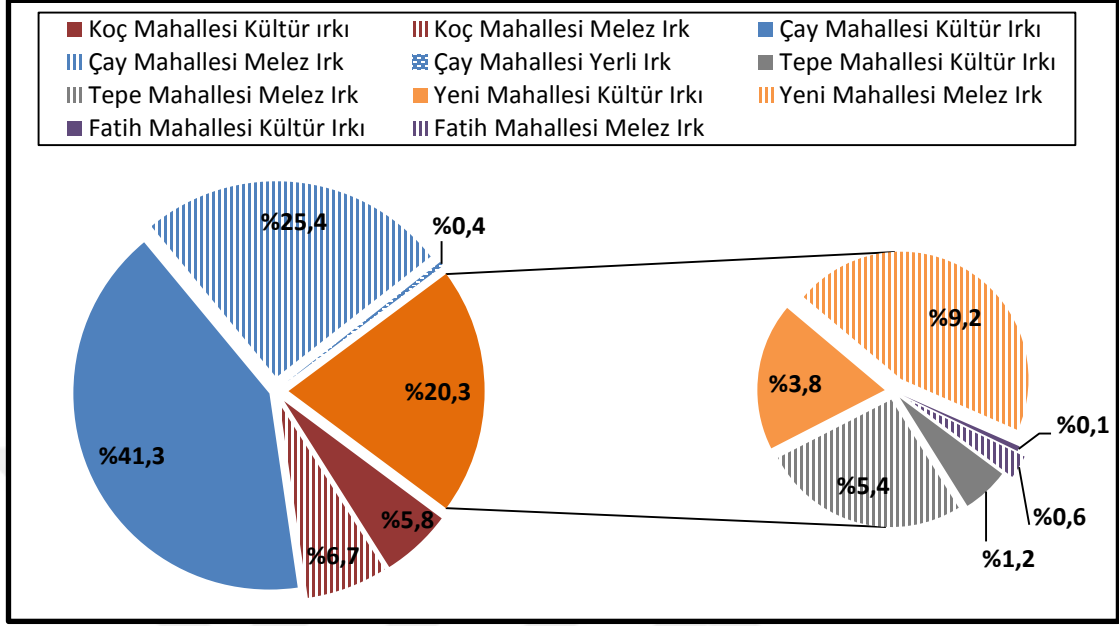
Hafik ilçe merkezinde yetiştirilen büyükbaş hayvanların mahallelere göre dağılımına baktığımızda en fazla büyükbaş hayvana 1554 baş (% 67,1) ile Çay Mahallesi'nde rastlanmaktadır (Tablo 3.6, Şekil 3.6). Çay Mahallesi'nde hayvan sayısının diğer mahallelere oranla oldukça fazla olmasında TİGEM'in bu mahalle sınırları içerisinde kalması etkili olmuştur. Eskiden inekhane olarak bilinen yerde bugün itibariyle Yöre Tarım ve Hayvancılık A.Ş. tarafından modern yöntemlerle hayvancılık yapılmaktadır (Fotoğraf 3.1) ve işletmenin sahip olduğu hayvan sayısı yaklaşık olarak 850 baş kadardır.

Fotoğraf 3.1 Hafik TİGEM İşletmesinden Genel Görünüm

Hayvan sayısı bakımından Koç Mahallesi'nin ardından en fazla büyükbaş hayvan 302 büyükbaş (% 13,0) ile Yeni Mahallesi, 290 büyükbaş hayvan (% 12,5) ile Koç Mahallesi ve 152 büyükbaş (% 6,7) hayvan ile Tepe Mahallesi izlemektedir. En az büyükbaş hayvan ise Fatih Mahallesi'nde yer almaktadır. Fatih Mahallesi'nde hayvan

sayısının diğer mahallelere göre oldukça düşük olması üzerinde ilçe merkezindeki yönetim ve ticaret fonksiyonlarının bu alanda yoğunlaşması etkili olmuştur.

Şekil 3.6 Hafik İlçe Merkezinde Mahallelere Göre Büyükbaş Hayvan Oranı (2014)

İlçe merkezinde büyükbaş ırkı olarak et ve süt verimi bakımından verimli olan kültür ırkı büyükbaş hayvan çoğunlukla yetiştirilmektedir. Kültür ırkı hayvanlara % 41,3 (956 baş) ile en fazla Çay Mahallesi'nde rastlanırken, bunu sırasıyla % 5,8 (135 baş) ile Koç Mahallesi, % 3,8 (88 baş) ile Yeni Mahalle ve % 0,1 (3 baş) ile Fatih Mahallesi izlemektedir. Melez ırk hayvanlar ise yerli ırka göre et ve süt verimi yüksek olduğundan dolayı tercih edilmekte olup, en fazla melez ırk büyükbaş hayvana % 25,4 (589 baş) ile Çay Mahallesi'nde rastlanmaktadır. Bunu sırasıyla % 9,2 (214 baş) ile Yeni Mahallesi, % 6,7 (155 baş) ile Koç Mahallesi, % 5,4 (124 baş) ile Tepe Mahallesi takip ederken, en düşük melez ırk büyükbaş hayvan ise % 0,6 (14 baş) Fatih Mahallesi'nde bulunmaktadır. İlçe Gıda Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü verilerine göre ise yerli ırk büyük baş hayvana % 0,4 (9 baş) ile Çay Mahallesinde rastlanmaktadır (Tablo 3.6, Şekil 3.6).

3.2.2.2 Küçükbaş Hayvancılık

Küçükbaş hayvanlar büyükbaş hayvanlara göre daha az ot yiyen ve yem tüketen kanaatkâr hayvan oldukları için yetiştirilmektedir (Özçağlar, 1995: 34). Küçükbaş hayvancılık denilince akla ilk olarak koyun ve daha sonra keçi yetiştiriciliği gelmektedir

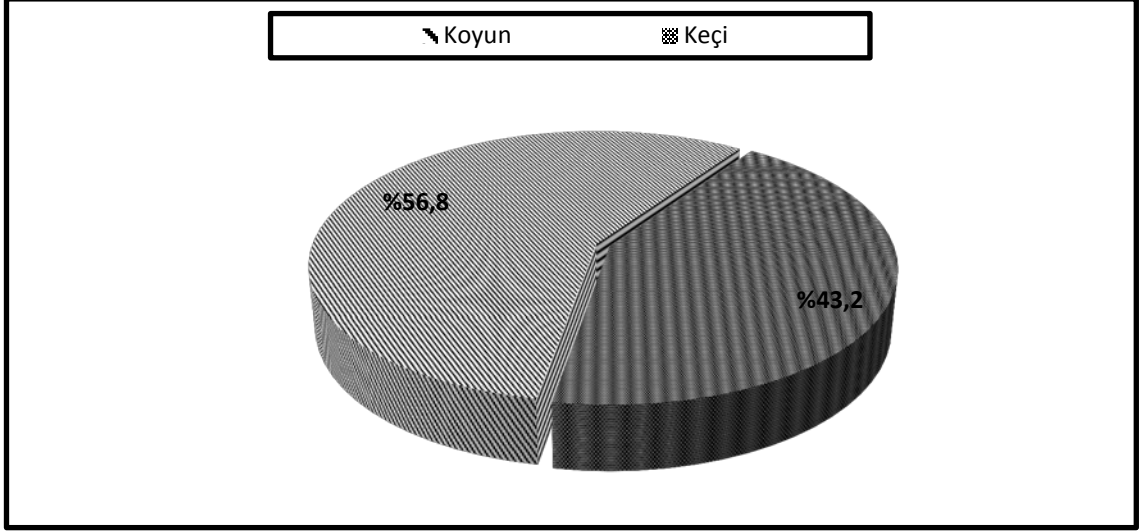
(Koday, 2005: 45). Temelde koyun ve keçi yetiştiriciliği, kıt kaynaklı kırsal alanlarda ailelerin süt ve süt ürünleri, kurbanlık, yapağı, gübre ve nakit gereksinimlerini sağlayan önemli bir faaliyettir (Gürsoy, 2009: 80). Ülkemizde ekstansif hayvan yetiştirme usullerine, iklim şartlarına, kötü bakım ve yetersiz besin şartlarına en iyi uymuş hayvan koyundur. Başlıca kasaplık hayvanı olan koyun eti dışında yününden (yapağı), sütünden, derisinden, bağırsak ve boynuzlarından faydalanılır (Darkot, 1968: 141). Keçi ise özellikle insanlar ve diğer hayvanlar tarafından değerlendirilemeyen düşük kaliteli mera alanlarını, çalılık ve fundalık alanları değerlendirerek et, süt ve diğer ürünlere dönüştürülmesine imkan sağlayan kanaatkâr bir hayvandır (Günlü ve Alaşahan, 2010: 15). Kasaplık olarak koyunun, süt için de ineğin yerini tutar ve kolay yetiştirilmesi bakımından keçiye fakirin ineği denilebilir (Darkot, 1968: 144).

Hafik ilçe merkezinde 2014 yılı itibariyle yetiştirilen hayvan sayısının % 62,1'ini (3800 baş) küçükbaş hayvanlar oluşturmaktadır. Küçükbaş hayvan sayısının, büyükbaş hayvan sayısından fazla olmasında küçükbaş hayvancılığın, büyükbaşa göre daha ilkel yöntemlerle yapılabilir olması ve barınma bakımından daha az yer kaplaması, eti ve sütünün daha çok para etmesi gibi etkenler ilk sırada gelmektedir. İlçe merkezinde bulunan küçükbaş hayvanların % 56,8'ini (2160 baş) koyun, % 43,2'sini (1640 baş) ise keçi oluşturmaktadır (Tablo 3.7, Şekil 3.7).

Tablo 3.7 Hafik İlçe Merkezindeki Küçükbaş Hayvan Sayısının Türlerine Göre Dağılımı (2014)

Hayvan Türü	Sayısı	%'si
Koyun	2160	56,8
Keçi	1640	43,2

Kaynak: Hafik İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü

Şekil 3.7 Hafik İlçe Merkezindeki Küçükbaş Hayvan Sayısının Türlere Göre Dağılımı (2014)

İlçe merkezinde yetiştirilen küçükbaş hayvan türü bakımından ülkemiz toplamında olduğu gibi koyun sayısı, keçi sayısından fazladır. Küçükbaş olarak koyun yetiştiriciliğinin keçiye oranla fazla olmasında ise koyun etinin iç piyasada daha fazla rağbet görmesi ve koyunların keçilere oranla daha uysal olmaları etkili olmaktadır. Ayrıca genç nüfusun hayvancılık yapmak istemeyişi ve farklı iş kollarına yönelmesinden dolayı çoban bulunamayışı etkili olmaktadır. Keçilerin mera veya otlak alana çıkarıldığı zaman bir veya birkaç çobana ihtiyaç duyması binlerce koyun için ise yalnızca 1 kişinin bile yetiyor olması en önemli nedenlerin başında gelmektedir.

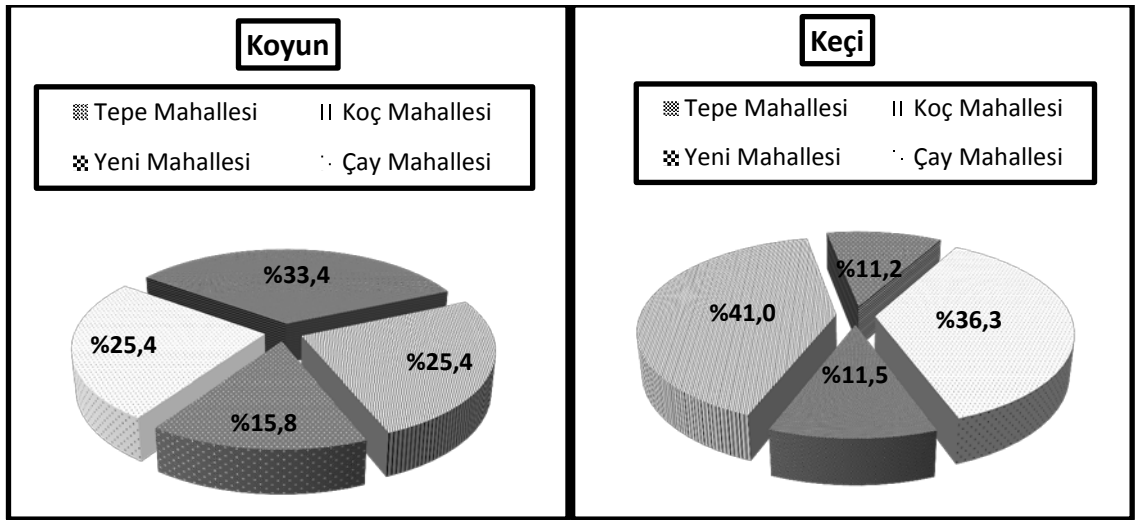
Fotoğraf 3.2 Hafik İlçe Merkezindeki Küçükbaş Hayvan Sürülerinden Bir Görünüm

Tablo 3.8 Hafik İlçe Merkezindeki Küçükbaş Hayvanların Mahallelere Göre Dağılımı
(2014)

Hayvan Türü	Mahalle Adı	Sayısı	%'si
Koyun	Tepe Mahallesi	722	33,4
	Koç Mahallesi	549	25,4
	Yeni Mahallesi	341	15,8
	Çay Mahallesi	548	25,4
	Toplam	2160	100
Keçi	Tepe Mahallesi	188	11,5
	Koç Mahallesi	673	41,0
	Yeni Mahallesi	184	11,2
	Çay Mahallesi	595	36,3
	Toplam	1640	100

Kaynak: Hafik İlçe Gıda, Tarım ve Hayvancılık Müdürlüğü

İlçe merkezinde 2014 yılı itibariyle yetiştirilen 2160 baş koyunun mahallelere göre dağılımına baktığımız zaman en fazla koyun 722 baş (% 33,4) ile Tepe Mahallesi'nde bulunurken, Koç Mahallesi'nde 549 baş (% 25,4) ve Çay Mahallesi'nde 548 baş (% 25,4) koyun bulunmaktadır. En az koyun sayısına 341 baş (% 15,8) ile Yeni Mahallesi'nde rastlanmaktadır. Keçi yetiştiriciliği bakımından ise en fazla keçi 673 baş (% 41,0) ile Koç Mahallesi'nde bulunurken, bunu Çay Mahallesi 595 baş (% 36,3), Tepe Mahallesi 188 baş (% 11,5) ve Yeni Mahalle 184 baş (% 11,2) ile izlemektedir (Tablo 3.8, Şekil 3.8).

Şekil 3.8 Hafik İlçe Merkezindeki Küçükbaş Hayvanların Mahallelere Göre Dağılımı
(2014)

3.2.2.3 KÜMES HAYVANCILIĞI

Ülkemizde büyük ve küçükbaş hayvancılık yanında kümes hayvancılığı da yapılmaktadır. Kümes hayvancılığı denildiğinde ilk akla gelen tavuk daha sonra hindi, kaz ve ördek yetiştiriciliğidir (Koday, 2005: 19). Kümes hayvanları, yetiştiricisine asıl işlerin yanı sıra ikinci bir geçim kaynağı sağlar (Darkot, 1968: 146). İlçe merkezinde ticari anlamda kümes hayvanı yetiştiriciliği yapılmamaktadır. Kümes hayvancılığının ticari bir faaliyete konu olacak kadar büyük ölçekte yapılmamasında, önemli bir ekonomik getirisi olmaması, bu hayvanların kolayca hastalık kapması ve kolayca diğerlerine bulaştırması sonucunda birçoğunun telef olması ekonomik anlamda kümes hayvancılığı yapılmasını engellemektedir. Kümes hayvanı yetiştiriciliği içerisinde aileler et ve yumurta ihtiyacını karşılaması için evinin yanında inşa ettiği kümes, ağıl veya ahırlarda sayısı genel olarak 5-10 tane tavuk ve hindi gibi kümes hayvanı yetiştirmektedir.

3.2.2.4 ARICILIK

Arıcılık, zar kanatlılar takımına ait Apoidea familyasını oluşturan böcek türlerinden oluşan arıların bir kısmının (bal arısı) bitkisel kaynakları kullanarak bal, polen ve arı sütü gibi ürünleri üretme faaliyetini içeren kendine has ekonomik ve sosyal yapısıyla yaygın tarımsal faaliyetlerden birisidir (Sandal ve Kan, 2013: 1). Arıcılık faaliyeti bir takım teknik ve biyolojik bilgileri gerektirmekle beraber coğrafi ortamla da doğrudan bağlantılıdır. Topoğrafya, iklim, flora ve hidrografik durumla arıcılık arasında sıkı bir ilişki vardır (Tunçel, 1992: 97-98).

Araştırma sahasında 2014 yılı TÜİK verilerine göre 13762 arı kovanı bulunmakta olup, 260,75 ton bal üretilmektedir. Arılar 0°C'nin altındaki ve 36 °C'nin üzerindeki sıcaklık derecelerinde faaliyetlerini durdurmaktadır. Araştırma sahasında kış mevsiminde meydana gelen düşük sıcaklıklar arıcılık faaliyetlerini olumsuz etkilemektedir. Buna rağmen arılar koloni hayatı yaşamaları dolayısıyla kovan içi ısısının hiçbir zaman bu kadar düşmesine izin vermeyerek sıcaklığı belli bir düzeye kadar muhafaza ederler (Çetin, 2004: 171). Kış mevsiminin yörede uzun sürmesi ve bakımlarının yapılamayışı ile şiddetli soğuklar arı kolonilerinde büyük kayıplara yol açmaktadır.

İlçede 53 familya ve 348 tür bitki bulunması arıcılık faaliyetleri açısından olumlu bir özellik taşımaktadır. Yaz mevsiminde kovan sahipleri arıları bitki örtüsünün daha gür olduğu ilçe merkezinin kuzeyinde yer alan köylere götürmektedir. Bunun yanı sıra ilçede yoğun bir şekilde yapılan tarımsal faaliyetlere bağlı olarak yetiştirilen yonca, korunga ve fiğ gibi yem bitkileri de arıcılık için önemli bir kaynak oluşturmaktadır (Birinci, 2015: 310). İlçenin akarsu ve göl bakımından zengin olması da arıcılık faaliyetlerinin geliştirilebilmesi bakımından avantajlar sağlamaktadır. Bu bakımdan Hafik ilçe merkezi ve çevresi arıcılık faaliyetlerinin geliştirilebileceği bir alan olarak dikkat çekmektedir.

3.3. SANAYİ

Toplumun en temel ekonomik faaliyetlerinden olan sanayi aynı zamanda kalkınma ve küreselleşmenin yapı taşlarından birisini oluşturmaktadır. Sanayi, hammadde ya da işlenmemiş mamül madde meydana getirmek için yapılan faaliyetler ve kullanılan araçlar olarak tanımlanabilir (Ünal, 2010: 1). Araştırma sahasında sanayi faaliyetleri yok denecek kadar azdır. Bu durumun ortaya çıkmasında ilçenin Sivas şehir merkezine yakın olması sanayi faaliyetlerini etkilemiş ve sanayisi gelişmediği için ilçe sürekli olarak dışarıya göç vermiştir. Nüfusun az olması da ilçe merkezine sanayi tesisleri yapılmasını engellemiştir. İlçe merkezinde sanayi faaliyeti atölye tipi olarak gerçekleşmekte ve yol kenarına yakın bir konumda kurulduğundan otomobil tamir ve bakımı yapan küçük atölyeler bulunmaktadır ve bunların sayısı 4 'tür.. Sivas-Erzincan karayolunun kenarında yer alan ve küçük sanayi sitesi olarak adlandırılan alanda faaliyet göstermekte olan bu atölyelerde 13 kişi istihdam edilmektedir.

3.4. TİCARET

Tarihi İpek Yolu üzerinde önemli bir konaklama merkezi olan Hafik, ülke genelinde alternatif ve yeni yolların açılmasına kadar geçen sürede ordular, kervanlar ve yolcuların izlediği önemli yol güzergahları üzerinde yer almıştır (Selçukludan Günümüze Hafik, 2010: 19). Geçmişten günümüze insanların geçimini sağlaması açısından tarım ve hayvancılık dışındaki üçüncü bir faaliyet de ticaret olmuştur. Bu bakımdan ticaret Hafik temettuat defterlerinde de çokça rastlanan bir meslek çeşidi olarak karşımıza çıkmaktadır (Farımaç, 2011: 55). Kazanç sağlamak amacıyla, mal alıp

satma faaliyetine ticaret, ticaretle uğraşan meslek erbabına ise tüccar denilmektedir (Doğanay, 2011: 777). Ticari faaliyetlerin hacmi yerleşmelerin buldukları konuma ve etki bölgelerine göre değişmektedir. Bu bağlamda çevresine göre merkezi konumda yer alan ve yönetim merkezi olan yerleşmelerde genelde ticari faaliyetlerin geliştiği dikkat çekmektedir (Birinci, 2015: 321).

Şehir yerleşmeleri etrafında bulunan kırsal yerleşmeler için hinterland oluşturmaları bakımından önemlidir. Şehir sahip olduğu ticaret hacmi ölçüsünde kırsal alandaki nüfusu etki sahası altında tutabilmektedir. İlçe merkezinin, etrafındaki köyler için önemli bir ticaret merkezi durumuna gelememesinde Sivas şehrine yakın olması etkili olmuştur. Bu durumun temel nedeni ilçe merkezi ve köylerdeki nüfusun büyük kısmının ticari faaliyetlerinin büyük bir bölümünü Sivas şehrinden sağlamalarıdır. İlçede ticari hayatta bazı dönemlerde durgunluk, bazı dönemlerde ise yoğunluk olduğu gözlemlenmiştir. Ticari hayat kış aylarında en durgun dönemini yaşamaktadır. Bu dönemde kar nedeniyle birçok köy yolunun kapalı olması dolayısıyla köylerden ilçe merkezine gelen sayısı oldukça azdır. Bu durumun aksine yaz aylarında dışarıdan ilçeye tatil veya akraba ziyareti için gelenlerin nüfusu artırması ve temel ekonomik faaliyetlerin tarım ve hayvancılığa dayandığı yerleşmelerde yaz sonu ve sonbahar aylarında tarım ürünlerinin hasat edilmesi ve pazara sunulması yerleşmede ticareti canlandırmaktadır (Birinci, 2015: 322).

İlçe merkezinde ticari hayat çok canlı değildir ve ticaretin tamamına yakını Fatih Mahallesinde bulunan Sivas Caddesi boyunca yer alan işyerlerinde yapılmaktadır. Hafik ilçe merkezinde yalnızca günlük ihtiyaçları karşılamaya yönelik hizmet veren 85 adet işyeri bulunmaktadır. Bunların çoğu bakkal, kasap, kahvehane gibi işyerlerinden oluşmaktadır. Hafik'in Sivas şehriyle olan ticari ilişkilerinde canlı hayvan ve hayvansal ürünler ön plana çıkmaktadır. Bunun dışında dışarıya herhangi bir ürün pazarlanmazken ihtiyaç duyulan birçok ürün ise Sivas şehrinden karşılanmaktadır.

3.5. ULAŞIM

Küreselleşme ve kalkınmanın gerçekleşmesinde en önemli etkenlerin başında ulaşım ve iletişimde meydana gelen teknolojik değişimler ve mekânsal etkilenmeyi artıran ulaşım ağlarının gelişmesi gelmektedir (Tümertekin ve Özgüç, 2007: 487).

Herhangi bir yerde bir yol ya da ulaşım sisteminin meydana gelmesinde kuşkusuz çeşitli etkenler rol oynamaktadır. Her şeyden önce insan, mal ya da haber veya bilginin bir yerden diğer yere nakledilme isteği ve ihtiyacı var olmalıdır (Tümertekin, 1987: 25). Ulaşım faaliyetleri bilindiği üzere bir bölgenin gelişmesinde veya geri kalmasında oldukça büyük bir öneme sahiptir. Ekonomik kaynakların üretime açılması ve işletilmesinde yollar büyük bir önem taşır. Fazla olduğu yerden eksikliği hissedilen yerlere taşınan malların bu hareket sırasında değerlerinin artmasına neden olan ulaşım ya da fikirlerin taşınmasına önayak olan haberleşme aynen sanayi ve ticaret gibi üretim şeklidir (Tümertekin, 1987: 1).

Geçmiş dönemlerde binyıllar boyunca toplumlar arasındaki bağlantıları sağlayan kervan yolları aşılan bölgenin coğrafi koşullarının olanak verdiği güzergahları ve doğal geçitleri izlemiştir (Ökse, 2005: 15-16). Sivas şehri de Anadolu'nun merkezinde yer alması sebebiyle geçmiş dönemlerden bu yana önemli kervan ve ticaret yollarının merkezinde yer almıştır.

Hafik ilçe merkezi E-88 karayolunun kenarında kurulmuş ve il merkezine 37 km uzaklıkta yer almakta olup, yolun tamamı asfalt ile kaplıdır. İl merkezine oldukça yakın bulunmasından dolayı günlük olarak gidiş-geliş imkanı olan, önemli yol güzergahları üzerinde yer almasından dolayı kış mevsiminde bile ulaşımın aksamadığı elverişli şartlara sahiptir. Sivas şehri ile Hafik arasında ulaşım 07.00-18.00 saatleri arasında minibüslerle sağlanmaktadır.

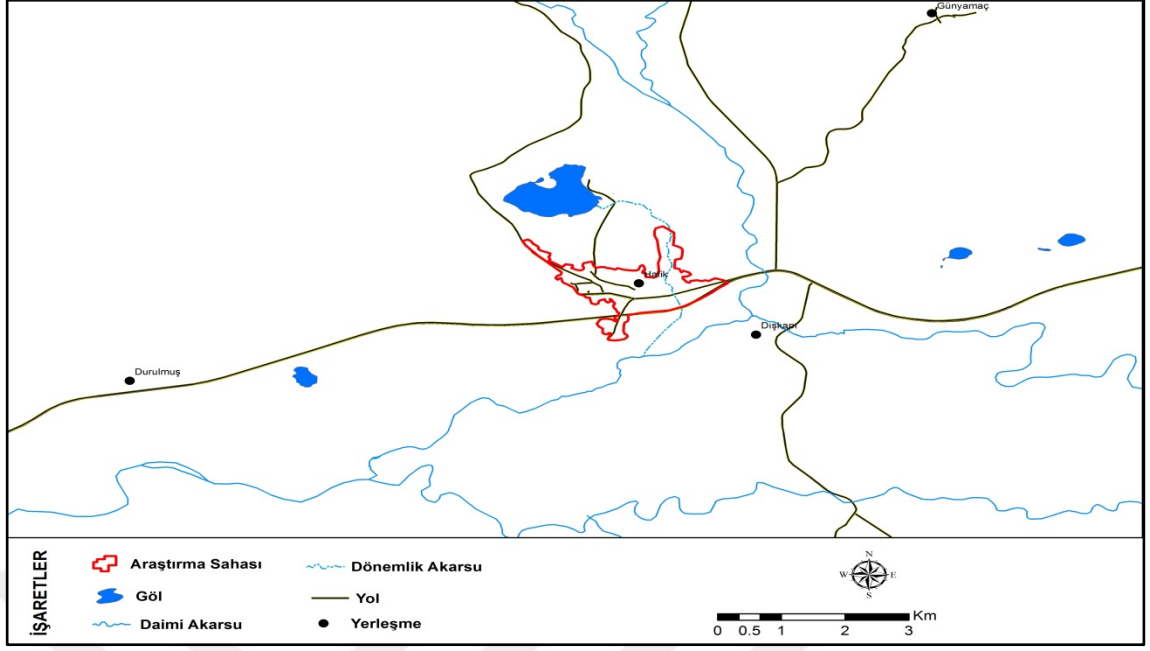

Fotoğraf 3.3 E-88 Karayolunun Hafik İlçe Merkezi Bölümünden Görünüm

Fotoğraf 3.4 Hafik İlçe Merkezindeki Mahalle ve Sokak Yollarından Görünüm

Ulaşım bakımından önemli yollara ve geçitlere yakın olmak yerleşmelere büyük avantajlar sağlamaktadır. İlçe merkezinden Sivas şehir merkezine giderken geçilen önemli bir geçit olan 1450 rakımlı Seyfebeli Geçidi kış mevsiminde zaman zaman ulaşımın aksamasına neden olmaktadır. Araştırma sahası il merkezine yakın olduğundan dolayı karayolu ulaşımının dışında diğer ulaşım sistemlerine de yakındır. İlçe merkezi Sivas Nuri Demirağ Havaalanına 60 km, Sivas Tren Garına ise 39 km uzaklıkta yer almaktadır. Hafik ilçe merkezi doğusunda yer alan Zara ilçesine 34 km, kuzeyinde bulunan Doğanşar ilçesine 63 km, Almus (Tokat) ilçesine 178 km, güneyindeki Kangal ilçesine 118 km mesafededir. Büyükşehir merkezlerinden İstanbul'a 924 km, Ankara'ya 475 km, İzmir'e 1071 km, Antalya'ya ise 840 km uzaklıktadır.

Şekil 3. 9 Hafik İlçe Merkezi ve Yakın Çevresinin Ulaşım Haritası

Tablo 3.9 Hafik İlçesi Köylerinin İlçe Merkezi ve İl Merkezine Uzaklığı

Köy Adı	İlçe Merkezine Uzaklık (km)	İl Merkezine Uzaklık (km)
Dışkapı	4	41
Durulmuş	6	31
Emre	12	25
Çınarlı	20	53
Koşutdere	8	45
Yarhisar	10	47
Düzyayla	11	48
Günyamaç	6	43
Bahçecik	16	53
Alçıören	15	52
Üzeyir	26	34

Kaynak: www.yerelnet.org

İlçeye bağlı olan köylerden ilçe merkezinin yakın çevresinde olanların Sivas şehrine olan uzaklıklarına baktığımızda köylerin Sivas'a yakın olmaları ticari ilişkilerinde ilçe merkezini tercih etmemesinde etkilidir. Bu köyler içerisinde Sivas'a yakın olanlara baktığımızda Durulmuş köyü 31 km, Emre köyü 25 km, Üzeyir köyü ise 34 km uzaklıkta yer almaktadır.

3.6. TURİZM

Turizm kelimesi Latince kökenli olan "tornus" dönme, dolaşma kelimesinden türemiştir (Köksal, 1994: 1). Esasen dinlenme eğlenme, görme, tanıma sportif faaliyetlerde bulunma veya izleme bilgi ve görgüsünü artırma gibi amaçlarla; ya da sadece zevk için yapılan gezi (seyahate çıkma) (Doğanay ve Zaman, 2013: 1) ve en basit anlamıyla dinlenmek ve tatil geçirmek amacıyla yolculuğa çıkmak demektir (Özgüç, 2011: 13). Başlıca hizmet sektörlerinden olan turizm, ülkemizde geç keşfedilmiş, çok yönlü bir faaliyet alanıdır (Doğanay ve Zaman, 2013: 1) ve her şeyden önce ekonomik ve kültürel bir faaliyettir (Öztaş ve Karabulut, 2007: 129). İnsanların turizmde su kaynaklarına ilgisi zaman içerisinde sadece denizle sınırlı kalmamış, iç kısımlarda yer alan çeşitli büyüklükte bütün göller ilgi alanı olmuştur. Göller, denizler gibi suya dayalı rekreasyonel faaliyetlere (yüzmek, sportif balıkçılık, su kayağı, kürek çekme vb.) olanak tanıdıkları gibi deniz kıyılarından farklı olarak sessiz ve sakin ortam sunmaları ve kitle turizmine açılan deniz kıyılarından kaçanlara ekoturizm olanağı sunmaktadır (Doğaner, 2001: 81). Günümüzde birçok açıdan hızla gelişen değişen aynı zamanda da betonlaşıp doğadan kopan ve tekdüzeleşen beşeri ortamlar, insanları olumsuz etkilemekte bunun sonucunda insanlar özellikle farklı yaşam ortamları arayışına girmektedir. İşte bu olumsuzluklar yumağı içinde bulunan insanoğlu için tekrar doğaya dönme ve doğa ile bütünleşme anlamında yardımcı olacak en önemli doğal unsurlardan biri de tüm doğanın varlık temelinde bulunan sular ve bunların buldukları coğrafi alanlardır (Koday ve Demir, 2011: 290). Bu açıdan doğal çevreye bağımlı hidro-turistik kaynaklar arasında yer alan akarsular ve göller birer potansiyel çekim gücü taşıyıcısı kaynaktır (Doğanay ve Zaman, 2013: 79).

Hafik İlçesi gibi hakim ekonomik faaliyetin tarımsal faaliyetler olduğu kırsal alanlarda tarıma alternatif olarak turizmin geliştirilmesi bu tür bölgelerde yaşayanlara gelir ve istihdam kaynağı olacağı ve turizmin çoğaltıcı etkisinin ekonomik düşüşü etkileyeceği hesaplanmaktadır (Özgüç, 2011: 130). Turizme konu olacak faaliyetlerin tamamı o bölgenin kendi içinde sahip olduğu mikro düzeydeki coğrafi şartlara bağlı olarak farklılık göstermektedir. İlçe merkezinde turizm faaliyetlerine konu olacak ve turistleri kendisine çekecek en önemli turizm zenginliği Hafik (Büyük veya Koçhisar) Gölü'dür. Araştırma sahası ve çevresi turizm bakımından elverişli şartlara sahip olsa da

turizm gelişmemiştir. Hafik Gölü ülkemizdeki en karakteristik jips göllerinden birisidir (Akpınar ve Akbulut, 2007: 5). Dört taraftan alçak sırtlarla çevrili düz bir karst çanağı içerisinde oluşmuştur ve denizden yükseltisi 1295 metredir (Alagöz, 1967: 43-44). İlçe merkezine 2 km uzaklıkta yer almasından dolayı ulaşım bakımından elverişli bir konumdadır ve yakınına kadar araçlarla rahatça gidilebilmektedir. Fakat göle kadar uzanan yolun büyük bir kısmı stabilize bir yol olmasından dolayı kış aylarında ulaşım zordur. Zira bir yörede ne kadar çok turistik çekicilik olursa olsun ulaşım kolay sağlanamıyorsa, turizmin orada çok fazla gelişmesi beklenemez (Emekli 2006: 327).

Fotoğraf 3.5 Haçtar Tepesinden Hafik Gölünün Görünümü ve Kapladığı Alan

Göl sahip olduğu faunası ve florası yanında olta balıkçılığına olanak sunması kayıkla gezinti yapma gibi aktivitelerin yanında göl kenarında yer alan tesisleri sayesinde Hafik ilçesi kadar Sivas şehri için de rekreasyonel faaliyetler ve turizm açısından önem taşımaktadır. Göl kıyısında birisi Hafik Belediyesine ait olmak üzere 3 adet ruhsatlı amatör işletme bulunmaktadır. Bu tesislerden hiçbirinde konaklama imkanı bulunmamaktadır.

Fotoğraf 3.6 Hafik Gölünden Genel Görünüm

Hafik gölü kenarında belediyeye ait mesire alanının yanı sıra Hafik Belediyesi tarafından işletilen ve en büyük işletme olan Hafik Gölü sosyal tesisleri (Fotoğraf 3.8) içerisinde oturulacak ve vakit geçirilecek yeşil alanların bulunması, tesiste yiyecek ve içecek hizmeti verilmesi gibi imkanlar özellikle hafta sonlarında bir çok kişiyi buraya çekmektedir (Akpınar ve Akbulut, 2007: 15) . Konaklama imkanı olmayışı ise turizmin gelişmesini engellemektedir. Ayrıca Hafik Gölü yakınlarında belediye tarafından 2008 yılında yapılan mesire alanı (Fotoğraf 3.9) modern anlamda yapılmış masa ve sandalyeleri ile rekreasyonistler için oturup vakit geçirilecek, piknik yapılacak bir alandır.

Fotoğraf 3.7 Hafik Gölü Sosyal Tesislerinden Görünüm

Fotoğraf 3.8 Hafik Gölü Yakınında Belediye Tarafından Yapılan Mesire Alanı

Göl turizmi yapılan yerlerde gölün bulunduğu iklim bölgesi, göl çevresindeki fauna ve floranın yapısına etki ederken, mevsimsel değişiklikler ise su sıcaklığı ve buharlaşmayı getirerek göl seviyesinin düşmesine yol açmaktadır. Ancak yer altı suları tarafından gölün beslenmesine bağlı olarak kuruma gerçekleşmez. Kış mevsiminde ise gölün zaman zaman donduğu görülmektedir (Fotoğraf 3.10). Kışın donan göller birçok Avrupa ülkesinde (İsviçre, Macaristan, Avusturya) buz pateni ve çeşitli etkinliklerle kış turizmi açısından değerlendirilmektedir (Ercoskun, 2005: 602). Hafik Gölü yüzeyinde kışın kalın buz tabakaları varlığı ile Avrupa'daki gibi buz pateni ve çeşitli etkinliklerle göl kış mevsiminde de turizmde değerlendirilebilir.

Fotoğraf 3.9 Hafik Gölünün Yüzeyi Kış Mevsiminde Buz Tutmaktadır

Gölde su sporlarının yapılmayışı göl turizmi gelişmesini sınırlandırmıştır. Su kaynakları çevresinde suya dayalı sporların en büyük sıkıntısı tesis, tanıtım ve organizasyon eksiklikleridir (Zengin, 2006: 62). Göl kenarında su sporları açısından uygun tesis ve ekipmanların yetersizliği turizmin gelişmesini engellemiştir. Hafik Gölü fauna bakımından da zengin bir çeşitlilik sunar. Plankton bakımından zengin olan göle Sivas Tarım İl Müdürlüğü tarafından sazan balığı bırakılmış ve bunun dışında gölde tatlı su istavriti olarak bilinen kerevit bolca bulunmaktadır. Gölde amatör balıkçılık faaliyetleri dışında ticari balıkçılıkta yapılır ve Hafik ilçe merkezinin ve Sivas şehrinin balık ihtiyacının bir kısmı buradan sağlanır. Hafik gölü sulak alan özelliğinden dolayı göçmen kuşların uğrak yerlerinden birisini oluşturmaktadır. Göl ilkbaharda sakarmeke, yaban ördeği, turna gibi göçmen kuşlara ev sahipliği yapar ve kuşlar göl çevresindeki sazlıklara yumurtalarını bırakır (Akpınar ve Akbulut, 2007: 12-13).

Fotoğraf 3.10 Hafik Gölü Bahar Mevsiminde Göçmen Kuşlara Ev Sahipliği
Yapmaktadır (Kaynak: <http://www.mistikalem.com>)

Göl gibi değerli bir su kaynağının turistik bir mekan olmasında ve göl turizminin gelişmesi açısından yerel festivaller, tarihi kalıntılar vb. faaliyetler gölün popülerliğini arttırarak pazarlanmasını sağlar. Örneğin İsviçre ve İtalya arasındaki Maggiore Gölü'nün kıyısındaki Ortaçağ kaleleri, zindanları, festival ve gelenekleri gölün bir parçasıdır (Ercoskun, 2005: 602)

Araştırma sahasında turizm bakımından değer taşıyan bir diğer kaynak ise ilçenin önemli bir tarihi ve kültürel değerini oluşturan göl kıyısında bulunan Pılır Höyüktür. Neolitik çağ jeolojik zaman olarak Holosen'e denk gelmektedir. Pleyistosen'de şiddetli soğukların yaşanmasıyla mağaralarda yaşayan insanlar soğuk dönemin sona ermesiyle Pleyistosen'e ait plüviyal göllerin kıyısına köylerini kurmaya başlamışlardır. Neolitik çağda kurulan ilk köyler günümüze höyükler olarak gelmişlerdir (Doğaner, 2013: 30-31). Höyükler, genellikle coğrafi koşulların uygun olduğu alanlarda ortaya çıkmaktadırlar. Zira bu durum ilk insanların yerleşmelerini kurarken, doğal faktörleri göz önünde bulundurmalarından kaynaklanmaktadır. Bu bağlamda su kaynakları açısından zengin, verimli topraklara sahip ve iklimin elverişli olduğu alanları tercih etmişlerdir. Doğal çevrenin el verdiği ölçüde de medeniyetlerini geliştirmişlerdir (Özşahin ve Kaymaz, 2013: 30). Höyüklerin birçoğunda olduğu gibi Pılır Höyüğünün göl kıyısında yer alan bir tepe gibi görünmesinde yerleşmelerin aynı yerde kurulup yıkılması sonucunda çeşitli kültür katlarının birikmesinin yanı sıra rüzgarla gelen toz, toprak, ot ve çalılarda doğal görünümünün tepede şeklinde ortaya çıkması etkili olmuştur (Doğaner, 2013: 22).

Pılır Höyük'te, 1944 yılında Kılıç Kökten tarafından yapılan kazıda Bakır ve Kalkolitik çağa ait olan çanak ve çömlekler bulunmuştur. Alt katmanlara inildikçe silindirik çukurların ortaya çıktığı ve bu çukurların içerisinden tahta parçalarının çıktığı ve bu tahta parçalarının göl üzerine tahta kazıklar üzerinde yapılmış evlerin parçaları olduğu görülmüştür (Kökten, 1945: 476-477). Bu açıdan Pılır Höyük daha önce İsviçre'deki Zürih gölü ile Alp göllerinde birçok örneği keşfedilen, *palafit* adı verilen göl evleri türündeki yerleşim tarzının Türkiye'deki tek örneği olma özelliği taşımaktadır (Selçukludan Günümüze Hafik, 2010: 15).

Fotoğraf 3.11 Hafik'te Yerleşme İzlerine İlk Rastlanılan Pılır Höyükten Görünüm

Hafik ilçesinde yerleşmenin ilk izlerine rastlanan Pılır Höyük neolitik turizm olarak pazarlanabilme imkanına sahiptir. Kazı yapılan ve neolitik kültür katının varlığının belirlendiği höyükler turizmde "neolitik köyler" olarak adlandırılabilir (Doğaner, 2013: 33). Turizm faaliyetlerinin artırılması ve alanın pazarlanabilmesi için bu konuda il turizm envanterinde yer alması ve üzerinde durulması gerekmektedir.

Araştırma sahasında göl turizmi ve neolitik turizm dışında bir diğer önemli turizm türü ise tarihsel turizmdir. Tarihsel turizm, tarihi olaylarla değil onların mekanı ile ilgilidir. Tarihi olaylara ev sahipliği yapmış olan kuruluş yeri olarak yerleşmeye hakim bir tepede kurulmuş olan kale ve surlarla çevrili olan kentler turizm açısından yerleşmenin en önemli unsurudur. Çünkü tarihsel turizmde en fazla ilgiyi kentlerde yer alan kaleler görür (Doğaner, 2013: 145-157).

Hafik Kalesi İlçe merkezinin girişinde şehre hakim bir konumda kurulmuş, Roma İmparatorluğu döneminde Hristiyanlığa inananların baskı ve zulüme uğramaları sonucunda yapılmış ve su ihtiyacını karşılamak için Kızılırmak'a kadar tüneller kazılmıştır. Türklerin Anadolu'ya hakim olma mücadelelerine ev sahipliği yapmıştır. Selçuklu ile Moğollar arasındaki mücadelede Osmanlı İmparatorluğunun mensubu olduğu Kayı Boyu Ertuğrul Gazi liderliğinde Hafik kalesi yakınında Selçuklu ordusuna yardım etmiş ve Kayıların yardımı sayesinde Selçuklu Devleti savaşı kazanmıştır. Günümüzde yalnızca surlar ayakta kalmıştır ve tarihsel bir miras olarak günümüze kadar gelebilmiştir. Tarihsel olayların yaşandığı bu alanlar savaşların gerçekleştiği

coğrafyayı görme ve yüzlerce yıl önce insanların soluduğu havayı, savaştığı ovayı, dağı görme gibi deneyimleri yaşaması bakımından kültür turizmine katılanlar açısından önem taşımaktadır.

Fotoğraf 3.12 Hafik Kalesinden Görünüm

Hafik ilçesinde turizm bakımından potansiyele sahip diğer bir turizm türü ise kırsal turizmdir. İlçede şehirselleşme fonksiyonlarının fazla gelişmemiş olması ve doğayla iç içe şehir yaşamından izole ortamları ile kırsal turizm açısından elverişlidir. Kırsal turizm hem kırsal yerleşmelerle iç içe olan, hem de doğal kaynaklara dayalı bir turizm türüdür (Soykan, 2003: 1). Kırsal coğrafi ortamlar; doğal ve kültürel yapılarıyla, özellikle kent insanının giderek artan rekreasyon gereksinimine geçmişten günümüze cevap vermeye çalışmaktadır. Kent insanları, kırsal alanlara çoğunlukla rekreasyon amaçlı, günübirlik veya akraba-tanıdık ziyaretleri için giderken, özellikle kırsal yaşam biçiminin çekiciliği, stres ve baskı yaratacak sınırlamaların, zorunlulukların olmayışı buna karşın kişilerin kendilerini özgür hissetmesini sağlayan olanakların varlığı, gerek hafta sonları, gerekse mevsimlik (yıllık) tatillerde bu ortamlara yoğun turistleri beraberinde getirmiş, böylece kırsal turizm denen bir turizm türü doğmuştur (Soykan, 1999: 68)

Kırsal alanlar çoğu şehir için popüler eğlence alanlarıdır (Hall ve Page, 2002: 210) ve kırsal turizmin az sayıda ziyaretçi çekmesi, çok geniş altyapı tesislerine ihtiyaç olmaması ve turistlerin genellikle yerel kültür ve geleneklerle ilgilenmesi gibi özellikleri sebebiyle sürdürülebilir bir turizm türü olarak görülür (Haber, 2015: 84). Kırsal

yapının egemen olduğu yerlerde ve kırsal alanlarda yaşıyanlarla akrabalık bağları yüzünden bir şekilde devam etmektedir (Özgüç, 2011: 129). Şehir yaşamının yaratmış olduğu psikolojik baskı, çevre ve gürültü kirliliği, doğa ile iç içe olmanın yarattığı kendini iyi hissetme ve rahatlama kırsal turizme duyulan ilginin esas nedenini oluşturmaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma sahasını oluşturan Hafik İlçesi, İç Anadolu'nun Yukarı Kızılırmak Bölümü içerisinde yer almakta olup idari açıdan Sivas İline bağlıdır. İlçe jeolojik açıdan Mesozoik'den Kuvaterner'e kadar çeşitli birimler barındırmaktadır. İlçede en fazla yer kaplayan jeolojik formasyon ise Hafik Formasyonu olarak adlandırılan Miyosen yaşlı masif görünüşlü jipslerden oluşmaktadır. Hafik ilçesinin merkezi ise Hafik formasyonundan ve ilçenin kuzeyini drene eden Koç ve Özdere ile ilçe merkezinin güneyinden geçen Kızılırmak'ın taşıdığı alüvyonlardan oluşmaktadır. İlçedeki en yaşlı birimler ise Kretase dönemine aittir ve ilçenin kuzeyinde görülmektedir. İlçe etrafında yüksek dağ kütlelerinin bulunmamasından dolayı ortalama yükseltisi 1276 m'dir. İlçe merkezinde en önemli morfolojik üniteyi Haçtar Tepesi oluşturmaktadır. Yerleşmelerin dağılışında Haçtar tepesi belirleyici bir etken olmuştur. Yerleşmeler kuzeyden gelecek olan soğuk rüzgarlara karşı bu tepenin duldasında konumlanmıştır. Hidrografik açıdan zengin bir potansiyele sahip olup irili ufaklı olmak üzere çok sayıda göl bulunmakla birlikte akarsu bakımından da zengindir. İlçe'nin kuzeyinde yüksek dağların var oluşuna bağlı olarak Karadeniz iklimine yakın bir iklimin görülmesi ve yerleşme ve insan sayısının az olmasından dolayı ormanlık sahalardan oluşurken, ilçe merkezi ve yakın çevresi ise geniş ve düz tarım arazilerinden oluşmaktadır. İlçe merkezinde rüzgar erozyonunu engellemek amacıyla Haçtar Tepesi ağaçlandırılmıştır.

Araştırma sahasında görülen karasal iklim yerleşme düzeninden, yetiştirilen ürün desenine kadar pek çok alanda etkili olmuştur. "Her şehrin lokasyonu o şehrin kaderini belirler" (Şahinalp, 2015*) görüşü bugün Hafik İlçesinin durumunu yansıtmaları bakımından önemlidir. Hafik İlçesi Sivas-Erzincan E-88 karayolu kenarında kurulmuştur ve Sivas şehrine 37 km uzaklıkta bulunmasına rağmen sahip olduğu avantajlı konum ulaşım ve iletişim teknolojilerinin gelişmesi sonucunda dezavantajlı bir duruma dönüşmüştür. Şehir merkezine yakınlık sebebi ile pek çok iş kolu gelişme gösterememiştir. Bu durum ekonomik anlamda yerleşmenin gelişmesini sınırlandırmış ve bu nedenle Hafik ilçesi sürekli olarak göç vermiştir.

Araştırma sahasının geri kalmasında ve gelişmesi önündeki engellerin temelinde doğal ve beşeri etkenler rol oynamaktadır. İlçe merkezinde sanayinin olmayışından

* Doç. Dr. Mehmet Sait ŞAHİNALP (Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü Öğretim Üyesi) ile yapılan mülakat

dolayı ilçe halkı geçimini tarım ve hayvancılık ile sürdürmektedir. Tarım ve hayvancılık faaliyetleri ise fiziki etmenler tarafından sınırlandırılmıştır. Araştırma sahasında kış mevsimin ilkbahar dönemine sarkması, bitkilerin çiçek açma dönemlerinde don olayı yaşanması tarımsal ürünlere zarar verirken, yaz mevsiminin kurak geçmesi sonucunda toprakta artan kireç miktarı sulama yoluyla giderilebilir. İlçenin henüz sulu tarıma geçmeyişi sebebiyle yetiştirme döneminde suya ihtiyaç duyan meyve ve sebzedden çok kuraklığa daha dayanıklı tahıl tarımı yapılmasını ortaya çıkarmıştır. İlçe merkezi ve yakın çevresindeki alüvyal araziler çoğu yerde boş bırakılırken bazı araziler ise ortakçılık olarak bilinen yöntem ile düşük bir ücret veya hububat karşılığında kiralanarak değerlendirilmektedir.

İlçe merkezi ve çevresinde çayır ve mera alanlarının yetersiz olmasının yanı sıra yağış yetersizliğinden dolayı meradaki otların az olması ve karların erimeye başlamasıyla birlikte otların çıkmaya başladığı zamandan itibaren küçükbaş hayvanların bu alanlarda yayılması, büyükbaş hayvanların otlamasına yetecek miktarda ot kalmamasına neden olmaktadır. Bu sebeple mera hayvancılığı yerine ahırlarda besi hayvancılığı yapılmaktadır. Bununla birlikte hayvancılıkla uğraşan aileler için ise kış mevsiminin sert ve soğuk geçmesi sebebiyle uzun süre hayvanların ahırlarda beslenmesi ve yem fiyatlarının pahalı olması hayvancılığı olumsuz yönde etkilemektedir. Ayrıca kış mevsiminin uzun sürmesi ilçenin düşük düzeydeki ulaşım ve altyapı hizmetlerini de aksatmaktadır.

Kış mevsimin uzun sürmesi binaların ısıtılması açısından çok miktarda yakıt kullanılmasına neden olurken, yakacak olarak kullanılan malzemenin çevreden temin edilememesinden dolayı büyük bir maddi yükümlülük oluşturmaktadır

Araştırma sahasında temel sorunlardan biri de nüfusun sürekli olarak azalmasıdır. Göçler sonucunda Hafik ilçe merkezi 2924 kişiye düşerek şehirden çok kasaba özelliği göstermektedir. Köylerden kentlere olan göçler ilçedeki kırsal yerleşmelerin tamamen boşalmasına yol açmıştır. İlçenin en önemli ekonomik potansiyele sahip olan kaynağı Hafik Gölüdür. Göle ulaşımın kolay olmasının yanında etrafında dinlenme ve yemek ihtiyaçlarını giderecek tesisler bulunmasına rağmen bunlar oldukça düşük standartlara sahiptir ve bu durum gölün rekreasyon potansiyelini düşürmektedir.

Hafik İlçesi bağlı bulunduğu il merkezine oldukça yakın mesafede bulunmasına rağmen bugüne kadar nüfus kaybetmesinde ve şehirselleşmelerinin düşük düzeyde kalmasında etkili olan faktörleri ele aldıktan sonra, ilçenin sahip olduğu potansiyelin değerlendirilmesi ve elverişli bir konumda kurulmuş olmasının sağladığı avantajları değerlendirmesi için yapılması gerekenleri şu şekilde sıralamak mümkündür;

- İlçe merkezi ve yakın çevresi genç jeolojik birimlerden oluştuğundan dolayı ilçe merkezi kuvaterner arazilerden oluşmaktadır ve alüvyon araziden oluşan toprak üzerine kurulan ve kurulacak olan bina veya tesisin sağlam zemine ulaşıldığı derinlikte temeli atılmalıdır. Aksi takdirde gevşek olan alüvyon dolgu meydana gelecek yer sarsıntısı olayında zemin mekaniği açısından tehditler oluşturabilir.
- Karasal iklimin hakim olduğu araştırma sahasında kış mevsiminin soğuk geçmesi altyapı sistemleri ve ulaşım faaliyetlerini engellediği için yapılacak olan bu tür hizmetlerin mevsimsel ekstrem durumları göz önüne alınarak yapılması gerekmektedir.
- Araştırma sahasında yağış şartları, sıcaklık ve toprak şartları nedeniyle bitki örtüsü olarak bozkır (step) formasyonu görülmektedir. Bitki örtüsü ve ot formasyonlarının gür olmamasında kışın uzun süre kar örtüsü altında kalan ve ilkbaharda çimlenmeye başlayan bitkilerin erken otlatma nedeniyle zarar görmesinden kaynaklanmıştır. Bu konuda yetersiz bir mera alanına sahip olan ilçe merkezinde meraların ıslah edilmesi ve hayvanların meraya erken çıkarılmasının önlenmesi gerekmektedir.
- İlçe merkezi ve çevresi verimli toprakların yanı sıra akarsu bakımından da zengin bir potansiyele sahiptir. Yerleşmelerin Haçtar Tepesi etrafına kurulmasıyla birlikte düzlük alanlar tarımsal faaliyetler için ayrılmıştır. Yeni inşa edilecek konutların da yine bu tepe etrafına yapılması özellikle Tepe Mahallesi ve çevresine yapılması yönetim organizasyonlarınca özendirilmeli ve tarım arazileri koruma altına alınmalıdır.
- İlçenin kuzeyinde Pusat köyü yakınında yapılan Pusat-Özen Barajı ile ilçe toprakları kuru tarımdan sulu tarıma geçerek yetiştirilen ürün deseninde artış meydana gelecektir. Bu yüzden sulama sistemleri revize edilmeli ve yapılacak olan su kanalları ve borular ile ilçe merkezi ve güneyine su verilmelidir.

- İlçe merkezinde hayvancılık yapılmasına rağmen mera alanlarının yetersiz olmasından dolayı yetiştirilen ürünler hayvancılığı destekler niteliktedir. Sulu tarıma geçilmesi ile birlikte hayvan yemi olarak arpa ve buğdaydan daha ziyade silajlık mısır ekilmelidir. Silajlık mısırın buğday ve arpaya göre hayvan yemi olarak üstün yönleri yöre çiftçisine anlatılmalı ve çiftçi bu konuda bilinçlendirilmelidir.
- İlçe merkezinde mera alanları dar ve yetersiz ot yapısı itibariyle büyükbaş hayvan yetiştiriciliği açısından olumsuz şartlar sunmaktadır. Yöre şartları büyükbaş hayvancılıktan çok küçükbaş hayvan yetiştirmeye uygundur. Bu sebeple büyükbaş hayvan ırkı içerisinde yerli ırk yerine kültür ırkı olan hayvanlar tercih edilmelidir. Ayrıca su kaynaklarının bol olması sulak ve bataklık alanları seven manda yetiştiriciliği için denemeler yapılmalıdır ve bu yüzden bazı alanlar çayır olarak ekilmelidir.
- İlçede sanayinin olmayışından dolayı dışarıya çok sayıda göç meydana gelmiştir. İlçenin nüfus bakımından ve iktisaden gelişme göstermesi için Sivas şehrine yapılacak olan tesislerin Sivas-Hafik arasında yer alan kısımda kurulması hem Hafik ilçesi için olumlu bir etki yaratırken hem de fabrikalar ve sanayi tesisleri Sivas şehir merkezinin dışında yer almış olacaktır.
- İlçe merkezinde nüfusun artması ve yeni yatırımların yapılması için en önemli potansiyeli Cumhuriyet Üniversitesine bağlı Kamer Örnek Meslek Yüksek Okulu bünyesinde yeni bölümler açılmalıdır. Sivas Şehir merkezine yakın konumda olmasından dolayı ilçe tercih edilebilirlik açısından avantaja sahiptir ve yeni açılacak bölümler ile birlikte öğrenci yurtları da yapılmalıdır.
- Hafik ilçesi tarihi M.Ö 2000' li yıllara kadar uzanan pek çok tarihi olaya tanıklık etmiş önemli ticaret yolları üzerinde kurulmuş olan bir yerleşmedir. Bu yönüyle ilçede Höyük, Kale, Kilise, Mağara vs. gibi geçmişin izlerini yansıtan eserler ortaya çıkmıştır. Kültür turizmi açısından bu eserlerin turizme kazandırılması açısından İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü ile ortak çalışmalar yapılmalıdır.
- İlçenin gelişmesi bakımından İlçe merkezine yakın olması ve yakınına kadar araçla gidilebilmesi gibi avantajlara sahip olan Hafik Gölü Turizme kazandırılmalıdır. Bunu gerçekleştirebilmek için Hafik Gölü kenarına hizmet

standartları iyi düzeyde olan restoran ve çay bahçesi açılmalıdır. Gelecek turistin birkaç saatten fazla kalmasını sağlamak amacıyla Hafik Gölü kenarına yapılacak olan tesisler içerisinde en az 1 işletmenin konaklama imkanları sağlaması gerekmektedir.

- Hafik Gölünün turizme kazandırılması için altyapı sistemleri bir an önce tamamlanmalı ve turizm pazarlaması için İl merkezinde ve yerel basında reklam ve haberler yapılmalıdır. Sivas Belediyesi ve Hafik Belediyesi tarafından özellikle hafta sonları belirli saat aralığında ücretsiz servisler kaldırılmalıdır.
- Hafik Gölünde sadece yemek yeme ve zaman geçirmek hedefinin dışında turistik aktiviteleri artırmak adına göl kenarında kuş gözetleme noktaları ve seyir terasları kurulmalıdır. Göl kenarına bungalov tipi evler yapılmalı ve konaklama ve doğaseverler için kamp alanları oluşturulmalıdır.
- Hafik Gölü kenarına Cumhuriyet Üniversitesi ile ortak bir çalışma yaparak Üniversiteye bağlı bir tesis kurulmalı ve Hafik Kamer Örnek Meslek Yüksek Okulu bünyesinde Turizm ve Otel İşletmeciliği ile Otel, Lokanta ve İkrım Hizmetleri ön lisans programları açılmalıdır. Bu sayede Hafik Gölü yakınında yapılacak olan yatırımlar sonucunda açılacak olan işletmeler için yetenekli işgücü ortaya çıkacaktır ve bu bölümlerin uygulamalı dersleri ve stajları bu tesislerde yapılarak hizmet standartlarında profesyonelleşme yoluna gidilecektir.

KAYNAKÇA

- Akbulut, G. (2007). “*Sivas İlinin Başlıca Nüfus Coğrafyası Özellikleri*”. Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 31 (1), 83-100.
- Akbulut, G. (2010). “*Malatya İlinde Nüfusun Eğitim Durumu*”. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 14 (1), 115-132.
- Akkayan, T. (1979). *Göç ve Değişme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 2573.
- Akpınar, E., Akbulut, G. (2007). “*Hafik Gölü ve Yakın Çevresinin Turizm Olanakları*”. Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 9 (1), 1-24.
- Akyol, İ. H. (1944). “*Türkiye’de Basınç, Rüzgarlar ve Yağış Rejimi*”. Türk Coğrafya Dergisi, 5-6, 1-34.
- Akyol, İ. H. (1949). “*Türkiye’de Akarsu Rejimleri*”. Türk Coğrafya Dergisi, 11-12, 1-34.
- Alagöz, C. A. (1967). *Sivas Çevresi ve Doğusunda Jips Karstı Olayları*. Ankara: Ankara Üniversitesi D.T.C.F Yayınları No: 175.
- Aliağaoğlu, A., Uğur, A. (2012). *Şehir Coğrafyası*. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Ardel, A., Kurter, A., Dönmez, Y. (1969). *Klimatoloji Tatbikatı*. İstanbul: Taş Matbaası
- Arınç, K. (1987). *Değirmenaltı Köyünün Coğrafi Etüdü* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arınç, K. (2001). *Tatvan Şehri Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonları* Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 925.
- Arınç, K. (2011). *Doğal, İktisadi, Sosyal ve Siyasal Yönleriyle Türkiye’nin İç Bölgeleri*. Erzurum: Biyosfer Araştırmaları Merkezi, Coğrafya Araştırmaları Serisi No: 102.
- Atalay, İ. (1982). *Toprak Coğrafyası*. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayın No: 8.
- Atalay, İ. (2004). *Türkiye Coğrafyası ve Jeopolitiği*. İzmir: Meta Basım Matbaacılık Hizmetleri.

- Atalay, İ. (2006). *Toprak Oluşumu, Sınıflandırılması ve Coğrafyası*. İzmir: Meta Basım Matbaacılık Hizmetleri.
- Avcı, M. (2005). “Çeşitlilik ve Endemizm Açısından Türkiye'nin Bitki Örtüsü”. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi, 13, 27-55.
- Avcı, M. (2013). “Dünya’da ve Türkiye’de Step Formasyonu”. Ertuğ Öner (Ed.), *Profesör Asaf Koçman’a Armağan* (ss. 111-132) içinde. İzmir (Bornova): Ege Üniversitesi Yayınları Edebiyat Fakültesi Yayın No: 180.
- Bahar, O., Bingöl Korkmaz, F. (2010). “Türkiye’de İç Göç Hareketlerinin İstihdam ve İşgücü Piyasalarına Etkisi”. Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 15 (2), 43-61.
- Başbüyük, A. (2005). “Doğu Anadolu Bölgesinde Ortalama Hane Halkı Büyüklüklerinin Dağılışı”. Doğu Coğrafya Dergisi, 10 (13), 273-290.
- Bayar, M. (2007). “Atik Valide Sultan Evkafından Yeni İl Türkmen Aşiretine Bağlı Cemaatların Sivas Civarına İskanı” [Bildiri]. Doç. Dr. Şeref Boyraz (Ed.). Osmanlılar Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri I, 21-25 Mayıs 2007, (ss. 26-34), Sivas: Sivas İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sivas 1000 Temel Eser No:9.
- Bekdemir, Ü. (2007). *Karadeniz Kıyı Kentleri (Samsun Hopa Arası)*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Birinci, S. (2007). *Eynesil İlçe Merkezi'nin Coğrafyası* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Birinci, S. (2015). *Bayburt İlinin Coğrafyası*. Ankara: Bay Proje Yayın No: 16, Detay Yayıncılık.
- Boyraz, Z. (2009) “Erzin’in Kuruluşu, Gelişmesi ve Fonksiyonel Özellikleri”. Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 9 (1), 151-175.
- Bulut, İ. (2000). “Yozgat’ın Nüfus Coğrafyası Özellikleri”. Doğu Coğrafya Dergisi, 6 (4), 19-54.
- Bulut, İ. (2006). *Genel Tarım Bilgileri Ve Tarımın Coğrafi Esasları (Ziraat Coğrafyası)*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.

- Bülbül, S., Köse, A. (2010). “*Türkiye’de Bölgelerarası İç Göç Hareketlerinin Çok Boyutlu Ölçekleme Yöntemi ile İncelenmesi*”. İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Dergisi, 39 (1), 75-94.
- Çakmak, Ö. (2008). “*Eğitimin Ekonomiye ve Kalkınmaya Etkisi*”. Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 11, 33-41.
- Çelik, N., Akpulat, H. A. (2005). “*Flora of Gypsum Areas in Sivas in the Eastern Part of Cappadocia in Central Anatolia, Turkey*” [Orta Anadolu’da Kapadokya Doğusunda Sivas Jips Alanlarının Florası]. Journal of Arid Environments, 61, 27-46.
- Çelik, N., Akpulat, H. A. (2009). “*Tödürge Gölü (Sivas) ve Çevresi Florası*”. Cumhuriyet Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Fen Bilimleri Dergisi, 30 (1), 38-63.
- Çepken, T. (2008). *Hafik Gölü (Sivas)’nün Limnolojik Özelliklerinin Belirlenmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Çetin, B. (2007). *Burdur Kent Coğrafyası* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetin, U. (2004). “*Isı Değişimlerinin Arı Kayıplarına Etkisi*”. Uludağ Arıcılık Dergisi, 2004 (4), 171-174.
- Çölaşan, E. Ü. (1960). *Türkiye İklimi*, Ankara: T.C. Ziraat Bankası Matbaası.
- Darkot, B. (1961). “*Türkiye’nin Nüfus Hareketleri Üzerine Yeni Gözlemler*”. Türk Coğrafya Dergisi. 21, 1-14.
- Darkot, B. (1967). “*Şehir Ayrımında Nüfus Sayısı ve Fonksiyon Kriterleri*”. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, 8 (16). 3-8.
- Darkot, B. (1968). *Türkiye İktisadi Coğrafyası*. İstanbul: İstanbul Matbaası.
- Demir, M. (2014). “*Kars İlinin Arıcılık Potansiyeli ve Değerlendirme Durumu*”. Doğu Coğrafya Dergisi, 19 (32), 209-230.
- Doğanay, H. (2011). *Ekonomik Coğrafya*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, H. (2014). *Türkiye Beşeri Coğrafyası*. İstanbul: Pegem Akademi.

- Doğanay, H., Coşkun, O. (2012) *Tarım Coğrafyası (Güncellenmiş 2. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, H., Zaman, S. (2013). *Türkiye Turizm Coğrafyası (Güncellenmiş 4. Baskı)*. Ankara: Pegem Akademi.
- Doğanay, S. (2001). *Gümüşhane Şehir Coğrafyası (Yayımlanmamış Doktora Tezi)*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Doğaner, S. (2001). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Doğaner, S. (2013). *Türkiye Kültür Turizmi*. Sosyologca Kitapları Dizisi-31, İstanbul: Doğu Kitabevi.
- Dönmez, E. (1994). *Sivas-Hafık Arası Florası*. (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Dönmez, Y. (1984). *Umumi Klimatoloji ve İklim Çalışmaları*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2506, Coğrafya Enstitüsü Yayınları No: 102
- Dönmez, Y. (1985). *Bitki Coğrafyası (Temel Biligiler ve Türkçe-Latince-İngilizce-Almanca-Fransızca Bitki Adları)*. İstanbul: Güryay Matbaacılık.
- Eğilmez, S. (2006). “Malazgirt Öncesi Sivas’ın Tarihi Coğrafyası”[Bildiri]. İbrahim Yasak (Ed.). Selçuklular Döneminde Sivas Sempozyum Bildirileri, 29 Eylül-1 Ekim 2005, (ss. 389-398), Sivas: Sivas İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sivas 1000 Temel Eser No: 1.
- Emekli, G. (2006). “Kula-Manisa Çevresinin Turistik Çekicilikleri ve Turistik Ürün Çeşitlendirmesi Açısından Değerlendirilmesi”[Bildiri]. İsmail Tosun (Ed.). Geçmişten Geleceğe Köprü Yanık Ülke Kula Sempozyumu 1-3 Eylül 2006 Bildiriler Kitabı, (ss. 321-332), Kula: Kula Belediyesi Yayınları.
- Emiroğlu, M. (1961). “Artan Nüfusumuz Karşıısında Hayvancılığımızın Önemi”. Türk Coğrafya Dergisi, 21, 75-96.
- Emiroğlu, M. (1975). “Türkiye Coğrafi Bölgelerine Göre Şehir Yerleşmeleri ve Őehirli Nüfus”. Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Coğrafya Araştırmaları Dergisi, 7, 125-157.

- Ercoskun, Ö. (2005). "Sürdürülebilir Turizm Planlamasında Suyun Rolü: Burdur Gölü" [Bildiri]. Prof. Dr. Gökay Yıldız, Prof. Dr. M. Zeki Yıldırım, Yrd. Doç. Dr. Şevkiye Kazan (Ed.), 1.Burdur Sempozyumu 16-19 Kasım 2015, (ss. 600-607), Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi.
- Erdem, İ. (2006). "Türkiye Selçuklu-İlhanlı İlişkilerinde Sivas"[Bildiri]. İbrahim Yasak (Ed.). Selçuklular Döneminde Sivas Sempozyum Bildirileri, 29 Eylül- 1 Ekim 2005, (ss. 65-82), Sivas: Sivas İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sivas 1000 Temel Eser No: 1.
- Erentöz, C. (1956). "Türkiye Jeolojisi Üzerine Genel Bir Bakış". Maden Tetkik ve Arama Dergisi, 48, 37-52.
- Erik, Y. N., Bilici, B. (2003). "Karayün (Sivas Güneydoğusu) Civarındaki Miyosen Yaşlı Birimlerin Organik Jeokimyasal, Organik Petrografik ve Organik Fasiyes Özellikleri". Cumhuriyet Üniversitesi Mühendislik Fakültesi Dergisi, 20 (1), 25-37.
- Erinç, S. (1996). *Klimatoloji ve Metotları*. İstanbul: Alfa Basım Dağıtım.
- Erol, O. (2004). *Genel Klimatoloji*. İstanbul: Çantay Kitabevi
- Es, M., Ateş, H. (2004). "Kent Yönetimi, Kentleşme ve Göç: Sorunlar ve Çözüm Önerileri". İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 48, 205-248.
- Farıma Kesten, N. (2011). *Temettuât Defterlerine Göre 19. Yüzyıl Ortalarında Hafık Kırsalı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Garipağaoğlu, N. (2001). "Türkiye'de Göç Alan İllere Yönelen Nüfusun Eğitim Durumu". Marmara Coğrafya Dergisi, 2 (3), 71-83.
- Gök, Y. (2007). *Horasan İlçesi'nin Coğrafyası*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 965.
- Gök, Y., Kayserili, A. (2010). "Cumhuriyet Döneminde (1927-2008) Erzurum İlinin Kır-Şehir Nüfus Değişimi" Doğu Coğrafya Dergisi, 15 (24), 1-18.

- Gökçe, T. (2007). "1831 Nüfus Sayım Sonuçlarına Göre Sivas Sancağının Demografik Yapısı" [Bildiri]. Doç. Dr. Şeref Boyraz (Ed.). Osmanlılar Döneminde Sivas Sempozyumu Bildirileri I, 21-25 Mayıs 2007, (ss. 221-257), Sivas: Sivas İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sivas 1000 Temel Eser No:9.
- Göney, S. (1995). *Şehir Coğrafyası 1*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Basımevi.
- Günel, N. (2013). "Türkiye'de İklimin Doğal Bitki Örtüsü Üzerindeki Etkileri". Acta Turcica Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi, V (1), 1-22.
- Günlü, A., Alaşahan, S. (2010). "Türkiye'de Keçi Yetiştiriciliği ve Geleceği Üzerine Bazı Değerlendirmeler". Veteriner Hekimler Derneği Dergisi, 81 (2), 15-20.
- Gürbüz, M., Karabulut, M., Sandal, K. E. (2003). "Türkiye'den Yurtdışına Yasadışı Göçler: Pazarcık (Kahramanmaraş) Örneği". Marmara Coğrafya Dergisi, 8, 35-52.
- Gürsoy, O. (2009). "Türkiye ve Avrupa Birliğinde Küçükbaş Hayvan Yetiştiriciliğinde Örgütlenme". Uludağ Üniversitesi Ziraat Fakültesi Dergisi, 23 (2), 79-95.
- Haberal, H. (2015). *Turizmde Alternatif Ekolojik Turizm-Doğa Turizmi-Kırsal Turizm-Yayla Turizmi*. Ankara: Detay Yayıncılık.
- Hall, C. M., Page, S. J. (2002). *The Geography of Tourism and Recreation Environment, Place and Space (Second Edition)*. New York, NY: Routledge.
- Hamzaoğlu, E., Budak, Ü., Aksoy, A. (2008). "A New Species of *Gagea Salisb.* (Liliaceae) from Sivas (Central Anatolia, Turkey)". [Sivas'tan (Orta Anadolu, Türkiye) *Gagea Salisb.* (Liliaceae)'in Yeni Bir Türü]. Turkish Journal of Botany, 32, 261-264.
- Hizmetli, Z. (Kış 2009). "Tarihi Süreçte Sivas Şehri". Sultan Şehir Kültür Sanat Dergisi, 9, 12-15.
- Işık, Ş. (1996). "Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nde Nüfusun Miktarı ve Yapısal Özellikleri". Ege Coğrafya Dergisi, 9, 283-312.
- Işık, Ş. (2009). "Türkiyede Eğitim Amaçlı Göçler". Coğrafi Bilimler Dergisi, 7 (1), 27-37.

- İbret, Ü. B. (2010). “*Kastamonu’nun Göç Olgusu*”. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Dergisi, 20, 34-47.
- İnandık, H. (1969). *Bitkiler Coğrafyası*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Enstitüsü Yayınları.
- İzıbrak, R. (1992). *Coğrafya Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Kadioğlu, Y., Bekdemir, Ü. (2004). “*Akçaabat’ta Şehirleşme ve Şehirselleşme Fonksiyonları*”. Doğu Coğrafya Dergisi, 9 (11), 221-246.
- Karabulut, M., Cosun, F. (2009). “*Kahramanmaraş İlinde Yağışların Trend Analizi*”. Coğrafi Bilimler Dergisi, 7 (1), 65-83.
- Kasarıcı, R. (1996). “*Türkiye’de Nüfus Gelişimi*”. Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, 5, 247-266.
- Kavak, K. Ş., İnan, S. (1996). “*Sivas Havzası Batı Sınırının(Ağcakışla) Stratiğrafik Özellikleri*”. Türkiye Jeoloji Bülteni, 39 (2), 119-130.
- Kaya, İ. (2008). *Hafik’in Sosyo-Kültürel ve Dini Yapısı Üzerine Bir İnceleme* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Sivas: Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kaymaz, Ç. K. (2012). *Camili (Macahel)’nin Coğrafi Etüdü (Artvin-Borçka)* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kesik, M. (2006). “*Danışmentliler Zamanında Sivas (1071-1175)*”[Bildiri]. İbrahim Yasak (Ed.). Selçuklular Döneminde Sivas Sempozyum Bildirileri, 29 Eylül- 1 Ekim 2005, (ss. 108-120), Sivas: Sivas İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sivas 1000 Temel Eser No: 1.
- Kınacı, M. (2015). “*Antik Çağda Pontos Bölgesi’nin Tarihsel Coğrafyası*”. Cedrus Akdeniz Uygarlıkları Araştırma Dergisi, 3, 181-229.
- Koca, H. (2005). *Kuruluşu-Gelişmesi ve Fonksiyonel Özellikleriyle Dört Yol Şehri*. İstanbul: Aktif Kitabevi.
- Koca, H., Girgin, M. (2000). “*Alaşehir İlçesine Mevsimlik İşgücü Göçü*”. Doğu Coğrafya Dergisi, 6 (4), 301-321.

- Koç, H., Sağdıç, M. (2010). “*Göç Hareketinin Nüfusun Cinsiyet ve Yaş Grubu Üzerine Etkisi (Sivas Örneği)*”. Marmara Coğrafya Dergisi, 22, 295-324.
- Koçman, A. (1993). *Türkiye İklimi*. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 72.
- Koçman, A. (1997). “*Türkiye’de Yerleşim, Nüfus ve Doğal Kaynaklar*”. Türk Coğrafya Dergisi, 32, 1-10.
- Koday, S. (2005). *Doğu Anadolu Bölgesinde Hayvancılık*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 949.
- Koday, S. (2005). “*Gümüşhane İlinin Eğitim Coğrafyası Özellikleri*”. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5 (1), 45-56.
- Koday, Z. (2000). “*Türkiye’nin Tahıl Üretimi*”, Türk Coğrafya Dergisi, 35, 299-320.
- Koday, Z., Demir, M. (2011). “*Keklik Şelalesi (Sarıkamış-Kars) Doğal Çevre Özellikleri ve Beşeri Ekonomik Potansiyeli*”. Atatürk üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 15 (2), 289-306.
- Koday, Z. (2014). *Fındıklı İlçesinin Coğrafyası*. Erzurum: Mega Ofset Matbaacılık.
- Konukçu, E. (2006). “Moğol Noyanları, Kayılar ve Sivas”[Bildiri]. İbrahim Yavaş (Ed.). Selçuklular Döneminde Sivas Sempozyum Bildirileri, 29 Eylül- 1 Ekim 2005, (ss. 52-64), Sivas: Sivas İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Sivas 1000 Temel Eser No: 1.
- Koşun, E., Çiner, A. (2002). “Zara Güneyi (Sivas Havzası) Karasal-Sığ Denizel Miyosen Çökellerinin Litostratigrafisi ve Fasiyes Özellikleri”. Maden Tetkik ve Arama Dergisi, 125, 65-88.
- Köksal, A. (1994). *Türkiye Turizm Coğrafyası*. Ankara: Gazi Büro Kitabevi.
- Kökten, K. (1945). “*Kuzey-Doğu Anadolu Prehistoryasında Bayburt Çevresinin Yeri*”. Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi, 3 (5), 465-505.
- Kurtman, F. (1973). “Sivas-Hafik-Zara ve İmranlı Bölgesinin Jeolojik ve Tektonik Yapısı”. Maden Tetkik ve Arama Dergisi, 80, 1-32.
- Murat, S. (2007). “*Doğum Yerlerine Göre İstanbul Nüfusu ve İç Göçler*”. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 53, 84-140.

- Newbold, K. B. (2009). *Population Geography Tools and Issues*. Plymouth: Rowman & Littlefield Publishing Group, Inc.
- Nişancı, A. (1982). *Klimatolojiye Giriş*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Edebiyat Bölümleri Ders Notları: 1, Coğrafya Bölümü.
- Orhan, F. (2014). *Şavşat'ın Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası*. Ankara: Eflal Ajans Matbaacılık.
- Ökmen, M. (2001). “Sivas'ta Kentsel Gelişme”. Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 2 (1), 239-264.
- Ökse, A. T. (2005). “Sivas'da Hitit Çağı Öncesi Yerleşim Sistemlerinde Devamlılık ve Değişim”. Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, 22 (1), 63-72.
- Özçağlar, A. (1995). “Türkiye’de Küçükbaş ve Büyükbaş Hayvanların Coğrafi Dağılışı”. Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, 4, 19-61.
- Özçağlar, A. (2011). *İdari Coğrafya*. Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık.
- Özçağlar, A. (2014). *Coğrafya'ya Giriş*. Ankara: Ümit Ofset Matbaacılık.
- Özçörekçi, H. (1944). “Anadolu’da Küçük Şehir Araştırmaları”. Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dergisi, 3 (1), 69-83.
- Özel, S. (2005). *Hafik-Ekinli Arasında (Kızılırmak Çevresinde) Jips Karstı* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özgüç, N. (2011). *Turizm Coğrafyası Özellikler ve Bölgeler*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Özgür, E. M. (1998). *Türkiye Nüfus Coğrafyası*. Ankara: GMC Baasın-Yayın Ltd. Şti.
- Özgür, E. M. (2000). *Türkiye Coğrafyası*. Ankara: Hilmi Usta Matbaacılık.
- Özgür, E. M. (2010). *Yerleşme Coğrafyası*. Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Coğrafya Bölümü Ders Notları.
- Özgür, E. M. (1993). “İl ve İlçe Merkezlerimizin, Faal Nüfusun Ekonomik Faaliyet Kollarına Dağılımı Bakımından Sınıflandırılması”. Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, 5, 53-71.

- Özşahin, E. Kaymaz, Ç. K. (2013). “Coğrafi Bir Değerlendirme: Amik Ovası (Hatay) Höyükleri”[Bildiri]. Aynur Özfirat, Çilem Uygun (Ed.). Uluslar arası Çağlar Boyunca Hatay ve Çevresi Arkeoloji Sempozyumu Bildirileri 21-24 Mayıs 2013 Antakya, Antakya: Mustafa Kemal Üniversitesi Yayınları No: 52.
- Öztaş, K., Karabulut, T. (2007). “*Turistik Destinasyon Oluşturma Potansiyeli Açısından Göller Yöresinin Önemi*”. Karamanoğlu Mehmet Bey Üniversitesi Sosyal ve Ekonomik Araştırmalar Dergisi, 2007 (1), 128-137.
- Pazarlıoğlu, V. M. (2007). “*İzmir İlinde İç Göçün Ekonometrik Analizi*”. Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 14 (1), 121-135.
- Pekcan, N. (1999). *Karst Jeomorfolojisi*. İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Polat, H. N. (2009). Salnamelere Umumi Bir Nazar ve Sivas Salnameleri. <http://www.altincisehir.com/?p=110>.
- Sandal, E. K., Kan, C. (2013). “*Bingöl İlinde Arıcılık Faaliyetleri*”. Türk Coğrafya Dergisi, 60, 1-12.
- Selvitop, A. (2004). *Hicri 1228 (M. 1871) ve Hicri 1306 (M. 1888) Tarihli Sivas Vilayet Salnamelerinin Günümüz Harflerine Çevrilmesi ve Mukayeseli Değerlendirilmesi* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sezer, L. İ. (1996). “Açık Hava Şartlarında Buharlaştırma Üzerine Yeni Bir Formül Denemesi”. Ege Coğrafya Dergisi, 8, 161-201.
- Sivas Vilayet-i Salnamesi, (1321).
- Soykan, F. (1999). “*Doğal Çevre ve Kültürle Bütünleşen Bir Çevre Türü: Kırsal Turizm*”. Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi, 10 (1), 67-75.
- Soykan, F. (2003). “*Kırsal Turizm ve Türkiye İçin Önemi*”. Ege Coğrafya Dergisi, 12, 1-11.
- Şahin, C. (2001). “*Yurtdışı Göçün Bireyin Psikolojik Sağlığı Üzerindeki Etkisine İlişkin Kuramsal Bir İnceleme*”. Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi, 21 (2), 57-67.

- Şahin, C., Doğanay, H., Özcan, N. A. (2007). *Türkiye Coğrafyası (Fiziki-Beşeri-Ekonomik-Jeopolitik)*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Şahin, F. İ., Zaman, M. (2010). “Hayvancılıkta Önemli Bir Yem Kaynağı: Silaj”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 15 (23), 1-18.
- Şahin, V. (2015). “Tekirdağ’ın Eğitim Coğrafyası Üzerine Bir İnceleme”. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 20 (34), 43-60.
- Şahinalp, M. S. (2005). *Şanlıurfa Şehri’nin Kuruluş ve Gelişmesi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Şengör, A. M. C., Yılmaz, Y. (1981). “Tethyan Evolution of Turkey: A Plate Tectonic Approach” [Türkiye’nin Tethis’de Gelişimi: Plaka Tektoniğine Yaklaşım]. *Tectonophysics*, 75, 181-241.
- T.C. Hafik Kaymakamlığı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü. *2013-2014 Brifing Dosyası*.
- T.C. Hafik Kaymakamlığı. (2010). *Selçukludan Günümüze Hafik*. Sivas: Es-Form Ofset Ltd. Şti.
- T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı. *Sivas İlinde Doğa Turizmi Master Planı 2013-2023 (Taslak)*. Malatya: T.C. Orman ve Su İşleri Bakanlığı 15. Bölge Müdürlüğü, Sivas Şube Müdürlüğü.
- Tandoğan, A. (1998). *Demografik Temel Kavramlar ve Türkiye Nüfusu*. Trabzon: Eser Ofset Matbaacılık.
- Tanoğlu, A. (1954). “İskan Coğrafyası Esas Fikirler, Problemler ve Metod”. *İstanbul Üniversitesi Türkiyat Mecmuası*, 11, 1-34.
- Tanoğlu, A. (1969). *Nüfus ve Yerleşme*. İstanbul: Taş Matbaası.
- Tapur, T. (2009). *Karaman Şehir Coğrafyası*. Konya: Çizgi Kitabevi.
- Tolun-Denker, B. (1977). *Yerleşme Coğrafyası, Kır Yerleşmeleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları No: 2275.
- Toroğlu, E. (2007). “Niğde İlinde Göç Faktörleri ve Göçler”. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 5 (1), 75-96.

- Tunçel, H. (1992). “Türkiye’de (1966-1986 Yılları Arasında) Arıcılığa Genel Bir Bakış”. Ankara Üniversitesi Türkiye Coğrafyası Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, 1, 97-126.
- Tunçel, H. (2003). “Anadolu Şehirlerinde Semt Pazarları: Elazığ Örneği”. Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 13 (1), 49-70.
- Tümertekin, E. (1977). “Türkiyede İç Göçler Üzerine”. İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi, 22, 29-42.
- Tümertekin, E. (1987). *Ulaşım Coğrafyası*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Yayınları No: 2053.
- Tümertekin, E., Özgüç, N. (2007). *Ekonomik Coğrafya Küreselleşme ve Kalkınma*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Tümertekin, E., Özgüç, N. (2009). *Beşeri Coğrafya İnsan, Kültür, Mekan*. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Türkeş, M. (2005). “Orta Kızılırmak Bölümü Güney Kesiminin (Kapadokya Yöresi) İklimi ve Çölleşmeden Etkilenebilirliği”. Ege Coğrafya Dergisi, 14, 73-97.
- Uzunçarşılı, İ. H., Edgüer, R. (2014). *Sivas Şehri*. Recep Toparlı (Ed.) Ankara: Türk Tarih Kurumu.
- Üçer, M. (2009). “Anadolu’nun Kalpgahı Sivas, Sipas’tan Dârü’l-âlâ’ya "Yüceyurt’a””. Sivas Kültür (Kültür Sanat Dergisi), 2 (2).
- Ünal, Ç. (2010). *Türkiye’de Sanayi Tarihi Gelişimi ve Bugünkü Yapısı*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 987.
- Ünalın, S. (2004). “19 ve 20. Yüzyıllarda Sivas’ın Demografik Yapısı”. Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 9 (2), 37-54.
- Ünver, O. C. (2003). “Almanya’ya Türk İşgücü Göçü-Geçmişten Geleceğe Sorunlar, İmkanlar ve Fırsatlar”. İstanbul Üniversitesi Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 45, 177-225.
- Yakar, M. (2015). “Türkiye’nin İç Göç Paterni: Kim Nerede İkamet Ediyor? Nereye Kayıtlı?”. Ege Coğrafya Dergisi, 24 (1), 15-38.

- Yaylak, E., Alçiçek, A. (2003). “*Sığır Besiciliğinde Ucuz Bir Kaba Yem Kaynağı: Mısır Silajı*”. Hayvansal Üretim, 44 (2), 29-36.
- Yazıcı, H. (1995). “*Şehir Coğrafyası Açısından Bir İnceleme: Bayburt*” Türk Coğrafya Dergisi, 30, 189-218.
- Zaman, M. (1993). *Tonya İlçe Merkezi'nin Coğrafyası* (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zaman, M. (1996). *Tonya'nın Coğrafi Etüdü* (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Zaman, M. (2004). *Vakfikebir İlçesi'nin Coğrafyası*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 937.
- Zaman, M. (2010). *Yerleşme Coğrafyası Cemalettin Şahin (Ed.), Genel Beşeri ve Ekonomik Coğrafya* (ss.109-133) içinde. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık.
- Zaman, M. (2012). *Trabzon İlinin Turizm Coğrafyası Potansiyel-Alternatifler-Planlama*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi Yayınları No: 999.
- Zaman, S., Coşkun, O. (2008). “*Rize İlinin Nüfus Coğrafyası Özellikleri ve Bunları Etkileyen Etmenler Üzerine Bir İnceleme*”. Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 12 (2), 263-283.
- Zengin, B. (2006). *Turizm Coğrafyası Türkiye Genel ve Bölgeler Turizm Coğrafyası (Genişletilmiş 2. Baskı)*. İstanbul: Değişim Yayınları.
- Zeyneloğlu, S., Sirkeci, İ. (2014). “*Türkiye'de Almanlar ve Almancılar*”. Göç Dergisi, 1 (1), 77-118.

İNTERNET KAYNAKLARI

- Hafik, Erişim Tarihi: 17.11.2014, <https://tr.wikipedia.org/wiki/Hafik>
- TÜİK, Erişim: 26.11.2015, <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18624>.
- Tritikale, Erişim Tarihi: 10.12.2015, <http://arastirma.tarim.gov.tr/ttae/Sayfalar/Detay.aspx?SayfaId=48>,
- Köyler Uzaklık, Erişim Tarihi: 28.04.2016, www.yerelnet.org

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı	Aykut CAMCI
Doğum Yeri ve Tarihi	Sivas/24.08.1990
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü.
Y. Lisans Öğrenimi	Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Ana Bilim Dalı Beşeri ve İktisadi Coğrafya Bilim Dalı.
Bildiği Yabancı Diller	İngilizce
Bilimsel Faaliyetleri	
İş Deneyimi	
Stajlar	
Projeler	
Çalıştığı Kurumlar	Harran Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Coğrafya Bölümü
İletişim	
E-Posta Adresi	aykutcamci58@gmail.com
Tarih	03.06.2016